

SEYDA
Mehmet AKAR

Seyda

Mehmet AKAR

SEYDA

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2007

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Ali BUDAK

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Mizanpaj
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-975-9090-72-2

Yayın Numarası
62

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarıncı Yolu Üzeri No: 7 Gazimir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Şubat 2007

Genel Dağıtım
Gökkuşluğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey / İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Şahdamar Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 09 99 Faks: (0216) 328 35 89
www.sahdamaryayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
Dönüş.....	9
Erek Dağı.....	29
İmha.....	59
Sürgün.....	73
Korucuk.....	97
Trabzon.....	109
Esaretten Dönüş.....	117
Ubeyd.....	129
Meşihat.....	137
Tenezzüh.....	153
Çamlıca.....	165
Milli Mücadele.....	181
Sofî Mirza Efendi.....	203
Yeni Said.....	207

ÖNSÖZ

Romana önsöz yazılması olağan şeylerden değildir. Bu önsözün maksadı da, kitabın içeriği hakkında özlü sözler söyleyerek bir tanıtım yapmak değildir. Bilakis kitabın, konusuna rağmen, roman olmasıyla ilgilidir.

Romanda hayal olur, romanda yaşanmış veya yaşanabilecek şeyler anlatılır. Bir de “hayır” diyemeyeceğim bir makamdan, yaşanmışların anlatılması istendi ise, o isteğin muhatabına buna inkıyat düşer.

Bu kitapta anlatılan şeyler, içeriği etkilemeyen basit geçişler hariç, yaşanan şeylere sadık kalınarak yazılmaya çalışıldı. Üslup ve anlatım roman tarzı olsa da, bu eserin muhtevası çile ile yaşanmış bir hayatın resmini çizer.

Malumdur ki, hikmeti dermeye çalışırken meselenin özü anlatılır. Fakat bir insanın hayatı anlatılıyorken, hayatının tafsilatı takip edilmelidir.

Yaşanmış bir hayatın ayak izlerini takip etmek, hele aradaki boşluklar hayal binitisi ile de atlanmıyorsa, fevkalade zordur. Bu kitabın yazılmasında işte insanın aklını acze düşüren, elini kolunu bağlayan o zorluklar yaşandı.

Seyda'nın hayatının tafsilatına girildiğinde, yaşayan bir nura ait güzellikler görüldü. Ve aslında onu, hayat olmuş fikir olarak seyretmek gerektiği kanaati bir kat daha güçlendi. Evet o, bir “Nur Adam”dı.

Seyda'nın ilk hayatına, esaret yıllarına ve İstanbul günlerine ait bilinenler, Hoca Efendi ve Üstad diye anılmaya başlandığı

yıllara ait bilgilerden çok daha azdır. Cenab-ı Hak nasip ederse yazılacak diğer ciltte çok daha özel tafsilatlar, çok tatlı hatıralar olacaktır. Üstad, yaşanmış bir hayat olarak gün be gün takip edilmeye çalışılacaktır. İnşallah...

Kitabın adının Seyda olması, Üstad'ımızın Seyda olarak anıldığı ve bilindiği dönemin anlatılmasındandır. O namla anıldığı günleri anlatırken Üstad demek hayatta yıl atlatmak, geleceğe gitmek olurdu.

Hülasa, bu kitap bir roman olmasına rağmen, yorumlar, tasvirler ve Üstad'ın hayatından olmadığı belli olan geçişler hariç, yaşanmış şeylerdir. Yorumlarda da, Üstad gibi bir ufku kendi ağzımızla konuşurmak gibi bir hataya düşülmemeye çalışılmış, Üstadımız'ın "Nur Külliyyatı"ndaki bakışı ve ifadeleri esas alınmıştır.

Romanı yazarken gerek şifahi, gerek eserlerinden istifade ettiğim muhterem büyüklerime, hususiyle, Üstadımızla aynı kumandan olduğuna, elinden tuttuğu insanları o ufka çektiğine ve bundan ötürü de herkesin heybesinde ondan bir şeyler bulunduğu inandığım "Dev Muzdaribe", hatıralarını anlatmak lütunda bulunmuş Nur'un o ilk altın halkasına, her merhalede bir siyanet meleği gibi ellerini ve bilgilerini başımın üzerinde hissettiğim Abdullah Aymaz Ağabeyime, Üstadımızın tanınmasında destansı çalışmalara imza atmış Necmettin Şahiner ve Abdülkadir Badıllı Beyefendilere teşekkür eder, Rabbimin onları dünyada bahtiyar, ötede de İnsanlığın Efendisine (sallallahu aleyhi ve sellem) ve onun has bir talebesi olan Üstadımız Hazretlerine komşu eylemesini dilerim.

İnşallah, asırların müjdelisi aziz Üstadımızın tanınmasında, hayatının örnek alınmasında bu çalışmanın da bir parça katkısı olur.

Sonsuzluk kervanının kereminden bir kırıntı nasiplenmek cana minnettir zaten...

Saygılarımla...

DÖNÜŞ

Gençliğini orada bırakmıştı... Dini ilimlerle fenni ilimlerin birlikte okunduğu medresesini, dostlarını, kardeşlerini, talebelerini, hizmet yolunda çektiği coşkulu çilelerini, hazırlıklarını, hatıralarını, en yakınıyla konuştuğu en tatlı anlarını orada bırakmıştı.

Sanki gençliğine, bulabilirse, geçmişine dönüyordu. Yorulmuştu, üşümüştü... Her felaketi yüreğine inen bir darbe gibi hissetmişti. Dünyanın sopsoguk yüzünü görmüş, dünyadan soğumuştü. Dışındaki dünya küçüldükçe o, içinde derinleşiyor, içinin göklerinden bir ışık, bir menfez arıyordu. Bitişi, başlangıçla birlikte yaşıyordu.

Üzerine bir yorgan gibi örtecekti bildik diyarları... Bildik simaların bakışlarında ısınacaktı. Kendi dünyasına kapanacak, sırf dünya için yaratılmış gibi yaşamayı kabullenemeyecekti. Gidenler perdesiz diyardan geride kalanlara bakıyorken, atiyi mazisiz yaşamayacaktı.

Dokuz yaşında evinden ayrılmış ve sonra evine birkaç kez gidip gelmişti. Fani diyarda bu kadarcık düşmüştü bahtına o huzur iklimini yaşamak... Yüreğini, yüreğindeki imanı bir kalkan bilip ilim öğrenmek ve insanlığın irşadına hizmet etmek için köy köy, kasaba kasaba, şehir şehir dolaşmaya başladığında daha buluşa bile ermemişti. Van ona ana kucağı gibi sahip çıkmıştı. Orayı bunun için seviyordu.

Köyüne dönemez, bunca yitikten sonra bir de o hüzne dayanamazdı. Mübarek annesini cihan harbi başladığında dualarıyla uğurlamıştı ebedi diyara. Annesinin cenazesine gidememişti. Çünkü ona o gün çok daha büyük bir vazife düşmüştü. Gönüllü alay komutanı olarak binleri, yüz binleri korumak, vatan için savaşmak... O günden sonra kimbilir kaç gece annesinin yanına hayalen uzanmış, mezarında üşümesin diye duasını ona örtü yapmıştı. Babası vefat ettiğinde ise kurtuluş savaşında, İstanbul cephesinde, tehlike hattında, istilacı İngilizlerle yaka paçaydı. Nurs'tan uğurlanan babasına o ancak Eyüp kabristanından el sallayabilmişti. Tek tesellisi, mübarek ebeveyninin toprağın çürütemeyeceği şeylerle toprağa dönmesiydi.

Van'dan ayrıralı sekiz yıl olmuştu. Ölecekse orada ölecekti. Darül Hikmet'ten aldığı maaşın bir kısmıyla kitaplarını bastırıp ücretsiz dağıtmış, bir kısmını da hacca gitmek niyetiyle ayırmıştı. Belki giderdi, kim bilir... Artık içtimai hayattan haz almıyor, yapabileceği çok da bir şey olduğuna inanmıyordu. Kendisine teklif edilen mebusluğu da, bununla birlikte yapacağı Diyanetin Müşavere Azalığı'nı ve Şark Vilayetleri Umumi Vaizliğini de kabul etmemişti. Belki de bir mağarada inzivaya çekilir, ibadet eder, herkesin dünyaya döndüğü günlerde o: "Seni Allah'ım, Seni!" derdi. Uzleti tercih edip en yakınıyla buluşmak zaten en çok yaptığı ve alışkın olduğu şeydi. Çocukluk yıllarındaki dupduru günlerini hatırlar, o saadetli günleri bir kere daha yaşardı. Aradığını hep içinin derinliklerinde bulmuştu. Kalpteki yükselme rampası da, sonsuza açılan pencere de dışarıda yoktu.

Yol boyu yurdunu seyretti pencerelerden... Harap iller, yıkılmış hanümanlar gördü. Şanlı devlet dal dal, yaprak yaprak dökülmüş, mezar kazıcılar dolaşmıştı sokaklarında. Sanki artık bahar yaprakları bile hazan renginde solgun ve sapsarıydı. Suyu akılmıyordu yeşilin damar damar, rengi belirmiyordu. Geçerken

ağlayıp geçti, dururken ağlayıp durdu. Yaşananlar, en soğuk ışık altında okunsa insanı küle çevirecek hadiselerdi. Koca dünya yavaş yavaş, adım adım devralınmış, birden kaybedilmişti. O kadar süratle değişmişti ki her şey, bir şoktan kurtulmadan diğerine girilmişti. Bir sonbahar yaprağının dalından kopuşundan bile etkilenen rakik kalbi, memleketinin, insanının hazin haline dayanamıyor, adeta vaveyla koparıyordu.

Ankara'dan dostları onu uğurlamış, “Gitme!” demişlerdi. Uğurlamaya gelenler arasında bir çok mebus dostu ve talebesi olduğu gibi, Kazım Karabekir ve Rauf Orbay paşalar da vardı. Ankara'dan ayrılmasını istemiyorlardı. Fakat hayır, ısrarlar fayda vermedi. Bir sevke tabi idi, gidecekti. O artık “Yeni Said'di.”

Bileti Gebze'ye kadardı. Orada trenden indi. Trabzon ve Erzurum üzerinden geçerek Van'a ulaştı.

Abdumecid Efendi, günlerdir geleceğini haber aldığı ağabeyini bekliyordu. Çok özlemişti. Bütün aile heyecanlıydı. Özellikle Rabia Hanım... Onu çocukken yanına çağırır, ona şakalar yapardı.. Yeni evli sayılırlardı. Oğulları Fuat daha beş aylıktı.

– Ne zaman gideceksin karşılamaya?

– Birazdan çıkarım, telaşlanma...

– Nasıl telaşlanmam, Seyda geliyor.

– Seni severdi, bilirsin.

– O herkesi sever. Hem ben küçücüküm o zaman. Benimle ilgili ne demişti?

– Kaç defa anlattım.

– Olsun.

– Oyun oynuyordun sen. Beş altı yaşında ancak vardın. Yanından geçiyorduk. “Bak, bu evliya torununu görüyor musun? İstikbalde bu senin hanımın olacak.” dedi.

Şaşırdım. Fakat, olabilir demiyor, “Olacak!” diyordu. “Seyda nasıl olur? Çok küçük, o vakte kadar benim bunun kadar çocuklarım olur.” dedim. Bir şey demedi.

– Dedemi de biliyormuş demek...

– Bilir... Nereden haber alır, nasıl öğrenirse, bilir. Sanki dış dünyadan hiç haberi yoktur zannedersin. Fakat, başını kaldırmıca, insanı nesebine, nasibine kadar bilir.

– Erken git biraz, ne olur. İndiğinde seni görmezse olmaz.

– Tamam, gidiyorum.

Abdumecit Efendi, Seyda'yı oldukça yıpranmış buldu. Saçları ağarmış, yüzüne kalın çizgiler imza atmıştı. Kucaklaştılar. Hasretle öptü ellerinden...

Seyda, eve yerleştikten sonra dışarı çıktı. Sanki sekiz sene değil, iki asır geçmişti. Bir şehir, ancak iki asırda bu kadar harap olabilir, insan değil sekiz senede ancak bir ömürde o kadar sevdiğinden ayrılabilirdi.

Sokaklarda kadınların, çocukların asırlarca çınlayacak feriyatlarının uğultusu vardı. Taş taş üstünde kalmamış, insanlar gibi evler de yaralanmıştı. Ermeni mahallesinin dışındaki her yer yıkık, döküktü. Sanki vatan diye bir kabristana gelmişti. Adımlarını rastgele atıyor, mazinin üzerine üzerine yürüyordu. Yürüdü, yürüdü. Her adımı kalbindeki bir ize bastı.

Yollar, camiler, hanlar, hamamlar harap olmuşken elbette medresesini sapasağlam bulmayı beklemiyordu. Orası, onun için taş duvar, kuru bina değildi. Eskimez bir dost, vefalı bir yoldaştı. Kaç geceyi birlikte ağartmışlardı. Geceler boyu bitmeyen ibadetine, herkesin uyuduğu saatlerde “Ey Şefik-i Habib” derken döktüğü gözyaşlarına, bir koruyucu melek gibi talebelerini bekleyişine şahitti o duvarlar. Bazen sanki onunla birlikte ses verir, onunla beraber inlerlerdi. O, “Allah en büyüktür!” diye tekbir aldığı anda duvar da adeta sarsılır, lerzeye gelirdi. Sırdaşıydı, bir anne kucağı gibi sığınağıydı. Onu yıkamaz, kolunu kanadını kıramazlardı. Karşılaşacağı manzara çoktan aklına gelmiş, fakat bu manzaraya kabullenememişti. Birisi gelse, “yıkıldı medre-

sen” dese, “git başımdan” der, öyle bir söze bile tahammül edemezdi. Heyhat ki arayan bakışları bir türlü maksadına ulaşamadı. Medresesi kalenin hemen yakınındaydı. Kalenin yanında değil medresesi, bir zamanlar orada bir medresenin olduğunu ihtar edecek bir emare bile kalmamıştı. İstila etmiş, sonra kaçıp gitmek zorunda kalmış, giderken de kendilerine yakışanı yapmış, yakmış, yıkmışlardı.

Horhor kalesinin dibinden hala “hor, hor” su sesleri geliyor, fakat eskiden huzuru besteleyen o ses, şimdi homurdanır gibi yeri göğü inletiyordu. Ağlıyordu o da anlaşılan İslâm’ın makûs talihine...

Seyda, eskiden olduğu gibi kalenin üzerine çıktı. Geçmişin yamaçlarına uzandı hayalen... Medresesinin odalarını dolaştı, talebeleri ile ders halkasına oturdu. Kimi savaşta şehit düşmüş, kimi şehri terk ederken vefat etmiş, kimi gittiği gurbet diyarında perişan olmuştu. O kadar mahzundu ki, kalbi sızlıyor, ruhunun bütün gözleri ile ağlıyordu. Olsaydı, bedeninin bin gözünden yaşlar akacak, belki çağlayacaktı.

Gurbetten vatanına döndüğünü zannetmiş, halbuki gurbetin en dehşetlisini vatanında görmüştü. Yekpare bir taş olan o koca Horhor kalesi, bütün vefat edenlerin, çekip gidenlerin, belki de şanlı devletin başına konulan bir mezar taşı gibiydi. Orada on beş, yirmi yıllık hatıraları vardı. Her birine ait izler, sesler vardı yüreğinde... Ama ayrılmışlar, burada kimsenin durmadığını, herkesin bir bahaneyle çekip gittiğini, bu binitten herkesin indiğini bir kez daha göstermişlerdi. Dostlardan ayrılık, dayanılır acı değildi. Belki de ölüm, insana bu ayrılık olmasa yol bulup yaklaşılamayacaktı. Surdaki ilk gedikleri ayrılıklarla açıyordu ölüm... Sıhhatten ayrılık, sevilenden ayrılık ve daha sonra elden, gözden, ayaktan ayrılık... Dönülmez akşamın ufkuna taşıyordu insanı... Ölmek için dünyaya gelenler, harap olsun diye binalar ya-

pıyordardı. O anda bütün benliği his olmuş, hakikatleri kulağıyla değil kalbiyle duymaya, görmeye başlamıştı.

Yalnızdı. Seveni, sevdikleri çok olsa da, yalnız yaşamıştı. Kim bilir belki de, anlaşılmadığı bu diyarda bir gün o da yalnız ölecekti. İnsanlar birbirlerine yaklaşırsalar da, birbirlerinden yaklaştıkları kadar ayrı değil miydiler? Yalnız gelen yalnız gitmiyor muydu tahta atın üzerinde? Zaten onca yaşanan şey bardağını doldurmuş, memleketinde gördükleri de bardağı taşıran damla olmuştu. İmanı olmasa, o sevgi kesilen beden, o her şeye alakadar kahraman ve fedakar yürek, o hassas dimağ bunca ağırlığı kaldıramazdı. Şükür ki, ebedi diyar, şükür ki kıştan sonra bahar vardı.

Bu manzarayı her gün görmeye dayanamazdı. Bütün ayrılıklardan evvel, o ayrılacaktı dünyadan... Kabre girer gibi bir mağaraya çekilecek, toprağın altında yaşayacak, ölümleri dirilişlerin takip ettiği, çekirdeklerin yeşerdiği toprağın bağrına düşecekti. Bunu ilk fırsatta yapacaktı. Kardeşi Abdulmecid Efendinin evine dönerken hâlâ içinde kopan fırtınaların tesirindeydi.

O geldikten sonra küçük hanenin hayatı da değişti. Ev bir ziyaretgâha, bir ders meclisine ve danışma merkezine döndü. Talebeler, hocalar, mollalar Seyda'yı yalnız bırakmıyor, haftada bir de Van Valisi ziyaretine geliyordu.

Rabia Hanım zorlanıyor, durumunu hal dili ile olsun belli etmemeye çalışıyordu. Böyle bir nasip insanın bahtına her zaman düşmezdi.

Seyda, gün içinde hep bir şeylerle meşguldü. Okuyor, tefekkür ediyor, bazen de yeğeni Fuat'la ilgileniyor, onu kucağına alıyor, başını okşuyor, öpüyordu.

Fuat, kıpır kıpırdı, afacandı. Seyda'yı görünce neşeleniyor, hep onun yakınlarında olmak istiyordu. Bir gün Seyda odasında iken sürünerek kapıdan içeriye girdi. Seyda, namaz kılıyordu.

Yerdeki tesbihi aldı. Seyda, selamdan sonra ona tebessüm etti. Bu ilgi Fuat'ın yüzünde gülücükler açmasına yetti. Daha bir sevinçle ve coşkuyla hareket etmeye başladı. Bir yandan da eline almış, Seyda'nın tesbihini dişliyordu. Zayıf ip, o dişlemeye dayanamadı ve koptu. Tesbih taneleri etrafa dağıldı. Fuat elinde kalan bir tanesini ağzına götürdü, yuttu.

Seyda, Rabia Hanım'a Fuat'ı almasını söylerken olanları anlattı.

– Korkma, bir şey olmaz.

O gün, Fuat her günküden fazla hareketlendi, sanki büyüdü, güçlendi ve yürümeye başladı. Abdulmecid Efendi, akşam eve döndüğünde kendisine doğru yürüyen Fuat'ı gördüğünde gözlerine inanamadı. Ağabeyi, bereketin, ikramın ta kendisiydi.

Ziyaretçi akımına uğrayan Seyda, bir süre sonra evden erken vakitte çıkmayı ve Nurşin camisine gitmeyi adet edindi. Misafirlere orayı adres gösteriyor gibiydi. Onun bu tercihindan hoşnut olan mahalleli, talebeleri ile anlaşarak caminin ön sağ köşesinde Seyda için bir hücre yaptı. Abdulmecit Efendi de bu mekan değişikliğini fark ediyor, fakat ağabeyine bir şey diyemiyordu. Onun incinmesine ne o, ne de Rabia Hanım dayanabilirdi. Seyda, bir akşam durumu kardeşine açtı:

– Abdulmecit.

– Buyur Seyda.

– Rabia zayıf. Misafirlere hizmet ederken yoruluyor, sıkılıyor. Ziyaretçiler de her geçen gün artıyor. Ben Nurşin camiine taşınacağım.

Abdulmecit Efendi, ne diyeceğini şaşırıldı. Acaba bilmeden onu incitecek bir şey mi yapmışlardı? Seyda, kardeşindeki endişeyi fark etti. Öyle bir şeyin olmadığını, onlardan hoşnut olduğunu ifade etmek ister gibi sözünü tamamladı.

– Benim sabah kahvaltılarımı oraya gönderirsiniz.

“Kahvaltım” dediği, bir çay tabağındaki bal ve üzerine dökülen kırılmış cevizdi. Onu da çok defa kendisi bitirmez, yanına gelenlere ikram ederdi. Abdulmecit Efendi, “gönderirsiniz” kelimesiyle rahatladı. Demek gönlünde bir kırgınlık yoktu. Olsa kahvaltayı kabul etmezdi.

Seyda, Van’a mayıs sonunda gelmişti. Günler geçmiş, havalar ısınmış, yaz sıcakları bastırmıştı. Camideki odada kalmak bu yönüyle çok da meşakkatli olmayacaktı. Zaten ramazan da yaklaşmış, manevi iklimi hissedilmeye başlanmıştı. O bereketli ayı, her sene olduğu gibi yine fırsat bilecek, yine gecesini, gündüzünü dolu dolu yaşayacak, ibadetle geçirecekti. Cami bunun için en uygun yerdi. O günden sonra onu görmek isteyenler yönlerini Nurşin camiine çevirdiler.

Camideydi. Gözün dünyadan ahirete baktığı yerde... Malayani şeyleri arkada bırakmıştı. Bir lahzacık olsun gafil olmaya çalışıyor, gaflet ruhuna azap veriyordu. Ruhundaki gayret ancak sürekli meşguliyetle teskin oluyordu. Ya evrad-ü ezkarını okuyor, ya meşhurların münacatları ile veya gönlüne doğan hakikatlarla dua dua yalvarıyor, ya Rabbi ile konuşuyor gibi müthiş bir huşu ile namaz kılıyor veya bütün hakikatlerini ruhunda duymaya çalışarak hazin hazin Kur’ân okuyordu. O kabiliyetlerinin bütün kapılarını ardına kadar açıyor, Kur’ân, o komple kabiliyete her sahayla ilgili sırlarını söylüyordu. Onu caminin damında geceleyin namaz kılarken veya dua ederken görenlerse, büyüleniyordu.

Fahrettin de o mahallenin çocuğuydu. Yedi yaşındaydı. Bir akşamüzeri, iftara yarım saat kala evine gidiyordu. Caminin yanından geçerken kapının önünde hançerli, şal şapıklı bir zat gördü. Bir an göz göze geldiler. Adam tebessüm etti:

– Aziz kardeşim, bugün iftarı yanımda aç.

Çocukluğuna bakmadan muhatap alıp onu “aziz kardeşim”

diyerek davet etmesi Fahrettin'in çok hoşuna gitti. Zaten her nedense ilk anda, bir bakışta o adama içinin kaynadığını hissetmişti. Ne deseydi acaba? Tereddüt etti.

– Anneme haber vermeden olmaz.

Ona hak vermişti. Bunu hissettirerek konuştu:

– Peki öyle ise, git, annenden izin al, gel.

Fahrettin, evine doğru koşar adım yürüdü. Camiyi henüz geçmişti ki yolda birisi ile karşılaştı. İçinden geçeni sordu:

– Amca, şu camideki hançerli, kamalı adam kimdir?

– Ha, oğlum o Bediüzzaman'dır.

Eve gitti. Annesine olanları heyecanla anlattı. Annesi Bediüzzaman ismini duyunca başına talih kuşu konmuş gibi sevindi. Ona gidilmez de kime gidilirdi? Menkıbelerinin dilden dile do-laştığı Bediüzzaman, kadının gözünde Hızır (aleyhisselâm) gibiydi.

– Oğlum hemen git. Fakat yatsı zamanında eve ulaş.

Fahrettin sevinçle caminin yolunu tuttu. Camiye girdi. İçeride başkaları da vardı. Demek onunla birlikte iftar açmak isteyen sadece kendisi değildi. Bir sofralık adama yaklaştı. O zat, herke-se yer gösteriyor, oturmasını işaret ediyordu. Fahrettin'e döndü:

– Kardeşim, sen benimle mi, yoksa bu zatlardan istediğin birisiyle mi yemek istersin?

Onunla büyük bir adamla konuşur gibi konuşuyordu. Fahrettin bir an düşündü. Herkesin önünde yemekler, onun önünde sadece bir tas çorba vardı. Fakat olsun... Kendisini önemli ve özel bir misafir gibi hissetmişti bir kere.

– Sizinle efendim.

– Peki aziz, sıddık kardeşim.

Ezan okundu. Oruçlar açıldı. Fahrettin, Bediüzzaman'ın çorbasına, onunla birlikte kaşık salladı. Çorba çorba değil, dünyanın en harika lezzetiydi. Doyasıya içti. O, doyana kadar çorba bitmedi. Sofradakiler de iştahla yemeklerini yediler. Bir gözleri

yemeklerinde bir gözleri hep Seyda'daydı. Günebakan çiçekleri gözlerini alamıyordu aydınlıktan...

Yemekten sonra namaza kalkıldı. Fahrettin, aynı ruh halinin verdiği güvenle gitti, mihrabın arkasına durdu. Seyda, geriye döndü:

– Kardeşim, küçüklerin yeri arkadadır. Sen büyüyünce inşallah hep mihrapta kılacaksın.

Çocuk yatsıya doğru evine dönerken hâlâ Seyda'yı düşünüyor, annesi merakla ve tarifsiz mutluluklarla oğlunu bekliyordu. Küçük oğlu adam olmuştu da, mahalle camisine gitmişti. Hem de kutsi bir ağız tarafından davet edilerek... Kim bilir bu neye işaretti? Kapıyı açar açmaz oğlunu yanına çekti. Neler olduğunu duymalıydı.

Anlattı Fahrettin... Kadın bir kat daha sarsıldı. “İlerde hep mihrapta kılacaksın.” sözünün maksudını anlamaya çalıştı. Belki de oğlu imam olacak, insanlara namaz kıldıracaktı.

Her geçen gün gelenler artıyor, mıknaş Vanlıları kendisine çekiyordu. Ders dinlemek, istifade etmek isteyen, müşkülü olup cevabını merak eden, bir bahaneyle soluğu Nurşin camiinde alıyordu. Cuma günleri cami kürsüsüne çıkıp vaaz vermeye de başlamıştı. Kürtçe birkaç vaaz verdikten sonra, bir kısım hikmetlerden ötürü, “Halkın arasında Kürtçe bilmeyenler var.” diyerek vaazlarını Türkçe vermeyi tercih etti. Konuşurken kitabi bir dile geçiyor, dilindeki Azeri ağzını andıran şive kayboluyor, fasih bir lisanla çağlıyordu. Derslerini temsillere bina ediyor, insanlar bu coşkun akışı pür dikkat dinliyordu.

Van'da kalan eski talebeleri etrafında halelenmiş, tam programlı olmasa da yeniden ders halkası kurulmuştu. Nurşin camisi bir irfan yuvası olmuştu. Talebeleri halkın nazarında alimdi. Molla Resul, Molla Yusuf, Molla Maruf, Molla Abdulmecid, Molla Zahir ve diğerleri o bakışlara aldanmıyor, ondan ders almayı paye biliyorlardı.

Molla Resul, Seyda'dan iki yaş büyüktü. Arkadaş gibiydiler. Yaşının ve yakınlığının verdiği güvenle Seyda ile biraz daha rahat konuşurdu. Zaman zaman Seyda'ya şakalar yapar, yüreğindeki gamı bir parça olsun dağıtmaya çalışırdı. Seyda, onun latifelerinden hoşnut olurdu. Camide İbn-i Hacer'den ders okudukları bir gündü. Molla Resul, bir soru sordu. Seyda cevapladı. Molla Resul, tatmin olmamıştı:

– Seyda, sizin verdiğiniz mana ile kitabın metni birbirini tutmuyor, hangisi doğrudur?

Aslında Molla Resul nasıl bir insanla muhatap olduğunu biliyordu. Onu kimseden geri görüyor da değildi. Belki tersiydi. Fakat, küçük bir camide kalan, günlük ihtiyaçlarına şahit olduğu bir adama, artık tarih olmuş, beşeri halleri zaman perdesiyle gizlenmiş bir alimi tercih etmiş, o aldatan psikoloji hissen o an galip gelmişti. Seyda, bir şey demedi. Molla Resul ısrar etti, sorusunu tekrarladı. Cevap biraz hiddetlice oldu:

– Efendiler, “Eski Said” öldü. Siz hala beni “Eski Said” olarak tanıyorsunuz. Şimdi karşınızda “Yeni Said” var. Cenab-ı Hak, “Yeni Said” e öyle bir ihsanda bulunmuş ki, musanniflerin hepsi ilim denizi olsalar, Said'in topuğuna varamazlar. Her ne kadar metne verdiğim mana sizce zahirine muvafık görünmüyorsa da, hakikat budur. Bunu böyle kabul ediniz. “Eski Said” in on senede verdiği derse, “Yeni Said”in on aylık dersi kâfi gelebilir.

Seyda, içinde denizlerin bir bardak su gibi kaynayıp çalkalandığı, fikrinde tel tel dökülüp savrulan yıldızların ateşten bir ok gibi yangınlar çıkardığı ve nihayetinde her şeyin durulup yerli yerine oturduğu büyük ruhi inkılabını anlatmış, Molla Resul hatasını anlamıştı. Bir süre sonra Seyda'nın mırıldanır gibi:

– Yahu beni niçin hiddete getiriyorsunuz, dediği ve istiğfar ettiği duyuldu. Kendisini sırrı açmış gibi görüyordu.

Gündüzleri de, geceleri de hep ilmi müzakerelerle geçi-

yordu. Mekan önemli değildi. Onlar, buldukları her yeri ilim meclisi haline getirmeyi biliyorlardı.

Bir akşam Molla Abdulmecid'in evinde sohbet etmek için toplandılar. Seyda, her zamanki gibi yüksek ilmi meselelerden bahsediyor, onlar tam anlamak ve kastı kaçırmamak için olanca dikkatleriyle dinliyorlardı. Hikmet konuşuyor, sırlar dile geliyordu.

İsmail, ev sahibi Abdulmecid Efendi'nin oğluydu. Bir yandan bu tarihi fırsatı soluyor, bir yandan da hizmetlerini görüyordu. On altı yaşındaydı. Bazen kitap, bazen çay taşıyor, babası ise Seyda'yı anlayamadıklarından yakınıyor, üzülüyordu. İsmail, Seyda'nın evlerine gelişini en mutlu ve şerefli günleri olarak görüyordu. Onu bazen caminin damında namaz kılariken seyreder, yakaladığı büyüleyici manzarayı unutamazdı. Yıldızların ortasında, kainatın tesbihini Rabbine takdim eden bir mümessil gibi durur, sarığı rüzgarda dalgalanırdı. Seyda, o akşam ders verirken İsmail de halkaya katılmıştı. Yedi yaşındaki Fahreddin de, on altı yaşındaki İsmail de geleceğin ümit tomurcuğu, büyük irşad ufkunun aynı ciddiyetle muhatabıydı. Yaşı kaç, mesleği ne olursa olsun herkes insandı ve o kimseyi irşad halkasının dışında bırakmak istemiyordu. Bu ilgi genç adamı Seyda'ya bir kat daha yaklaştırdı, hayranlık ve muhabbetini artırdı. O akşam bir başka iltifata daha mahzar oldu İsmail. Seyda, Zeve'ye gideceğini söylüyor, onu da davet ediyordu. Bu fırsat kaçır mıydı? "Emreder-siniz." diyebildi.

Seyda'nın Zeveli Molla Ahmed isminde Horhor Medresesinden bir talebesi vardı. Candan, yürekten, bir sevgi insanıydı. Ne zaman "Molla Ahmed!" diye çağırılrsa, "can!" diye cevap verirdi. Onun için adı Molla Ahmed-i Cano kalmıştı. Zeve halkı, Rus-Ermeni mezaliminde çoluk çocuk demeden şehit edilmişti. Molla Ahmet de şehitler arasındaydı. Vefalı dost, vefalı dostları-

nı unutmuyor, zaman zaman ahirete intikal edenleri ziyaret ediyordu. Ertesi gün yanına Molla Resul'ü, Kopanislî Molla Yusuf'u ve İsmail'i alarak Zeve köyüne gitti.

Köyde terk edilmiş gibi bir hava hakimdi. Bu izlenimin oluşmasında şehit düşenlerin çokluğu kadar güneşin kavurucu sıcağından sakınan insanların gölgeliklere sığınmasının da tesiri vardı. Evlerinin önündeki gölgelikte oturan birkaç kişiye selam vererek köyün taşlı, topraklı, patika yollarını aştılar. Seyda, dinç görünüyor, rahat yürüyordu. Peşinden yetişmekte, ayak uydurmakta zorlanıyorlardı. Kabristan köyün dışında, yüksekçe bir yerdeydi. Köyün son durağı katliamdan sonra büyümüş, genişlemişti. Bakımsız, sessizdi. Sanki misafirler bodur ağaçların altında uyuyakalmışlardı. Küçük, sivri, beyaz mezar taşları dikenlerin arasında kayboluyor, büyüyen yabancı otlar geçit vermiyordu.

Seyda, biliyor, görüyor gibi mezarların başına gitti. Ellerini açtı, uzun uzun dualar okudu. Mahzundu, gözleri dolu doluydu. Kabirlere perdenin ötesini seyreder gibi bakıyordu. Nihayet bir kabrin başında durdu. Duasını yaptı. Bir süre sonra sanki başka bir alemden dönmüş veya yanındakileri yeni fark etmişçesine konuştu. Sırrı söylüyor gibiydi:

– Kardeşim Ahmed-i Cano burada yatıyor. Burası şehitler yatağıdır.

Sözlerini tamamlayamadı. Kelimeler boğazında düğümlendi. Gözyaşları yanaklarından aşağıya süzülüyor, içinde buhurdan kaynıyormuş gibi ağlıyordu.

Köyden dönerlerken hepsi de garip duygular içerisinde ve mahzundu. Seyda, o buğulu günü söylediği son sözle tamamladı. O söz yüreklerini bir kere daha sarstı, hicran yanaklarından bir kez daha süzüldü.

– Şayet ben Van'da vefat edersem, beni şüheda medfeni olan Zeve'ye defnediniz.

Vefa duygusu yüreğine o kadar hakimdi ki, o andaki hissiyatı, beraber yaşadıkları ile kabirde de beraber olmayı tercih ettiriyordu.

Seyda, bir süre sonra üzerindeki kıyafeti değiştirdi, basit bir cübbe giydi, bütünüyle dünyayı terk etmiş insan kisvesine büründü. Kıyafeti, ruhunun ahvalini aksettiriyordu. Kalbinde dünyaya bir bağlılık hissetmiyor, insanların kıymet verdiği geçici şeylere kıymet veremiyordu. Acizliğini hatırlatan şeyler onun için daha şirindi. Azami takva ile yaşıyor, günahın zerresine bulaşmamak için elinden gelen her şeyi yapıyordu. Kimseden hediye kabul etmiyor, aldığı her şeyin ücretini veriyordu.

Bir gün Van müftüsü, müftülükten birkaç hoca arkadaşı ile birlikte Seyda'yı ziyarete geldi. Seyda, Müftü Efendi'yi buyur etti. Müftünün elinde bir zarf vardı:

– Size bir tebliğat var.

Seyda, uzatılan zarfı aldı, açtı. Tebliğatta, Van müftülüğüne vaiz olarak atandığı yazıyordu. Seyda'nın öyle bir müracaatı, talebi olmamıştı. Fakat, iman ve irfan sahipleri onu seviyor, o talep etmese de onun için bir şeyler yapmaya çalışıyorlardı. O günlerde Aksekili Ahmet Hamdi Efendi tedrisat umum müdürü idi. Tevfik Gerçekker ise o müdürlükte mümeyyizdi. Vaiz atamalarına onlar bakıyordu. Aralarında konuşmuş, karar vermişlerdi. Ahmet Hamdi Bey: “Van'da vaizimiz yok. Bir kadro gönderelim. O kadroya Bediüzzaman'ı tayin edelim.” demiş, bu düşünce ikisinin de yüreğine su serpmişti. Bir hayra vesile olmak istiyorlardı. Fakat, Ankara'nın en yetkili ağızları tarafından teklif edilen şark umum vaizliğini kabul etmeyen bir adam, Van vaizliğini acaba kabul eder miydi? Onlara bunu yaptıran Seyda'yı düşünmeleriydi. O, aşkın, farklı bir insan olsa da, insandı. Onun da bir işe, bir gelire ihtiyacı vardı. Hem, görevli olmak belki başına gaile açılmasını önlerdi, kim bilir...

Müftü Efendi, yaşlıydı. Müttaki, alim bir zattı. Seyda ile aralarında bir hatır, bir muhabbet vardı. Israrlıydı. Seyda, maaş almamak kaydıyla, fahri vaizliği kabul etti. Yine maaşı reddetmişti. Misafirler için bu kadarı da yetti. Merkezden gelen vaizlik vesikasına Van Müftülüğü de imamlık belgesi ilave etmişti. Seyda, misafirlerini dualarla uğurladı, vefalarına, nezaketlerine teşekkür etti. Artık Nurşin Camii'nin fahri imam ve vaiziydi.

Vaazlarında çoğunlukla iman hakikatlerini anlatıyor, derslerini menkıbelerle, tarihi hadiselerle renklendiriyordu. Halk, o konuşunca kendisinden geçiyor, sözlerinin büyüüne kapılıyor, içlerinde bir yerlerin doyduğunu hissediyor, fakat anlamadıkları yerlerin olduğunu fark etmeleri, anlamadıkları zannına kapılmalarına sebep oluyordu. Onlara göre Seyda kendi yüksek ufkundan bakıp en girift ilmi meseleleri işliyordu. Kaplarına dolanın kıymetine bakmıyor, deryayı kendi kaplarına sığdırmaya çalışıyorlardı. Seyda'ya göre ise, onlara lazım olan en hayati ve temel gıdalar veriliyordu. O dersler onlar için hava kadar, su kadar lazımdı. Yemeğin içindeki malzemenin ne olduğunu bilmeyen adamın bilmemesi beslenmesine mani olmadığı gibi, dersleri tam anlamasalar da istifade ederlerdi ve bu da onlara yeterdi.

Gün oluyor tevhid delillerinden bahsediyor, gün oluyor haşrin isbatını yapıyordu. Delillerle örülen, hikmeti gösteren bu dersler, o güne kadar sebep netice ilişkisiyle düşünmeyi âdet haline getirmeyen insanların akıl zararını zorluyordu.

Bir fırsatını bulunca Molla Resul, Seyda'dan iki üç yaş büyük olmaktan da aldığı cesaretle meseleyi arz etti. Bunu söylese söylese zaten o söyleyebilirdi:

– Kurban, kölenizim! Sizin vaazlarınızı bizler bile anlamıyoruz. Cemaat avam-ı halktandır, nasıl anlasınlar?

Seyda, durumun farkındaydı:

– Evet, benim vaazlarım belki anlaşılmıyor. Fakat benim ga-

yem imanın temellerini sağlam bir şekilde inşa etmektir. Temel sağlam olursa zelzelelerle yıkılmaz. Amma bununla beraber, ben vaaz ettiğimde biriniz yanıma oturunuz. Mevzu fazla derinleşince bana hatırlatırız.

İmani hakikatlerin akıl kadar kalbe de baktığını, ruhen istifade edip hissedar olduklarını bilse de, arkadaşlarının kanaatini reddetmiyordu. Bu kabul, bu konuşulabilirlik onları ona bir kat daha bağlıyordu. Ham değildi ki, sert olsun.

Nurşin Camisi'nde kalsa da, Seyda'nın aklının bir yanı hep medresesindeydi. Bir gün hem teneffüs, hem tefekkür ve hem de hatıraları yad niyetiyle Van kalesine gittiler. İsmail yine yanlarındaydı. Seyda'nın elinde bir şemsiye vardı. Kimse yola çıkarırken bu şemsiyenin hikmetini anlayamadı. Fakat sonra sebebini anladıklarında nasıl bir insanla karşı karşıya olduklarını bir kez daha fark ettiler. Yaz günü taşıdığı şemsiye Seyda'nın elinde bir o yanı, bir bu yanı kapatıyordu. Harama bakmamak ve kimse tarafından görünmemek için bu yolu tercih etmişti. Azami bir takva ve ihlas ile yaşıyor, adımlarını her an Rabbinin huzurunda olduğu şuuru ile atıyordu.

Kaleye vardıklarında Seyda hemen her zaman yaptığı gibi koca kayanın en zirve noktasına çıktı, seccadesini serdi. İnsanın içinde ürperti hasıl eden bir duyuşla tekbir alıp ellerini bağladı. Talebeleri biraz daha aşağıda oturuyorlardı. Namazdan sonra uzun uzun evradını okudu, dualar etti. Sonra talebelerini yanına çağırıldı. Etrafında toplandılar. Seyda, medresesine doğru döndü. Önce kıyamet alametlerini anlattı. Ahir zamanın dehşetli hadiselerinden, büyük tahribatlardan bahsetti. Daha sonra konuyu Yunus (aleyhisselâm)'ın kıssasına getirdi. Balığın karnındaki hali ile, insanlığın halini kıyasladı. Zeminin bin türlü çalkantıyı yaşadığı, insanları, nefislerinin yutup mahkum ettiği, istikbalin karardığı günlerde insanlık onun duasına ondan çok daha fazla muhtaç-

tı. Dersin sonunda herkes üç yüzer defa Yunus (aleyhisselâm)'ın Kur'ân'da geçen duasını okudu. Koca Nebi (aleyhisselâm), hatayı, eksikliği kendine veriyor, "Senden başka ilah yoktur. Sen bütün noksanlardan münezzehsin. Ben kendime zulmettim." diyordu.

O günkü dersten de çok etkilenmişlerdi. Cenab-ı Hak, sanki Seyda'ya Kur'ân'ın esrarını keşfedeceği bütün anahtarları vermişti de, o her gün bir tanesini açıyordu. Her ders bir ayrı tatta, bir ayrı ufukta oluyordu. Özellikle İsmail, en küçükleri olmasına rağmen dersin tesirini uzun süre yaşadı. Seyda, hakikati uzak göstermiyor, hazır zamana getirip yaşıyordu.

Nihayet, yaz asarını toplayıp çekildi, sonbahar geldi, havalar soğudu. Dünya yükünü bir elinde taşıyan adam, camide kalmanın bütün meşakkatlerini yaşıyordu. Dünyayı mesken tutması ancak bir misafir kadardı. Ama insanın türlü türlü halleri, ihtiyaçları oluyor, o soğuk demiyor, zor demiyor, aş demiyor, açlık demiyor, katlanıyordu. Pek çok değer harap olduğu günlerde adanmışlık ruhuyla hareket ediyor, şahsi dünyasında mamureler kurmak istemiyor, Kur'ân'ın anlaşılmasını, sahipsiz kalmamasını arzuluyordu. Kendini küçük görse de, yüksek ideallerle, temiz düşlerle yaşıyordu.

Soğğun tesirini hissettiği günlerde Abdullah Ekinci ziyaretine geldi. Seyda'yı savaş yıllarından önce tanımıştı. O gün, Abdulmecid Efendi ile karşılaşmış, camide kaldığını ondan öğrenmişti. Ekinci ailesi de Van'ı terk eden ve düşman şehri terk edince geri dönenlerdendi. Dönmüş fakat evlerini, bahçelerini giderken bıraktıkları gibi bulamamışlardı. Sanki ev deprem görmüş, afet yaşamıştı. İnsanın insana yaptığını yine hiçbir şey yapmamıştı.

O fakir aile, kerpiç evi bin türlü meşakkatle tamir etmiş, içine girmişti. Başlarını sokabilecekleri bir yer bulduklarına şükrediyor, bulgur pilavı yiyor, bulgur çorbası içiyorlardı. İş yok, imkan yoktu.

Abdullah, o gün Seyda ile birlikte namaz kıldı. Abdest suyunu döktü. Yanından ayrıldıktan sonra eve sevinçle döndü. Annesine durumu anlattı. Annesi salih bir kadındı. İbadeti, takvası evin saadet kaynağıydı. Oğlunun Seyda'yı ziyarete gitmesine çok sevinmiş, "Pilav yapayım, götür." demişti.

Abdullah kardeşinin de Seyda'yı tanımasını istiyordu. Hem ondan istifade eder, odununu taşır, sobasını yakardı. Annesi de aynı kanaatleydi:

– Oğlum git, Seyda'dan ders oku.

Hamid, fitraten selimdi, nezihti, efendiydi. Annesinin ve abisinin sözünü dinledi. Bir miktar odun alarak Nurşin Camisi'ne gitti. On beş, on altı yaşlarındaydı. Camide beklemeye başladı. Merak etmiş olmalıydı ki, orada gördüğü ve tanımadığı bir adam sordu:

– Ne bekliyorsun kardeşim?

– Efendim, buraya bir hoca gelmiş, kendisini görmek istiyorum.

Seyda, tebessüm eden gözlerle baktı.

– Kardeşim, akşam namazının vakti geldi, bir ezan oku da, namaz kılalım.

Hamid, bir şey demedi. Ezan da okumuyor, sadece susuyordu. Seyda, bilmediğini anladı. Kendisi çok tatlı bir seda ile ezan okudu. Sonra namaz kıldı, birlikte tesbihat yaptılar. Hamid, anlamıştı, Seyda oydu. Kendisini cennette gibi hissediyordu. Hiç böyle lahuti bir hava yaşamamış, Kur'an'ın ifadelerini hiç böyle hissetmemişti. Heyecanla:

– Bana elif ba öğretseniz, diyebildi.

Seyda, latife yaptı:

– Ben mezun olmuş ve icazet almış hocalara bile ders vermiyorum. Bu olur mu Molla Hamid?

O günden sonra Hamid'in adı, Molla Hamid kaldı.

Molla Hamid, kışta bahara ermiş gibiydi. Artık bazen yalnız, bazen ağabeyi ile birlikte, ama her fırsatta soluğu Seyda'nın yanında alıyordu. Bir gün anneleri Seyda'ya kendi elleriyle yaptığı pilavdan gönderdi. Herkesin hediyesini geri çeviren Seyda o salih kadının pilavını geri çevirmedi. O gün Abdullah'ın bir müşkülü vardı. Annesine açmış, o da: "Seyda'ya sor. O razı olursa gir." demişti.

Polis olmayı düşünüyordu. Böyle bir işe sadece onun değil, bütün ailenin ihtiyacı vardı. Eğer bir mahzuru yoksa sınavlara girecekti. Bir parça çekinerek, tereddütle konuştu:

– Müsaade buyurursanız polisliğe girmek istiyorum.

Seyda'nın yüz hali, ses tonu, içindeki tereddütleri atmasına yetti. Kelimeler seçilerek, tek tek dökülüyordu dudaklarından...

– Polislik vazifesi çok mühimdir. Haksızlıkları önler, mazlumları korur. Milletın malını, namusunu muhafaza eder.

Abdullah aldığı cevaptan hoşnuttu. Seyda sözünü bir şartla tamamladı:

– Kardeşim, eğer sen bunları yapabileceksen polisliğe gir.

Abdullah, muhasebesini yaptı. Evet, hakkın yanında olacak, mazlumu koruyacak, milletin izzetini, namusunu muhafaza etmek için elinden geleni yapacaktı. Müsaade isteyip ayrıldı. Annesine cevabı anlattı. Onun da rızası ile müracaatını yaptı.

Kış şiddetini artırmış, yolları, kapıları kar kesmişti. Seyda, derin bir murakabe içerisinde yaşıyor, kışın kefen rengi manevi ufuklardaki ruhi seyahatlerini destekliyordu. Neyi arıyorsa arıyor, dalıyor, gidiyordu. Belki de emarelerini gördüğü nuru arıyordu. Bir ara yine öyle içinin ummanına yelken açmıştı. Camideki odadaydılar. Gözleri duvardaki "Osman-ı Zinnureyn" yazısındaydı. Yanında Molla Hamid vardı. Dışarıda lapa lapa kar

yağıyor, içerde sadece harıl harıl yanan sobanın sesi duyuluyordu. Seyda, tebessümle konuştu:

– Molla Hamid, bak ben nurlar içinde kalmışım.

Molla Hamid, “bir şey anlamadım” der gibi baktı. Seyda devam etti:

– Doğduğum köy Nurs, annemin ismi Nuriye, hocam Nuri, kaldığım cami Nurşin, bak duvarda Osman-ı Zinnureyn yazılı...

Molla Hamid de tebessüm etti. Doğruydu, o küçük bir camide de olsa nurlar içindeydi.

Kış boyu talebeleri camiye odun taşıdı. Seyda bazen yardım ediyor, bazen de müftülükten yardım istiyordu. Bir gün Seyda yine odun taşımak için çıkmıştı. Molla Hamid dayanamadı:

– Efendim, işte ben taşıyorum. Siz oturunuz.

Seyda, oturmayacak, onlar çalışırken oturamayacaktı. Fırtına, tabiatı, anlayışı buna müsait değildi:

– Birader, gayretim kabul etmiyor, sen çalışasın, ben oturayım. Eğer bilsen gayret ne kadar hayırlı bir iştir, ömrünü bir dakika boşa geçirmezdin.

Ne dakikalar, ne aylar boşa geçti. Cami, bir ilim merkezi gibi hep çalıştı. İnsanlar bembeyaz kar tanelerine hikmetle bakmayı öğrendi. Soba yandı, sohbetler koyulaştı. Seyda, talebelerini zaman zaman: “Cenab-ı Hakka iltica edin.” diye uyardı. Bir bildiği vardı. Söylemiyor, sadece: “Fena şeyler olacak.” diyordu. Perdeyi daha fazla aralamadı.

Sordular. Cevabı hep:

– Şimdi müsaade yoktur, oldu.

EREK DAĞI

Güneş dağın ardından doğuyordu. Altın renkli ışıkları evvela orada görünüyor, sonra ayrılıp iniyordu hayata gün renkli hediyeleriyle birlikte... Van, yeniden dirilmiş gibi uyanıyor, varlığa ömür veriliyordu.

Her dağın kendisine mahsus çiçeği, yemişi, rüzgarı vardı. Tur'da laleler vardı, Zeytin Dağı'nda karanfil, Hira'da güllerin en güzeli... Onun için hem rehberler, hem talebeleri avuçlarına altın yaldızlı, sonsuzluk renkli hediyeler almadan evvel dağları mesken tutmuşlardı.

Daha Van'a gelirken inzivaya çekilmeyi planlayan Seyda, havalar ısınmaya yüz tutar tutmaz Erek Dağı'na çıktı. Kış bitiyor, dağın dumanı dağılıyordu. Kara renkli bulutların bağrına saplanan ışıklar kendilerine yollar açmıştı. Dağın ne öfkesi kalmıştı, ne paniği... Çiğ düşmüyordu. Dağ köpüklerle yıkıyor, pınarlarla arınıyordu. Temizlenen bedenini yeşil urbasıyla sarıp sarmalıyordu. Yakasına nevrüz çiçeklerini, çiğdemleri çoktan takmıştı. Belliydi, cemre düşmüş, geleceği beklerken uyuyakalan bahar uyanmıştı. İnsanlar kainattaki ahenge ayak uyduramasa, varlık şiiirindeki manayı okuyamasa, günlük hayatı kışa çevirse, birbirlerine ölümler, zulümler yaşatsa da, dağların baharı direniyordu.

Seyda, eski talebeleri ile Başit Dağı'nın zirvelerine çıkar, otuz kırk gün orada kalırdı. Eski günlerin şimdiki günlere bak-

ması gibi, başı dumanlı Başit Dağı da Ereke'e bakıyor, onu talihli buluyor, bir zamanlar kucakladığı misafirlerini hayırla anıyordu. Ereke dağı, erenleri ağırılıyordu.

Dağda, Zernabad suyunun çevresini mesken tuttular. Orada eski bir manastır vardı. Gönüllerini Seyda'nın gönlüne rapteden talebeleri o nereye giderse oraya gider, o nerede derse orada kalırlardı. Onlar için onunla birlikte olunan her mekan güzeldi, saraydı.

Kınalı toprak her geçen gün biraz daha yeşile büründü, kar suları yükseklerden aşağıya telaşla, imdada koşar gibi indi. Her yanda coşku, her yerde hayat vardı.

Molla Hamid, Seyda'nın etrafında pervane oluyor, her fırsatta hizmetine koşuyordu. Kısa zamanda çok ciddi mesafe kat etmiş, simasına ayrı bir nur, hareketlerine farklı bir olgunluk gelmişti. Duyduğunu öğreniyor, öğrendiğini yaşıyordu. Hisleri dupduruydu. Taze gençlik yıllarını yeni yaşayan birisi olmasına rağmen has halkanın içine girmişti. Aslında kısa sürede Seyda'ya bu kadar yakınlık kazanmak, o huzurun adabını korumayı öğrenmek çok zordu. O gayret ediyor, Seyda kusuruna bakmıyordu.

Seyda, acize farklı payeler verilmesini Rabbine karşı saygısızlık sayar, kendisine değişik nazarlarla bakılmasından fevkalade rahatsız olur, kalben sıkılırdı. Sadece onların iman kardeşiydi, arkadaşiydi. "Ben bir hiçim." dediği çok olurdu. İnsanların hiçten bir şey beklemesi, ona taşıyamayacağı yükü yüklemeleriydi. Genç Molla Hamid'in öyle düşünceleri yoktu. Seyda'dan keşifler, kerametler beklemez, samimi ve safiyane hislerle hizmet ederdi. O sadece hak yolunun yolcusunu severdi.

Ereke Dağı'na taşınalı birkaç gün ancak olmuştu. Molla Hamid'in onlarla birlikte dağa gelmesini yadırgayan Molla Resul, Seyda'ya sordu. Eski usule alışmış, sıradan talebelerin mürşide, müderrise bu denli yakın olmasını kabullenememişti:

– Sizin işinize aklımız ermiyor. Eğer şeyh istiyorsanız buralarda çok, yakında Arvasiler var. Hoca istiyorsanız işte bizler varız. Bunu ne yapacaksınız ki, daima çağırıyorsunuz?

Seyda, hayatı boyunca ne bir ihtiyarı ihmal etmişti, ne de hayata adımlarını yeni yeni atmaya başlamış bir çocuğu... Gençliği ihmal, geleceği ihmal demektir. Herkesin her vakit beslenmeye, manevi gıdalarla dolmaya ihtiyacı vardı. Kainatın sahibi, bir insana kainat kadar masraf yapmışken, o hiçbirini hor görmezdi. Hele onlar, bir tohum gibi geleceğe dağılacak, gittikleri yerlerde bin başak verip açacaksa... Neler de diyordu bu kadim dostu... Onca yılı birlikte yaşamışlardı. Bakışını öğrenmiş olmalıydı. İzaha gerek duymadı. Gülümsedi...

– Ne yapalım, Molla Hamid benim kapıcımdır. O gelmeden ben bir şey yapamıyorum.

Molla Resul, “siz en iyisini bilirsiniz” dercesine boynunu büktü, Seyda evradına devam etti.

O, etrafındaki biri bin görüyor, birle, binle konuşur gibi konuşuyordu. Talebeleri Seyda'nın tarzına, irşad üslubuna şaşırıyordu, onu anlayamıyorlardı. Her biri ile o kadar ilgileniyor, onlara o kadar alaka gösteriyordu ki, kimin kimin hizmetinde olduğu karışıyordu. Yakılacak ateşi onlarla yakıyor, bazen çaylarını, çorbalarını bile eliyle verdiği oluyordu. Onlar ne idi ki? Bunlar Molla Resul'ün de, Ali Çavuş'un da, Molla Yusuf'un da, Molla Hamid'in de, İsmail'in de, zaman zaman gelen giden talebelerinin de aklına geliyordu. “Biz kimiz, ben kim oluyorum ki?” diyorlardı kendi kendilerine... Herkesin ilgi gösterdiği, hürmet ettiği, dağları aşip ziyaretine geldiği adam talebelerinin ve hatta her bir insanın üzerine niçin bu kadar titriyordu?

Bir gün, Zernebad suyu başında ders yapıyorlardı. Temiz su şırl şırl akıyor, lahuti bir hava etrafı sarıyordu. Gölgedeydiler. Ağaçların yaprakları ile oynaşan güneşin ışıkları buldukları

açıklıktan elini onların nur yüzü simalarına uzatıyor, başlarını okşuyordu. Güneş onlara yakın, onlar güneşten uzaktı. Talebeleri belki de Seyda'ya olan uzaklıklarına, onun kendilerine olan yakınlığına bakıyor, zaman zaman yaşadıkları şaşkınlığı bunun için yaşıyorlardı. Seyda, bir hocanın, bir alimin, bir dava adamının çok ötesinde bir şeydi, bunu tarif edemeseler de hissediyor, biliyorlardı.

Daha ögle olmamıştı. Günün o taze saatlerinde dimağları açıktı. Seyda'yı, bir kamera, bir teyip dikkatiyle takip ediyor, hiçbir şeyini kaçırmamaya çalışıyorlardı. O tatlı günün tatlı sohbetinin sonlarına doğru Seyda'nın ses tonu değişti, biraz daha derinleşti. Sanki uzaklardan, ufuklardan geliyordu. Duygulanmış, heyecanlanmış gibiydi. Bir hatırasını nakletti önce...

– Ben bir zaman gençken Ayasofya'da vaaz veriyordum.

İşte bunun için şaşkınlardı ya... Nereden nereye, kimlerden kimlere...

– Cami tıklım tıklım doluyordu. Kapıdan içeriye girmek mümkün değildi. İşte, o cemaate verdiğim kıymeti aynen size de veriyorum.

Talebelerinin dolu dolu, fakat şaşkın bakışları Seyda'nın üzerinde bir kat daha yoğunlaştı. O devam etti:

– Demeyin, “Bize niçin bu kadar ehemmiyet veriyor? Biz kimiz ki?” Bundan ötürü kendinizi küçük görmeyin. Ben size o cemaat kadar ehemmiyet veriyorum. Nazarımda birsiniz.

Bu bir görev yüklemek miydi, yılmamak, ümidini yitirmek miydi? Ne yapacaklardı? O tatlı suyu her yere dağıtan birer musluk, her kulağa konuşan birer ağız mı olacaklardı? Sayının kıymeti inkar edilmese de, önemli olan kalite miydi?

Sohbet, Seyda'nın ufkunu ve yüreğini gösteren şu müthiş sözle noktalandı:

– Şu Akdamar Adası'nda on sene kalarak elli tane talebe yetiştirsem, o talebelerle İslâm'ı bütün dünyaya yayabilirim.

Dersten sonra kimsede bir şey soracak, söyleyecek hal kalmadı. Herkes bir kenara çekildi. Muhasebesini yaptı. Bu sözler, mesuliyetinin farkında olan bir yüreğin sözleriydi. Dünyadaki tüm insanlara merhamet ediyor, tüm insanların sorumluluğunu duyuyordu. Yeryüzünde gönlü göklerin nuruyla yıkanmamış bir insan, bir tek insan kalmamalıydı. Bunu istiyordu. Hayata o ufuktan bakınca başları dönmüş, o gün akşama kadar mecnun gibi gezinmişlerdi.

Zernebad suyunun etrafındaki ağaçlar çok sıkı. Yabani elmalar, armutlar, gürgenler, pelitler... Yılların ağaçları sulak zeminde büyümüş, budanmakları, kesilmedikleri için irileşen dalları birbirine geçmişti. Havalar ısınınca Seyda ağaçların tepesine çıkmaya, evradını orada okumaya başladı. Bunu gören talebeleri hemen onun için ağaçların tepesinde küçük bir köşk yaptılar. Seyda, artık, gece gündüz orada kalıyordu. Zaten kendisini zikre, ibadete ve tefekküre vermişti. Gümüşhanevi Hazretlerinin Mecmuat-ül Ahzab'ını defalarca okuyor, başlıyor, bitiriyor, bitiriyor, başlıyordu. Marifetin meskeni olan kalbi, meşhurların dua ve zikirleriyle yankılanıyordu.

Dağda zaruri ihtiyaçları gidermek zor olsa da, tarifsiz bir bereket vardı. Sıkıntılar her nasılsa, neticede saadet ve lezzet oluyordu. Orda yemek başka, uyumak başka, çalışmak başka, tahsil başkaydı. Dimağları, ruhları açıktı.

Ders almak veya Seyda ile kalmak isteyen talebeler, yük olmamak için birer teneke bulgur ve biraz da yağ getirmişti. Seyda, Molla Hamid'den bulgurları ve yağları evine götürmesini istedi. Saliha bir kadın olan yetmişlik annesi, hayır işi olduğu zaman bir genç kadar dinçleşiyordu. Sabah kahvaltıları çay ve peynir, akşam yemekleri bulgur çorbası veya pilavdı. Zaman za-

man kendileri hazırlasa da, çok defa o mübarek kadın yemeklerini gönderiyordu.

Seyda, her şeye bir düzen getirmişti. Bütün hayatı programlıydı. Yatacağı saat, kalkacağı saat, okuyacağı, zikredeceği, ders yapacağı saat hep belliydi. Yemeğin bile bir nizamı vardı. Ekmekleri bölüyor, herkese taksim ediyordu. Misafir de gelse, bölünen aynıydı. Bir gün Molla Hamid, Seyda'nın kendisine olan şefkatinden de aldığı cesaretle durumu anlatmak istedi. O kadar ekmekle doymuyor, acıkıyordu, ne yapsın?

– Seyda, ekmek az geliyor. Evde buğdayımız çok. Getirip bol bol yiyebiliriz.

O, arkadaşlarının durumunun elbetteki farkındaydı. Özellikle az yediyor, tenin ruha baskın çıkmasını istemiyordu. Molla Hamid'in gönlünden geldiği gibi, adeta “medet” dercesine halişane konuşması onu tebessüm ettirdi:

– Kardeşim, ben azlığı için, olmadığı için böyle yapmıyorum. Siz midenizi neye benzetiyorsunuz? Midenin üç hakkı, üç hissesi vardır. Sadece birisi yemek içindir. Eğer böyle yapmaz da ölçüsüz doldurursanız, beş davarlık bir ahıra, on beş davar doldurmaya benzer.

Molla Hamid, sözlerine başlamadan evvel de neticede ekmek yerine nasihat alacağını biliyordu. Onun plansız, kararsız, rastgele hiçbir hareketi yoktu ki, bunu da özellikle tercih etmiş olmasın... Öyle de olsa midesinin sesini dillendirmişti işte... Artık, onun baskılarına karşı söyleyebileceği bir şeyi vardı.

Talebeler Seyda'ya mukabele edemiyordu. Zira, insanların maddi zevklere duyduğu şevkten çok öte bir istekle ibadete düşküdü. Bazen kendisi zikirle meşgulken talebelerini gezmeye gönderiyor, onlar da kendi aralarında sohbetler ederek, dağ, dere dolaşıyorlardı. Bir gün yine talebelerinin arzularını fark ederek yanına çağırırdı:

– Ben tesbihatımla meşgul olacağım, siz gidip, gezin.

Bu onların da gönlünden geçen şeydi. Hemen ayaklandılar. Hava sıcaktı. Tatlı, sıcak bir rüzgar esiyor, insana huzur veriyordu. Zirvelere çıktı, etrafı seyrettiler. Seyda, dağ yemişlerine dokunmalarını istemezdi. Onları, vahşi hayvanların rızkı olarak görüyordu. Dokunmadılar. Birlikte yürürlerken bir aralık Molla Hamid arkada kaldı. Eline bir taş almış, yerdeki bir şeye isabet ettirmeye çalışıyordu. Anladılar. “Yapma!” dediklerinde iş işten geçmişti.

– Niçin yaptın?

– Bizde yedi kertenkele öldürmenin bir hac sevabı olduğunu söylerler.

– Yanlış söylemişler. Gidince Seyda’ya sor istersen.

– Sorarım.

Sıcak günde, bir müddet gezinince yoruldu, döndüler. Seyda, onlar bir şey anlatıp, sormadan, onlara neler yaptıklarını sordu. Molla Hamid, yaptığını ve gerekçesini anlattı.

Zaman geçmiş, ilmin yerini kulaktan dolma sözler almış, onlar da yanlış anlaşılıp, yanlış yorumlanmıştı. Seyda’nın üslubu kabul veya red üzerine değildi. O, kime ne anlatsa anlatsın, delili içinde konuşurdu. İnsanları ikna etmeyi tercih ederdi. Yine “yanlış yapmışsın” deyip geçiştirmede. Kızmadan, şefkatle ve hikmetle karşısına aldı. Onlar iki arkadaşı ve hasbihal edeceklerdi.

– Otur da konuşalım, kim haklı, kim haksız.

Seyda, yılların tarzına farklı bir boyut getiriyor, asıl çizgisine oturtuyor, kaynağa dönüyordu. Onun tarzı insanlara farklı gelse de, hem hoşlarına gidiyor, hem tarzını doğru buluyorlardı.

– O hayvan sana taarruz etti mi?

Soru, meseleyi çözmüştü. Saldırmayana insan niye saldırıncı ki? Molla Hamid anlamıştı.

– Hayır.

Artık, sorular, birbiri ardınca geldi. Maksat anlaşıldı.

– Elinden bir şeyini aldı mı?

– Hayır.

– O hayvanın rızkını sen mi veriyorsun?

– Hayır.

– Senin mülkünde mi, arazinde mi geziyor?

Molla Hamid, içinden “eyvah” çekti. Rabbinin mülkünde, Rabbinin kıymet verip yarattığı bir misafirini öldürmüştü. Cevabı cılızdı.

– Hayır.

– Sen mi yarattın?

– Hayır.

– Bu hayvanların niçin yaratıldıklarını, yani fitri vazifelerini biliyor musun?

Molla Hamid artık cevap vermiyor, ses çıkarmıyordu.

– Bu hayvanı yaratan senin öldürmen için mi yaratmış? Sana kim dedi öldür? Bu hayvanların yaratılışında binlerce hikmet var. Bu hikmetleri saymakla bitmez. Onu öldürmekle hata etmişsin.

Molla Hamid, ne diyebilirdi ki? Evet, hata etmişti. Seyda'nın bitkilere, hayvanlara, hatta bütün varlığa karşı nasıl bir şefkat ve muhabbet duyduğunu biliyordu. O şefkat dersini anlamalı, almalıydı. Kaç hal dersini görmüş, kaçına bizzat şahit olmuştu. Nurşin Camisindeyken, açık kapıdan içeriye dalıp kavurmalarını yiyen bir köpeğin bile gıybetini yaptırmayan, “Aç hayvan, haramı helali bilmiyor, ona hakkınızı helal edin.” diyen o değil miydi? Doğruydu, onlar yaratanına hürmeten karıncayı incitmez insanlar olmalıydı.

Seyda, emindi, emniyet içerisindeydi. Her şeyin ipinin kimin elinde olduğunu biliyor, sanki perdesiz yaşıyordu. Talebeleri

o ufku görse de, ulaşamıyor, anlamaya, zamanla ulaşmaya çalışıyor, en azından o arzuyla yaşamaya başlıyorlardı. Gün geçmiyordu ki, olağanüstü bir halle, hadiseyle karşılaşmasınlar... Seyda, bir mümin için bu halleri olağan kabul ediyor, onlar, imanını nasıl bir ufuk olduğunu o modelle kavıyorlardı.

Talebelerine zaman zaman köyelerine, evlerine gitmeleri için izin veriyor, kendisi sadece Cuma günleri şehre iniyordu. Yine bir Cuma günüydü. Dağda sadece Molla Hamid'le ikisi kalmıştı. Cuma namazını kılmak için yola çıktılar. Elinde yine görmemek ve görünmemek için taşıdığı şemsiyesi vardı. Erkekler, kadınlar, "Hızır gibi" diye andıkları adamı merak ediyor, o da kendine göre tedbirini alıyordu. İnsanlar, küçük çocuklar bile o bir köyden geçerken veya daha şehre yaklaşırken ellerindeki işi gücü bırakıp onu görebilmek için yollara dökülüyorlardı. Bir sıcaklık, bir şefkat hissediyor, güneşe koşar gibi ona koşuyorlardı. Sanki, istikballerindeki karanlık onunla aydınlanacaktı.

Seyda, Cuma namazını huşû içerisinde kıldı; yine küçüldü, yine haşyet ve hayranlıkla ürperdi. Sevdiği, sevildiği insanların arasında olmak da O'na ayrı bir huzur veriyordu. Namazdan sonra dağdaki meskenlerinin yolunu tuttular. O önde, mehîb, mütevekkil, Molla Hamit birkaç adım arkasındaydı. Dağın eteklerinde, Zernabad Suyu'nun kıvrım kıvrım aktığı bir vadide Molla Hamit kocaman çoban köpeklerinin dolu dizgin onlara doğru saldırıya geçtiğini farkettiler. Heyecanlandı. Hazırlanmalı, Seyda'yı da, kendisini de korumalıydı. Yerden taş topladı.

– Ne yapıyorsun?

Molla Hamid, köpekleri işaret etti. Belki de Seyda görmemişti.

– Efendim, dağdan gelen köpekleri görmüyor musunuz? Kendimizi müdafaa etmeyelim mi?

Seyda, güldü. O kadar sakindi ki, Molla Hamid'e de bir güven geldi.

– Ayıp, ayıp, at o taşları yere.

Molla Hamid, denileni anında yaptı. Ona aklen de, kalben de itiraz edilmezdi.

Köpekler süratle yaklaşıyor, Molla Hamid, artık tam bir tevekkülle bekliyor, olacakları merak ediyordu.

Artık köpekler dişlerini görebilecekleri kadar yakınlarındaydı. Seyda, şemsiyesini kaldırdı. Onlara doğru uzattı.

– Biz hain değiliz, yolcuyuz.

Molla Hamid, gözlerine inanamadı. Sanki anlamış, belki de yaptıklarından utanmışlardı. Oldukları yerde durdular. Havlamıyor, en ufak bir ses çıkarmıyorlardı. Geçip gittiler. Harabe kilisenin yanına geldiklerinde Seyda ağaçların üzerindeki tahta köşküne çıktı. Evradına, ibadetine kaldığı yerden devam etti.

Saatlerce orada kaldı. Yatsı namazı vakti yaklaşmıştı. Molla Hamid'i çağırırdı.

– Aşağıdan, dere dibinden biraz su getir.

Molla Hamid, dereye inmeye korkuyordu. Karanlıktı. Vahşi hayvanlar vardı. En ufak bir rüzgar esintisi, çalı hıştırtısı insanı korkutmaya yetiyordu. O gün yanlarında başka kimse olmadığı için bir şey diyemedi. Korkarak da olsa su getirmeye indi. Kaba dere den su dolduruyordu ki, kiliseden korkunç bir patlama sesi geldi. Molla Hamid irkildi. Seyda, onu gönderdikten sonra harabece çekilmiş, tesbihat yapıyordu.

Molla Hamid, o sesin ne olduğunu anlayamadı. Suyu getirdi. Merakla içeriye girdi. Seyda, oturmuş, hiçbir şey olmamış gibi tesbihatına devam ediyordu. Bekledi. Tesbihatını bitirir bitirmez sordu. Hala heyecanlı, hâlâ telaşlıydı:

– Seyda o ses neydi?

– Ne sesi?

Molla Hamid'in şaşkınlığı bir kat daha arttı. Böyle büyük bir patlamayı duymamış olamazdı.

– Nasıl ne sesi? O top sesi gibi sesi duymadınız mı?

Seyda sükut etti. Molla Hamid, anladı. Artık ısrar fayda vermeyecekti. Bu olağan bir şey değildi.

Ertesi gün Seyda, kuşluk vaktine kadar okuduğu evradı bitirdikten sonra Molla Hamid'i yanına çağırdı. Diğer talebeler henüz gelmemişti:

– Molla Hamid, dün akşamki o büyük ses hadisesini sana anlatayım.

Molla Hamid, teslimdi, anlatsa da kabulüydü, anlatmasa da...

– Şu kaldığımız harabe kilise, hayli zamandan beri kafir cinlerin bir merkezi halindeymiş. Bizim burada okuduğumuz dualar, yaptığımız tesbihat manevi bir bomba gibi patlayıp onları dağıttı. İşte senin işittiğin ses herhalde o ses imiş.

Manevi bir hadisenin küçük bir parçası Molla Hamid'e de duyurulmuş, Seyda o hadiseden nefesine pay çıkarmamak için "herhalde"lerle anlatmıştı. Hem Molla Hamid'in merakını gideriyor, hem zikrin tesirine dikkatini çekiyor ve asla kendi adına sahiplenmiyordu. Bu umumun zikir ve evradıyla Rabbinin yaptığı temizlikti.

Van'a veya köylerine giden talebeler gün içerisinde birer birer döndüler. Gidişleri sadece kendileriyle ilgili değildi. Vazifeleri vardı. Gittikleri yerlerde de hiç boş durmamış, hep birilerine bir şeyler anlatmışlardı. Çünkü yolundan gittikleri, dersini dinledikleri zat hiç boş durmuyor, her fırsatta nefesine de, yanındaki- lere de kainatın sahibini anlatıyordu.

Molla Resul, onun usulüne hayrandı. Fakat bunu bir türlü çözemiyor, ondan gördüğü tarzı tam olarak anlayamıyordu. Talebeleriyle diyalogu arkadaş gibiydi. Sanki üstatları değil, yoldaşlarıydı. Hangi sahadan konuşulursa konuşulsun en son ufkunu biliyor, en girift meselelerini hallediyordu. Dini ilimlere vakıf olduğu kadar, fenni ilimlere de vakıftı. Yüzlerce evliyanın zikir

ve dualarını okuyordu. Efendiler Efendisi'nin (sallallahu aleyhi ve sellem) cevşenini elinden düşürmüyordu. O kadar iç dünyasında yaşıyordu ki, dünyayı aşmış veya terk etmiş bir dervişi andırıyordu. Fakat, günlük meseleleri de, yaşanan sosyal hadiseleri de bütün teferruatlarına kadar biliyordu. İnsanlardan veya herhangi bir yetkiliden bahsederken, sanki bütün hayatını adamın takibine adanmış gibi fikrini de, tercihlerini de, kabiliyetlerini de söylüyordu. Ona kötülük yapanların bile lehinde olacak kadar şefkatliydi. Canını ve hatta her türlü nefsi arzularını, bir kere değil, her gün, her an inandığı şeyler için bir lahza tereddüt etmeden feda edebilecek bir kahramandı. Günahın küçüğünü, büyüğünü hesap etmeden, şüpheli şeylerin bile kenarına uğramamış bir müttakiydi. İçinin temizliğinde olduğu kadar, dışının temizliğinde de hassastı ki, hiçbir koruyucu hekimlik uzmanı o ufka ulaşamazdı. Kimdi o, neydi, nasıl bir insandı? Nasıl bir vazifesi vardı? Alim mi deseydi, abid mi deseydi, dava adamı mı deseydi, şefkat meleği mi deseydi? Günlerce düşündü, çıkamadı işin içinden... İhtimal aynı düşünceler arkadaşlarının aklına da geliyordu. Fakat bunu ona sormaya cesaret edemezlerdi. Yine iş başa düşmüştü. Molla Resul bu fırsatı bir ikindi çayınının ılıman atmosferinde yakaladı ve sorusunu sordu:

– Kurban, biz senden bir şey anlayamadık. Senin tarikatın, yolun hangisidir? Seni nasıl takip edip arkandan geleceğiz?

Seyda, elindeki doksan dokuzluk tesbihi yukarıya kaldırdı:

– Bak Molla Resul, evliya arasında “seyru sulük” diye bir hadise vardır. Bu seyru sulük’ü bitirmek için, tesbihin birinci habbesinden başlayıp doksan dokuzuncu habbesine kadar makamını kat ederler.

Seyda, hem anlatıyor, hem eliyle tesbih tanelerini takip ediyordu. Molla Resul, bunu anlamıştı. Evet, içinin imarına çalışanlar yürüdükleri yolun şartlarına riayet ederek merhaleler aşar,

arınır, adeta kendilerini yontar, ruhlarının billur heykelini inşa ederlerdi. Peki Seyda bunu nasıl yapıyordu? Cevabı geldi:

– Ben ise, Allah’ın lütfuyla buradan şuraya atlamışım.

Seyda, bu defa tesbihin ilk habbesinden, karşısındaki son habbesine geçmişti. Molla Resul, yine tam anlayamadı. Bu nasıl bir yoldu? Merhaleler adım adım aşılmadan, nihai noktaya nasıl ulaşılabilecekti? Harikalar asrına Allah’ın bu da harikulade bir ihsanı mıydı? Aynalardan istifade etmeden, birden kapıyı açacak, güneşe mi çıkacaklardı? Seyda anlatmadı bunları...

– Siz sadakatle arkamdan gelin, yeter.

Aklen tam anlayamasalar da, bütün talebeler Seyda’nın kasnını kalben hissettiler. Bu Sahabe Efendilerimizin yolu gibi bir şeydi? Onlar, o gün İnsanlığın Efendisi’ne muhatap olunca medeni milletlere üstat olacak seviyeye ulaşmamışlar mıydı? Güneşlere ışık kaynağı olan Peygamber’in (sallallahu aleyhi ve sellem) tesirine maruz kalınca ruhlarının en girift noktalarındaki bütün karanlıklar aydınlanmamış mıydı? Herhalde Seyda’nın dediği öyle bir şey olmalıydı. Evet, onun dediğini yapacak, sadakatle arkasından gideceklerdi.

Onun vazifesinin de, donanımının da farklı olduğunu talebeleri hissettiği gibi, halk da bir şeyler hissediyor, umuyor, dini bilmemekten, zamanın ihtiyacını kavrayamamaktan ötürü hayallerindeki ahvali Seyda’ya giydirip ondan olağanüstü haller bekliyorlardı. Bu bakışlar Seyda’yı sıkıyor, fevkalade rahatsız ediyordu. Sair varlıklar gibi yaratılmıştı ve yine sair varlıklar gibi onu da, onun fiillerini de Allah yaratıyordu. Acizdi herkes gibi... Kaç defa kendi yakasını eliyle tutmuş, “Ben bir hiçim!” diye haykırmıştı. Ne verildiyse elinde sadece o vardı. Vakıa, hayatının hemen her safhası, belki de her adımı olağanüstülüklerle dolu idi, fakat bunlar balondu, şekerlemeydi, acize teşvikti ve zamanın ihtiyacı da değildi. İnsanların zaafi keramet görmemek değil,

imani hakikatleri bilmemekten, Rablerinden uzaklaşmaktandı. Verilene verenden çok bakmaktandı. İnsanların düşüncesini Hak katındaki makbuliyetten önde tutmaktandı.

Ziyaretçilerden bazıları doğruyu öğrenmek, vazifelerini bilmek için ziyaret ettikleri gibi, bazıları da gerçekten kerameti var mı diye bakmak, belki de tartmak için geliyorlardı.

Bir ikindi üzeriydi. Seyda, seccadesini çimenlerin üzerine sermiş günlük evradını okuyordu. Ocağın altında yaktıkları odunları bitmişti. Talebeler hem teneffüs etmek, hem odun kesmek için kalktılar. Hava kararmaya yüz tutmuşken döndüler. Seyda'nın yanında bir sofî vardı. Seyda, bu ziyaretten pek hoşnut olmamış gibiydi. Adam, ziyareti bitirmiyor, oturmaya devam ediyordu. Seyda: “Sen sefa gelmişsin.” dedi, adam anlamadı. Bu, onun dilinde görüşmeye ancak o kadar vakit ayırabileceğinin ifadesiydi.

– Evinde çoluk çocuğun seni bekliyor.

Sofî yine kalkmadı. Talebeler, Seyda'nın adamın varlığından rahatsız olduğunu anlıyor, sebebini çözemiyorlardı. Zira o, başkasının kusuruna bakmayan birisiydi. Sonunda, biraz da hid-detle adama ihtiyacı olan dersi verdi:

– Senin kalbini okumamı istiyorsun! “Said nasıl bir şeyhtir?” diye düşünüyorsun. “Kerametleri nasıldır?” diye keramet bekliyorsun. Kalkıp buraya kadar bunlar için gelmişsin. Halbuki ben şeyh değilim, hocayım. Yalnız sizden biraz fazla okumuşum.

Başî o kadar yerdeydi ki, “biraz fazla okumuşum” diyerek kendisini tarif ediyordu. Sadece okumuş olmanın kişi hakkında hayır olup olmadığı da zaten belli değildi. Adam, sonunda müsaade isteyip kalktı. Molla Hamid, izahın biraz daha netleşmesi için sordu:

– Adam buraya bizimle birlikte namaz kılıp, dua etmeye gelmişti. Niçin müsaade etmediniz?

Seyda, kendisinden olağandışı şeyler beklenmesinden, inanmış insanların bir insanın elinde bir şey olabileceğini vehmetmesinden duyduğu rahatsızlığı anlattı. Bunda, Rabbine karşı gizli bir saygısızlık hissediyor, hiçbir şeyin zerresinin onun kudret elinden başka bir ele havalesine veya en azından zahirde öyle olmasına tahammül edemiyordu. Bu sebeple bazılarının varlığı kendisini rahatsız ediyordu. “Bazı insanlar vardır ki, yanıma geldikleri zaman boynuma binmiş, ayakları ile kalbimi sıkıyor ve nefesimi daraltıyor.” diyordu. Onun yanına gelen, ona yanında başka bir insan var hissini yaşatmamalıydı. Ruhun o kadar aynı olmalı, kalbi birlikte atmalıydı. Ve özellikle her şeyi her durumda asıl sahibine verecek kadar da Rabbin izzetine karşı saygılı ve hassas olmalıydı. Molla Hamid, sırrı anladi.

Talebelerin yaşça en küçüğü olduğu için yapılacak işlerde hemen Molla Hamid öne çıkıyor, koşuyordu. Bazen misafirler geldiğinde onlara yatak, yorgan taşımak vazifesi de ona düşüyor, sürekli Seyda’dan “korkusuz ol” dersini almasına rağmen, yine de hislerine hakim olamıyordu. Yine bir gün misafir gelmiş, etraftaki yakın köylerden yatak yorgan getirmek için ayaklanmıştı.

Seyda, misafirleriyle meşguldü. Dışarı çıktığında Molla Hamid’i söğüt ağacından kalın bir dal keserken gördü:

- Sen hâlâ gitmedin mi?
- Kendime sopa yapıyorum.

Seyda, aynı ihtarını tekrarladı. Molla Hamid, elindeki sopayı attı. Köye gittiğinde, köylü şaşırıldı. Dağda kalmaktan ve koyun sütü içmekten bir kat daha vahşi hale gelmiş köpeklerin yanından nasıl geçtiğini sordular. Köpekler hiçbir şey yapmamış, hatta onun geçeceği yolda yatan bir köpek kalkıp kenara çekilmişti. Molla Hamid, Seyda ile aralarındaki konuşmayı anlattı. Köylüler, kendi aralarında Seyda’ya inanmayanların hallerinin nice olacağından bahsediyorlardı.

Ondaki halin, Hak dostluğundan kaynaklanan bir velayet olduğunu kabul etmemek, köylülerin nazarında maneviyata yabanilik, perdenin ötesinden habersizlikti.

Molla Hamid'in getirdiği yatakları Ali Çavuş ile Molla Resul misafirler için hazırladı. Aslında yataklar gelmese, hazırlanmasa da olurdu. Zira kimsenin yatmak, uyumak gibi bir niyeti yoktu. Misafirler Seyda ile olabildiğince fazla muhatap olmak istiyorlardı. Bu fırsat her zaman ele geçmezdi. Dersini dinlemek, yaşantısından, davranışlarından istifade etmek için gelmişlerdi.

Fakat Seyda, programını hiç değiştirmede. Misafirler, her zamanki gibi günlük düzen ve akışa uydular. Seyda, yüksekçe tepeye çekildi. Saatlerce ibadet etti. Her zamanki gibi dizlerinin üzerinde oturmuş, ayaklarında, parmaklarında hal kalmamıştı. Yerinden kalktı. Dostu, arkadaşı gibi gördüğü Molla Resul'ün yanına gitti. Molla Resul ateş yakmakla meşguldü. Molla Hamid de oradaydı. Molla Resul'e ayak parmaklarını gösterdi. Yüzü buruştu Molla Resul'ün... Seyda'ya baktı, gözleriyle konuştu. "Bu kadarı da olur mu!" der gibi içini çekti. Seyda, merhem sürmek istediğini söyledi.

Molla Resul, ateş yakmak işini Molla Hamid'e bıraktı. Merhem getirmeye giderken Seyda'ya döndü:

– Biz de Allah'tan korkuyoruz, ama senin ödün patlıyor. Bizim gibi rahat otursan ayağın yara olmayacaktı!

Seyda, ne deseydi? Gözleri dolu doluydu. Ona karşı ne yaparsa, Onun ihsanına ve ikramına karşı az görüyordu. İçindeki teşekkür, hamd hisleri o kadar coşkundu ki, başka sesleri ve hisleri bastırıyor, duyamaz hale getiriyordu. Hem hesabını vereceği bir hayatı vardı, eli boş kalmaktan korkuyordu.

– Molla Resul, kısa ömürde, kısa dünyada, ebedi hayatı kazanmaya gelmişiz. Hem burada rahat oturayım, hem cennet dava edeyim...

Seyda, bir süre durdu. Harlanmış ateşe baktı, sessizliği dinledi. Başını salladı.

– Olmaz böyle şey. Rahat oturmaya cesaret edemiyorum.

Molla Resul'ün karşısında aşkından coşan, korkusundan çatlayan bir yürek vardı. Ruhunun bütün odacıkları adedince duyuyor, görüyordu. Ona akıl verilemez, ondan ders alınırdı, diyebileceği hiçbir şeyi yoktu. Aslında her kul öyle olmalı, öyle dolmalı değil miydi? İçini çekti ve fısıldar gibi konuştu.

– Merhem sürelim, belki iyi olur.

O yara günlerce iyi olmadı. Zira, Seyda namaza durunca yarayayı da, dünyayı da unutuyordu. Ayağına çabuk iyileşme fırsatı tanımamıştı.

Cuma günü cuma namazını kılmak için hep birlikte yola çıktılar. Seyda, yolda daima talebelerine bir şeyler anlatıyor, her şeyden bir hikmet dersi çıkarıyordu. Hiçbir şeye boş bakamıyor, sanki ona gaiplerden bir ses hep görünenin ötesindeki görünmeyeni düşünmesini söylüyordu. Zaman zaman yolda duruyor, yanındakine dönüyor, ayak üzeri bir şeyler izah ediyor veya bir hatırasını paylaşıyordu. Sanki karşısında ders verdiği insanlar değil, arkadaşları vardı ve aralarındaki diyalog sadece o kadardı. Arkadaşlarına memleketlerini, ailelerini soruyor, anlattıkları şeye fevkalade ilgi gösteriyor, merakla onları dinliyordu. O anda birisi görse onu Sultanlarla, paşalarla, valilerle yoldaşlık, arkadaşlık yapmış birisi değil de, bir köylü zannedebilirdi. O kadar fitriydi. Hikmetle nazar eden renkli gözlerine bakmak, onunla yürümek çok güzeldi. En dinçleri oydu. Yorulmuyor, nefes nefese kalmıyordu.

Yoldaki bir köyün kenarından geçiyorlardı. Köyün mezarlığı yola yakındı. Seyda, bir süre durmaya karar verdi:

– Siz gidin.

Molla Yusuf, Molla Hamid, Molla Abdullah, Molla Esasüd-

din, Ali Çavuş yola devam ettiler. Molla Resul, Seyda'yı takip etti. Hem onu yalnız bırakmaya gönlü razı olmuyor, hem yine yaşının kredisini kullanıyordu.

Taş yastıklara başını koyan ölüler, sanki onlara seslenmiş, “Başımızda bir lahza soluklanın, size diyeceklerimiz var.” demişlerdi. Dün onlar da geçip gidiyordu ya oradan... Belki de buna içerliyordardı. Artık kaçmak, çekip gitmek kalmamıştı. Gidecekleri yere gitmişlerdi zaten... Yolun sonu oraya çıkmıştı.

Seyda, mezarlıkta dolaştı. Kim bilir neler görüyor, nasıl düşünüyor, neler anlıyordu? Herkese susan ölüler acaba ona neler diyordu? Eski bir mezarın başına gelmişlerdi ki, Seyda orada beklemeye başladı. Dakikalar geçti, Seyda ayrılmadı. Molla Resul, bir yandan mezara bakıyor, bir taraftan Seyda'yı süzüyor, bir şeyler anlamaya çalışıyordu. Burada bir şey vardı. Yaklaşık yarım saat o kabrin başında kaldıktan sonra ayrıldı. Yollarına devam ettiler. Molla Resul'ün içi içini yiyor, perdenin ötesinden bir haber duymak istiyordu. Öyle, sıradan bir soruyla da gördüklerini anlatmaz, olanlardan bahsetmezdi ki... Bir fırsatını yakalayınca yemin verdirerek sordu:

– Allah aşkına, neden o kabrin başında beklediniz?

Seyda, Molla Resul'ün meraklı sorularından kurtulamayacağını biliyordu. En iyisi bu vefalı yoldaşına durumu anlatmaktı:

– Saliha bir kadının türbesi idi o... Bu mübarek hanım ziynete, süse ve boncuğa biraz düşkünmüş. Dünyada iken gerdanlığının ipi kırılmış, dağılan boncukları ipe dizmek için uğraşırken vefat etmiş. Kabrinde de hâlâ boncuk dizmekle meşgul... İhtimal ki kıyamete kadar da onu dizmekle meşgul olacak. Belki kıyamet koptuğu zaman: “Ah, ne kadar çabuk koptu kıyamet... ben hâlâ boncuklarımı ipe dizemedim.” diyecektir. İşte ben de bu manzarayı, Allah'ın kudret ve azametini seyretmek için baktım, bekledim.

Ne garipti... Seyda, perdeyi bu kadarlık aralamış, ötesini Molla Resul'ün idrak ve tasavvuruna havale etmişti. İnsan, nasıl yaşarsa öyle mi ölüyor, onu mu buluyordu? Kadın, demek salihane olduğu için saadetli bir mekana alınmış, orada dünyada severek yaptığı işle meşgul edilmişti. Dünya hayatı, öte ile kıyaslanınca bir tesbih dizilemeyecek kadar kısa mıydı? İnsan, kim bilir ne kadar çok şeyle iç içe yaşıyor, fakat ne kadar azını görebiliyordu. Bunlar, bu tarafa bakan aklın tam ulaşacağı şeyler değildi. Molla Resul bir müddet anlatılan şeylerin tesirinde kaldı. Namazını öteye bakar gibi eda etti. Fakat daha sonra sorularını da meraklarını da zihninden attı. Bildirilmeyeni zorlamaya ne gerek ve ne de hacet vardı.

Dönüşlerinde Seyda mezarlığa uğramadı. Molla Resul ise bir süre o salihane kadının kabrinden bakışını alamadı. Yolda hep düşündü, düşündü.

Menzillerine ulaştıklarında talebeler yorgun düşmüş, dinlenmeyi ümit etmişlerdi. Seyda, bırakmadı onları... Ders verdi, evrad verdi. Nefislerini meşgul etti, Hak'tan gafil olmalarına izin vermedi. Zaten, kendisinin dinlenmek gibi bir niyeti yoktu. Gece talebeler uyudu, o yatsıdan sonra kısa bir süre dinlenip kalktı. Uykuyu terk etmiş gibiydi. Gecelerde arıyordu aradığını... Herkesin uyuduğu saatlerde o en yakınına açıyordu ellerini... Sanki eliyle göklere çıkacak, sanki perdeleri eliyle aralayacaktı. Dünya, asırlardır temellerinden sarsılmış, taunlar, afetler yaşamıştı. Yıkılan insanlık kalesi, bozulan insanlığın vicdanıydı. Sanki dağa o keşmekeşin içerisinde sürüklenmemek, manzaraya tepeden bakmak, yıldızlaşmak, saadet asrında olduğu gibi bir kez daha göklerle yeri barıştırmak, yıldızları yere indirmek için çıkmıştı. Yitikler her geçen gün artıyordu. Değerler alt üst, akıllar karıştı. İçin için yanıyor, pişiyordu. O yangın bir kova suyun söndürebileceği bir yangın değildi. Bu karanlık ancak o

çapta yıldızlarla aydınlanabilirdi. Kulluğu minneti kadar, davası insanlık çapındaydı. Gözlerin gökleri unuttuğu o günlerde elinden gelse başlar adedince secdeye varacak, tamamı kadar ibadet yapacaktı. Namazı da, tesbihatı da, duası da bitmiyordu. O gece öyle geçti.

Ertesi günün gecesinde Molla Hamid'i uyku tutmadı. Onlar dinlenmiş, Seyda yorgun günün gecesini de ihya etmişti. Bir ona, bir kendi haline bakıyor, öyle olmayı çok arzuluyordu. Onun karanlığın bağrında inleyen nurani silüetini seyretti. Seyda fark etmişti:

– Uyuyamadın mı?

– Uyuyamadım Seyda.

– Keçeli, madem uyuyamıyorsun, kalk, sen de gel, beraber dua edelim.

– Ben sizin okuduğunuz duaları bilmiyorum.

– Ben dua edeceğim, sen amin dersin.

Molla Hamid hemen yerinden fırladı. Abdestliydi. Seyda'nın biraz gerisinde, yan tarafa diz çöktü. Seyda, Molla Hamid'in "bilmiyorum" dediği, geçmişin büyüklerinin dualarıyla niçin dua ettiğini izah etti. O, Molla Hamid'in gözünde pekçok veliden geri değil, belki ileriydi ama, Seyda, her zamanki tevazuuyla anlatıyordu:

– Büyük bir sarayın kapısını açtırmak için nasıl o saray sahibinin tanıdığı kimseye benzeyerek kapısı vurulursa, ben de Yunus (aleyhisselâm)'ın, Veysel Karani'nin dua ve münacatlarını okuyorum ki, onunla kapıyı açtırayım. Onlar kapıyı açmışlar, ben de seninle içeri gireyim.

Seyda dua etti, Molla Hamid amin dedi. Fakat, ne duanın ve ne de Seyda'nın gözyaşlarının sonu geliyordu. Bazen kulluğunu yetersiz bulup af dilerken, bazen insanlığın haline yanarken hıçkırıkla sarsılıyordu. Sanki, ağlayarak suyu yükseltecek, sanki

karaya oturan insanlık gemisini öyle kurtaracaktı. Fakat o uzun dualara eşlik etmek pek müşküldü. Molla Hamid'in uykusu geliyordu. Gözleri kapandı, açıldı. Bazen elleri düştü. Seyda, onu mahcup etmemek için:

– Ben de eskiden senin gibiydim, sonra alışırısın, dedi.

Ne zaman öyle olmuştu acaba... Hangi yaşını kastediyordu. Seyda'nın çocukluk ve gençlik yıllarını kardeşi Abdulmecid Efendi'den dinleyen Molla Hamid bunu pek anlayamadı. Nurs'tan, Doğubeyazıt'dan, Tillo'dan yükselen zikir... Mana kesilen bir yüreğin sarsıntuları, gözyaşları, hıçkırıkları... O mu eskiden öyleydi? Belki de o sesler hâlâ meleklerin semasında yankılanıyordu. Kendini her an huzurda gibi düşündüğünden, Onun (celle celâlühü) huzurundaki en ufak gafleti büyük gördüğünden öyle demiş olmalıydı.

– Gît yat.

Molla Hamid, “hayır” demedi.

Yatağına uzanınca bu defa tekrar uykusu kaçtı. Geceyi dinledi, düşündü. Zaman zaman garip garip bağırان gece kuşlarını, ötüşen böcekleri... Talebe ağabeylerinden dinlediği, Seyda'nın akılları donduran Doğubeyazıt günlerini...

Seyda, dokuz yaşından, on dört yaşına kadar köy köy, medrese medrese gezmiş, ilim tahsil etmiş, en son Geyda köyündeki medresede kısa bir süre kaldıktan sonra köyüne, evine dönmüştü. O kış evinde geçirecekti...

Bahara doğru bir rüya gördü. Kıyamet kopmuş, insanlar yeneden dirilmişti. O hengamede Peygamber Efendimiz'i (sallallahu aleyhi ve sellem) nasıl görebilirim diye düşünürken sırat köprüsünün başına gidip beklemek aklına geldi. Kendi kendisine: “Nasıl olsa herkes oradan geçecek, ben orada bekleyeyim.” dedi.

Sırat köprüsünün başında beklerken bütün peygamberleri gördü, tek tek hepsini ziyaret etti. En sonunda insanlığın Efen-

disi'ne, Hazret-i Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) ulaştı. O huzurda bulunmak edebi ile, kalbini çatlatan muhabbet hisleri birbirine karışmış, bütün bedenini ter basmıştı. Efendisinden, ilim talep etti. Efendiler Efendisi (sallallahu aleyhi ve sellem):

– mmetimden hiç kimseye sual sormamak şartıyla Kur'an ilmi hususi bir şekilde sana verilecektir, buyurdu.

O müjde ile uyandı. İçinde n alınmaz bir ilim arzusu vardı. Babası Mirza Efendi'den müsaade isteyip Nurs'tan ayrıldı. Evvela Arvas köyüne Molla Muhammed Emin Efendi'nin medresesine, oradan Mks'e bağlı Mir Hasan-ı Veli Medresesi'ne gitti. Buradan Gevaş'a geçti. Gevaş'tan da Molla Muhammed isimli bir arkadaşı ile birlikte Doğubeyazıt'a geçti.

Doğubeyazıt'a gittiğinde on beş yaşına girmişti. O güne kadar birçok medrese, birçok tekke dolaşmış, ilim tahsil etmişti. Kabına sığmıyordu. Fakat, şeyh Muhammed Celali Efendi'nin medresesi onun için, içindeki dalgalarının bir nebze teskin olduğu sükûnetli liman, farklı bir pencere oldu.

Medrese, vadilere, ovalara hakim bir tepenin üzerinde, İşhak Paşa sarayının yanındaydı. Seyda, insanın ufkunu açan o türlü yerlerden oldu olası hoşlanır, ibadet ve tefekkür için hep öyle yerleri tercih ederdi. Kalbin zümrüt tepelerinde dolaşan insan, tabiatın da şahikalarında geziniyordu. Celali Hazretlerini de, medresesini de çok sevmişti. Hazret, medresesini fevkalade bir disiplin ve düzenle idare ediyordu. Kendini aşmış bir insandı. İlmî, amelî, tevazuu talebenin gönlünde taht kurmasına yetiyor, talebeleri isteyerek kurallara uyduruyordu.

Molla Said, kendisine gösterilen odada kalmaya başladı. Talebelerle birlikte oturuyor, onların arasında yaşıyordu. Bir elmanın üzerine düşen ışıklarla renk renk aksetmesi gibi bulunduğu her yerde, yaptığı her şeyde fark ediliyordu. Oturması, kalkması ve hatta bakması bile farklıydı. şakağından hikmet dökülüyor

gibiydi. Hele gözleri... Sanki dili gözlerindeydi, gözleriyle konuşuyordu.

Şeyh Celali Hazretleri, Molla Said'i görür görmez anlamıştı. O, başkaydı. Hali, kabiliyeti bunu söylüyordu. Kader yoluna su serperse zaman buna şahadet edecekti.

Molla Said'in, eline aldığı kitabın birkaç sayfasına bakması yetiyordu. Hele şerhleri, izahları okumaya hiç gerek duymuyordu. İlme, bilgiye susamış gibiydi. Okuyor, öğreniyor, alıyor, alıyordu. Akıl midesi bir türlü dolmuyor, doymuyordu.

Dokuz yaşından beri dışarılardaydı. Bulunduğu yeri yadsımaz, severse oraya kolay alışırđı. Celali Hazretleri'nin medresesine alışması da çok kısa sürdü.

Medresenin yemeğini genellikle köylüler getiriyor, her aile sırayla talebelerin ihtiyacını görmeye çalışıyordu.

Bir akşamdı. Talebeler medresenin yemekhanesindeydiler. Yemekhanenin kapısı ağır ağır açıldı. Talebelerin tamamı bir anda kapıya baktılar. Kimseden çıt çıkmıyordu. Sair zamanlarda kapı açılrsa, içeriye insanlar doluşsa belki de çokları yemeğinden başını kaldırmaz, bir lahza olsun bakmazdı. Alışkınlardı. Medresenin kapısı da, misafirhanesi de kimseye kapalı değildi. Fakat o an sanki bir mıknaş bütün başları kapıya doğru çevirmişti.

Kapının önünde görünen silüet bir ayağını peşinden sürüyerek içeriye süzüldü. Talebelere bir dehşet havası yayıldı. Yaşlı adamın sol kolu da felçti. Üzerinde yırtık pırtık bir asker elbisesi vardı. Her tarafı yara bere içerisindeydi. Bakınca insanın içi ürperiyordu. İhtimal, pekçok hastalıkla müptelaydı ve dokunduğuna o hastalıklarını bulaştırabilirdi.

Talebelerde yemek yiyecek hal ve iştah kalmamıştı. Kimi tabağını eline alıp yüzünü duvara dönüyor, kimi bulaşıkhanenin yolunu tutuyor, elindeki çorba tasını bırakan ayrılıyordu.

Molla Said, yaşlı adamı görür görmez yerinden fırladı.

– Hoş geldiniz.

– Hoş ve mesut olasın.

Elinden tuttu, yürümesine yardımcı oldu. Oturduğu yere getirdi. Karşı karşıya oturdular. Molla Said'in çorbasının çoğu duruyordu. Hemen kendi kaşığıyla misafirine ikram etmeye başladı. Bir kaşık kendi ağzına alıyor, bir kaşık felçli adama veriyordu. Adam, birkaç kaşık almıştı ki: “Kâfi” dedi. Allah’a şükür, Molla Said’e teşekkür etti.

Nereden geldiğini, kim olduğunu sormadı Molla Said... Alacağı cevabı biliyor gibiydi. “Doğudan, batıdan, kuzeyden, güneyden, hem uzaktan, hem yakından” diyecekti.

Buraların adamı olmadığı belliydi.

– Benimle aynı kaşıktan yemek yedin. Endişe etmedin mi?

– Size o hali de, bana bu hali de veren Allah'tır. Allah dilerse şu anda beni de sizin gibi yapabilir. Elim ayağım tutmaz.

– Tanıdın mı beni?

– Sizi asker elbiseli, mefluç birisi olarak gördüm ve öyle tanıdım.

Meçhul adam, Molla Said'in başını eliyle sıvazladı.

Talebelerden birkaçı hâlâ yemekhanedeydi. Onlara uzaktan bakıyor, sözlerine kulak kabartıyorlardı. Fakat konuşulanları duysalar da, tam anlayamıyorlardı. Adam, müsaade isteyip ayağa kalktı. Molla Said, ona yardımcı oldu. Dış kapıya doğru yürürlerken yanlarına Molla Hasan geldi. Molla Said'e ayaküzeri bir şeyler söyledi, sordu. Molla Said, bir cümleyle cevapladı. O sırada yaşlı adam kapıdan dışarı çıkmıştı bile...

Arkasından gittiler. Kimseler görünmüyordu.

O günden sonra, Molla Said'in zaten olağanüstü olan fitri zekası bir kat daha inkişaf etti. Meleğin tevazu ile göklere yürümesi gibi, Said'i de, küçüklüğünün farkında olması kanatlanırdı. Özellikle hafızası unutma istidadını yitirmiş gibiydi.

Gördüğünü, okuduğunu fotokopisini çekmiş gibi zihnine kaydediyordu.

Molla Cami'den itibaren medresede okunması âdet olan kitapları, her birinden birkaç ders, en fazla on ders okuyarak bitirdi. Molla Said'in tarzı ve bu süratli inkişafı Muhammed Celali Hazretleri'nin dikkatini çekti. Yanına çağırdı. Molla Said, hocasının huzurunda diz çöküp edeple oturdu. Hazret, Molla Said'in ders okuma tarzını kastederek sordu:

– Niçin böyle yapıyorsun? Bu hoşuma gitmiyor.

Seyda, içinden gelen fitri meyli ifade etmek için cevap verdi:

– Bu kadar kitabı okuyup anlamaya muktedir değilim. Ancak bu kitaplar birer mücevher kutusudur. Anahtarı da sizdedir. Yalnız sizden şu kutuların içinde neler bulunduğunu göstermenizi istirham ediyorum. Kitapların neden bahsettiklerini sizden alayım, daha sonra tabiatıma uygun olanlara çalışırım.

Sanki Molla Said'in ruhu, az zamanda çok mesafeler alınan harikalar asrının şartlarını okuyor, yirmi senelik ilmi birkaç ayda öğrenerek sürat asrına ayak uyduruyordu. Maddi alemde bu kadar hız kazanılmışken, manevi alem elbette onun gerisinde kalmazdı. Bunları düşünerek yapmasa da, içindeki meyil ve kabiliyet, onu bu tarza çekiyordu.

Muhammed Celali Hazretleri, onun gibi bir kabiliyetten böyle harika bir inkişafı aslında beklemiyor da değildi. Onun için hem ikna, hem hoşnut olmuştu. Molla Said'i tam çözmek için bir soru daha sordu:

– Hangi ilim tabiatına uygun geliyor?

Molla Said'in cevabı tam beklediği gibi oldu:

– Bu ilimleri birbirinden ayıramıyorum. Ya hepsini biliyorum veyahut hiçbirini bilmiyorum.

Evet, o artık ilmi bir nokta gibi görmeye başlamıştı. Zaten

kainatı ve hakikati dokuyan ve onu okuyan ilimler atkı ipleri gibi iç içe değil miydi? İlimler, bütüne ayrı ayrı menfezlerden, pencerelerden bakmıyor muydu? Kainat, ilahi isimlerin tecellisiyle örülmemiş miydi? Biri bulan her şeyi bulur, birini tam anlayan her açığı anlardı.

O günden sonra Şeyh Celali Hazretleri ile Molla Said, hususi bir odada birlikte ders okumaya başladılar. Talebeler şaşkın, Celali Hazretleri hayrandı.

Molla Said, gündüzlerini ilimle, gecelerini ibadetle geçiriyordu. Geceleri medreseden çıkıyor, medresenin ilerisindeki bir tepede bulunan Ahmed-i Hani Hazretleri'nin türbesine gidiyor, bütün gece orada kalıyordu. Ciddi ve zor bir riyazete başlamıştı. Bazı otları ve dağ yemişlerini yiyerek hayatını idame ettiriyordu.

Molla Hasan, kendisini Said'i takip etmekten alamıyor, Celali Hazretleri ile birlikte ders okurlarken kapının önüne gelip dinliyordu. Nedense içerden hep Said'in sesi geliyordu. Bir gün ders çıkışında hocasının yanına gitti.

– Hocam, kim kime ders veriyor? Ben hep Said'in sesini duyuyorum.

Molla Hasan'ın gizlice onları dinlemesi doğru değildi. Celali Efendi soruya cevap vermedi, sadece bunu ihtar etti:

– Tecessüs haramdır.

Molla Hasan, hiçbir şey diyemeden uzaklaştı.

Bir başka gün, yine Molla Said ile Celali Efendi ders okurken kapının önünde bekledi. Celali Efendi dersten çıktığında hemen yanına gitti.

– Efendim, yüzünüz bembeyaz. Renginiz atmış. Size ne oluyor?

– Molla Hasan, Said ile ders okurken sırtımda Ağrı Dağı ağırlığında yük hissediyorum.

Molla Hasan, Said'in hallerine merak salmıştı bir kere....

Çözemediğinin izahını arıyordu. Birkaç talebe ile birlikte Celali Hazretleri'nin huzuruna çıkarak, Molla Said'in geceleri medresede kalmamasını şikayet etti. Acaba nereye gidiyordu? Celali Hazretleri, durumu biliyor olsa da, mollaların takip isteğini reddetmedi. Durumu gözleriyle göreceklerdi.

Molla Said kütüphanedeydi. Yatsı namazı kılınmış, talebele-
rin sesi kesilmiş, el ayak çekilmişti. Medreseye derin bir sükûnet
hakimdi. O gün İbn-i Hacer'den yaklaşık iki yüz yirmi sayfayı
kimseye müracaat etmeden anlayarak ezberleyen Molla Said,
elindeki kitabı kapadı. Biraz yorulmuştu. Kapıya doğru sessiz-
ce yürüdü ve kimseyi rahatsız etmeden dışarıya süzüldü. Molla
Hasan ve Celali Efendi'nin oğlu bir süredir onu takip ediyordu.
Hemen peşinden çıktılar.

Molla Said, karanlıkta, bir başına, Ermeni köyünden tara-
fa gidiyordu. Gecenin o saatinde iki arkadaş korkarken onda
hiçbir korku ve tereddüt yoktu. Biraz da işkillendiler. Said yü-
rüdü, onlar takip etti. Türbenin yanına geldiğinde ilerdeki köye
giden yoldan ayrıldı, harabe halindeki kubbeden içeriye girdi.
Onlar ürperdiler. Işık yok, ses yoktu. İnsanın tüyelerinin diken
diken olmasına o koyu sessizlik yeterken nasıl da giriyor, nasıl
da korkmuyordu? Fakat oraya kadar gelmişlerdi, takibi yarım
bırakamazlardı. Sessizce kubbenin yıkık bir kenarına yaklaşp
içeriye baktılar.

Molla Said, müthiş bir mürakebe içerisinde diz çöküp, oturu-
muştu. Garip bir gizem, bir farklı hava vardı. Zaman zaman ba-
şını kaldırmadan konuşuyordu:

– Beli efendim, beli efendim...

Birbirlerine baktılar. Celali Efendi'nin oğlu çekip gitmek
için ayaklanmak istedi. Molla Hasan kolundan tuttu. Bir süre
sonra Said, namaza durdu. Namazını bitirdikten sonra zikir çek-
ti. Dualar etti. Sonra tekrar bir mürakebe hali hasıl oldu. Daha

fazla dayanamayacaklardı. Sanki sözleşmişçesine ikisi bir anda kalktılar. Sessizce ayrıldılar. Said, hâlâ tefekkürüne, evradına devam ediyordu.

Molla Hamid, bütün bunları düşünürken Erek Dağı'ndaki böceklerin uzaktan gelen sesleri onu derin ve dingin bir deryaya davet etmiş, uyutmuştu. Seyda hâlâ oturduğu yerde, aynen Ahmed-i Hani Hazretleri'nin türbesindeki gibi evradını okuyordu. Yaşantısı hiç değişmemişti.

Birkaç gün sonraydı. Gecenin karanlığı koyulaşmıştı. Ağabeyleri Molla Hamid'den dereye inip su getirmesini istediler. Aralarında iş bölümü yapıyor, meşakkatleri kolaylığa, kardeşliğe, ahenge çeviriyorlardı.

– Korkuyorum.

Seyda, yanına çağırdı. Daha önce de cesaretli olması için uyarılmıştı ama, Molla Hamid kalbine söz dinletemiyordu.

– Niçin korkuyorsun?

– Efendim, o derede her türlü vahşi hayvan var.

– Yalnız olarak git, sana hiçbir şey olmaz, korkma.

Seyda, onu dereye değil, adeta hislerinin üzerine üzerine salyordu. Molla Hamid'in teslimiyeti yine galip geldi. O bir şey olmaz diyorsa olmazdı... Sessizliği fırsat bilip sesini yükselten dereye gitti. Elindeki testiye doldurup döndü. Seyda sordu:

– Ne gördün?

– Hiçbir şey...

Yine aynı dersi verdi.

– İnsan şecaatli olmalı...

Cevap masumdu.

– Kurtlardan korkuyorum.

Molla Hamid, vahşi hayvanlara, özellikle kurtlara karşı yapabileceği bir şey olmadığını anlatmaya çalışıyor, kendisini haklı görüyordu. Seyda, talebesine o meseledeki istikameti ders

verdi. İnsan, korkabilir, tedbirini ona göre alabilir, fakat katiyen hiçbir şeyi başıboş göremezdi. İman her durumda galip gelmeliydi. Kurdun ipi de sahibinin elindeydi.

– Geçen gece, geç vakitte ben kalkmış, elbisemi giyiyordum. Açık kapıdan bir hayvan girdi.

Bir anda bütün talebeler ellerindeki dersi bırakıp Seyda'nın anlattığı hadiseye kulak kabarttı.

– Ben köpek zannettim. Sonra bana doğru geldi. Baktım ki bir kurt... O zaman kendi kendime düşündüm, bu hayvanın niyeti nedir acaba?

Karşıma geldi. Bana bakmaya başladı. O bana ben ona baktım. Yarım saat kadar durdu, sonra dönüp gitti. Ben onun halini şöyle değerlendirdim. Hal diliyle diyordu ki: “Bu kadar yanında durdum. Bana bir ikramda bulunmadın. Ben de sana minnet etmiyorum. İşte gidiyorum. Rezzak-ı Hakiki'nin sofrasında rızıkımı arayacağım.”

Seyda'nın bu yorumu talebeleri tebessüm ettirdi. O, Molla Hamid'e yaptığı izaha devam etti:

– Kardeşim bak, eğer bu yırtıcı hayvanların dizginini Allah (celle celâlihü) kudret elinde tutmasaydı ve başıboş olsalardı, bizim burada onlara karşı koyacak bir silahımız da olmadığına göre bizi her zaman gelip parçalayabilirlerdi. Fakat her şeyin olduğu gibi bu hayvanların dizgini de Allah'ın elindedir, kendi başlarına hiçbir şey yapamazlar.

Molla Hamid, bu derslerle imanının inkişaf ettiğini, kalbine kuvvet dolduğunu fark ediyordu. Ne doğru, ne güzel bakıyordu Seyda. Allah insanın başına bir köpeğini musallat ediyorsa, bu, o köpeğin ipini koparmasından değil, bir hikmetle sahibinin buna izin vermesindendi. Seyda'nın sözünden, halinden sadece akli değil, hisleri de gıdasını alıyordu. Yine doydular, yine doldular.

Seyda

O yaşta, o huzura kabul edilmiş olmanın saadetiyle kōřesine oturdu.

Artık ağustos sıcakları yoktu. Yapraklar yavaş yavaş sararıyor, kış meşalarını gönderiyordu. Erek Dağı'nın rüzgarları özellikle gecenin ilerleyen saatlerinde soğuk eser olmuştu. Daha fazla oturmadılar. Seyda, istirahate çekildi. Talebeler de onun ardından birer birer yataklarına uzandılar. Gecenin büyük bölümünü ihya eden Seyda nasıl olsa sabah namazı vakti girmeden onları da uyandıracaktı. En iyisi erken yatıp uykusuz kalmamaktı.

İMHA

O günden sonra havalar hep soğudu. İç Anadolu soğudu, Batı Anadolu soğudu, Doğu Anadolu soğudu... Rüzgar acı acı esti hep... Gökyüzü bulutlarla kaplandı. Yer koyu, sarı, boğucu renklere boyandı. Ufuklar ateş aldı, kızardı. Ürküten bir ses gezindi yamaçlarda... Ağaçların kolları kırıldı. Vahşi hayvanlar bile en kuytu köşelere saklandı. Belliydi, o sene kış bir başka olacaktı.

Seyda'nın da son zamanlarda tavırları, davranışları değişmişti. Derin derin düşünüyor, saatlerce dua ediyor, arkadaşlarından da memleketin, insanlığın ve İslâm'ın istikbali için dua etmelerini istiyordu. Sanki bir şeylerden endişe ediyor, bir şeyler bekliyordu.

Bir sabah vakti ufukta üç atlı belirdi. Atlıların birisi önden geliyor, diğerleri onu takip ediyordu. Seyda'nın yanında sadece Molla Hamid ve Molla Esadullah vardı, diğer talebeler köyle-rindeydi.

Yaklaştıkça talebeler Kör Hüseyin Paşa'yı tanıdılar. Askeri üniformasını giymiş, madalyalarını takmış, upuzun boyu ve iri cüssesiyle atının üzerinde heybetle duruyordu. Atını harabenin karşısındaki ağaca bağladı. Yanındaki adamları da onu takip ettiler. Molla Hamid, gelenleri Seyda'ya haber verdi. Seyda, sanki haberli gibiydi. Kabul etti. Zaten, Kör Hüseyin Paşa ile İstanbul'a gittiği günlerden beri süregelen bir dostlukları vardı. Hüse-

yin Paşa, Sultan Hamid tarafından Hamidiye alaylarını kurmak üzere vazifelendirilmiş, kendisine miralay rütbesi verilmişti. Seyda onu Gülhane Askeri Hastane'sinde tedavi olurken ziyaret etmişti. Paşa'nın Seyda'ya farklı bir hürmeti ve itimadı vardı. Ulaşabilse her şeyini ona danışırdı.

Cihan Harbinde, Seyda gibi o da kahramanca savaşmış, Doğubezayıt ve Kağızman'da Ruslara ve Ermenilere büyük zayıatlar verdirmiş, Ahlat köprüsünü Ruslardan koruyarak Halil Paşa'nın ordusu ile birlikte köprüden geçmesini sağlamış, başarılarından ötürü Sultan Reşat tarafından Mirliva rütbesine yükseltilmişti.

Molla Hamid, Paşa'yı ilk defa bu kadar yakından görüyor, o meşhur kahramanı adeta süzüyordu. O kadar heybetli, o kadar cüsseliydi ki, "parmakları bileklerimin kalınlığında" diye düşündü. O koca adam, Seyda'nın kaldığı yıkık dökük yere girdiği anda iki büklüm oldu. Hasretini çektiği elleri öptü. Edeple dizüstü oturdu.

Seyda, halini hatırlıyordu: "Kardeşim sen hoş sefa gelmişsin." dedi. Paşa sıkıntılıydı. Bir süre geçmişten, memleketin ahvalinden bahsettiler. Sohbetin bir yerinde paşa içinde yaklaşık yarım kilo altın olan bir mendil çıkardı, kenara koydu. Seyda, anlamıştı:

– O nedir?

Paşa, rica eder gibi konuştu:

– Kurban, benim helal malımdan zekatımdır, size getirdim.

Seyda, rahatsız oldu. Paşa, onun âdetini biliyor olmalıydı.

– Sen kendi yakınlarından, akrabalarından, köylülerinden hiç kimseyi bulamadın mı ki, ta buraya kadar getirdin?

– Kurban, benim akrabalarım, yakınlarım hepsi zengin. Fakir kimse yok. Müstehakkı sizersiniz.

– Orada birçok fakir varken, bunca köyü aşip da zekatını nakletmen caiz değildir.

– Seyda, kurban! Hiç olmazsa beş on tanesini kabul ediniz. Burada yanınızdaki talebelerinizin ihtiyacına sarf edersiniz.

Kör Hüseyin Paşa, Seyda'nın harabede yaşadığını görünce, zekatını getirmekle çok iyi yaptığını düşünmüş, viranedeki hazineyi fark edememişti. Seyda, bu mevzuda konuşmanın uzamasını istemediği için kesin konuştu:

– Hayır, mümkün değil... Benim zekata ihtiyacım yoktur.

O gözünün tokluğuyla, müstağnililiğiyle ve Rabbine itimadıyla zenginlerden daha zengindi. Rabbinin ikram ve bereketiyle yaşıyordu. Geçici lezzetlere karşı oruçluymuştu. Paşa, daha fazla ısrar etmedi. Zaten ziyaretinin asıl sebebi de başkaydı. Onu söylemeliydi:

– Seyda sizinle hususi bir istişarem olacaktır. İzin veriniz, talebeleriniz çıksınlar. Hususi konuşmak istiyorum.

Hüseyin Paşa, özel konuşmak istiyordu ama, anlaşılan meselesi şahsi değildi. Öyle olsa kendi adamlarını da dışarı çıkarırdı. Teklifi kabul edilmedi:

– Hayır, bunlar benim vücudumun parçalarıdır, ayıramazlar. Neyin varsa söyle.

– Seyda, eğer bize izin verirseniz isyan edeceğiz.

Seyda son günlerde memleket sathında çıkarılmak istenen kargaşalardan, yapılan planlardan haberdardı. Yıkanlar, yıktıkları ile yetinmiyor, parçaladıkça parçalamak, ezdikçe ezmek, bütün bağları koparmak istiyorlardı. Çocuklar, kadınlar, masumlar; hülasa, hayatlar umurlarında değildi. Hep anlatır, hep izah ederdi. Menfaatperestlik insanları canavarlaştırıyordu.

Paşa, düşüncelerinde yalnız değildi. Daha evvel de bunları dile getiren olmuştu, daha sonra da olacaktı. Seyda'nın izi, yolu belliydi. Elinde şaşmaz bir ibre, önünde aldatmaz bir rehber vardı. Önemli olan doğruyu görebilmek, zamanın doğrusunu tesbit

edebilmekti. Paşa, namazını aksatmaz, manen mesul olmaktan korkardı. Oraya kadar gelmesi de bunu gösteriyordu.

– Ne için isyan ediyorsunuz?

Şaşırıldı Paşa... Seyda, gibi dinin bir hakikatine bin başım feda olsun diyen bir adam bunu bilmiyor olamazdı. Seyda, devam etti:

– Ali'nin, Hasan'ın kabahati varsa, Haydar, Ömer ne yapmış? Arada Müslüman kanı dökülecektir.

Hüseyin Paşa, o huzurda konuşmaktan bile haya ediyor, bir de muhalefet ediyor gibi bir üsluba düşmek istemiyordu. İçini çekti. Elbette hicranı büyüktü. Daha dün omuz omuza savaştığı kardeşleriyle karşı karşıya gelmek hiç aklına gelir miydi? İster miydi bunu? O güne kadar hep din bir, millet bir, vatan bir, devlet bir değil miydi? Konuşurken yüreği parçalanıyordu:

– Ruslar bizi vurdu, öldürdü, perişan etti. Malımız, canımız telef oldu. Fakat, namusumuza bir şey olmadı. Şimdi elimizde kalan bir dinimiz ve namusumuzdur. O da gidiyor. Bize izin ver. Hem piyadelerimiz, hem süvarilerimiz hazır bekliyor.

Paşa, bazı görevlilerin güçlerini kullanarak yaptıkları ahlaksızlıkları ima ediyordu. Seyda, bu hüznü sözleri sükûnetle dinledi. Bir süre sessizlik oldu. Haklıydı. Fakat haklılığa yanlış şeyler bina ediyor, İslâm'ın içte mücadeleyi ıslahla yapmayı, müsbet hareketi emrettiğini unutuyordu. Masumların hakkını feda etmeye kimsenin hakkı yoktu. İslâm'ın sancaktar ve bayraktar evladına birkaç kişinin hatasından ötürü silah doğrultulamazdı. Yıllar önce Rus polisi ile konuşurken İslâm milletlerinin ağabeylerine yaptıkları haksızlığın sıkıntısını çektiklerini anlatmıştı. Bunları Hüseyin Paşa'ya söylemedi. Hisliydi Hüseyin Paşa... Aklından çok teslimiyetini muhatap aldı ve ona bir teklifte bulundu. Şefkati sesinin tonuna sinmişti:

– Paşa, gel bu mesele hakkında Şeyh Ahmed-i Cezeri'nin divanından tefeül yapalım. Divan ne derse kabul eder misin?

– Evet, ederim.

Seyda, divanı eline aldı, rastgele bir sayfa açtı, çıkan beyti okudu: “Bazıları kiliseden dönüp gelir, Müslüman olur. Bazıları da döner Yahudi mabedine Yahudi olur. Ben ise ne onlardanım, ne de bunlardanım.”

– İşte gördün mü Paşa! Ben şimdi ne sizdenim, ne de onlardanım.

Hüseyin Paşa, Seyda'ya bir şey öğretmek, ona yol göstermek, akıl vermek için gelmemiştir. Niyeti halisti, doğruyu yapmak istiyordu. Fakat, halk dalgalanmış, sularında fırtınalar kopmuştu. Seyda'nın hayatını doğruya delil görüyordu. Yol onun yoluydu. Fakat silahlanan, hazırlanan onca insana ne diyecek, bunu nasıl izah edecekti.

– Seyda, sen şimdi benim kolumu, kanadımı soğuttun. Ben şimdi aşiretime dönsem, “Paşa korktu, onun için vazgeçti.” diyecekler.

Seyda, paşanın yüreğini ürperten sert ve kesin bir cevap verdi:

– Evet, korktu desinler, amma kan döktü demesinler!

Paşanın boynu büküldü. Ona muhalefet edemezdi. Müsaade istedi. Seyda, paşayı atına kadar uğurladı. Atına binip ayrılırken peşinden üç defa seslendi. Rica etmiyor, emrediyordu:

– Paşa kan dökme, kan dökme, kan dökme!

Paşa ve adamları düze çıkar çıkmaz atlarını mahmuzladı, doludizgin uzaklaştılar. Ayaklarına dolaşacak bir fitneden kurtulmak için acele ediyor gibiydiler. Birkaç gün sonra köylerinden dönen talebeler Hüseyin Paşa'nın kuvvetlerini dağıttığı haberini getirdiler.

Seyda'nın kardeşliği anlatan, istikameti gösteren dersleri

bazı yerlere ulaşıyor, bazı yerlere yetişmiyordu. Cuma günleri gittiği Nurşin Camisi'nde halk hükümetin çıkardığı yasalara karşı nasıl tavır alacaklarını soruyor, o hep kardeşliği ders veriyor, asla hiçbir isyana karışmamalarını telkin ediyordu. Aynı günlerde Şeyh Sait de Şark vilayetlerini dolaşıyor, onları hadise çıkar-mamak kaydıyla etrafında toplanmaya çağırıyordu. Bu davete icabet edenler olmuş, fakat ne yazık ki kontrolsüz cahil kitleler birkısım art niyetli insanların da kışkırtmasıyla kıvılcım kabilin-den hadiselere sebebiyet vermişti.

Nihayet Şeyh Said'in birkaç adamının Erek Dağı'nda görün-mesi gecikmedi. Seyda'ya Şeyh Said'den mektup vardı.

Seyda, mektubu okudu. Şeyh Said, Seyda'nın Şark'ta büyük nüfuzla sahip olduğunu, başlatmış olduğu harekete destek olursa muvaffak olabileceğini yazıyordu. Mesele mühim, durum va-himdi. Onun içindir ki Seyda hemen cevabi bir mektup kaleme aldı:

“Türk milleti asırlardan beri İslamiyet'in bayraktarlığını yapmıştır. Çok veliler yetiştirmiş ve şehitler vermiştir. Böyle bir milletin torunlarına karşı kılıç çekilmez. Yaptığınız mücadele kardeşi kardeşe öldürtmektir ve neticesizdir. Çünkü Türk-Kürt birdir, kardeşdir. Biz Müslüman'ız, kardeşi kardeşe çarpıştırmayız. Bu şer'an caiz değildir. Kılıç, harici düşmana karşı çekilir. Dahilde kılıç kullanılmaz. Bu zamanda yegane kurtuluş çaremiz, Kur'an ve iman hakikatleriyle tenvir ve irşad etmektir. En büyük düşmanımız olan cehli izale etmektir. Teşebbüsünüzden vazgeçiniz. Zira akim kalır.”

Altını imzaladı, Şeyh Said'in adamlarına verip gönderdi. Adamlar, Seyda'nın onlarla birlik olmak değil, onları yollarından döndürmek istediğini anlamışlardı. Karanlıkta doludizgin yol aldılar. Gece geç vakitte mektup eline ulaşan Şeyh Said sarsıldı.

Manevi havada kızıl kıyametler kopar, buz gibi rüzgarlar

eserken, maddi hava da ona eşlik ediyordu. Artık geceleri kilise harabesinde kalmak, ıslak bir yorganla ısınmaya çalışmak gibiydi. Kar gelmek üzereydi. Seyda, kahvaltıdan sonra talebelerinden kilisenin aşağısında, kuytu bir köşede barınak kazmalarını istedi. Yerini bizzat kendisi göstermişti.

Ali Çavuş eline kazmayı, Molla Hamid küreği aldı. İlk kazma darbesi indi, toprak kalktı. Kazmanın ucu karınca yuvasına isabet etmişti. Binlerce karınca etrafa dağıldı. Paniklemiş gibi sağa sola koşuyor, yıkılan dünyalarının telaşını yaşıyorlardı. Tam o esnada Seyda geldi. Karıncaları gördü:

– Başka bir yeri kazın.

Ali Çavuş ikinci bir darde indirmeden başını kaldırdı:

– Niçin Seyda?

– Bu karıncaları rahatsız etmeye hakkımız yok. Bir ev yapalım derken diğer evi yıkmak olmaz.

O hiçbir hukuku çiğneyemez, kimseye zarar veremezdi.

Gitti, başka bir yeri kazdılar. Elleri üşüyor, kulakları donuyordu. Seyda da üşüyor, fakat yine de onları kontrole geliyordu. Oradan da karınca yuvası çıktı. Seyda, onları orayı kazmaktan da men etti.

Üçüncü yere gittiler. Korkarak vurdular kazmayı... Zira her yerde karınca vardı ve böyle giderse akşama kadar kazacak yer bulamayacaklardı. Talebeler, karıncasız yer bulamayacaklarını anlayınca, Seyda yanlarına yaklaşırken yuvanın üzerine toprak atmaya karar verdiler.

Gün boyu çalıştılar. Yorulan, yerini arkadaşına bıraktı. Seyda, onlara nasıl yapmaları gerektiğini gösteriyordu. Artık başlarını sokabilecekleri, onları ürperten rüzgardan, ıslatan yağmurdan, donduran kardan koruyacak küçük bir odaları vardı.

Van'ın soğuğu çetindi. Her geçen gün şartlar zorlaşıyordu. Artık talebeler daha çok köylerinde kalıyor, zaman zaman Sey-

da'nın yanına geliyorlardı. Banyosuz, mutfaksız bir odada elbet-
teki onca insan kalamazdı. O Seyda'nın harcıydı. Buna ancak
yemiyor denecek kadar az yiyen, şahsi istekleri adına oruç tutan
katlanabilirdi. Buna ancak uzleti vuslat, karanlığı aydınlık, çilesi
neşe ve azık olan dayanabilirdi.

Şeyh Said hareketi Ankara'dan takip ediliyor, belki de hare-
ketin olgunlaşması bekleniyordu. Ankara uzaktı. Kalitesiyle iti-
bar kazanamayanlar fitne çıkararak kıymet kazanmaya çalışıyor,
endişe uyandırmak için yalan yanlış haberler taşıyorlardı. Bir
söz, kulaktan kulağa bin kılığa giriyordu. Bütün bilgisi bilgisiz
insanların yazdığı gazete artıklarından ibaret olan ve dışarının
ağzıyla konuşan zavallılar dini düşman, dindarı muzır görmüş-
lerdi bir kere... Artık, dinin lehindeki her söz, hoca diye tanınan
herkes aynıydı onlar için...

Mustafa Efendi, sabah namazını kıldıktan sonra kahvaltısını
yapmış ve hemen evinden çıkmıştı. Telgrafhanede çalışıyor,
açık, gizli her türlü evraka bakıyordu. Bir süredir işleri yoğun-
laşmıştı. Her gün yeni bir haber vardı uzaklardan... Her haber
yeni endişeler yaşıtıyordu. Kimse canından, kimse akıbetinden
ve durumundan emin değildi. Bir iftira dünyaların kararmasına
yetebilirdi.

Besmeleyle oturdu masasına... Çaycı sabah çayını getirdi.
Henüz ilk yudumunu almıştı ki, gözüne Van Fırka Kumandanı
Süleyman Sabri Paşa'ya gelen bir telgraf ilişti. Merakla eline
aldı, mahmur gözleri birden açıldı. Eyvah, yangın ona da bulaş-
mış, vehim ona da ulaşmıştı. Masasından kalktı. Gözleri dolu
doluydu. "Bu olmamalıydı" diye düşünüyor, "olamaz" diyor,
içi içini yiyordu. Onu herkes tanıyordu. Bu milleti, bu vatani
ne kadar sevdiğine herkes şahitti. Fitnenin önündeki set oydu.
Van, onun varlığından ötürü asayiş ihlal edecek hiçbir hadiseye
bulaşmıyordu. Bunu nasıl bilemezlerdi. Kimler yanılıyor, kim-

ler yanıltıyordu? Bu bir yanılma mıydı, kasıtlı bir imha girişimi miydi? Başu ağrımaya, beyni zonklamaya başlamıştı. Bu işin sonu nereye varacaktı? Ürperiyor, titremesine mani olamıyordu. Odasında sağa sola yürüdü.

Mesajı Sabri Paşa'ya ulaştırmasa mıydı acaba? Nihayet, telgrafi paşaya götürmeye karar verdi. Bunda paşanın ferasetine olan güveni etkili olmuştu. Gizli bir emir olduğu için telgrafi bağladı, mühürledi. Van'ın soğuşunda soğuk terler dökerek yürüdü. Artık tek umudu Sabri Paşa'ydı. O asil, o yiğit adam belki bir yolunu bulur, bir şey yapardı.

Paşa'nın huzuruna nasıl alındı, odaya nasıl girdi, hiçbir şeyin farkında değildi. Telgrafi elleri titreyerek uzattı.

Sabri Paşa telgrafi alır almaz yerinden fırladı. Telgraf masada kalmıştı. Bir o yana bir bu yana yürüyor, bir yandan da kendisiyle konuşuyordu. Hayret ve dehşet içindeydi. İmanı, idraki galipti. Korkak değildi. O koltuğa yanlışları yapmak için oturmamıştı. Ona göre görevini yapmak, dinin, milletin, vatanın ve devletin lehine olanı yapmaktı; herkese zararı olanı yapmak değil... Kimse, kimseye kendi dininden insanları düşman gösteremezdi ve o silahını dindara doğrultamazdı.

Telgrafi eline aldı, tekrar okudu:

– Van'da bulunan Şeyh Said'i hemen imha ediniz.

Mustafa Efendi, yüreği ağzında paşayı takip ediyordu. Paşa, nihayet vereceği cevabı kararlaştırmıştı. Kimin kastedildiğini elbette biliyordu. Fakat olsun, o zat hiçbir zaman tarikatla meşgul olmamıştı ve bir şeyh değildi. Hemen cevabi telgrafi yazıp Mustafa Efendi'ye teslim etti:

– Burada Şeyh Said diye bir kimse yoktur. Ancak Said Hoca isminde bir zat vardır. O da kendi ibadetiyle meşgul, münzevi bir insandır. Bu isimde başka bir kimse de mevcut değildir.

Mustafa Efendi, telgrafi okuyunca derin bir nefes aldı. Hür-

met ve minnetle Paşa'nın gözlerine baktı. Dolu doluydu gözleri... Katıla katıla ağlayabilirlerdi. Ölenler şehit olup gitmiş, kalanlar vatanda hor görülen bir cemaat olarak muzdarip kalmışlardı. İkisinin de simasına acı bir tebessüm yayıldı. Böyle işler düşmese, o günü görmeden ölmek ikisi için de daha eftaldi.

O hafta cuma namazını kılmak için Sabri Paşa, Nurşin Camisi'ne gitti. Evet, Seyda da oradaydı. En ön safta oturmuş, başını göğsüne doğru yaslamış, gözlerini kapamış, iç alemine dalmıştı. Onun o mahfiyet ve kulluk edebi içerisindeki hali Paşa'nın bir kez daha kanaatini güçlendirdi. Doğru olanı yapmıştı.

Namaz çıkışında yine herkes Seyda'nın etrafında toplandı. Elini öpmek isteyenlerden çekti ellerini... Kiminin başını okşadı, kimini tebrik etti, kimini dualarla uğurladı. Paşa kenarda, Seyda'nın etrafındaki kalabalığın dağılmasını bekledi.

Yanına gittiğinde hürmetlerini ifade etti, ahvalini sordu. Seyda, Paşa'nın sıkıntılı halinden bir şey diyeceğini anlamış, bekliyordu. Sonunda Paşa diyeceğini dedi. Ankara'daki bazı yetkililer yanlış haber ve zanlarla Şeyh Said isyanına Seyda'nın da karıştığını zannetmişlerdi. O anlatıyor, Seyda sükûnetle dinliyordu. Paşa sonunda teklifini söyledi:

– Seyda, bunu yalanlayalım, böyle bir yanlışlık olmuş...

“Zamanının harikası” diye lakap takılan adam renkli gözleriyle Paşa'ya uzun uzun baktı. Gözleri, Paşa'nın vefasından duyduğu memnuniyeti anlatıyordu. Kimi kime şikayet edecek, kime neyi ispatlayacaktı?

– Lüzum yok tekzip etmeye... Zaman bunu tekzip edecektir.

Paşa, görevini yapmış, sadakatini, haktan taraf olduğunu göstermişti. Ondan ötesini Seyda bilirdi. Seyda, Sabri Paşa'ya teşekkür ederek ayrıldı. Sessiz ve başı dumanlı dağlar, şakağından hikmet damlayan o başı bekliyordu.

Şarktaki hadiseler her geçen gün çoğalıyor, büyüyordu.

Halk korku içindeydi. Kulaktan kulağa tutuklanan insanlarla ilgili haberler yayılıyor, sıranın kimde veya kimlerde olduğu konuşuluyordu. Bu bahane art niyetlilerin aradığı fırsattı ve çoklarının imhası için yetecekti.

Abdülmecid Efendi de hem ağabeyi ve hem de kendisi için endişeliydi. Meydan yalancıya, arsıza, uğursuza kalmıştı. Suçlu değil, suçsuz aranıyor, günah sevap, sevap günah sayılıyordu. Bir şekilde onları da kopan bu çığın içine atacaktı. Felaket adım adım yaklaşıyordu.

Şehrin çşrafından henüz tutuklanmamış olanlar ayak seslerini takip ediyorlardı. Ayak sesleri günbatımından sonra hanelere çökecek karabasanın habercisiydi onlar için... Hemen bir şeyler yapılmalıydı. Bir araya geliyor, düşünüyor, bir çıkış yolu, bir çare arıyorlardı. İsyana katılmayacaklardı ama suçsuz yere tutuklanmak da istemiyorlardı.

Sonunda karar verildi. Hazırlıklara başlandı. Kaybedilecek vakit yoktu. En iyisi sınıra gitmek, İran'a kaçmaktı. Planlarını hem kendileri, hem Seyda için yapıyorlardı. Ona dokunulmasına tahammül edemezlerdi. Şeyh Enver ve birkaç arkadaşı durumu anlatmak için Seyda'nın yanına koştu.

Mağaravari odanın kapısına vardıklarında karanlık iyice bastırmıştı. Seyda, misafirlerini içeriye aldı. Durumun vehametini anlattılar. Sınır tanımıyorlardı. Müftü Masum Efendiyi bile almışlardı. Van müftüsü hem yaşlı, hem adı gibi masumdu. Ona ulaşan el herkese bulaşırđı. Seyda'ya da aynı hoyratlığın yapılmasına izin veremezlerdi. Bunu halk da kabullenmez, asıl o zaman fırtına kopar, asıl isyan işte o zaman başlardı. Planlarını anlattılar. O, "tamam" derse onlar gerisini hallederdi.

Seyda, bir şey demedi. İstişare etmek için müsaade istedi. İçinden bir yere gitmek gelmiyordu. Anadolu, İslâm'ın son karakoluydu. Orada yitirilen, orada bulunurdu. İslâm milletlerinin

sancaktarlığı oranın hakkıydı. Gün, dışını sıkıp dayanma günüydü. Tam tarif edemese de hep hissettiği, onun için hazırlandığını fark ettiği aydınlığı Anadolu'nun afakında göreceğini biliyordu. Güneşi oradan doğarken görecekti. Birileri güneşsiz bahar arasa, göklere harp ilan etse de, Medine'den sonra gül yetiyecek en güzel toprak oradaydı. Bir gün herkes yaptığı hatayı anlayacaktı. Anlatılacaktı, anlaşılacaktı. Gökteki güneşe küsüp yerde güneş aramanın gereksiz bir hata ve çirkinlik olduğu öğretilenecekti.

Ertesi gün, gün henüz ağarmışken Abdülmecid Efendi soluğu ağabeyinin yanında aldı. Hem biraz yiyecek götürmüş, hem onu merak etmişti. Ağabeyi, ilmine, takvasına ve zekasına itimat ettiği kardeşine kendisine yapılan teklifi sordu.

Abdülmecid Efendi'ye göre, ağabeyi en doğrusunu bilirdi. Kanaati, ağabeyiyle aynıydı. Söylemese de, onun Anadolu'dan ayrılmayacağını, ayrılmak istemeyeceğini biliyordu. Ağabeyinin vazifeli olduğuna inanıyordu. Onsuz en safi iman hizmetlerine siyaseti bulaştırır, gidişinde başka niyetler ararlardı. Ve eğer ağabeyi giderse Abdülmecid Efendi de Van'dan, oradaki güzel evinden ayrılır, ayrılmak zorunda kalırdı. Bu Abdülmecid Efendi'nin fazla umurunda değildi ama, onun bu kadarlık da olsa dünyevi bir şeyi sevmesi Seyda'nın umurundaydı.

Seyda, kardeşinin kanaatini dinledikten sonra dostlarına haber gönderdi. Onlarla birlikte gitmeyecekti. Zaten manevi cenahın izin çıkmamıştı ve o sormadan bir şey yapamazdı.

O gitmedi. Fakat, dünyaları dünyalar kadar olan insanların bu terk-i dünya adamı bir dağın başında bırakmaya hiç de niyetleri yoktu. Van'ın bütün ileri gelenleri karakollara toplanmıştı. Sonunda onun hakkındaki emir de geldi. Sürgüne gönderilecekti. Sabri Paşa'nın eli kolu bağlanmış, yapabileceği bir şey kalmamıştı.

Sabah gelen emir hemen uygulamaya kondu. Bir yüzbaşı ve

üç jandarma Erek Dağı'na doğru yola çıktı. Halk, tam teçhizatlı askerlerin nereye, ne maksatla gittiğini biliyordu.

Seyda, bir talebesi ile birlikte odasında, ibadetle meşguldü. Dışarıda bir hareketlenme oldu. Etrafları sarıldı ve kapı şiddetle çalınmaya başlandı. Talebe endişelenmiş, Seyda o kaba seslerden ve tavırlardan rahatsız olmuştu. Kapıyı açtı. Renkli ve iri gözleri ateşler saçıyordu. Kendisini tanıttı, kiminle muhatap olduğunu ona ihtar etti. Ferdi tahakkümden nefret ederdi. Oraya devlet adına gelmişti, devletli gibi davranmalıydı. O baş, eğilmeyi öğrenmemişti.

Yüzbaşının hareketleri sakinleşti. Seyda, hazırlandı. Zaten yanına alabileceği çok da bir şeyi yoktu. Yine her şeyi bir çıkına sığmıştı. Kapıdan dışarıya çıktıktan sonra hafızasına kazımak ister gibi etrafına uzun uzun bakındı. Sanki kendisine kucak açan o yuva ile vedalaşıyor, dağlara, taşlara, ağaçlara, kuşlara, otlara, böceklere teker teker "Allahısmarladık" diyordu. Kim bilir belki de bu onun Erek Dağı'nı son görüşü olacak, belki de bir daha oralara yolu hiçbir zaman düşmeyecekti.

Yanındaki talebeyi almamışlardı ama, Seydasız oralarda kalamazdı. O da mahzun ve boynu bükük kafileyi takip etti.

Askerlerin Seyda'yı almak için Erek Dağına çıktıkları haberi kısa sürede yol üzerindeki köylere yayılmıştı. Duyan harekete geçiyor, silahını kuşanıyordu. Artık bardak taşmış, iş isten geçmişti. Her şeyin bir sınırı vardı. Canlarını yakmışlardı ama, neyin nereye kadar yapılacağını, nerede duracaklarını bilmeliydiler. Onların değerleri vardı. Canlarını uğruna feda edecekleri canları vardı. Seyda'nın önünde siper olup feda edemedikleri bir hayatı yaşamalarının hiçbir anlamı yoktu.

Yolda, kafilenin önü kesildi. Etrafları kuşatıldı. Yüzbaşı ne yapacağını şaşırılmıştı. Onlarla çatışamaz, bundan bir şey elde edemezdi. Kalabalık mahalli lisanla Seyda'ya bir şeyler diyor,

ne dediklerini, onun ne cevap verdiğini anlayamıyordu. Adeta bıçak kemiğe dayanmış, hissiyat her iki taraf için de doruk noktaya ulaşmıştı. Fedakar, fedai talebeleri ile köylüler bir ağızdan yalvarıyordu:

– Aman Seyda, bizi bırakıp gitmeyin. İrşatlarınızdan bizi mahrum bırakmayın. Bize müsaade buyurun, sizi göndermeyelim. Başka bir yere, diğer bir İslâm ülkesine götürürüz. İzin veriniz, emrinize hazırız!

Seyda, onlara istedikleri izni vermedi. Onları teskin etmeye çalıştı:

– Hayır, ben kendi arzumu gidiyorum. Şu muhafız askerler düşman değildir. Sizin Müslüman kardeşleriniz ve benim talebelerim hükmündedirler. Merakı mucip bir hal yoktur. Muhafaza altındayım. Endişelenmeyin. Dağılım, evlerinize gidin.

Elbette, o kendi arzusuyla gidiyordu. O güne kadar ona kim istemediği bir şeyi yaptırabilmişti? “Muhafaza altındayım.” diyordu işte... Bu gidişin bir hikmeti vardı. Onu, koruyan koruyordu.

Halk bunları biliyor, ama olanı da kabullenemiyordu. Acı gözlerinden damla damla süzüldü. İtaat edecek, karışmayacaklardı ama, o şefkat kahramanına, cephelerin gönüllü albayına bu yapılanlar reva mıydı? Canları sıkılmış, dudaklarını ısırarak kanatmışlardı. Yüreklerinden beyinlerine dert damladı. Kafilenin arkasından bakakaldılar...

Yüzbaşı derin bir nefes aldı. Zira, yol verin sözünü de savurduğu tehditleri de duyan olmamıştı.

SÜRGÜN

Kar yağıyor, sürgün kafilesi ilerliyordu. Kafilenin uzunluğu neredeyse bir kilometreydi. Fırtına çarpıyordu alınlara... Elleri, ayakları soğuk kesiyordu. Fakat kimsede soğuğa aldıracak hal yoktu. Gidiyorlardı... Belki ölüme... Belki bir daha hiç görüşmemeye... Dağlarına, taşlarına, sokaklarına, ağlayan akrabalarına son bir kez bakarak... Nereye gittiklerini bilmeden gidiyorlardı. Zaman donmuş, akıl donmuş, idrak donmuş, maksat donmuş, hayat donmuştu. Akıbetlerini düşünüyor, ürküyorlardı. Önlerinde karanlık bir meçhul vardı. Zayıflıklarını bir kez daha hissediyorlardı. Acz ayaklarından dökülüyordu. Meğer insan sahip de, hakim de değildi. Güçlerinin yetmediği bir noktadaydılar. Dışlarında bir şey, bir ümit ışığı bulamıyor, gidiyorlardı.

Halk yollara dökülmüş, bir işaret, bir emir bekliyordu. Fakat istenen izin bir türlü çıkmıyor, emir gelmiyordu. O beyaz sarıklı adam, her defasında kendi isteğiyle gittiğini tekrarlıyordu. O baş, asayışı ihlal edecek, başıbozukluğu netice verecek hiçbir şeye “ölür” vermiyordu. Kardeşi kardeşe kırdıramazdı. Kimi kime vurduracaktı? Ahmet ile Mehmet’i karşı karşıya getiremez, bunu kendi ülkesine ve insanına yapamazdı. Şahsını feda edebilir, başkasının fedasına ferman veremezdi. Bu uğurda bütün hissiyatını ayaklar altına alacak, darılmayacak, dayanacak, katlanacaktı. Ferman kaderindi. “Git” denilmişti, gidecekti. Sanki görünen fırtınanın ötesinden tebessüm eden güzel ve büyük bir

vazifeye gidiyor, her şeyi biliyordu. Raza idi kaderine... Adımlarını kim attırıyordu ki sanki... O'nun (celle celâlühü) mülkünde, O'nun izni ile yürüyorlardı. Önemli olan, sebeplerin insanı boğduğu anda bunu unutmamaktı. Sabrı ve teslimiyeti durum ciddi iken yaşamaktı. Seyda, kimin huzurunda ve takibinde olduğunu unutmuyor, onun emin hali kafiye moral oluyordu. Hislerin tesiriyle aklın kontrolünden çıkan nabızlar, onu umumi bir akıl olarak kabul ediyor, ona göre atıyordu. O, doğru anlar, doğru yaşar, doğru yapardı. Zaten tarih boyu ulemanın halini delil olarak görmüşlerdi. Tevekkülü herkese dermandı.

“Menfi”lerin kollarını birbirine kelepçelemişlerdi. Evet, onlar menfi idi artık. Adları, unvanları buydu. Zararlıydılar. Mesnetsiz bir vehimle güya ihtiyat tedbiri alınmış, yapacakları tahribatın önüne geçilmek istenmişti. Bir yumurtanın kabuğunu bile, “tahribat oluyor” diye olabildiğince az kıran bu ince insanların çıkarabilecekleri muhayyel bozgun dan, verebilecekleri zarardan endişe edilmişti. Endişe edenler dahil, hiçbir vicdan buna ihtimal vermese de zahiri sebep buydu. Aklen inanmadıkları şeye vehmen teslim oluyorlardı.

Kafilede daha birçok hoca, müftü, bey, kumandan vardı. Kör Hüseyin Paşa da kafiledeydi. Seyda'nın emrine uymuş, kan dökmemiş, bir mücrim gibi ders dest edilmiş, kelepçelenmiş, ölümü tercih edeceği bir hale düşürülmüştü. Hepsi birkaç yıl önce uğruna ölümüne savaştıkları toprakların “zararlıları” olmuştu. Hayatlarında hiç ihanet etmemiş, hatta o kelimeyle tanışmamış insanların onuruna dokunan, zoruna giden de buydu.

Kış şartları da oldukça ağırdı. Kar bir türlü hız kesmiyor, bazen tipiye dönüşüyor, insanlar bata çıka yürüyor, bitkin düşüyorlardı. Yaklaşık yirmi gün Van'daki bir orta okulda tutulan menfiler, salıverilmeyi ümit ederken sürgüne gönderilmişlerdi. Hazırlıksızlardı. Kendi evlatlarından gördükleri haşın muamele-

ler üzüntülerini bir kat daha artırıyor, inciniyor, anlayamıyorlardı. Sadece bedenleri değil ruhları da eziyet çekiyordu.

Kar, yolları kapatıyor, dondurucu soğuğun etkisiyle zemin kayganlaşıyor, yürümek işkence oluyordu. Masum Efendi'yi, "Gönüllü Alay Komutanı" ile birlikte kelepçelemişlerdi. Seyda'ya bu kadar yakın olmaktan hoşnut olsa da, bunu başka şartlarda arzu ederdi. Seyda, dinçti, güçlüydü. Yürümeye, harekete, zorluğa alışkındı. O sağda, Masum Efendi soldaydı. Müftü Efendi, kafileye ayak uydurmakta zorlanıyor, Seyda'ya yük olduğunu düşünüyor, üzülüyordu. Ayakları bedenine baş kaldırıyor.

Kar tipiye dönünce yol, iz görünmez olmuş, ellerine geçen şeyleri yüzlerine, boyunlarına dolamışlardı. Masum Efendi'nin kelepçesi koluna oturmuştu. O yaşlı, nahif, zayıf adamın canı acıyordu. Etraflarında muhafız jandarmalar yürüyordu. Onlar, onun evlatlarıydı. Ahmetleri, Mehmetleri, Mustafalarıydı onlar... Torunu yaşındaydılar. Öz dedelerine, milletin büyüklerine elbetteki hürmetleri, sevgileri vardı, olmalıydı. Ondan onlara, onlardan ona zarar gelmezdi. Bunu aklına bile getirmemişti. Canı acıdığı için evlatlarından, jandarmalardan kolundaki kelepçeleri birazcık olsun gevşetmelerini rica etti. Koca adamın sesi bile cılız çıkıyor, sanki yalvarıyordu.

Bir anda hiç kimsenin beklemediği bir şey oldu. Önce sert bir darbe, arkasından Masum Efendi'nin feryadı duyuldu. Ne olmuş, nasıl olmuşsa olmuş, bir jandarma eri elindeki tüfeğin dipçeğini yardım isteyen o yaşlı ve mübarek adamın sırtına indirmişti. Nasıl doldurulmuştu, karşısındakini kim olarak görüyordu, kim olarak görürse görsün nur yüzlü bir ihtiyara, bir âlime bunu yapmaya nasıl cüret etmişti, kafilede anlayan olmadı. Masum Efendi, bu sebepsiz darbe ile çamurun içine kapaklandı. Yürek parçalayan bir manzara vardı. Darbe, Masum Efendi'nin sırtına, Seyda'nın kalbine inmişti. Yaşlı adam çamur ve kar ara-

sında çırpınıyor, ayağa kalkmaya çalışıyordu. Eli, yüzü kirlenmişti. Seyda'nın yardımıyla doğruldu. Bu hıncı, bu öfkeyi kabul lenemediler. Hiçbir milletin evladı, birileri istiyor diye elindeki silahı kendi milletine, büyüklerine, öz değerlerine çevirmezdi, çeviremezdi. Bunu teklife bile cüret edilemezdi. Kimse bu denli cehaletle kucaklaşamaz, karanlık emellerin böylesine oynacağı olamazdı. Ama olmuştu işte... Dünyada emsalini göstermek mümkün değildi. Hürmet gösterecekken, dipçik gösteriyorlardı.

Bir süre daha yürümüşlerdi ki, önlerine bir çeşme çıktı. Seyda, Masum Efendi'yi çeşmenin başına götürdü. İkisinin de hicranı büyüktü. Göz göze bakacak, konuşacak halleri yoktu. Masum Efendi'nin gözyaşları yüzüne, Seyda'nın gözyaşları kalbine akıyordu. Ağlıyordu iki dev adam. Hem masum, hem mahzundular. Millet haline, neslin istikbaline ağlıyorlardı. Seyda, kelepçesiz olan sağ eliyle Masum Efendi'nin yüzünü, gözünü, başını yıkadı, temizledi. Sabrediyor, sabır telkin ediyordu. Ne gelirdi ki elden? İşte cihat silahla olmuyordu. Kötülüğe kötülükle mukabeleye müsaade yoktu. Müsbet hareket emri almıştı. Aşamaz, yapamaz, yapmazdı. Yoksa o yanardağ gibi ateşin kanı, o şahikalar gibi imanı kim durdurabilirdi ki? Kaç defa ölüme meydan okumuş, kaç defa ona bir terhis tezkeresi diye gülererek yürümüştü. En küçük bir tahakküme tahammülü olmayan mizacı kaç defa zulme baş kaldırmıştı. Mahkemelerde, savaş meydanlarında, esaret zindanlarında... Kaç defa...

1907 senesinin son aylarında İstanbul'a gitmişti. İstanbul'a gelişi, "Şarkın yalçın ve sarp dağlarından doğan ateşin zekalı, hilkat nadirelerinden bir zatın şehrin ufuklarında görünmesi" şeklinde anlatıldı. Milletinin ve insanlığın derdini duyuyor, çareyi biliyordu. "Adam, aldırma da geç git." diyemezdi. Şarkta fen ve din ilimlerinin birlikte okunduğu bir medrese planlamış, bunun için tahsisat istemeye gelmiş, fakat Sultan'ın etrafındaki

çemberi aşamamış, dilekçesine “görüşülecek” cevabı verilmiş, şahsına yapılan tahsisatı ve maaşı, “Eğitim meselesini geciktirip, şahsıma maaş vermekte acele etmeniz hikmeti nedir? Şahsi menfaatimi, milletin menfaatine tercih ediyorsunuz.” manasındaki bir cevapla reddetmişti.

İnsanlığın zaafını iman zaafı, ahlaki sükût, cehalet, fakirlik ve tefrika olarak görüyor, onun için medreseye çok önem veriyordu. Kainat kitabına imanın nuruyla bakılan bir medrese... Medreseler... Asrın akli Kur’ân’ın dersleriyle aydınlatılacak, kalbi imanla doyacak, nefsi o dersle terbiye edilecek, nazarı sadece dünyayı değil ötesini de kuşatacaktı. İnsanlar, ev sahibinin huzurundaki misafirin edebiyatla hareket edecekti. Cahillik eğitimi, fakirlik eğitilmiş insanların çalışmalarıyla, ayrılık da yine sivriliklerini eğitimle yontmuş insanların uyumuyla aşılacaktı. Fertleri sağlıklı olmayan bir milletin halinin ve istikbalinin sağlam olamayacağına inanıyor, onun için “okul” diyor, “medrese” diyordu. Çiçek bahçeleri gibi okullarla donanmış bir dünya düşlüyordu.

O gün düşünüyordu kurduğu şeylerin görüntüsü ufkunda çok net olarak belirmiyor, hatları tam olarak ortaya çıkmıyordu. Fakat, nasıl olacaksa olmalı, dünya, ahlak ve başarı bayrağı gibi dalgalanan eğitim kurumlarıyla dolmalıydı. Şarkı ayağa kaldıracak da buydu, garbı felaketlerden kurtaracak da buydu.

Sözünü almış fakat netice tahakkuk etmemişti. İstanbul’dan ayrılmadı. Yaklaşık bir buçuk yıldır payitahttaydı. Sokaklarda fitne kol geziyor, zehirli hava her nefeste bünyelere zarar veriyordu. İstekleri bitmeyen insanlar şanlı devletin düşmanlarının elinde bir maşa gibiydi. Aynı şeye talip insanların arasında kavga çıkarmak, aynı maksat için çalıştıklarını iddia eden insanları küçük bir gayretle birbirine düşürmek hiç de zor değildi. Kendisini aydın gören bir şey istiyor, talebe bir şey istiyor, halk bir şey isti-

yor, hamal bir şey istiyor, asker bir şey istiyor; kitleler şuurunu ve iradesini yitiriyordu. Birisi bağırınca hepsi bağırıyor, birisi “İsteriz!” deyince hepsi istiyor, “Şaşasın!” denilince bir anda afaka “Yaşasın!” naraları yükseliyordu. Şuursuz kalabalıklar çok şeyi yıkıyor, fakat bir hayrı icra edemiyordu. Bu büyük zaaf istismar ediliyor, yalan haberlerle nabızlar dengesizleştiriliyordu. Kitleler burnundan soluyor, o güne kadar yaşanan haksızlıkların öcü birilerinden alınmak isteniyordu. Kim olursa... Karşlarına kim çıkarsa... Bir muhayyel düşman görünsün yeter!

İttihat ve Terakki'nin zorbalığından, zulmünden bıkmışlardı. Bazı ittihatchılar için bu rakiplerini devirmek adına büyük bir fırsattı. Mebus seçimlerinde su-i istimaller yaşanıyor. Sultan Abdülhamid'in o denli tesirsiz bırakılmasını kimileri içine sindiremiyordu. Dini ve ahlaki hassasiyetlerle yetiştirilmiş askerlerin hissiyatına ters teklif ve telkinler yapılıyordu. Cinayetlerin failleri meçhul kalıyordu. Kadro dışı bırakılan alaylı subaylar ve askerler mağdur oluyordu. Hürriyet, ahlak ve adaba muhalif yorumlanıyor, sınır tanımaz hürriyet anlayışından halk rahatsız oluyordu. Kazan kaynıyordu.

Tarih 1325'in 31 martını gösteriyordu. İstanbul'un ufku kararıştı. Gökyüzü kül rengi bulutlarla kaplıydı. O gün, Meşrutiyet muhafızları olan avcı taburları kendi subaylarını kışlarına kapattı ve o gece Sultanahmet Meydanı'na doğru yürüyüşe geçti. Onlara kalabalık bir halk topluluğu katıldı. Yıkıyor, kırıyor, dağıtıyor, bağırıyordular. Meclisi kuşatmış, başkanın istifasını istemişlerdi. Adliye Nazırı Nazım Paşa, meclis başkanı Ali Rıza Bey zannedilerek öldürülmüş, Lazkiye mebusu Emir Şekip Aslan, gazeteci Hüseyin Cahit sanılarak vurulmuştu.

Daha önceki isyanlara müdahale ederek hamalları, talebeleleri, halkı konuşmalarıyla teskin eden ve büyük tahriplerin önüne geçen Seyda, şuursuz kalabalığı o gün kadere havale etti. “Bura-

da masum kanı aktı, artık nasihat tesir etmez. Beşerin zulmüne karşı kader adalet edecektir.” diyerek Bakırköy taraflarına çekildi. Hal diliyle kendisini tanıyanlara “İsyana katılmayın!” demek istemişti.

İsyanın üçüncü günü gazetelerde Seyda'nın askerlere itaati telkin eden yazıları vardı. Hadisenin dördüncü günü cumaya denk düşmüştü. Yanına ulemadan bazılarını da alarak Harbiye Nezaretine gitti ve askerlere bizzat hitap etti. Hissiyatı yay gibi gerilmiş askerlerden sekiz tabur bu teskin edici konuşmadan iki üç gün sonra hatalarını anlayarak teslim oldu. Fakat, ciddi bir aldatma ve aldanma ile Seyda'nın adı isyancılarla birlikte anıldı. Dine karşı lakaytlığı ve husumeti olanlar bu fırsatı o iman abidesinden hınçlarını almaya bir vesile olarak görmüşlerdi.

Adeta, iki serkeş ve serseri grup birbiri ile kavga ederken, zararları masumlara dokunmasın diye temiz kalpli, salih insanlar araya girmiş; sonra da o desiseci tarafların zarar üzerlerine kalmasın diye yaptıkları oyunla suçlu durumuna düşmüşlerdi. Kavga eden o iki topluluk, bir anda çok samimi dost kisvesine bürünmüş ve masumları suçlu diye göstermişlerdi. Kalabalıklar, başlarına gelen bütün şer şeylere karşı, içini ve belki de manasını tam bilemedikleri bir kelime ile mukabele edip, “Şeriat isteriz!” deyince bütün kabahat dindarlara yıkılmaya çalışıldı. Halbuki ilk “şeriat” narası da yine dinin ve şeriatın düşmanı olan ağızlarından yükselmiş, şuursuz kalabalıklar da medet arzularını öyle dile getirmişlerdi.

On bir gün süren kargaşa ve anarşi Selanik'ten gelen Hareket Ordusu tarafından bastırıldı. Suçlular ve suçlananlar harp mahkemesinde yargılandı. Seyda da onların arasındaydı. İdamı isteniyordu. Mevsim bahar olsa da manevi hava soğuktu. Onun için ruhlar, akıllar, kalpler hasta idi.

Daha sükûnet sağlanamadan, kimin, kime, ne yaptığı tesbit edilemeden acele ile kararlar verildi. Harp Mahkemesi'nin kararları at hırsızlarına verilen cezalar gibi değildi. Suçlu denilenin boynuna sopsoguk bir ip değiyor, masum görülen sevinçle evine dönüyordu. Vakıa, oraya kadar gidenlerden dönen çok azdı. Canlar, cananlar, arkada kalanlar kimin umurundaydı? İp kopmuş, mihenk yerinden oynamış, muvazene sarsılmış, taneler sağa sola savrulmuş, dağılmıştı. Baykuşlar ötüyor, vakvaklar bülbüllere lisan öğretiyordu. En küçük bir şey için binlerce ağız konuşuyordu. "Anarşi bütün afakını sarmıştı zeminin..." Oyun başarı ile neticelenmiş, ne olursa olsun koca bir devleti bütün değerleriyle birlikte yıkmak isteyenler yine kârlı çıkmıştı. Sehpalarda sallanan canlar Müslümanlar, konuşup ahkam kesenler başkalarıydı.

Harp Mahkemesi, misafirlerini İstanbul Üniversitesinde ağırlıyor, oradan uğurluyordu. O gün salon dolmuş, mahkemeyi takip etmek isteyenler izdiham oluşturmuştu. Zira o gün Seyda yargılanacak, idama mahkum edilecekti. Beklenti buydu. Onun müdafaalarını duyacak, karara tepkisini gözleri ile göreceklerdi. O kahraman, o pervasız, o idrak ufku adam kim bilir neler diyecek, tarihe dersini kim bilir nasıl verecekti? Muhakkak ki tarihin sayfalarına altın harflerle kaydedilecek bir tablo yaşanacaktı. Öyle düşünüyor, öyle inanıyorlardı. Mahkeme salonunun pencereleri açıktı. Pencereler tesadüfen açılmış değildi. Manzara korkunç, manzara ürperticiydi. Sehpada insanlar vardı. Baharda öldürülmüş, diriliş mevsiminde elveda demişlerdi. Tam on beş alim... On beş hoca... Darağacında sallanıyorlardı. Asılan her insan, yaşanan bir depremdi. Bu manzarada mahkeme edilmek değil, o tabloyu seyretmek bile insanların ürpermesine, tüylerinin diken diken olmasına, iradelerinin sarsılmasına, takatlerinin kesilmesine yetiyordu. Sonuç herkese göre belliydi. Zira yargılanan, şeriatın hakkını açıktan müdafaa eden, bunu gazetelerle,

vaazlarla anlatan bir adamdı. Çıkışı elbette ki girdiği gibi olmayacaktı.

Ateşin zekalı, şimşek bakışlı adam, salona gayet emin adımlarla girdi. Yaşadığı şeyden ötürü rahatsız, ölüme karşı pervasızdı. Yine dimdikti. Yıkılmaya, ezilmeye değil, ders vermeye, doğruyu öğretmeye gelmişti. Her zamanki gibi nasihatını verecekti. Sanki idamla yargılanmaya değil, hakikati haykırmaya gelmişti. Yine başındaki bembeyaz sarığına toz bulaşmamış, yine cübbesinin eteğine leke değmemişti. Elin kiri yine ona yetişmemişti.

Mahkeme Reisi Hurşit Paşa dahil herkes bu metanet karşısında yıkılmış, çözülmüş, sarsılmıştı. Bu nasıl bir imandı? Bir insan ötelere arasındaki perdeyi nasıl bu denli sıyrabilirdi? Nasıl ahireti buradan çok görüyor, dünyayı bu denli kolay nasıl aşıyordu? Nasıl Allah'a bu kadar yakınlık kazanmıştı? Nasıl, nasıl, nasıl? Fakat işte öyleydi. O, gömleği dünyada iken ahiret kolan, aşkın, bitirim bir insandı. Titremedi hiç, hiç sesi kısılmadı. Pencerelerin açık bırakılmasındaki küçültücü maksada, haktan, şefkatten yoksun anlayışa acıdı. Böyle adalet olmazdı. Bu zulüm kimseyi abad edecek değildi.

Hurşit Paşa, sehpa sallanan insanların onda hiçbir dehşet uyandırmamasına öfkelenmiş olmalıydı ki, nazarını daha baştan o yana çekmek istedi.

– Sen de şeriat istemişsin?

Böyle bir söze de “evet” diyecek değildi ya... O kadarını da yapamaz, esbaba karşı bu kadar pervasız davranamazdı. Mahkeme reisi sözünü, kararını belli eden bir cümle ile tamamladı.

– İşte şeriat isteyenler böyle asılırlar!

O anda adeta gök gürledi, şimşekler çaktı. Bir el sanki o onmaz yakaları tuttu, sarstı. Seyda konuşuyor, o konuşurken zaman duruyor, mekan değişiyordu. Kimse kulaklarına inanmadı. Bu

alaylı üsluptan fevkalade rahatsız olmuştu. İki parmağını mahkeme reisinin gözlerine doğru uzattı ve yanardağ patladı. Lavlar etrafa yayılmaya başladı.

– Paşa, paşa! Sözlerine dikkat et! Senin gözlerini muvahhidinin kalemlerinin uçlarıyla oyarım!

Dinle, imanla, bir iman kahramanıyla alay edilemez, denizce konuşulamazdı. Sadece paşa değil, bütün salon sarsılmıştı. Paşanın önüne sanki zifiri bir uçurum açılmış, ödü kopmuştu. Bu zatı fazla rahatsız etmeye gelmezdi. Ona ilişmek musibete davetiye çıkarmak gibiydi. Seyda, paşaya haddini bildirdikten sonra ders verir gibi devam etti.

İslâm'ın bir hakikatine bin ruhu olsa feda edebileceğini anlattı.

Bu sözler damarlardaki kanı dondurdu. Salondaki insanların çoğu “Müslüman'ız” diyordu. “Müslüman'ız” diyen insanlar gerçekten iman etmeyi orada görüyor, orada anlıyordu. “Allah'a ait hakikatlerin bütününe değil, sadece birine bile bin ruhum feda..” diyordu Seyda! Neden? Çünkü O'na göre İslâmiyet, mutluluğun, adaletin ve faziletin madeniydi, sebebiydi.

– Fakat ihtilalcilerin isteği gibi değil, diye de ilave etti.

Herkes alacağını almış, anlayacağını anlamıştı. O, fâni diyarların eşiğine takılmayan, ebede açılan kapıda gülümseyen bir yüce ruhtu. Onu anlayamamışlardı.

– Ahirete gitmeye kemal-i iştiaqla müheyyayım. Bu asılanlarla beraber gitmeye hazırım.

Hayret had safhaya ulaştı. İnanılmazdı. “Ahirete gitmeye büyük bir coşku ile hazırım!” diyordu. Herkes kalmaya, o gitmeye istekliydi. Çünkü onun en sevgili dostları oraya göçmüştü. Kim vardı ki, sevdiklerinin göçtüğü daha güzel diyarlara gitme-

yi istemesin, köhne köşelerde dostlarından ayrı kalmayı tercih etsin? Onun için ahiret yurdu bu demektir. Yokluk değil, zindan değil; canandı, cinandı.

Onu mahkum etmek adeta imkânsızdı. Allah'a kul olmuş, hakiki hürriyeti bulmuştu. Rabbinin yolunda yürüdüğü için ona verilecek ceza, ceza değil nişan olacaktı. En büyük azab, bir lahzada olsa Rabbinden, Rabbinin yolundan ayrılıktı onun için... Günaha girer, hata işlerse vicdanında mahkum olur, ızdırabı öyle duyardı.

– Beni oraya nefy etmek ceza değil, sizin elinizden gelirse beni vicdanen muazzep ediniz. Ve illa başka suretle azab, azab değil, benim için bir şandır!

Hazret coşmuştu. Hakkı müdafaa ederken İslamiyet'in, imanın güzelliğini gösteriyordu. Salondaki insanlar nerede olduklarını unutmuş, cisimleşmiş imanı hayranlıkla seyrediyordu. Onu bu kadar ulvileştiren uğruna mücadele ettiği davasıydı. Ona bu edebi kazandıran yoluydu. Güzellik davanındı, hakkındı. Dudaklarından aklın zararını çatlatacak sözler dökülüyordu.

– Şimdi usandıığım bir hayat-ı zaifem var, kahrolayım eğer idama esirger isem! Mert olmayayım eğer ölüme gülmekle gitmezsem.

Mertti, yiğitti, doğruydu. Bunu herkes görüyordu. Niyetini, gerçekleri anlattı. Hadisenin gerçek sebeplerini izah ederek zihinlerindeki düğümleri çözdü, failleri gösterdi. Hiçbir zaman asayışı ihlal edicilerin yanında olmamış, dini ve milleti için yaşamaya ahdetmişti. Hakiki bir Müslüman'dı. Aldansa da aldatmaz, bir hayat için yalana tenezzül etmezdi.

Onun izahları, harp mahkemesindeki heyeti vicdan muhasebesine sevk etmiş, adaletle hükmetmelerine vesile olmuştu.

Kimse beklemezken bu müdafaadan sonra Seyda ve elli kadar masum insan beraat etti.

Mahkeme heyetine teşekkür edecek hali yoktu. Minneti de, teşekkürü de, zalimlere değil, Allah'a ve onun sadık dostlarına idi. Üniversite binasından Sultan Ahmet'e kadar yürüdü. Bir yandan yürüyor, bir yandan da "Zalimler için yaşasın cehennem!" diye haykırıyordu. Zulüm bir kez daha hak karşısında dize geliyordu.

O gün, zalimlerin hatalarını yüzlerine haykıran adam, cihan harbi yaşadıktan, gönüllü alay komutanlığı yaptıktan, esaretler, idam sehpaları gördükten sonra, hele hele yaşı elliye ulaşmışken elbetteki hiç kimseye minnet etmez, kimseden çekinmezdi. Bu onun mizacında yoktu. Kardeşi Abdülmecid'i bir gün ihtar etmişti:

– Abdülmecid korkma.

Kardeşinin cevabı onun halini anlatıyordu.

– Ağabey, demişti, Allah bendeki cesareti de sana vermiş.

O, korkunun elini tutmadığı bir kahramandı.

Sürgüne, yoldaki eziyete ve tahakküme katlanıyorsa, kendi aklıyla değil, seikle iş yapmasındandı. Yoksa İran'a geçmek tek-lifini kabul eder, bu eziyetlerin hiçbirini yaşamazdı. Zaten sınır çok da uzak değildi.

Van gölünün kenarında kızaklara bindiler. Yetmişin üzerinde kızak vardı. Atların ve öküzlerin çektiği kızakların üzeri insanlarla ve eşyalarla dolmuştu. Kadınların, çocukların hali içler acısıydı. Düşmanla savaşırken yaşamadıklarını dost bildikleriyle yaşamak düşmüştü bahtlarına... Evlerinden, barklarından olmuş, köklerinden kopmuş, kimsiz, kimsesiz kalmışlardı. Analar çocuklarını sinelerine sarıyor, çocuklar kendine bile faydası olmayan soğuk sinelerde ağlıyordu. Gözyaşlarına analarının sessiz hıçkırıklarını katarak...

Mustafa, Van'da askeriliğini yapıyordu. Duru bir gönlü vardı. Hisseden, hassas bir mizaçtı. Melali anlıyordu. İnandığını yaşıyor, dininin derdini duyan, tebliğ için yaşayan insanları seviyordu. Van'a geldikten sonra Seyda'nın adını duymuş, onu çok merak etmişti. Anlatılanlardan onun sonsuzluk kervanının altın halkalarından birisi olduğu kanaatine varmıştı. Sürgün edilen kafilede onun da olduğunu öğrenince hem üzüldü hem de içi içine sığmadı. Acaba kafileye katılabilir, hizmetini görebilir miydi? O kutsi başın muhafızı yanında olmalıydı.

Bu isteğini bölük komutanına söylemeliydi. Saim Asteğmen, hemşehrisiydi. Anlayışlıydı. Memleketine giden kafileye katılmak isteyen piyade erinin bu masum talebine “hayır” demezdi. Hemen yanına koşup güzel bir selam verdi:

– Komutanım!

– Dinliyorum Mustafa.

– Karadeniz'e götürülen sürgün kafilesinde ben de vazife alabilir miyim?

Tebessüm etti Saim Asteğmen.

– Anneni mi özledin?

– Özledim komutanım.

Saim Asteğmen, Mustafa'nın endişeli gözlerine baktı ve başını salladı.

– Olur.

Bu “olur” cevabıyla dünyalar Mustafa'nın oldu.

Yola çıktıklarında Mustafa hep Seyda'yı aradı. Bir baş yüceyi görmek, bir erenle tanışmak istiyordu. Eteğine dökülen hediyeleri yakalayamasa da, farkı fark etmek... Neyse onu işte... Duymak... Bilemeden, düşünmeden... Seviyordu, arıyordu.

Kafilede birçok hoca, bey, müftü olduğu için Mustafa bir türlü hangisinin Seyda olduğu karar veremedi. Hayalinde canlandırmaya çalıştığı şey her neyse, işte onu kızakların üzerinde

bulamamıştı. Belki de başı kocaman sarıklı, sırtı kürklü, kaftanlı birisiydi aradığı... Abdestini aldı. Oruç tutamasa da namazını aksatmayacak, fırsat bulduğunda kılacaktı. Zaten kafilde belki de hiç kimse oruçlu değildi. Tutamıyorlardı. Saim Asteğmen, ondan, üzerinde tek kişinin olduğu bir kızağa binmesini istedi. Mustafa istenilen kızağa oturdu.

– Nerelisin?

– Trabzon.

– Neresinden?

– Oftan.

– Hacı Ferşad'ı tanıyor musun?

– Evet, tanıyorum. Siz Of'u ve Oflular'ı nereden tanıyorsunuz?

– İstanbul'dan tanıyorum.

Mustafa, hususi muamele gören, sırtında eski bir cübbe, başında dallı yazmadan yapılmış uzun bir sarık, ayağında yerli dokumadan potur olan, gür, siyah bıyıklı adamın bir komutan, paşa veya aşiret reisi olacağını düşünmüş ve aramaya devam etmişti. Belki de arkadaki kızakta bulunan iki kişiden biriydi Seyda... Hoca oldukları giysilerinden, hallerinden belliydi. Yanındaki şahsa arkadakilerin kim olduğunu sordu.

– Onlar benim arkadaşlarım. Birisi Van Müftüsü, diğeri de Van'ın Saray kazasının müftüsü.

Mustafa yine aradığını bulamamıştı.

İnsanlara da, kızakları çeken hayvanlara da akşama doğru dayanılmaz bir yorgunluk çöktü. Ağrı'nın Patnos ilçesine ait bir köyde mola verildi. Müfreze komutanını bunca insanı nerede yatırıp, nasıl muhafaza edeceğinin endişesi sarmıştı. Köylüler kafileyi çok iyi karşıladı, özellikle Seyda'nın etrafında halelendiler. Herkes onun için bir şeyler yapmak, ona ufacık bir şeyle de olsa yardımda bulunmak istiyor, buna can atıyordu. O ise insanlara

karşı müstağni idi. Hediye kabul etmeyen bu zat, insanların ilgisini, hürmetini de bir hediye olarak görüyor, hepsine mukabele edemediği için kendisine yapılan ihtiramdan rahatsız oluyor, yapılmasını istemiyordu. Köylüler, kumandana, yemek kazanı kaynatmamalarını, hepsini misafir edebileceklerini söylediler. Yüzbaşı Abdülkadir Bey, sonunda kararını verdi. Herkesi bir eve yerleştirecekti. Bunun için büyükçe bir ev boşaltıldı. Kafiledeki birçok insan oraya yerleştirildi.

Seyda, onca yorgunluğa rağmen dinlenmeyi, yatıp uyumayı düşünmüyordu. Müfreze kumandanına,

– Beni bir odada yalnız bırakın. Geceleri kimseyi rahatsız etmek istemiyorum, dedi.

Yüzbaşı Abdülkadir, zeki bir insandı. Bu zatın halinden hemen etkilenmiş, gördüğü ona yetmişti. Bir incelik, bir nezaket abidesi gibi dolaşıyor, gözleri görünenin çok ötesine bakıyordu. Ufkunun enginliğini fark etmemek için kör olmak lazımdı. Böyle bir insanı üzemez, isteğini geri çeviremezdi. Hayır, bunu yapamazdı.

Mustafa'yı yanına çağırıldı.

– Bu akşam sen hoca efendi ile kalacaksın.

Mustafa'nın gözü korkmuştu. Zira etraflarında dönen köylülerin izzet ikramın dışında farklı niyetlerinin de olduğunu hissediyordu.

– Komutanım, ben bir tek kişiyim, nasıl bekleyebilirim?

Komutan, Mustafa'nın taşıdığı endişelerin hiçbirini taşımıyordu.

– Usulen gideceksin. Korkma, hiçbir şey olmaz. O zat kundaktaki çocuk gibi masumdur. O, Molla Said'dir.

Onu sürgüne götüren bile, onu melekler gibi duru ve garazsız görüyor, dünyada herkesten zarar gelse ondan kimseye zarar uğramayacağını biliyordu. Hali sözünü yalanlamıyordu. Bir man-

yetik merkez gibi sevgi, emniyet ve güven yayıyordu. Zarar görse de haksızlık yapamaz, zarar veremezdi. Yüzbaşı, “kundaktaki çocuk kadar masum” diyecek ölçüde ondaki saffeti anlamıştı.

Seyda ile Mustafa'ya bir oda verildi. Köylüler tabak tabak yemek getirdiler. Ramazanın bereketiyle sofraya donatıldı. Yemek organizasyonu tamamlanırken etrafları, silahlı gönüllüler tarafından sarılmıştı. Seyda bir işaret verse yetecekti. Onu asla kimseye bırakmayacak, incitilmesine izin vermeyeceklerdi. Yanına sokulan, müsaade isteyen köylülere aynı dersi verdi, aynı şeyleri tekrarladı. İslâm'a asırlar boyu bayraktarlık yapmış necip bir milletin asker evlatlarına silah sıktıramazdı. İçte yapılanatahammül, her türlü anarşi ve bozgundan evla idi. Hatayı, masumlara ödetemezdi. Bekledikleri izin yine çıkmadı. Yemeğe buyur edildiklerinde, “Hastayım.” dedi, yemedi. Mustafa'ya yemesini söyledi. Yemekten sonra yatsı namazını kıldılar. Bir kat yatak Seyda'ya, bir kat yatak da Mustafa'ya serildi. Mustafa'nın yatağı kapının ağzına yakındı.

O, hangi cepheden bakılırsa öyle görülüyordu. Bazen bir zahid, bazen bir abid, bazen bir alim, bazen bir müşid, bazen bir komutan, bazen bir lider... Bazen bunların bütünü temsil eden aşkın bir adam... Mustafa'nın nazarı onun o asker yüzüne ilişkin korkuyor, endişeleniyordu. Heybetli, celalli bir hali vardı. O haliyle onu bir hocaya da benzetemiyordu. Kendisine bir şey yapmasa da, bu kadar insan gözünün içine bakıp emrini beklerken, çeker gider miydi acaba? Alır mıydı tüfeğini?.. Seyda, onun içinde yaşadığı çelişkiyi ve endişeyi anlamış olacaktı ki ona:

– Sen rahat et, yat, uyu, dedi.

Bu sözler rahatlattı Mustafa'yı. Sıcacık bir yorgan gibi sardı. Bütün vücuduna tatlı bir ağırlık çöktü. Elbiseleriyle yatağa girdi. Mahmur bakışlarla onun kendi yatağını topladığını, bağdaş kurup yatağa yaslanarak oturduğunu fark etti. Niçin yatmıyordu, ne

yapacaktı acaba? Yorgan da ne rahat, ne sıcaktı. Gözünü kapatığı anda durgun sulara dalar gibi daldı uykuya. Ne endişe kaldı, ne vazife, ne sual... Artık çamura batmıyor, kar, ayakkabısına dolmuyordu. Ruh cesedin takıldığı hiçbir şeye takılmıyordu.

Kim bilir aradan ne kadar süre geçmişti. Mustafa duyduğu tıkırtı ile uyandı. Seyda'nın elinde bir ibrik vardı. Dondurucu soğukta abdest almış, geliyordu. Sessizce içeriye süzüldü. Kibleye yöneldi. O gün yine yalnızdı. O gün yine kimsesiz... Elli yaşında bir adam... Milletinin çektiği cehennemi eziyetler ona ev bark sahibi olmayı, kendisini düşünmeyi unutturmuş, kendini düşünenler onu anlamamış, anlamak istememişti. Hüzünlüydü çok... Sanki kar olanca soğukluğuyla sırtına yağıyordu. Annesizdi, babasızdı; vatani gibi öksüz ve yetimdi. Kardeşleri uzaktaydı. Her şey ve herkes ırağındaydı. Yoruluyor, üşüyor, acıkıyor, çaresiz kalıyordu. Kuldu o da... İnsandı... Acizdi, zayıftı, halsizdi, garipti. Kim isterdi öyle tedirgin edilmeyi, evden dışarı adım atılmayacak bir günde Anadolu'yu bir baştan bir başa kâh yürüyerek, kâh kızaklarla geçmeyi? Sıcak bir çorba ona da düşmez miydi? Çok mu kötülük etmiş, büyük hatalar mı işlemişti? Suç muydu Allah'ı anlatmak, misafirlere, ev sahibine karşı nezaketi, itaati hatırlatmak...Kula açamıyordu derdini... Açsa kime açacaktı. "Hasta mısın?" diyecek, halini soracak kimi vardı? Onun da bir teselli sözcüğüne ihtiyacı yok muydu? Taştan mıydı o kadife gönül, tunçtan mıydı? Başkalarını incitmeyen, çoklarının zoruna gitmeyen şeyler, o hassas teraziyi üzmez miydi? "Elin malı" demiş, yememişti ama, açlık dayanılır şey miydi?

Ne işi vardı ıssız, amansız bir köyde? Vakıa o hiç durmamıştı. O yaşına kadar Doğu Anadolu'yu, il il, kasaba kasaba, köy köy dolaşmıştı. "Siz bir seyyahsınız." demişti insanlara... "İbadetler sizin silahınız ve gıdanızdır. Önünüzdeki bu çetin yolu ancak onunla aşabilirsiniz. Sırf dünya için yaratılmamışsınız ki

bütün vaktinizi ona sarf edesiniz. Gecenin sabahı, kışın baharı gibi bir sabah, bir bahar sizleri de bekliyor. Aldatmaz ve aldanmaz bir rehber sizi saadet saraylarındaki sofraya davet ediyor. Bütün aczinize rağmen O, engin Rahmetiyle sizi muhatap kabul ediyor. Dünya bir misafirhanedir, siz burada az kalacaksınız. Cennet ucuz değil. Ebedi hayatınız için lazım olan şeyleri burada toplayın. Bir gün iziniz, hatırlayanınız kalmayacak. Ebedi azık namazdır. Fatihayı size sizler gönderin.” Ve daha neler neler... O günlerde bir “zararlı” olarak görülmüyordu. Namlular dönmüyordu üzerine... Yorulmuyor, usanmıyor, aşk ile, şevk ile anlatıyordu. Aşkındı bunlar onun, gönlünü kilitletiği sevdasıydı. Evet, durduğunun şahidi yoktu. Medreseler meskeni olmuş, gittiği her yerde küçük bir hücrede kalmış, ayağının değdiği yerler yeşermiş, toprak öyle bir ayağı çok az öpmüştü. Öyle tatlı bir hareketlilik başlıyordu ki o gidince, sanki insanlar sonsuzlukla soluklanıyor, dünyayı bir adımda aşacak hale geliyorlardı. O zaman da köyleri, dağları, tepeleri aşıyordu evet... Fakat isteyerek... Fakat tebliğ ve irşad için... Fakat, çok defa iman kahramanlarıyla, aziz kardeşleriyle birlikte... Ruhları ruhuna fer oluyordu. Konuşuyordu onlarla, şakalaşıyordu. Ya o gün...

Namaza durunca küçüldü... Bir menfez açıldı sanki maviliklere... Yer, zaman ve mekan değişti adeta...Büktü boynunu... İnledi, ağladı. O, ıssız köyde, o sessiz sükûnette, herkes en yakınının yanına gitmişken o da en yakınıyla konuştu. Ne diyebilirdi ki? Teşekkür etti yine. Mahlukat adedince, kâinatın zerratı adedince teşekkürünü, minnetini takdim etti. Yardımı Ondan diledi. Dosttan zarar gelir miydi hiç? Hele dost tam vefalı ise... Allah en vefalı dosttu. Ondan haşa kimseye zarar gelmezdi; lütuf gelirdi sadece, ikram yağardı. Zorlukları kolaylıklar takip ederdi. Çekirdeğin kışla, soğukla, toprakla mücadelesi meyvesi içindi. Hepsine, her şeye degecek bir neticeydi bu... Bir çekirdek gibi

çekilen bu çileler neslin imanını ve ebedi saadetini netice verecekti. Perdenin ötesinde bahar vardı. Acil verileni sonradan verileceğe tercih edecek değildi. Kusur insandaydı. Anılacak, güzelliği, kusursuzluğu haykırılacak Allah'tı.

Başını kim bilir nicedir kaldırmıyordu secdeden... Vakıa onun ayakta yürürken bile başı secdedeydi. Secdede bir ömür yaşıyordu. Çünkü "kul oldum" diyen kurtulacaktı. Birine kul olan mahlukata karşı özgürlüğü bulacaktı. Melekler kaldıracaktı yerdeki başı...

Hep okuduğu tesbihatları, duaları vardı. Mustafa büyülenmiş gibi seyrediyordu kâinatın sinesinde atan bu nabzı... Oradan gökler ötesine yollar açılmıştı. Bir gönül erinin açılınca elleri...

Ramazan olduğu için artık sahurunu yapmalı, bir şeyler yemeliydi. Kimse oruç tutmuyordu, tutamıyordu. Fakat o, çekirdek bir hayat yaşıyordu. Modeldi onun hayatı. On yedisinde iken kolundaki kelepçeyi, ayağındaki prangayı çözüp atması da bundandı. Nesline ve insanlığa: "Kulluk yapmamıza maniler var demeyin. Elinize kelepçe, ayağınıza pranga vursalar sizi namazdan alıkoyamamalılar." demek istiyordu belki de... Kim bilir? O gün de öyleydi. Ona oruç emrini veren de, içinde yaşadığı şartları yaratan da aynı Zattı. O biliyordu elbette yürüdüğü yolu, yaşadığı hayatı... Yürüten, yaşatan, yaratan O iken, ona azami takva düşerdi. Ruhsatlardan istifadeyi düşünmüyor, sofrası sahibi "buyurunuz" demeden yemeyi kendisine yakıştıramıyordu.

Fakat ne yiyecekti ki? Köylülerin verdiği yemekleri de kabul etmemişti. Odada soba yanıyordu. Yanındaki zembile daldırdı elini... Ne gelecekti acaba eline? İçinden önce küçük bir demlik çıkardı. Sonra bir yumurta... Yumurta demliğe atıp kaynatıldı. Van'dan çıkmalı saatler geçmişti. Neredeyse bir gün tamamlanacaktı. O kadar zamandır yediği tek şey bu oldu. Bir yumurta ile idare etmek, insanların verdiği şeyi yemekten eftaldi onun için...

Gözü toktu. Hakkı neşredenler müstağni olmalıydı. O ağzın sahibi nasihatindeki tesiri kıracak hiçbir şey yapmamalı, beklentisiz olduğunu göstermeliydi. Yaptığı her şeyin hakperestliğinden kaynaklandığı hususunda kimseyi şüpheye sevk edemezdi.

Bir aralık Mustafa'nın kendisini takip ettiğini fark etti.

– Uyandın mı?

– Uyandım.

Gün ağarınca yine yollara düşülecek, yine kara kışın ortasında dayanılmaz meşakkatler çekilecekti. Mustafa yorulacaktı. Onu düşünüyordu. Annesi, babası görse, belki onların da yüreği sızlayacaktı. Vatan müdafaasına gönderdikleri evlatları elindeki silahla hocaların, mürşitlerin başındaydı. Mustafa'ya üzülüyor, kendi halini gizlemek istiyordu.

– Biz Şafiyiz, bu sebepten erken kalkarız, dedi. Siz Hanefi'siniz, birazdan kılarırsınız.

Sanki yatmış, uyumuştı da, Şafiilerin erken kalkmasından bahsediyordu. Mustafa artık yatamazdı. Kalktı, abdestini aldı. Birlikte sabah namazını kıldılar.

Yolculuğun ikinci günü de oldukça meşakkatli geçti. Kar, buz, çamur mesafeyi uzatıyor, dakikayı saate çeviriyordu. Dondurucu soğukta gün akşam olmuyordu.

Seyda, yolu da değerlendiriyor, evrad-u ezkarını okuyor, insanların yanına gidip teselli veriyordu. Çekilen sıkıntılar günahlara kefaretti. Dünya zaten bir uğrakta, “bu da geçer” denilecek diyardı. Seyda'nın bir cümlesinde bir ömürlük ilim vardı. İlim onda hal olmuştu. Hayata mal olmayan bilgi, bilgi de değildi, tesiri de yoktu. Onun verdiği dersler içleri ısıtıyordu. Şükür ki yanlarında o vardı. Acaba onları mı onun yanında, onu mu onların yanında sürgün ediyorlardı. Belki ilk şık ağır basıyordu. Şefkat çekilince sinelerden, bir kişiden ötürü binlerce masuma eziyet etmek mesele olmuyordu. Çocukların, annelerin, ihtiyarların bir

şey yapmaları gerekmiyor, varlıkları, problem olarak görülmele-
rine yetiyordu.

Seyda'nın gözleri kızaklardan birisini çeken “öküz efendi”nin ayaklarına ilişti. Zavallı hayvan bata çıka yürüyor, zorlanıyordu. Güçlkle kaldırdığı ayağı yoldaki bir taşa takılınca, yaralandı, kan akmaya başladı. Nezaket abidesi, ezeli kaderin o gün onlara hizmetle vazifelendirdiği mübarek hayvana “öküz” diyemedi, demedi. Sanki onun da hatırını koruyor, onun da gön-
lünü alıyordu.

– Beyler, inelim, öküz efendinin ayağı kanıyor.

Bu latif söz herkesin dikkatini çekti. O, gerçekten seydaydı.

Kinyas Kartal cevap verdi:

– Hocam, biz para verdik bunların sahiplerine...

O seferin sonunun nereye varacağı belli değildi. Bunun sadece bir sürgün mü yoksa sonu ölümle bitecek bir sefer mi olduğunu bilmiyorlardı. Ufuk bu yönüyle meçhul ve belki de karanlıktı. Ramazandı. O bereketli günlerin manevi havasını yaşamak, iman kardeşleri ile kucaklaşmak, helalleşmek yerine, yürekleri buza çeviren bir soğukla savaşıyorlardı. Açtılar. Çaresizdiler. Öz yurtlarında parya, öz yurtlarında gariptiler. Geçtikleri yerlerde insanlar onlara acıyarak bakıyor, yürekleri parçalanıyordu. O şartlarda düşünmek, anlamak değil, aklını korumak meziyetti. “Sahiplerine para verdik” sözünde kasıt da yoktu. Öylesine çıkmıştı dudaklarından... Buna rağmen o iman ve takva abidesi, Rabbinin hukukunun çiğnenmesi düşüncesinin gölgesine tahammül edemez, hiçbir şeyi başka ele veremez, yakıştıramazdı. O'na karşı saygısızlık olamazdı, korkamazdı. Adeta yüreği çatlamış gibi bir söz döküldü dudaklarından:

– Oğlum, onlar bu hayvanların sahibi değil, ancak mutasarrıfıdır.

Her şeyin sahibi Allah'tı. İnsan sadece kullanıcısı... İnsanı da, insanın fiillerini de Allah yaratıyordu. Ne yaratmak, ne sahiplik bir başka ele verilebilirdi. Hiçbir şeyin vücudu kendisinden değildi ve hiçbir şey serseri bir tesadüfle meydana gelmemiştir. 1922'de Ankara'ya gitmiş, insanların diline bulaştırılan ve imansızlık kokan ifadeleri fark etmiş, bu ifadelerden fevkalade rahatsız olmuştu. "Ehl-i iman, bilmeyerek kullanıyor, fakat bu sözler küfrü hatırlatıyor." demiştir. Demek, kullananlar, kasıtsız olduklarından iman dairesinde kalıyordu. Kalıyordu ki onlardan "iman ehli" diye bahsediyordu. Fakat o söz ciddi bir günah ve hata idi. O kadar ki, küfrü hatırlatıyor, Allah'a karşı saygısızlık taşıyordu. Buna tahammül edemezdi. Edememiş ve o gün Arapça bir eser yayınlamak için cevap vermişti. Tabiat bir sanattı, sanat-kâr değil! İnsana emanetti her şey, insan sahibi değil...

Yol onun ders ve irşatları ile bir derece çekilir hale gelmiş, Müfreze komutanı Yüzbaşı Abdülkadir Bey ve Asteğmen Saim Bey bile o ayak üzeri sohbetlerden çok istifade etmişti. Halleri, düşünceleri yolculuğa başladıkları andan çok farklıydı. Artık ona duydukları hayranlık ve sevgiyi gizlemiyor, her fırsatta onun yanına gelmek istiyorlardı. O, çok yönlü bir mükennatçı adeta ki, madeni neyden olursa olsun her tabiatı, her cevheri kendisine çekiyordu.

Abdülkadir Bey, bir aralık Seyda'ya yaklaştı. Gönlünden geçenleri bir asker ciddiyet ve tazimiyle anlattı:

– Efendim, zatınıza medyun ve müteşekkirim. İmani ve dini hasbihallerinizden, sohbetlerinizden çok istifade ettik. Bizi birçok mevzularda aydınlattınız. Bizi okumadan, araştırmadan körü körüne dalaletle saplanmaktan ve sapık kimselerin yalanlarına takılmaktan kurtardınız. Sizden şunu istirham ediyoruz ki, bizi zalim bir düşman olarak bilmeyiniz. Biz artık sizin emrinize amade muhafızlarız.

Sürgün

Seyda, dua etti yüzbaşıya... Yüzbaşı, duygulanmıştı. Gözlerinin doluluğu soğuktan değil, yaşadığı sevinçten ve heyecandı. İyi ki imha telkinlerine uymamış, iyiki sarığına, cübbesine dokunmamış, iyi ki ona bir zarar vermemişti. Bilmeden, tanımadan bunu yapsaydı, akıbetini heba eden korkunç bir hata yapmış olacaktı. İçi rahatladı. Seyda'ya yapılan yüreğine dokunuyor olsa da, o kendine düşen vefayı gösterdi. En azından ondan, onlara zarar gelmeyeceğini ifade etti. Artık en azından dostluğu belliydi.

KORUCUK

- Nereye gidiyoruz, dedi kafileden bir çocuk annesine...
- Evimize...
- Karda yürüyerek mi?
- Bazen karda, bazen kumda yürünür.

Çocuk anlamadı. Kadın, ümidinin feriyile düşüncelere daldı. Sarsılmayacaktı. Önden gidenler sarsılmışlar mıydı ki o da sarsılsın? O müthiş hadiseyi hatırladı:

Bir melek, bir çocuk, bir kadın ve bir adam... Onlar da günlerdir yollardaydı. Melek mekana ayak uyduruyor, adımlarını diğerlerine göre atıyor, başlarına taç tutuyordu. İlerliyorlardı. Zamanı ve mekanı aşarken aslında içlerinde, içlerinin enginliğinde yol alıyorlardı. Deryaya düşen tuz gibi eriyip kayboluyordu şartlar... Sınanıyorlardı. Biliyorlardı.

Dakikalarca, saatlerce, günlerce sustu adam... Sesini çıkarmadı. “Nereye, neyle, niçin?” diye sormadı kadın... Başını ve bakışını ayırmadı göklerden. Sadece yavrusunu, kucağındaki çocuğunu temizledi, korudu, doyurdu. O kadar. Durdular durdu, yürüdüler yürüdü.

Nezir etmişti adam, söz vermişti. Konuşmayacaktı. İzin öyle çıkmıştı; zahiren yerden, hakikatte göklerden... Onda hile, onda yalan olmazdı. Konuşamazdı. Sır açılmayacak, perde kalkmayacaktı.

Her durakta “Acaba burası mı?” diye meraklandılar. Orada

mı konaklayacak, yaşayacak, kalacaklardı. Hedef orası mıydı? Ferman nasıldı? Cibril, her durakta ötesini gösterdi. Zemin kum, sema açık, hava sıcaktı.

Günlerce, gecelerce yücelerden gönüllerinin semasına doğan sesleri dinlediler. Sanki yıldızlar kaldırım taşı gibi ayaklarının altına iniyor, ışıklı bir izde sonsuzluğu takip ediyorlardı. Müthiş bir tevekkül, murakabe ve sabırla atılıyordu adımlar... Görünenden çok görünmeyen yaşanıyor, denilenden çok denilmeyen dinleniyordu. Teslimiyet şahikadaydı.

Bu bir sevkti. Bir şeye tohum atılacak, bir şeye başlanılacak, meşakkat gibi görünen şeylerin ardından sabrın saadeti yaşanacaktı. Emindiler. Adamı ateşin içerisinden çıkarıp selamete ulaştırmanın fermanıydı bu... Adam, o gün kaybetmediğini bu gün kaybedecek değildi. Ona her kum tanesi bin hikmet dersi veriyor, “Allah’ı düşün!” diyordu.

Kızgın güneşin altında taşlar erise de, kum fırtınasına yakalansalar da, “tamam” denilene, aranan bulunana kadar gideceklerdi. Rahmet muhakkak ki haklarında tecelli edecekti.

Çölde sebepler sükût ediyor, insan umacağı her şeyi gökten umuyordu. Sair zamanlarda mahlukatın elinde bir şey var diye yanılan aklın, kızgın çölde taştan, kumdan bir şey umması çok zordu. Bakışlar yere inmiyor, beklenen gökler ötesinden bekleniyordu.

İsmail’i ateşler sarıyor, akıbeti bilemeyen Hazret-i Hacer anelik şefkatiyle endişeleniyor, Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm), derin bir tevekkülle şefkat kalkanı gibi etraflarında pervane oluyor, huzur içiyor, huzur yudumluyorlardı. Her adımlarını dua ve tebriklerle takip eden melekler bile adeta sükûtun nabzını tutmuş, sükûnete ayak uydurmuşlardı. O gün onlar bu çetin imtihanın hakkını vermek için ancak gökler ötesinden gelen sese açacaktı kulaklarını... Maddi hiçbir sesle meşgul olamazlardı.

Bir melek, bir çocuk, bir kadın ve bir adam... Kayalıkların ve dağların arasındaki ziraata müsait olmayan vadide konakladıklarında “tamam” denildi. Maksat, hedef, yön orasıydı.

Hazret-i Hacer’i kundaktaki çocuğuyla birlikte bırakıp ayrılacaktı şanı yüce peygamber... İnsanlığa da, ona da, hanımına da, çocuğuna da merhamet eden, onlara onlardan daha yakın olan birisi varken endişeye mahal yoktu. Ondan aklına uyması değil, teslim olması istenmiş, o da elindeki imkanlar kadar sebeplere riayet etmiş, yanındaki azığını hanımına ve çocuğuna bırakmıştı.

Kaç gün yeteceğini düşünmek onun vazifesi değildi. Bırakıp gidecekti.

O âna kadar sustu kadın, sesini çıkarmadı. Ebu Kubeys ağlıyor, kumlar ağlıyor, taşlar ağlıyor, gökler ağlıyordu. Ağlamadı genç kadın, sarsılmadı. Koştı. O vefa, o sadakat, o hikmet ve o şefkat abidesi yiğidinin önünü kesti. Belki on, belki yirmi adım atmıştı adam...

– Ya İbrahim, bu Rabbinden bir emir mi?

O an artık taşlar çatlar, gökler dile gelir, sırlar konuşurdu. O da konuştu. Fakat bir kelimeyle... Sadece o kadar...

– Evet, döküldü dudaklarından.

Kadın, insanlığın istikametine taht kuracak kadar Hakla beraber, Hakk’a teslimdi. Güneş bütün yakıcılığıyla yakıp kavursa da, kum taneleri birer ateş parçası gibi etrafa savrulsa da, uçsuz bucaksız çöller ve kayalıklar insanı yutacak ejderha ağızları veya vakumlar gibi görünse de, her vakit istediği yiyeceği bulamayan ve bazen açlıktan deliren vahşi hayvanlar etraflarında dönse de; itaat edecek, her şeyin ipinin kimin elinde olduğunu unutmayacak, tam inanmış bir insana yakışır şekilde davranacaktı.

– Öyleyse Rabbim bizi zayıf etmeyecektir.

Bu sözle bütün aile sınavını geçmiş, şanı yüce peygamberin

gönlü bir kat daha rahatlamıştı. Artık ardına bakmadan yürüyebilirdi. Rabbi onu da, ehlini de, çocuğunu da zayi etmeyecek, belki de bu çetin imtihandan sonra bir insanın ulaşabileceği en son ufka, en âli noktaya ulaştıracaktı.

Hazret-i Hacer, rahmetin olağanüstü bir şekilde onlara ulaşacağını biliyor, ıssız çölde yıldızları seyrederken merakla o anı bekliyordu. Bu olacak, sebepleri aşkın bir şefkatle korunacaklardı, ama nasıl? Azıkları ve suları tükenince sebeplere riayet etmiş olmak için kalktı. Kendisine düşeni yapmalıydı. Oturup, elsiz, ayaaksızlar gibi bekleyemezdi. Safa tepesine çıktı, Merve'ye doğru yürüdü, düzlüklere gelince koştu. Rabbinin rahmetini arıyordu genç kadın... Acizliğini, zayıflığını, çaresizliğini iliklerine kadar duyuyor, eğer Rahmet-i Sonsuz bir Zat'ın merhameti imdada yetişmese bütün alemin çöller kadar çehresinin katı ve kuru olacağını düşünüyordu. Dikenler ayaklarına batıyor, kumlar ayaklarını yakıyor, takati kesiliyor; o diliyor, dileniyordu. Bir yandan da ciğerparesini bıraktığı yeri takip ediyordu. Safa, Merve arasında gitti geldi, geldi, gitti. Hep Rabbinin adıyla yürüdü, hep Rabbinin engin ve karşılıksız rahmetini andı. Safa'dan Merve'ye dördüncü gidişinde Hazret-i İsmail'in olduğu yere bir kez daha baktı. Terden ve sıcaktan bunalmış yüzü güldü genç kadının... İşte şefkat eli imdada yetişmiş, olağanüstü hediye gelmişti. İsmail, Cibril'in kanadını vurup su çıkardığı yeri tekmeliyordu.

Hemen koştu. Önce evladına içirdi, sonra kendisi kana kana içti. Hem doymuşlardı, hem susuzlukları gitmişti. Dizlerine fer gelmişti adeta... Coşkuyla kaynayan suyun etrafına kumdan bir set yaptı. Evet, zezem, kaynağı cennette olan bir lezzet ve abı hayattı.

Bir süre sonra çölde hayat arayan Cührüm kabilesi Hazret-i Hacer'in izniyle oraya yerleşti. İsmail, gelişti, büyüdü. Zaman zaman ziyaretlerine gelen babasına ilk olarak meleklerin,

sonra Hazret-i Adem'in inşa ettiği Kabe'yi inşa etme vazifesi verildi.

Şanı yüce peygamber Kabe'yi oğluyla birlikte inşa etti... Sonra Ebû Kubey's'e çıktı. Doğuya, batıya, kuzeye, güneye yöneldi ve insanlığı o evi ziyaret etmeye davet etti. O günden sonra yüzler hep o yana döndü, adımlar hep oraya yöneldi. Bu insanlığın evine, bu insanlığın hakiki insanlığa dönüşüydü.

Tarihte her hareket hep birisinin ayağa kalkmasıyla başlamış, yıllar, asırlar, devirler geçmiş, yürüyüş değişmemişti. Yürümek insanlığın alın yazısıydı, kaderiydi. Ateş, kum, fırtına; don, kar, tipi... İki de yakıyordu. Belki bugünkü yürüyüş de o günkü gibi eve, insanlığın evine dönüşüyle noktalanacaktı. Ev yeniden çekirdek olacak, ruhları doyuran zezem yeniden bulunacaktı. Ümitliydi kadın, zira aralarında o gün yürüyen peygamberin torunu da vardı. Seyda'yı o yolculuğa sonsuz hikmet sebepsiz çıkarmış olamazdı.

Günler geçti, mesafeler aşıldı. Erzurum'un Hasankale ilçesine bağlı Korucuk köyüne ulaşıldı. Geçtikleri yerlerde halk kim bilir kaç defa baskın düşündü, kafiye kurtarma, göndermeme girişimleri kim bilir kaç defa akim kaldı. İsteseler, izin verilse bunu yapmak çok kolaydı. Fakat halkın doğuda aşamayacağı tek bir şey vardı, hocalar... Hele o Seyda ise... Hatırı fermandı. Seyda bu girişimcilerin hiç birini bırakmadı. Yalvarmalarını, ısrarlarını dinlemedi. Yoksa çoktan yola kan dökülecek, çoktan halkla yeni kurulan devlet karşı karşıya gelecekti. Seyda o türlü isteklere olumlu cevap vermediği gibi, zenginlerin "Gittiğin yerlerde ihtiyacın olacak" diye teklif ettikleri yığın yığın altınlardan da bir tanecik olsun almadı. Onun ne onların müdahalesine ve ne de yardımına ihtiyacı vardı. Sahibi, himayecisi Allah'tı ve o işini O'na havale etmiş, kederden kurtulmuştu. Dedesi İbrahim (aleyhisselâm) gibi... O ateşlere atılırken gelen meleğe "Beni Rab-

bim görüyor!” dememiş miydi? Niye mahluka müracaat edecekti ki?.. Hükmü veren O olduktan sonra...O kış, kim bilir nasıl bir baharı meyve verecekti? Kim bilir?

Korucuklular, kapılarına dayanan kafileyi gördüklerinde oldukça şaşırıldılar. Yolcular bitap, hayvanlar bitaptı. Kışın şiddetini, rüzgarın da tesiriyle karın biriktiği geçit vermez yolları aşıp oraya ulaşmışlardı. Ne yapabilirlerdi ki? Emir vardı, sevgiyat vardı, gideceklerdi. İnsan da hayat yolunu öyle yürümüyor muydu? Gitmemek, kalmak, geri dönmek mümkün müydü? Yolculuk alın yazısı idi insanın...Bazen istekli, bazen isteksiz... Gidiyorlardı.

Korucuklular misafirperver, asil insanlardı. İnsanlara seyre çıkmış gibi bakmıyor, halleriyle sabır teklin ediyorlardı. Çehreleri, çevreleri temizdi. Sanki Enderun terbiyesi almış, tezkiye-i nefse ulaşmışlardı. Tevazu ve vakar köylünün şiarıydı. Kafilede Seyda'nın olduğunu duyunca ilgileri bir kat daha arttı. Gelenler hemen köyün hanına yerleştirildi, misafir edildi. Ramazan günü maruz kaldıkları bu muameleden ötürü yürekleri sızladı. Kardeşlerine bir parça olsun yardımcı olabilmek, onları bir nebze olsun teselli edebilmek vazifeleri idi. Seyda'ya kayan bakışlar, onun ışık kaynağı gibi parlayan gözleri ile karşılaşılıyor, o gözler, gördüğü her şeyi sarıyor, kuşatıyor, okuyor, eritiyordu.

Seyda'yı hanın içerisindeki küçük bir odaya aldılar. Yüzbaşı, hem insanların izdihamına meydan vermemek istiyor, hem de, “Gelin bu zatı ziyaret edin. Bu zatın Türkiye’de emsali yoktur.” diyordu.

Hacı Münir, Seyda, Korucuk'a geldiğinde otuz üç yaşındaydı. Hocalara, meşayih'e ciddi hürmeti ve sevgisi vardı. Seyda'nın renkli gözleri dikkatini çekti. Bir gözünde mavi, diğer gözünde yeşil renk daha galip denilebilirdi. O bakışlar sonsuzluktan demet deriyor gibiydi. Hacı Münir, Seyda'ya Ramiz Efendi ile

birlikte gitmişti. Ramiz Efendi de köyün bihemtası idi. Genç olmasına rağmen fevkalade bilgiliydi. Azami takva sahibiydi. Müthiş bir hafızası vardı, unutmakla tanışmamış gibiydi. Sahabe aşığıydı. Hep onlardan bahseder, onların örnek hayatlarından dersler verirdi. Kalbi çok rakikti. Bir çocuk gönlünden daha hassas, daha inceydi. Gözleri dolardı onların melekleri imrendiren hallerinden bahsederken. Tevazu ve vakarı zirve noktada temsil ediyordu. Halim selimdi. Kalbini sevgiye, kardeşliğe açmıştı. Evlerinde misafırsız sofralar kurulmazdı. Çok cömertti. Hacı Münir, onu çok sever, yanından ayrılmak istemezdi.

İlk karşılaşmadan sonra aralarında anlaşış hemen evlerine gitmiş, Seyda'ya ve misafirlere iftar için yemek getirmişlerdi. Yemek tasları ellerinde handan içeriye girdiler. Hacı Münir, Masum Efendiye:

– Şeyh Efendiyi görmek istiyoruz, dedi.

Odada olduğu söylenince yavaşça kapıdan süzüldü, bir kenara oturdular. Seyda, lahuti bir seda ile cevşen okuyordu. Akşam ezanı okununca önce namazlarını kıldılar. Seyda, tesbihatına başladı. Hacı Münir ile Ramiz Efendi hemen ayaklanıp sofrayı hazırladılar. Fakat ne hikmetse tesbihat bir türlü bitmiyordu. Hacı Münir, sanki Ramiz Efendi ile konuşuyormuş gibi sessizce yemeklerin soğuyacağını söyledi. Seyda, ortaya söylenen bu sözden kısa bir süre sonra kalktı. Elindeki bohçadan yiyecek bir şeyler çıkarmaya çalışıyordu. Hacı Münir yine dayanamadı ve yanındaki Van Müftüsüne:

– Ben bundan sonra fakihlerin, hocaların dediğine itimat etmeyeceğim, dedi. Bize rençberin kazancı helaldir derler. Helal olsa idi Efendi Hazretleri yerd.

Seyda, bunu da duymuştu. Ona döndü:

– Böyle söylemeseydin yemeyecektim, dedi.

Hacı Münir, sevindi. Seyda, hazırlanan sofranın bir kenarına

oturdu. Ramiz Efendi'nin hali, tavrı dikkatini çekti. Edep abidesi gibi karşısında fevkalade bir hürmetle duruyordu. Sanki bakışlarıyla anlaşmış, için için bir şeyler konuşmuşlardı. Sevmişlerdi birbirlerini.

Seyda, sadece önündeki yoğurttan birkaç kaşık aldı. Sofrada pirinci az, sütü fazla olan bir sütlaç da vardı, ona dokunmadı.

– Kardeşim bunun ağzını güzelce kapatın. Farelerden muhafaza edin. Sahurda yiyelim.

Temizliğe, yediğine içtiğine fevkalade dikkat ediyor, kullandığı her şeyin karşılığını ödemek istiyordu. Hacı Münir, “Neredeyse içtiği suyun parasını da verecek.” diye düşündü. Sütlacın parasını verecek diye Ramiz Efendi de, o da korkmuştu.

Seyda, onlara hem dua, hem nasihat etti.

– Kardeşim, başımıza gelen bu felaketler geçicidir, korkmayın. Yalnız dikkat edeceğiniz bir nokta var, ondan korkun. Çocuklarınızı okutun, Kur’ân öğretin; Allah sizi kurtarır. Yoksa bu din elinizden tez çıkar.

Seyda, garip bir hikmetle, Anadolu'nun küçük bir köyündeki birkaç insana eğitimi tavsiye ediyor, “Çocukları okutun!” diyordu. Sanki okulların yolu o köyden geçiyordu.

İstikbalde nur görüyor, aydınlık görüyor, onun için ümitli konuşuyor, “geçicidir” diyordu. O gün bir sürgünün ağzından bunu duymak, onda bu metaneti bulmak onlar için çok önemliydi. Sözleri herkes için moraldı, moralden de öte bir beşaretti. Onun dediği şeye insanlar, açılan perdeler, fısıldanan haberler nazarıyla bakıyor, şüphesiz inanıyordu.

– İslamiyet'in önu aydınlıktır. Ümitsizliğe düşmemek lazımdır, diye ilave de etmişti.

Demek yine hak, hak ettiği yeri alacak, en güv ve yüksek bir seda olarak İslâm'ın sesi duyulacaktı. Gözünü kapatanların, özü bulamadığı için kabukla meşgul olanların, hakikati göremediği

için hayale sapanların, karanlığı, kaybı, ayıbı kendineydi. Tabiatlarını bozdukları için iyiyi kötü, güzeli çirkin, faydalıyı zararlı zannediyorlardı. Işıқта onun için pişmiyor, onun için kokuyor ve korkuyorlardı. İyiyeye nur olan, fenaya nar oluyordu. İmanı ve aklı olanın ümidini yitirmesine gerek yoktu.

Bir aralık Münir Efendi, yıkatmak için çamaşırlarını istedi.

– Kardeşim, bu kış günü çamaşırlar kurur mu? Bu iş zahmetli bir iştir.

– Hiç olmazsa bir çorabınızı veya mendilinizi verin. Size hizmet etmek istiyoruz.

Münir Efendi, ona hizmetin, onunla birlikte olmanın paha biçilmez bir şey, büyük bir şeref ve saadet olduğunu anlamıştı.

– Hepsini kabul ettim.

Bu iltifat Münir Efendi'yi memnun etse de, içi sızlıyordu. Ona yardımcı olmalı, onun için bir şeyler yapmalıydı. Elli yaşında yalnız bir adamın, çamaşırını kim yıkar, temizliğini kim yapardı? Hem de sürgün bir adamın... Kabul etse, temiz, yeni elbiseler getireceklerdi, fakat almıyordu. Ayağındaki çarık da yırtılmıştı. Kaliteli, sağlam çarık, o haşin yola dayanamamıştı. Yırtıktan içeriye karlar dolmuş, çorapları ıslanmış, ayakları üşümüştü. Bu, Ramiz Efendi'nin de, onun da rikkatine çok dokundu. Ölüm gibi geldi onlara... Kendilerini tutmasalar hıçkırığa hıçkırığa ağlayacak, “Seyda, “Allah!” dedin diye bunlar olur mu? Bu ne garip talih!” diyeceklerdi. Çarıklardaki yırtığın iz düşümünü kalplerinde hissediyorlardı. Sanki yırtılan, parçalanan onların kalpleriydi, gönülleriymi, değerleriymi.

Hacı Münir'in ayağındaki ayakkabılar kıymetli ve sağlamdı. Onu Seyda'ya verecekti ama, bunu o büyük gönlü incitmeden nasıl söylerdi? Ona nasıl, “Çarıkların yırtık, bu halde yürünmez.” derdi? Utanır mıydı, üzülür müydü? Kim vardı ki o durumda ve bir ayakkabıya muhtaç olmak istesin? Hele onun çapındaki bir

izzet ufku, bir pervasız yürek... Fakat yapacaktı. Sonunda, ezilerek de olsa gönlünden geçeni söyledi.

Seyda, kabul etmedi. Hacı Münir ısrar etti. Hayır. Faydası yoktu.

– Benim param yok, alamam, diyordu.

– Para istemiyorum ki.

Olmazdı. Olmadı. Fakat Hacı Münir vazgeçmemeye baştan karar vermişti.

– Ben sizin çarıklarınızı giyeyim. Siz de benim ayakkabılarımı giyersiniz.

– Kardeşim, sen namaz kılarırsın. Ayakların su çeker. Namazın hesabını Allah benden sorar.

Hacı Münir o çarığı giyecek miydi ki? Belki de başına taç yapacaktı. Değil ayakkabısını, canını onun uğruna vermek onun için cana minnetti. Israrına devam etti.

– Değişelim. Üstünü ödeyin.

Seyda, sonunda bu teklifi kabul etti. Cebinden yirmi beş kuruş çıkardı, verdi. Hacı Münir böylece maksadına ermiş oldu.

Teravihi Seyda yalnız kıldı. Ramiz Efendi, teravihten sonra hürmet, muhabbet ve dua ile ayrıldı. Hacı Münir, Seyda'nın yanındaydı. Gönlünden Seyda'ya talebe olmak geçiyordu. Yanına diz çöküp oturdu.

– Sen burada üşürsün.

– Bundan iyi ne var.

“Meşakkatini, sıkıntını o kadarcık olsun paylaşmış olurum.” demek istiyordu.

Seyda okumak için cevşenini çıkardı. Hacı Münir “Acaba ne okuyor?” diye düşünmüştü ki, aklından geçen sorunun cevabı geldi:

– Bu bir münacattır. Bunu okuyorum. Milletın başından büyük bir belayı defedecek. Çünkü kopan bu fırtına Cehenne-

me denk bir ateştir. Bu Hazret-i Hüseyin Efendimizin evradıdır. Zeynel Abidin Hazretleri'nden rivayet edilmiştir. Şimdi ben cevşeni okuyacağım, sen her bir “ecirna” da “amin” diyeceksin.

Seyda, Hazret-i Muhammed'e (sallallahu aleyhi ve sellem) Uhud'da, Hz. Cebrail'in getirdiği ve “Bunu oku.” dediği, daha sonra imamlar silsilesiyle nakledilen cevşeni yavaş yavaş ve hazin bir sesle okudu. O okuyor, Hacı Münir “amin” diyor, fakat dualar, zikirler bir türlü bitmiyor, biri bitince diğeri başlıyordu. Hacı Münir yorulmuştu. Sanki onca yolu gelen Seyda değil de o genç adamdı. Seyda onun daha fazla dayanamayacağına anlayınca:

– Sen gidebilirsin. Bu dualar daha bitmez, dedi.

Hacı Münir, o zatın kulluğuna mukabele edemeyeceğini anladı. Zira o, bir günün içerisinde kulluğun bütün inceliklerini canlı, dikkatli, gayretli, faal bir şekilde yaşıyordu. Bir kişinin ona ayak uydurması, aynı canlılığı her an muhafaza etmesi çok zordu. Aklından geçen “talebe olmak” düşüncesinin de cevabını almıştı. Sessizce çıktı kapıdan...

Kış şartları yola çıkmaya müsait olmadığı için Yüzbaşı Abdülkadir ertesini gün de orada kalmaya karar verdi. Böylece Korucuk'un iki gün misafiri oldular. Üçüncü gün köylüler onları uğurladı. Hacı Münir onlarla birlikte uzun süre yürüdü. Gönlü Seyda'dan ayrılığı kabullenemiyordu. Ancak onun:

– Bizimle gelmen daha fazla münasip olmaz, artık geri dön, sözünden sonra vedalaşıp ayrılabilir.

Seyda, çarığı ve izini Korucuk köyüne bıraktı. Hacı Münir, çarığı, izinden adım adım yürüyecek olan görsün diye evinin en müstesna köşesine astı.

TRABZON

Kervan, ovaları, dağları aştı, Trabzon'a ulaştı. Bembeyaz kefeniyle kış arkada kaldı. Bütün kışlar gibi... Geldi, uyardı, uyardı, temizledi, gitti. Önlerinde yemyeşil bir gülşen, ufuklarında masmavi bir yol vardı. Mart ayının son günleri yaklaşmıştı. Yağmur yağıyordu; toprağın, çekirdeğin, insanın kalbine... Rahmet cisimleşiyordu. Yeni bir diriliş için... Gökler ağlıyor, yer yıkanıyordu.

Kafile Trabzon'da yetkililere teslim edildi. Van'dan gelen askerlerin görevi oraya kadardı. Yüzbaşı Abdülkadir ve Saim Asteğmen kafiyle vedalaştı. Mustafa muradına erdi. Seyda'yı görmek bahtiyarlığından sonra anne babasıyla da hasret giderdi. Birkaç gün dinlendikten sonra tekrar harekete geçtiler. Önlerinde sarp dağlar, karlı, uzun yollar vardı.

Sürgün kafilesi yirmi gün Trabzon'da bekletildi. Çoklarının birbirini teselli edecek, el ele tutacak bir yakını vardı. Konuşacak bir yararı... Seyda yine yalnız, yine hazin bir gurbetteydi. Olun... Havanda dövülse insanlar bir açıdan yine yalnız değiller miydi? Tek tek gelinen dünyadan yalnız gidilmiyor muydu? O yine içinin en çok ısındığı yerleri mesken tuttu, en yakınıyla konuştu. Kırlarda gezdi, deniz ufkunu seyretti. Dağların yemyeşil şahikasından masmavi denizi, apaçık gökleri seyretti. Asuman özgürlüğün rengine boyanmıştı. Rabbini tefekkür etti. Dağda

deryada O'nu okudu. O'ndan gelen nameleri, cisimleşmiş âyetleri dinledi. Onları, O'ndan haber diye sevdi.

Yükseklere çıktı. “Kul oldum.” dedikçe hürriyetin tadına varıyor, beline bağladığı iple deryalara dalıyordu. Namaza durduğunda ufkunun maddeten de açık olmasını istiyor, sonsuzluğa yürümek düşüncesiyle soluklanırken etrafının çepeçevre sarılmasını sevmiyordu. Yıllar önce bir gün, yine yüksekçe bir tepeden vadiyi, ağaçları, çiçekleri, ırmakları seyretmiş, onlardan: “Bana bak, seni buraya göndereni bizimle bilebilir ve bulabilirsin.” sözünü duymuş ve kardeşi Abdülmecid’e:

– Abdülmecid, insan kainata bakar da nasıl bilmediği bir mesele kalır, demişti.

Kainatı bir kitap gibi okuyor, her varlığı cisimleşmiş bir kelime, bir âyet, bir haber olarak görüyordu. Trabzon onun için güzel bir mütalaa sayfası olmuştu.

Gecelerini camilerde geçiriyordu. O gece İskenderpaşa camisini tercih etmişti. Müezzin, yatsı namazından sonra cemaatin boşalmasını bekledi. Herkes yavaş yavaş camiye terk etti. Biri vardı ki, oturduğu yerde derin bir huşu içerisinde duruyor, oturduğu yerden kalkmıyordu. Meçhul adam, caminin boşaldığını fark edince müezzine döndü:

– Kardeşim, sen camii kilitle, git.

Müezzin adama itiraz etmedi, edemedi. “Git” diyorsa gidecekti. Dediği tutulacak adam olduğu belliydi. Denileni yaptı. Kapıyı kilitledi, evine gitti. Fakat aklı onda kalmıştı. O engin huşu, o veranın ufkunu süzen, insanın ruh portresini seyreden bakışlar... Uyuyamadı o gece... Camideki adamı düşünmekten aklını alamadı. Ya bir ihtiyacı olursa? Ya dışarı çıkmak isterse? Üzerine kapıyı kilitlemekle hata mı etmişti? Sabah namazına her günküden erken gitti. Misafirini merak ediyordu. Kapıyı açtı. Sessizce içeriye süzüldü. Misafiri akşamdan oturduğu yerde,

aynı ahvalde bekliyordu. Sanki gündüzün küçülüp geceleri açan bir gül, bir laleydi. Sanki insanların gördüğü onun en kapalı haliydi. Ya açılırsaydı bir melek gibi manevi kanatlarının enginliği... Kim bilir o gece oradan nerelere ne menfezler açılmış, ne tekbirler, ne secdeler, ne dualar, ne iniltieler etrafa yayılmıştı. Belliydi, adamın içinin enginliği yanında maddi alemin cidarı çok dar kalmıştı. Müezzini duymuş, bunu anlamıştı. O sabah ezan-ı Muhammedi'yi okurken gönlünde ayrı bir ihtizaz, sesinde ayrı bir hissiyat vardı.

Yirmi gün yağmurlar besledi ümitlerini... Kışın baharı, gecenin sabahı vardı ya... Çekirdekler sinelerinde çınarları saklıyordu ya... Her ölüm bir dirilişle geliyordu ya... Sahipleri onları zayi etmeyecekti ya... Ne ehemmiyeti vardı? Dünya zaten bir uğrak değil miydi ki? Hareketinden belli değil miydi onları kalacakları diyara taşıyan bir gemi olduğu... Sonsuzluğun sahillerine... Sudaki pırılmalı izin, semadaki enginliğin haber verdiği, davet ettiği sonsuzluğun... Gidilmeyecek miydi sonunda?

O günlerde Kafkas kartalı, Dağıstan kahramanı Şeyh Şamil'in torunu Said Şamil Bey de, Kafkaslar'dan gelen kurye ile görüşmüş, tekrar İstanbul'a dönüyordu. Trabzon limanında askerler tarafından gemiye bindirilen insanları fark etti. Burası Rusya değildi, onlar yabancı değil? Acaba ne günah işlemiş, yerlerinden, yurtlarından olacak nasıl bir şeye karışmışlardı? Belki de baş kaldırmış, isyan çıkarmışlardı. Kim bilir? İsyancı bastırınların, bunun dile getirilmesine bile fırsat tanımayanların o gemiye bindirilenler olduğunu nereden bilsin? Nereden bilsin Rusya da bile hürmet gören adama öz yurdunun parya muamelesi yaptığını? Bunları bilmezdi ama Rus zulmünü ve sürgünü yaşamış bir insan olarak gemidekiler arasında onların halini en iyi o bilirdi. Acıdı.

Kartal bakışlarıyla binenleri süzerken, insanların etrafında

halelendiği, hürmet gören zatı tanıdı. Evet bu oydu. Bu “asrın harikası” diye anılan alimdi. Onun hakkında arkadaşlarından, yakınlarından çok şey dinlemişti. O, Rus cephesini dağıtan, İngiliz’e İstanbul’u dar eden adamdı. Ne olmuştu acaba? O dindar adamın bu kafiyeyle nasıl bir vehimle katılmış olabileceğini aslında az çok anlamıştı. Belki de kafiyeyle onun yanına katmışlardı.

Yaklaştı yanına... Uzun uzun seyretti Seyda’yı... “Menfiler” etrafında dönüyor, adeta emrini bekliyorlardı. En ufak isteğini büyük bir paye görerek yerine getirmek için... Kendi vazifesine zarar gelmesin diye onun yanına daha fazla sokuluyor, çok arzu etmesine rağmen mübarek ellerinden öpemiyordu. Öpse, içi suya kanacak, sanki hasretini çektiği öz dedesinin eline kapanacaktı. Kahramanın torunu, kahramanın kadrini biliyor, karşısında eriyor, fakat bir türlü yanına gidemiyordu. Olmadı, yapmadı, yapamadı. Bildiği vardı.

Karadeniz’in hırçın dalgaları birbirini kovalıyor, milyonlarca dalgayı milyonlarca dalga takip ediyordu. Sanki onun da derisine bir hissin parmağı değmiş, içine bir gizli alev salkımı düşmüştü. Sanki sürgünleri bastığı gibi onu da bir kabus basmıştı derin uykularında... Onun için cehennem kaynıyordu sularında... Sanki ona da yan bakmışlar, bir şey söylemişlerdi. Yüzünün kırışması elbette bundandı. Bağına düşmedik dert kalmadığından... Vuracak, savuracaktı, fakat bir emirle tutuluyor, ne havuzundan taşmasına, ne yeri istila etmesine ve ne de semaya dağılmasına müsaade ediliyordu. Ona düşen engin sinesinde dertleri eritmekti. Kendisine, enginliğine yakışanı yapmaktı. Bir bardak su değildi ki o... Bir avuç tuz bir bardak suyu zehir haline getirir, koca bir deryada kaybolur giderdi. Önemli olan deryalığa yakışanı yapmaktı.

Menfiler geminin alt kısmına yerleştirilmişlerdi. Kafiyeyle Trabzon’dan İstanbul’a götürmekle görevlendirilen yüzbaşı ol-

dukça sert davranıyor, menfilerin kontrolünü sıkı tutmak istiyordu. Endişeliydi. Kim bilir neler yaparlardı? Kim bilir?

Seyda güverteye çıkmıştı. Bu komutanın hiç hoşuna gitmiyor, homurdanıyor, fakat bir türlü de bir şey yapmayı göze alamıyordu. Ona ilişmek bardağı taşımak olabilirdi. Haber gönderdi, aşağıya inmesini istedi. Seyda aldırmadı.

– Bir şey olmaz.

Dünyaya karşı pervası mı vardı ki? Korku ne zaman elini tutmuş, onunla ne zaman tanışabilmişti? Endişelerle onun ufka bakışı engellenemezdi.

Genç Ahmet, Seyda'nın etrafında pervane oluyordu. Komutanın isteğine Seyda'nın verdiği cevabı duymuştu. Babasından, akrabalarından çok Seyda'yı düşünüyor, komutanın ona bir saygısızlık yapmasından korkuyordu. Bir ara Seyda'ya çay yapmak için sıcak su almaya alt kata indi. Kaptan köşkünün yanından geçti. İçerden sesler geliyordu:

–O da kim oluyor? Nasıl sözümü dinlemez? Neyine güveniyor? Hangi kuvvete? Çabuk onu aşağıya indirin!

Ahmet, öfke ile kükreyen komutanın sözlerini duyduğunda bir kat daha endişelendi. Seyda'ya fiili müdahaleye cüret ederler miydi acaba? Suyu alıp hemen yukarıya çıktı.

Seyda hala tefekkürle, zikirle meşgul ufku süzüyordu. Duyduklarını anlattı. Seyda' da hiçbir tereddüt ve endişe olmadı. Öyle küçük meselelerle işi yok gibiydi. Onun metaneti Ahmet'i de sakinleştirdi. Adam, kiminle muhatap olduğunun farkında değildi. Bilmiyordu ki onun tazim durdukları, o zatın karşısında tazim durmuş, emrini sormuşlardı. Bilmiyordu ki, onu rahatsız eden başlar, başlarından bulmuşlardı. Onun nasıl bir tasarrufa sahip olduğunu bilse belki o da buna cüret etmeyecekti. O esnada askerlerden birisi gelip, “Yüzbaşı istiyor” diyerek Seyda'yı aşağıya davet etti. Seyda'nın cevabı Ahmet'in aklından geçenleri anlatmaya yetti:

– Çok konuşmayın! Eğer perdeyi yırtarsam onun hiçbir kuvveti beni durduramaz.

O yüce bir davanın adamıydı. Aşağıda işi, aşağılanmaya rızası yoktu. Komutan bu cevaptan sonra sesini çıkarmadı. Işığa gem vurup binen, düşmanın mermileri arasında gül bahçesinde yürüyor gibi yürüyen, Rusya'yı boydan boya yalnız başına aşırıp geçen bir adam, elini Hak'tan yana açarsa, musallat olanların akıbetinin ne olacağı belli olmazdı. Gidiyorsa kaderine rıza göstererek gidiyordu. Artık İstanbul'a kadar problem çıkmadı.

İslâm'a yıllarca payitahtlık yapan dünya incisi İstanbul'a güzel bir bahar gününde ulaştılar. Trabzon, İstanbul arası bir hafta sürmüş, Seyda geceler boyu yıldızları, günler boyu mavi ufukları seyretmiş; sudaki pırıltılı izi ve göklerin yıldızlarla yaldızlanmış yüzünü takip ederken içinin göklerinden sonsuzluğa pencereler açılmış; “İlahi Ya Rab, İlahi Ya Rab, İlahi Ya Rab!” dedikten sonra, Allah'ın büyüklüğünü vücudunun bütün zerrelerinde duyuyor gibi “Allahüekber!” diyerek tekbir getirmiş, el bağlamış; adeta gemi lerzeyeye gelmiş, şahit olanların yürekleri sarsılmıştı. O ne huşu, o ne duyuştu? Onun bu hali insanların kulluk şuurunu uyarıyor, gerçekten namaz kılan bir insan görmek imanlarını tazeliyordu. Namazında Allah'ın huzuruna çıkmanın heyecanı vardı.

İstanbul'dan yirmi sekiz ay önce ayrılmıştı. Gidiş gelişleri ile beraber, üst üste on yıl yaşadığı İstanbul'u seviyordu. Orada hatıraları, orada dostları vardı. Şarka atılan fitne tohumlarını görmüş, bunun cehaletten ve iman zaafından kaynaklandığını düşünmüş, şarka ayağa kaldırarak, birlik ve dirliğin teminatı olacak bir medrese planı yapmış, tahsisat istemek için gelmiş, zaman zaman değişik vesilelerle ayrılıp dönmüş, dini, milli ve içtimai çok büyük hizmetler yapmıştı. İstanbul'dan ayrılalı çok zaman geçmemiş olmasına rağmen onu çok değişmiş buldu. İnsanlar zamanın değiştiği hezeyanına kapılmış gidiyor, bir felakete doğ-

ru sürükleniyordu. Geçmişin izini, fazilet diye bilinen bütün değerleri yıkmak meziyet zannediliyordu.

Kafile, Sirkeci'deki Hidayet Camisi'ne yerleştirildi. Menfilerin hareketlerine kısıtlama getirilse de, Seyda onlara göre daha rahat davranıyor, dostlarıyla, arkadaşlarıyla görüşüyordu. Bazen onlar geliyor, bazen de hatırlı dostlarının kefaletiyle o, dostlarına gidip kalıyordu. Hele Vanlı dostu Tevfik Demiroğlu yapabilse onu hiç bırakmayacak, hep evinde misafir edecekti. Israrları, ancak birkaç gününü onda geçirmesine yetti. Bu misafirliği kabulünde biraz da şartların, beşeri hallerin tesiri vardı. Evsiz, yuvasız, adressiz, nezahet ufkunda, her yönüyle tertemiz yaşamak ne kadar zordu. Başkası olsa, o şartlarda hiçbir şeye aldırılmaz hale gelebilirdi.

Cami o kadar insanın kalmasına müsait bir mekan değildi. Artık camiler kimileri için dört duvardan farklı mekanlar olarak görülüyor da değildi. İbadet kimin umurundaydı? Fakat gerek menfiler, gerek çevredeki halk buna kendilerine göre bir çözüm bulmuş, caminin alt katı misafirlere, üst katı ibadete tahsis edilmişti.

Zaruri ihtiyaçlarını karşılamakta oldukça zorlanıyorlardı. Üzerlerine örtebilecekleri bir battaniyeleri bile yoktu. Üşümelerinin, hastalanmalarının, ölmelerinin mahzuru da... Onlar zararlıydı zaten... Seyda, az uyumaya alışkındı. Fevkalade edebi o atmosferde istirahatine çok da izin vermiyordu. Ayağını ne yana uzatacak, nasıl yatacaktı? İnsanların uyumasını bekliyor, daha sonra yalnız kalabileceği bir kenarda büzüşüyordu. Zaten hep aynı yerde de kalmıyor, kimi zaman Hidayet Camisi'ni, kimi zaman Arpacı Mescidi'ni, kimi zaman Süleymaniye civarında bulunan, Şeyhülislamlık kapısı girişindeki bir hücreyi tercih ediyordu.

Sokakların halini, insanların çehresini gören Seyda bir gün Dar-ül Hikmet-il İslamiye binasının akıbetini sordu. Kalbinde

oraya karşı ciddi bir alaka vardı. Orada Musa Kazım Efendilerle, Akiflerle beraber olmuştu.

– Meşihat dairesi ne haldedir?

Aldığı cevaba inanmak istemiyordu. Ruhunu titredi, kalbi ürperti, fikri sarsıldı, ağladı, ağladı. “Keşke”yi, “Eyvah”ı sevmeyen bu dev, o kadar etkilenmiş, o kadar üzülmişti ki,

– Eyvah! diye inledi.

Sanki dünya başına yıkılmış gibi bir ruh hali yaşıyor, bu yükü, bu elemi taşımakta zorlanıyordu. Sürgün olmak bu kadar sarsmamış, elini göklere kaldırmamıştı. Arkadaşı, acı ifadelerle olanları anlattı:

– Yüzlerce senedir şeriatın nuru ile aydınlanan o güzel bina şimdi kız lisesi yapıldı. Kızların eğlence ve oyun meydanı haline getirildi.

Arkadaşının, “eğlence ve oyun meydanı” sözü ile neyi kastettiği belliydi. Seyda’nın bir şey duyacak, bir şey diyecek hali kalmamıştı. Kendisini, aciz, zayıf, kimsesiz hissediyordu. Dostları gitti. O en yakınına kaldırdı ellerini... İslâm’ın haremga-hında olanlara içi yanıyordu. Yüreğindeki ateşle inledi, ağladı, yalvardı. Kalbi paramparça idi. Edebin anlatıldığı mekanlar, günaha zemin olmuş, içinde öz evladı tutuşmuştu. Duasına selefın büyüklerini ve yüreği yanan insanları da davet etti. Adeta bir manevi dua halkası oluştu. Çok defa yaptığı gibi Abdülkadir-i Geylani Hazretleri’nden de medet istedi. Sanki eliyle göklere çıkmak istiyor, yürek sızısı yürekleri parçalıyor, kerem sahibinden medet umuyordu. Onları ve olanları şanı yüce olan görüyordu. Elini indiremedi duadan... Nasıl indirebilirdi ki? Kendi isteğinin ve iradesinin dışında bir taleple görev yapmış olsa da, esaretten sonraki milli mücadele günlerinin teselli pınarıydı Meşihat...

ESARETTEN DÖNÜŞ

Sofya'dan yola çıkan tren karanlığın sinesinde yol alıyor, Seyda pencereden dışarıyı seyrediyor, düşünüyordu. Ufkunda aydınlık, ufkunda ümit, ufkunda İstanbul vardı karanlık gecenin... Yolcular yorulmuş, bazıları uykuya, bazıları hayale dalmıştı. Birinci mevkiin orta yaşlı yolcusunu hayat treni sarsmıştı. Dünya lüks bir tren gibi yolcularını kalacakları yere taşıyor, insanlar bunu anlamıyor, gidecekleri yerden çok treni düşünüyor, tren sevdası ile yanıp tutuşuyorlardı. Kimi iki durak sonra indirileceği trenin kralı olmak istiyor, kimi trenden başka yerde hayat yok sanıyor, asıl hayatın inince başlayacağını bilmiyordu. Kavgalar, gürültüler, zulümler insanların bir yolcu ve misafir olduklarını unutmalarından kaynaklanıyordu. Kırkını henüz aşmış adamı tren sarsıyordu.

Acizdi yollarda insan... Yollarda kimsesiz... Yalnızlık konuşuyordu pencerelerden... Gariplik uğulduyordu. Giderken insan tutunacak, kopmayacak, ayrılmayacak bir şey arıyordu. Ayrılıklara dayanamayan insan yüreği yollarda ağlıyordu. İçin için, kendince, kendi diliyle... Onu sadece herkesin kendisi anlıyordu. Dile getiremiyor, anlatamıyor, ama anlıyordu.

Yolculuk bir ses duyuruyordu insana.... İçinin derinliklerinden, bir yerden, bir şey... Sanki perdenin ötesinden sızıntı vardı. Sanki bir gerçek o anda hatırlanmaktaydı. Damakta eskilerden kalan tat bir kez daha yakmaktaydı yüreği... Aramak sırrının

çağrışımları gönle doğmaktaydı. İnsan o fısıltıdan ötürü yola çıktığında burukluk hissediyordu.

Yollarda anlıyordu insan... Yağmurlar o zaman fark ediyor, güneş orada batıyordu. Acıkmak vardı hayatta, üşümek vardı. Geriye dönmeden, pılı pırtıyı toplayamadan yürümek vardı... El sallamak vardı hiç akla gelmezken... Ağlamak vardı giderken... Diz çökmek vardı. İtirafarla konuşmak vardı. Kabul etmek vardı güçsüzlüğü... Issız yollardan bir hayal gibi süzülme, ancak o kadar görünmek vardı. Hareket gidişin itirafıydı.

Kara tren, yolculuğun ne meşakkatli, ne zor bir şey olduğunu göstermek istercesine bağırıyor, sanki insanın içinde kopan fırtınanın sesini duyuruyordu. Yol bittiği gibi hayat da bitecekti. Seyda bunu biliyor, her an ölür gibi biliyordu.

Esareten dönüyordu. Kırk senelik ömrüne birkaç ömürlük hadise sığmıştı. Yirmi senede tahsil edilecek ilmi üç senede tahsil eden birisi için bu hal elbette normaldi. O harikalar asrının "harika insan"ıydı. Ona bu ismi hocaları vermişti.

On üç yaşındayken Molla Fethullah'ın medresesine gitmişti. Zekasını ve hafızasını ölçmek için Molla Fethullah onu imtihan etmiş, sorduğu her sorunun cevabını almış,

– Pekala, zekada harikasınız, fakat hıfzınız nasıldır? Makâmât-ı Hariri'nin birkaç satırını iki defa okuyarak ezberleyebilir misiniz? demişti.

Karşısındaki gençte hiçbir endişe ve tereddüt emaresi olmamıştı. Genç, kitabı eline almış, açmış, önündeki sayfayı seri bir şekilde, göz atar gibi okumuş ve geri vermişti. Koca sayfayı ezberlemesi için o kadarı yetmişti.

Molla Fethullah sevinmiş, takdir etmişti:

– Zeka ve hıfzın bu şekilde aşırı derecede bir kimsede toplanması nadirdir.

Onu Bediüzzaman-ı Hamedani'ye benzeten Molla Fethullah Efendi, o günden sonra ona "Bediüzzaman" diye hitap etmişti.

O gence “Zamanın Harikası” denmez de başka ne denilebilirdi ki? Zira sadece zeka ve hıfzıyla değil, takva, tevazu, kemal ve kulluğuyla da insanları büyülyordu. Kısa bir süre evvel Şirvan’da, ağabeyinin kaldığı medreseye uğradığında genç bir hoca ona aynı şekilde hitap etmemiş miydi?

Ders çalışıyordu o gün de... Fakat garip bir halde ders çalışıyordu. Sırt üstü yatmış, ayaklarını duvara dayamıştı. Kitabını dizlerinde tutuyor ve okuyordu. İçeriye hocası girdi. Zekası ve samimiyeti ile gönlüne taht kuran büyük ruhlu küçük Said’e sordu:

– Öyle ne yapıyorsun Molla Said?

– Bugün benim başım çok gururlanmış. Ayaklarımı başımdan yukarı kaldırıyorum ki biraz kafamdaki gurur kırılsın.

Bu cevap, hocasının çok hoşuna gitmiş, gülerek oradan ayrılmış, diğer talebelerin yanına gittiğinde:

– Molla Said çok harika bir talebedir, sakın ona dokunmayın, demişti.

Çekirdek bir hayat yaşıyordu. Rusya’yı aşmanın, Sibirya’da dolaşmanın, oralara iz bırakmanın bir hikmeti vardı muhakkak... Gecenin sabahı, kışın baharı vardı. Esirken de hükmetmesini bilmişti. Hak mağlup olmazdı. İnci yere düşünce değer kaybetmez, hak ettiği yeri alırdı. Bunu bir Müslüman alimi olarak haliyle göstermiş, kampı manevi tesiri altına almıştı. Sabahlara kadar tel örgüleri aşmış, insanlara Allah’a imanı ve kulluğu anlatmıştı. Esirler, arkasında saf bağlarken neredeyse esaretlerine sevineceklerdi. Bu muhteşem adamdan Rus askerleri bile etkileniyor, dilini anlamadıkları derslerini dinliyorlardı. Subaylar askerlere engel olmaya çalışsalar da, onun sağladığı huzur ve sükûnetten için için hoşnutlardı. Nezaket abidesini gören kendisine çeki düzen veriyor, ıslah oluyordu. Dininin davacısı bir adamdı. İnanıldığını ölümüne yaşıyordu. Askerlerin aklen olmasa da ru-

hen hissedar olacaklarını söylüyor, bir gün Sibiryâ'nın da Müslüman olacağını müjdeliyordu. Demek bir gün oralara da iman kahramanları ulaşacak, demek o buzullar da Medine'nin ılıman havasına dönecek, semaya uzanan minarelerden demek orada da "Muhammed-ür Resulullah" sedası duyulacaktı. Nasıl etkilenmesinlerdi ki? Dünyadan çok ahireti yaşayan, namlunun ucunda olmayı zerre kadar umursamayan bu pervasız adam karşısında nasıl büyülenmesinler?

Ne zaman bir şeyler yediğini, ne zaman uyuduğunu bilemiyorlardı. Ruslar ekmeğe dağıtıyor, o almıyordu. Yanındaki çıkına elini uzatıyor, bir parça kuru ekmeğe buluyor, ondan birkaç lokma ısırıyor, onunla yetiniyordu.

Bir gün esirlerden birisi Rus askerinin uzattığı kuru ve kara ekmeği alırken, askerle göz göze geldi. Bir anda iki göz de aynı şeyi söyledi. Bakışları Seyda'ya döndü. Asker, esire bir tane daha kuru ekmeğe uzattı. Esir, "Onun için de alayım mı?" demek istemiş, asker, "Onun için de bir tane al." demişti gözleriyle...

Esir, yerinden kalktı. Huşu içerisinde evradını okuyan Seyda'ya yaklaştı.

– Sizin için aldım.

Seyda, onun bu şefkatli muamelesinden hoşnut olmuş, ona teşekkür etmiş, yemeyeceğini söylemişti. Ekmeğe elini bile dokundurmuyordu.

O gün, bir aralık Seyda ortaldan kayboldu. Bir süre sonra elinde küçük bir bezle göründü. Bezin içinde, kimden aldı, nereden buldu ise biraz buğday vardı. Belki de içeriye girip çıkan Tatar bir köylüden satın almıştı.

O gün öğleden sonra kamptaki esirler ve askerler bu yılmaz adamın bir kenarda ateş yaktığına şahit oldular. Ateşin üzerinde bir sac, içerisinde de bir parça un vardı. Demek bir yolunu bulup buğdayı öğütmüş, şimdi de pişiriyordu.

Rus askerleri onun bu haline gülmüş, sebebini çözememişlerdi. Kampın bu akıllı adamı, acaba esaretin tesiriyle mi böyle garip garip şeyler yapıyordu? Sebebi sonradan anlaşıldı. Domuzların da pişirildiği fırında pişen ekmekten yemiyor, onun için bunca meşakkate katlanıyordu.

Şaşkınlıkları, bu iman abidesi karşısında hayranlığa dönüştü. O incinir, fakat dinin ruhunu incitemez, şart, mekan, meşakkat tanımaz, inancının gereğini yapardı. Başkalarına sataşarak değil, zorluğu kendisine alarak...

Zaman geçiyor, yol uzuyor, tren ilerliyordu. Kompartımana giriş çıkış olduğunda içeriye dışarının havası yayılıyordu. Koridor mu daha ağır kokuluydu, kompartman mı, karar vermek zordu. Orta yaşlı, temizlik abidesi adam, zaman zaman başını dışarıya uzatıp soluklanıyor, ruhuna çok ağır gelen bu hale dayanıyordu. İçlerin kirinin dışa aksettiği bir çağ... Temizlik medeniyeti güçsüz düşünce etraf mezbeleyle dönmüştü.

Kimin aklına gelirdi Rus'un esir kampından kurtulanların olacağı... Harikulade hadiseler onu ve diğer firarileri ölümün kenarından döndürmüştü. Yeni bir hayata gidiyordu. İçindeki inkılabı daha Volga Nehri'nin kenarındayken hissetmişti. Zaman sel dolaplarını çeviriyor, nehrin hazin çağlıtları duyuluyordu. Gün gittiği gibi insan da gidiyordu. Aldanmaya, ölmeyecek gibi yaşamaya, içtimai hayatın şaşaasını çok kıymetli bir şey sanmaya gerek yoktu. Dünya insanı terk etmeden insan dünyayı terk etmeli, kendisine ayrılmayan bir dost bulmalı, hep Onunla olmalı, hep O'nu konuşmalıydı. Dünyanın fani yüzüne bağlanamazdı.

Ona yeni bir mühlet verilmişti. Kaç defa ölümle burun buruna gelmiş, kabrin kenarına kaç defa yaklaşmıştı. "Ömür bitti!" derken kaç defa uyanmıştı yeni bir hayata... Onun içindir ki bu mühletin her saniyesini en mühim meseleye hasretmeliydi. İki defa yaşanmıyor, gidenler dönüp geleliyordu. Ahiret azığını

mümkün olduğunca çoğaltmalı, varsa hatasına kefaret bulmalıydı. Öyle bir Rabbe, yakışır bir kulluk sunmalıydı. Bir fırsat daha bulmuşken işte yurduna dönüyordu. Hem de Sibirya'dan, Rus namlularının arasından... O hunhar kumandanın yüreği yetse belki şimdiye kadar çoktan toprakla kucaklaşmış olacaktı.

O gün Nikola Nikolaviç gelecekti. Subayların da, esirlerin de huzuru kaçtı. Kamp bir kat daha soğudu. Günlerce hazırlık yapılmış, her şey yeni baştan kontrol edilmişti. Emirler havada uçuşuyor, herkes kendi kellesinden korkuyordu. Yaşanacak olumsuz bir şey kim bilir kaç kişinin canını yakacaktı. Canı yanan, bunun acısını kaç kişiden çıkaracaktı kim bilir? Onun içindir ki herkes endişeli, herkes sıkıntılıydı. Esir kampı, Kafkas cephesi baş kumandanına arz edilecekti.

Kumandan mağrur bir ailenin, mağrur bir ferdiydi, Çar'ın dayısıydı. Geldiği andan itibaren bir şeyleri eksik bulacak, birilerine kızacak, böylece farkını, üstünlüğünü gösterecekti. O mütekebbir ruh hakkında bunları düşünen subaylar, hem eksikleri tamamlıyor, hem de "Kusur bulamazsa rahat edemez." diye homurdanıyorlardı.

Nihayet beklenen an geldi. Kafkas Cephesi Başkumandanı uzun bir askeri araç konvoyunun eşliğinde kampa girdi. Emir subayı bir hamlede aracın kapısını açtı. Selama durdu. Nikola Nikolaviç kısa bir süre bekledi. Nihayet neredeyse dizlerine kadar uzanan çizmesi kapının aralığından görüldü. Ayağının altındaki kara iyice ezmek ister gibi bastı. Sonra bir hamleyle doğrulup çıktı. Dimdik duruyor, etrafını süzüyordu. Uzun boyluydu. Kaşları çatıktı. Sakallıydı. Kalın ve uzun bıyıkları vardı. Kampın komutanı derhal yanına yaklaştı. Selamladı. Teftişe hazır olduklarını arz etti. Başkumandan, tören kıtasını muzaffer bir edayla: "Ben Rus'un heybet ve ihtişamının timsaliyim!" der gibi selamladı.

O ana kadar her şey iyiydi, subayların istediği gibiydi. Esirler, koşuallarının önlerine dizilmiş, dondurucu ayazda ayakta bekliyorlardı. İçlerinde Türk'ün, Alman'ın, Avustralyalının bulunduğu binlerce esir... Onların bitkin, çaresiz bakışları arasında yürümek bulunmaz bir fırsat, tarifsiz bir hazdı. Rus'a kafa tutanın akıbeti bu olurdu. Bakışlarını kıstı. Önlerinden tam bir gurur abidesi gibi yürüdü. Çoklarının canı dudağında, yüreği kıpır kıpırdı. Kimse başına bir şey gelsin istemiyordu.

Esirlerin önünden bir defa geçti. Çizmesinin karı ezişini hissetti, ezmenin zevkini yaşadı insanların ezik bakışlarında... Bir daha... Bir daha... Kimse ne yapmak istediğini anlayamamıştı. Gidiyor, geliyor, dönüp duruyordu. Bir eksik vardı herhalde, herhalde beklediği bir şey olmuyordu. Sonunda herkes bu gidiş gelişlerin hikmetini anladı. Eyvah... Acımasız ve mağrur kumandan kampın en çok sevilen insanının başına gelmiş, orada kalakalmıştı. Herkesin ayakta olduğu bir anda o adam, bacaklarını iki eli ile kavramış, yere çömelmiş, oturuyordu. Başkumandan öfkeden deliye döndü. O gelince ayağa kalkmak bir yana, yer yerinden oynamalıydı. Onun kanı beynine sıçramışken karşısındaki gayet sakin, elinde tuttuğu küçük bir çubukla uğraşıyordu. Seyda'nın misvakının ucunu açacağı tutmuştu. Bir türlü başını kaldırmıyor, karşısındakine bir bakışçık olsun iltifat etmiyordu. Sanki onun kendinde vehmettiği hiçbir gücü tanımiyordu. Başkumandan, yüreği ağzında bekleyen kamp kumandanına sordu:

– Kim bu?

– Keçe külahlı kumandan.

İsmi, şöhetini duymuştu. Bir başkomutana yakışır şekilde davranmaya çalışarak yanındaki tercüman aracılığıyla sordu:

– Beni tanımadı mı?

Herkesin tazim durduğu şahsı tanımmasının imkanı yoktu. Bunu o da biliyordu. Fakat aklınca, belki de psikolojisi bozul-

muş bir esire, çok da ciddiye almadan haddini bildirmek istiyordu. Kiminle muhatap olduğunun farkında mıydı o? Dilerse o anda, bir sürü başı yerinden oynatabilirdi.

Adam, duruşunu değiştirmeden tercümana cevap verdi.

– Tanıdım. Nikola Nikolaviç. Çarın dayısı, Kafkas Cephesi baş kumandanı...

Yakınındaki esirler ve subaylar olanlara inanamıyor, uzak-takilerin meraktan içleri içlerini kemiriyordu. Acaba ne konuşuyorlardı ve bu tavrın neticesi ne olacaktı?

– O halde niçin hakaret etti?

– Hayır, hakaret için yapmadım. Ben bir Müslüman alimi-yim. İmanlı bir şahıs, kendisinde iman olmayan şahıstan eftaldir. Mukaddesatım bunu böyle emreder. Ben ona kıyam etseydim, mukaddesatıma hürmetsizlik etmiş olurum. Onun için ayağa kalkmadım.

Kelimeler imanlı bir yürekten kurşun gibi çıkıyor, halinde, sesinde en ufak bir tereddüt ve endişe emaresi görünmüyordu. Seyda, metin ve kararlı tavırlarıyla, davasındaki sadakatiyle Rus subay ve askerleri dahil kamptaki herkesin bir kez daha hayranlığını kazanmıştı. O ne yüce, o ne lekesiz bir alın, o ne duru bir vicdan, o ne tıkanmaz ufuktu. Yine ders veriyor, yine “Müslüman’ız!” diyen insanlara değer ölçüsünü, neyin kıymetli olduğunu gösteriyordu. Bu saffet, bu izzet cezalandırılmamalı, takdir edilmeliydi. Baş kumandan o ezilmez ve erişilmez şahika karşısında tutunamamış, ne yapacağını, ne tepki vereceğini şaşırılmıştı. Hem kendisine “imansız” da diyordu.

Tereddüde ne hacet? Öfkelenmeli, cezalandırmalıydı. Onu elinden kim kurtaracak, dilediğini yapınca ona kim bir şey diyecekti?

– Şu halde, bana imansız demekle hem şahsımı, hem ordu-

mu, hem milletimi, hem de Çarlığı aşağılamış oluyor. Derhal harp divanı kurulsun, sorgulaması yapılsın!

Kumandanın emriyle, esir kampında kendisine sık sık vazife düşen harp divanı anında kuruldu. Çalışmalar başladı.

Kimsenin gönlü bu duruma razı değildi. Sonu belli bir tavrı Seyda'nın sürdürmesini kimse istemiyordu. O kurşuna dizilemezdi. Bu ona yapılmamalıydı. Seyda'ya özür diletilmeliydi. Belki de öfkeden başı dönen kumandan onu affedebilirdi. Kendisi için yapmasa da, her sinesinde duyduğu kamp arkadaşları için bunu yapabilirdi. Hemen yanına koşuştular. Özür dilemesini isteyen insanlar arasında, Alman ve Avusturyalı subaylar da vardı. Fakat olmadı. Onun cevabı kesindi.

– Ben ahiret diyarına göçmek ve huzur-u Resulullah'a varmak istiyorum. Bana bir pasaport lazımdır. Ben imanıma muhalif hareket edemem.

Ölümü, Efendisine kavuşmaya bir pasaport gören, ahireti bu kadar arzulayan ve ona dünyadan çok inanan adama daha fazla bir şey diyememişlerdi. Ellerinden bir şey gelmiyordu. Olan olacak, o arkasında üzüntüden parçalanan kalpler bırakarak el sallayıp gidecekti.

Karar gecikmedi. Yargılama bir solukta tamamlandı. Mesele açık, sonuç belliydi. Rus Çarını ve Rus ordusunu tahkir maddesinden kurşuna dizilmek suretiyle idam cezası verildi.

Hükmü infaz etmek üzere bir manga asker geldi. Öfkeyle, kamp komutanının odasına çekilen ve hazırlıkları odada volta atarak ve votka yudumlayarak bekleyen Nikola Nikolaviç de dışarı çıkmış, olacakları uzaktan seyrediyordu. Adamın hâlâ en ufak bir telaşı ve tedirginliği yoktu. Sanki biraz sonra kurşuna dizilecek o değildi veya öyle bir hadiseyi hiç kimse yaşamayacaktı. Halinde, tavrında insanları hiçe sayan, saldırgan, dikbaşlı bir eda da yoktu. Vakurdu, mütevazıydı. Kimseye karşı kini, hın-

cı, kavgası olan birisine benzemiyordu. Sanki elinden gelse, değil etrafındaki askerleri, karı bile incitmeyecekti. Herkesin bakışları ürkek, yüzü gergin, onun gözleri engin, huzurlu, yüzü mütebes-simdi. Arkadaşlarıyla helalleştikten sonra manganın başındaki subaydan birkaç dakika müsaade istedi. En yakınıyla konuşacak, O'na, o ana kadar yaptırdığı bu yolculuktan, yaşattığı hayattan ve ikramlarından ötürü teşekkür edecek, huzuruna çıkmadan, iş iş-ten geçmeden son bir kez daha ondan özür dileyecekti.

Subay müsaade etti. O kibleye döndü, esbabın bütünüyle tesirsiz kaldığı o noktada ellerini kaldırdı. Allah büyüktü ve o, büyük olan Allah'ına gidiyordu. Onu bulan neyi kaybederdi ki? İki canlı olanın dünyası sönse ahireti parlamaz mıydı? Dostlarına kavuşacaktı. Arkasında, en ulvi şarkıyı dilinden düşürmemeye ahdetmiş bir insanın izini bırakarak gidiyordu. Hayatı pahasına da olsa imanının gereğini yaparak gidiyordu. Herkesin dünya dediği günlerde Mevla diyerek yaşamının, Ondan başkasına secde etmemenin sürûruyla gidiyordu. Nebilerin, velilerin yürüdüğü nurlu bir yoldan gidiyordu. Geleceğin nesline makama değil imana kıymet vermeleri gerektiği dersini hayatıyla vere-rek gidiyordu. Demek bu kadardı hayatı... Demek ineceği du-rağa ulaşmıştı tren... Yıkılmayacaktı, sarsılmayacak... Arkadan o şarkıyı söyleyen, Kur'ân'ı sahipsiz bırakmayan kim bilir nice gönül erleri, nice kahramanlar gelecekti. Kim bilir nice baba-yiğitler... Hak yol mağlup olur muydu? Sahipsiz kalır mıydı hiç? İçinde bir hicranı varsa o idi zaten... Göklerin nura gark olduğunu, yeryüzünün bütünüyle mescide döndüğünü, dünyanın ipinin sahibine verildiğini göremeden gitmek... Ölü gönüllerin Hazret-i Muhammed'le hayata kavuştuğu o kutlu hizmet günle-rini yaşayamadan ayrılmak... Hicranı bu da olsa, takdir, ferman Rabbinin elindeydi. Son bir kez daha kâinatın tesbihat ve teşek-kürünü Rabbine takdim etti. Selam verdiğinde onunla birlikte

bütün kamp da dünyaya yeniden dönüverdi. Sanki kamptaki herkesin ruhu kanatlanmış, onun selamıyla yeniden kendi dünyasına inmişti. Bir nabız gibi atmış, bir ırmak gibi çağlamıştı. Sanki melekler yerdeki başını kaldırmış, sanki secdede diz çöken bir güneş inlemişti. Gerçi namazı uzatmamıştı ama, o iç içe genişleyen dakikalar herkesin bir şeyler anlamasına yetmişti. Hatta Rus Başkomutanının bile... Bu edep abidesini anlayamadığımı her nasılsa fark etmişti.

Seyda gözlerini sonsuzluğa dikmişken, kumandan ateşe hazırlanan mangaya yetmişti. Eliyle durdurdu onları... İnsan ismini zirveleştiren müstesna adama yaklaştı. Kumandanın kalbindeki paslı zincirleri, Mardin yolunda namaz için izin istediğinde söküp attığı gibi söküp atmıştı. İmanın, namazın ve edebin kerameti bir kez daha görünmüştü. Kelepçeler vursalar, kurşunlara dizeseler, imanın gereğine mani olmamalı, namazdan, Müslümanca yaşamaktan alıkoyamamalıydılar.

– Beni affediniz! diyordu kumandan.

Af diliyordu.

– Sizin beni tahkir için bunu yaptığınızı zannettim, hakkınızda kanuni muamele yaptım. Şimdi anladım ki, tavrınız mukaddesatınıza bağlılığınızdan ileri gelmiş. Hakkınızda verilen hüküm iptal edilmiştir. Dini salahatınızdan dolayı şayan-ı takdirisiniz. Sizi rahatsız ettim. Tekrar rica ediyorum, beni affediniz.

Bu kararlar yüzler gülmüş, hava yumuşamış, bir kez daha iman ve samimiyet karşısında küfür ve yalan yıkılmış, mağlup olmuştu. Ateşlere atılan dedesinin yolundan yürüyen sadık bir torun, Rabbini vekil tutmanın ve O'na güvenmenin yeteceğini bir kez daha göstermişti. Ve bitiyor zannedilen bir hayat, yoluna yeniden devam etmişti... Tıpkı zamanın içerisinde seyreden, karanlıklarda gürültü ile yol alan tren gibi...

Hadise ve şöhreti kısa zamanda Sibiryaya yayıldı. Melekler

gibi yaşamaya ahdettiği, şahsına ait şeyleri problem yapmadığı, herkesin yardımına ve irşadına koştuğu için insanların ona sevgisi ve hürmeti vardı. Kosturma'daki Tatarlar da bu kahraman kumandanı çok seviyor, ona ait menkıbeleri dinliyorlardı. Yapamadıklarını yapan bir adamdı o. Nikola Nikolaviç'e karşı ayağa kalkmadığı gibi, o kendisinden özür dilemişti. Hem de "rahatsız ettim" diyerek. Seve seve uğruna canlarını feda edebilecekleri iman yolunun bu aziz kahramanına kefil oldular. O kefaletten sonra artık daha rahat geziyor, akşamları da Volga Nehri'nin kenarındaki camide kalıyordu.

Bahar mevsiminin emarelerinin belirlediği bir gündü. Kabına sığamamış, dağlarda, ovalarda gezmeye çıkmıştı. Kosturma'nın uzun gecelerinde Volga Nehri'nin hazin çağlıtlarını, rüzgarın ayrılığı hatırlatan uğultularını dinler, kırk yaşında olmasına rağmen kendisini ruhen seksen yaşında hissedirdi. İçindeki aşılmaz davete uyararak yürüdü, yürüdü. Namazlarını kıldı. Tesbihatına mahlukatı ortak etti. İnledi, ağladı. İnsan zayıfı, insan aciz... Bir dosta, derdini döneceği, iki kelime konuşacağı bir yarana ne kadar da ihtiyacı vardı. Onu anlayan, onu dinleyen bir gönüle, bir sese... Molla Habib'e, Demir Mahey'e, Ali Çavuş'a... Ablası Dürriye Hanımefendi'nin emaneti, kahraman ve fedakar talebesi Ubeyd gibi birisine...

UBEYD

Tatar Camii'ne döndü. Yorulmuştu. Aklı hâlâ yaşadıklarındaydı. Düşünüyor, acı tatlı hatıralar gözünde canlanıyordu. Zaman, kayıtlarından sıyrılmış, bir küçük kesite, yüzlerce saat sığmıştı. Üzerine bir ağırlık çöktü. Göz kapakları ağır ağır kapandı...

Ubeyd... Bitlis'te şehit düşmüştü. Seyda, o günlerde gönüllü talebeleri ile Ruslar'a ve Ermenilere ciddi zayıat verdimişti. Onlara "keçe külahlılar" diyorlardı. Keçe külahlılar, çatışmanın başlangıcında geri çekilmiş, Ruslar ve Ermeniler kendilerinden emin ilerlerken düşmanı iyice vadiye çektikleri anda hücumla geçip, çember içine alarak hepsini imha etmişti. Ruslar, Seyda'nın "keçe külahlı" fedailerini meşhur Ermeni fedailerden daha çetin ve korkusuz görüyor, zayıatlarını onlara bağlıyordu. Halbuki Ermeni fedailerini, kızarmış kömüre yüzleri tutulsa, gözleri ateşten patlayacak hale gelse, yine de sır vermemeleriyle meşhurdu.

Seyda'nın kazandığı çatışmalar teselli arayan gönüllerin merhemi oluyor, kahramanlıkları dilden dile dolaşıyordu. Hele Pasinler cephesindeki kahramanlıkları ve hali dillere destandı.

İçi coşuyor, küffarın istilasını kabullenemiyor, hepsini birden tepeleyip geçmek istiyordu. Savaşın kızıştığı anlardan birisinde imanını kalkan yapıp beyaz atını mahmuzladı. Kurşunlar yağıyor, o ilerliyor, ardından talebeleri feryat figan bağıyorlardı.

– Seyda!

– Mevzie girin Efendim!

Beyaz sarığı rüzgarda dalgalanıyor, silüeti savaşa göklerden gelmiş bir meleği andırıyordu. Atını sağa sola sürüyor, askerin heyecanını coşturan emirler veriyordu. Tarifsiz bir emniyet ve güven içerisindeydi.

– Korkmayın, onların kurşunları beni öldürmeyecek.

Bir süre atının üzerinde gezindikten sonra gelip mevzie girdi. Kimse, bu ani değişikliğin sebebini anlayamadı. Seyda, gösteriş ve riya zannedilir endişesine kapılmış, insanları böyle hatalı bir zanna itmemek için geriye dönmüştü.

Mevzie girdiğinde hemen Molla Habib’i çağırdı. Hâlâ sağa sola kurşunlar, güller yağıyordu. Van’da başladığı tefsiri yazdırmaya, nerede kaldıklarını sormadan devam etti.

– Yaz kardaşım!

Molla Habib yazdı.

“Kur’ân’daki anasır-ı esasiye ve Kur’ân’ın takip ettiği maksatlar tevhit, nübüvvet, haşır, adalet ve ibadet üzere dördtür. Bu dört unsuru beyan edeceğiz.”

Ölümlerle burun buruna, nazarlar dünyadan çok ahirete müteveccih iken kalbine doğan şeyleri, hiçbir müdahalede bulunmadan kaydettirdi. Sanki konuşmuyor, konuşturuluyordu. O müthiş atmosferde yazılan bu tefsir, ilimde fevkalade mesafelerin alındığı bir çağda, her bir ilmin penceresinden bakılarak, sahasının erbabı bir heyet tarafından yapılacak Kur’ân tefsirine belki de bir numune olacaktı. Çünkü, “Kur’ân’ın küllü, cüzlerinde görüldüğü gibi, cüzleri de, Kur’ân’ın küllüne ayine” idi.

Şark cephesi paşalarının da hayranlıkla andığı Pasinler çatışmalarından sonra Van’a çekilmiş, oradan Van Valisi’nin ısrarı ile Gevaş’a geçmişlerdi. Vali, kaymakam, ahali ve asker Bitlis tarafından çekilirken, bir alay Kazak süvarisi Gevaş’a hücum etti. Seyda, kendini feda edecek, fakat düşmanın masumlara zarar

vermesine izin vermeyecekti. Kırk talebesiyle Kazaklarla çatışmaya başladı. Geceleri düşmanın konakladığı yerden görünecek bir tepeye çıkıyor, yardım geliyor izlenimi veriyordu.

İşaret-ül İcaz'ın katibi Molla Habib, İran Cephesindeki Halil Paşa'ya cephenin durumunu anlatmak için gönderilmişti. Savaşın seyrini, askerlerin ve halkın durumunu anlattı ve vazifesini bitirir bitirmez dönüp Seyda'sına kavuştu. Seyda o geldiğinde Gevaş'ta savaşıyordu. Bu hem bir ayrılık, hem bir kavuşma oldu. Molla Habib Gevaş'ta, Seyda'sından ayrıldı, Rabbine kavuştu. Katip olarak vazifesini hakkıyla yerine getirdiği gibi, savaşın da hakkını vermiş, ölmemiş, şehit olmuştu. Artık savaş meydanında ruhaniyeti dalgalanıyor, Seyda'sımı öteden selamlıyordu.

Şefkat kahramanı, “kardeşim” dediği talebesinin ve arkadaşının şehadetinden fevkalade mahzun olmuş, ama metanetini korumuştur. Zira o gün üzölmeye bile vakit yoktu. Çocukların ve kadınların düşmanın eline geçmesinden endişe ediyordu. Onlara dokunulacaksa yaşamının ne kıymeti vardı. Bunun için ciddi tehlikeleri göze alarak üç yüz kişi ile Nurşin taraflarından Muş'a indi. Otuz adet topu kurtardı. En son topu da üç arkadaşı ile birlikte kendisi çekerek getirdi. O toplar, üç gün Rusları oyaladığı için ahali kurtulmaya fırsat buldu.

Hayatı boyunca yaptığı gibi, yine düşünürken iş yapıyor, iş yaparken düşünüyordu. İmkanlar az, sıkıntı büyüktü. Ruslar, İslâm'ın açık hava müzesi hüviyetinde nakış nakış ördüğü Bitlis'e saldırmıştı. Sokaklarda nidalar duyuluyor, “Herkes en kıymetli eşyasını alsın, Siirt istikametine uzaklaşsın!” deniyordu. İnsanlar panikle kaçışırken, arkadan bir başka nida duyuluyor, akılları donduran bir ilan, “Anneler çocuklarını da bıraksın!” diyordu. O şartlarda birlikte kaçamayacak, düşmanın eline düşeceklerdi. Fakat olur muydu, nasıl bırakacaklardı?

Seyda, hemen yirmi beş talebesi ile birlikte Bitlis'e geçti.

Arkadaşlarını gruplar halinde şehrin sokaklarına dağıttı. Ruslar şehirlere saldırırken, Ermeniler köylerde katliam yapıyordu. Halk savunmasızdı. Kadınlar, hastalar, ihtiyarlar, çocuklar, kaçamıyor, savaşamıyordu. Ölüm sarmıştı her yanı... Seyda ve talebeleri ölmeye gelmişti.

Şehrin sokaklarında gerilla harbi veriliyor, Ruslar, direnişi bir türlü kıramıyordu. Ubeyd, dayısını bir gölge gibi takip ediyordu. Onu canı pahasına da olsa koruyacaktı. Ona herkesin, ona insanlığın ihtiyacı vardı. Bunu hissediyor, bunu anlıyor, bunu adı gibi biliyordu o genç gönül... İnsanlığı, yeniden insaniyet kürsüsüne çıkaracak bir model gönderildi ise, bu muhakkak ki dayıydı. Rabbinin ve mahlukatın hakkını böylesine koruyan ikinci bir insan görmemiş, duymamış, ancak saadet asrını anlatan eserlerde okumuştı.

Ubeyd, bir aralık namluların yönü dayısına çevrilince dikkatleri kendisine çekti. Kurşunlar üzerine boşaldı. Yaralıydı. Son soluklarını alıp verdiği farkındaydı. İçi huzurluydu. Canını, canların canı uğrunda feda etmeyi o da cana minnet bilmiş, payına düşeni, yakışanı, ânın doğrusunu yapmıştı. Takatini topladı ve Ali Çavuş'a seslendi: "Ali, gel elbisemi ve altınları al, bunlar gavurun eline geçmesin!" Ali Çavuş, yanına yetiştiğinde o son sözlerini söylüyordu:

– Eşhedü en la İlahe İllallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühu ve Resulüh.

Kuruyan, canı çekilen, ferî kesilen dudaklarından kelime-i şehadet dökülürken, şehadet parmağı da göğe doğru yükseldi. Elbisesi yeniydi, kemerinde altın vardı. Bunların düşmanın eline geçmesine dayanamazdı. Dava adamı ölüm anında bile uğruna can verdiği davasını ve vatanını düşünüyordu. Dayısı, yeğenini kanlar içerisinde, şehadet parmağı göğe doğru buldu. Ona sarıldı, yeğenine koca dev... Onu kucakladı, bağına bastı. "Ubeyd'-

im!” dedi. Ağladı, ağladı. Yeğeni kanıyla, o gözyaşıyla yıkandı. Kan ve gözyaşıyla abdest aldılar.

Uyandı. Tatar Camisi'ndeydi. Sadık bir rüya görmüştü. Kahraman yeğenini düşünerek uyumuş, Ubeyd rüyasına misafir gelmişti. Yeğeni emsaline dünyada rastlanamayacak güzellikler içerisindeydi. Güya, Rus istilasından çekindiği için yerin altında kendisine bir menzil yapmıştı. İlahi hikmet, kendi yolunda ölene, ölüm ve ayrılık acısını tattırmamayı murat buyurduğu için o kendisini değil, dayısını ölmüş biliyordu. Dayısına: “Sizin için çok ağladım.” demişti.

O günlerde Rusya tarihin en kanlı ihtilallerinden birisini yaşadı. Sefil ve sefih halk, herkesle ve her şeyle kavgalı insanlarda kurtuluş aramış, kendisini yeni bir girdabın seylabına bırakmıştı.

Bazı esirler ihtilalin doğurduğu kargaşadan istifade edip kaçtılar. Seyda'nın kefilisi olan köylüler de ısrarla onun kaçmasını istiyor, fakat bir türlü onu ikna edemiyor, anlayamıyorlardı. Onun adımlarını kendiliğinden atmadığını, sevke tâbi olduğunu bilmiyorlardı.

Bir gün Seyda'nın da aklına firar etmek geldi. O günlerde oralarda ortaya çıkan cami imamı sanki kalbini okudu:

– Said, vazgeç o düşünceden.

Kimdi bu imam ve nasıl bir adamdı?

İşte, ruhunda fırtınaların koptuğu, “dost, dost” diye inlediği, en yakınına halini hazin yakarışlarla arz ettiği, rüyasında yeğenini gördüğü o gecenin sabahında izin çıktı. Duası, rahmeti ihtizaza getirmiş, gaybi bir el elinden tutmuştu.

“Ya Rabbi, Sen bilirsin, bana bir kapı aç!” diye dua ediyordu ki, aynı imam geldi. Bu defa geçen gün söylediğinin tam tersini söyledi:

– Said, o düşündüğünü yap.

Seyda, insanın kalbinden geçenleri okuyan mü'minlerin varlığından ötürü Rabbine şükretti. Fakat bu firarı nasıl gerçekleştirecekti? Zira, kale kapısı gibi bir kapıdan geçmesi gerekiyordu ve oradaki nöbetçiler de esirleri tanıyordu.

Bu düşüncelerle yürürken Arap kıyafetli birisini fark etti. Ona, "Düşündüğünü yap!" diyen imam da ortaldan kaybolmuştu. Sibirya'nın ortasında, entarili, önünde üç dört merkep bulunan bir adam... Seyda'nın yanından geçerken adam konuştu:

- Selamün aleyküm.
- Aleykümselam.
- Seni buradan çıkarsam Türkiye'ye gider misin?

Seyda, bu işte bir gariplik olduğunu anladı. Rabbinin fevkaladeden bir icraatıyla karşı karşıyaydı. Adam gelmiş: "Seni çıkaracağım." diyordu. Gitmem diyecek değildi ya...

- Giderim. Fakat kapılarda nöbetçiler var, bizi tanırlar. Kapılardan nasıl geçerim?

- Benim elbisemi giy, merkepleri sür, sen ilerden git, ben sana yetişirim.

Adamın boş olmadığı belliydi. Kim bilir ona, o kılıkta görünen, başkasına nasıl görünüyordu. Adamın elbiselerini giydi ve emin adımlarla yürüdü. Kapıdan geçti. Ne o nöbetçilere baktı ve ne de nöbetçiler ona bir şey dediler. Evet, en büyük engeli aşmıştı.

Uzun süre yürüdü. Volga Nehri'nin kollarından birisine yaklaşıp ki, Binbaşı Ali Haydar Bey'le karşılaştı. O da firar etmişti, fakat Volga'yı nasıl geçeceğini bilmiyordu. Birlikte nehrin kenarına kadar geldiklerinde hava kararmıştı. Nehir nehir değil, sanki küçük bir denizdi.

- Kardeşim, gözünü kapa, sakın açma, bana tutun.

Binbaşı Ali Haydar denileni yaptı. Kendisini güvende hissediyordu artık... Fevkalade şeylerin olacağı belliydi. Seyda,

sanki karada yürüyormuş gibi suya attı adımını... Binbaşı, ona uydurdu ayaklarını... Koca nehirde karda yürür gibi bazen topraklarına, bazen dizlerine kadar batıyorlardı. Ali Haydar Bey çok heyecanlanmıştı. Adımlarını nereye attığını, nereye bastığını, ayağının altına neyin geldiğini, kaç adım attıklarını bilemedi. Bir ara açtı gözlerini... Hem kenara geldiklerini sanmış, hem de merak içini kemirmişti. Seyda kızdı:

– Neden gözünü açtın, ben sana açma demedim mi?

Batmaya başladı. Neyse ki kenara yaklaşmışlardı. Seyda çekti kolundan...

– Kardeşim Ali Haydar, Cenab-ı Hak, Hazret-i Musa (aleyhis-selâm)'a denizi musahhar ettiği gibi, bize de senin yüzün hürmetine Volga Nehri'ni musahhar etti, dedi.

Ali Haydar'ın şaşkınlığını gidermek için izah yapıyor, yaşanan olağanüstü halden kendisine pay çıkarmıyor, mazhar oldukları ikramı onun masumiyetine veriyordu. Veren Allah'tı. Hikmetini kim bilebilir, kim aczine bakmadan sahiplenebilirdi ki? Binbaşı olanları biliyordu.

– Nasıl geçip kurtulduğumuzu ben biliyorum ama, siz bilirsiniz, sizin dediğiniz gibi olsun, diyebildi.

Orada ayrıldılar. Kim bilir belki de adamın akli bundan fazlasını kaldırmaya yetmeyecekti.

Seyda oradan Petersburg'a gitti. Komünizmi, akılları gözlerine inmiş, eseri gördükleri halde yaparı inkar eden don vurmuş idrak zavallılarını gördü. Kaderin bir cilvesi olarak yolunu oralara düşüren Allah'ın belki de gelecekle ilgili bir takdiri vardı. Mesaisini imana teksif eden asrın harikasına inkarın bayraklaştığı topraklar gösterilmiş, Seyda, yerin gökle irtibatı kesilince ne hale geldiğini, ne kadar karardığını bizzat görmüştü. Ruhsuz modeller sokaklardaydı. Her adımı mana alemine bir iz, bir tohumdu. Geleceğin ruh mimarları o krokiyi takip edebilirdi. Pe-

tersburg’da güneşin batışı ile doğuşunun peşi peşine yaşandığı, “beyaz geceler”in başladığı o günlerde ışığa gem vurmuş, ilerliyordu.

Rus hudutları içerisindeki yolculuğunu yayan olarak ve daha çok geceleri yol alarak, gündüzleri ise sakin yerlerde kalarak gerçekleştirdi. Rus sınırını geçtikten sonra önce Polonya’nın başkenti Varşova’ya, oradan Avusturya’nın başkenti Viyana’ya, Viyana’dan da Sofya’ya geçti. Sofya’dan Osmanlı Ordusu hesabına yazılan bir biletle trene bindi. İstanbul’a ulaştığında yaklaşık beş bin beş yüz kilometrelik bir yolu aşmış ve firarının üzerinden de üç ay geçmişti.

MEŞİHAT

Kalabalık bir topluluk garda yakınlarını bekliyordu. Trende Seyda'nın da olduğu kulaktan kulağa yayılmış, insanlar, bir yönüyle alim, bir yönüyle abid, bir yönüyle komutan, bir yönüyle sosyolog olan bu müstesna adamı görmeyi arzu etmişti. Bakışlar onu arıyor, diller onu soruyordu. Herkesi akrabaları, Seyda'yı dostları karşıladı. Etrafında küçük bir izdiham oldu. Yine bir miknatis gibi akılları ve bakışları kendisine çekti. Dostlarına ve İstanbul'a kavuşmanın sürûrunu yaşadı. Şükretti Rabbine... Vatanına, vatanına ait en ufak şeye âşıkane bağlıydı. Her karış toprağına... Ülkesi, bayrağı, ülküsü, tarihi, milletinin kahramanlık tabloları aklına geldiğinde gözleri doluyor; adeta baharı koklar gibi o mefkûreleri kokluyordu. Burnunun kemikleri sızlıyordu. Hele İstanbul... Mânânın maddeye hükmettiği, mânânın maddeyi nakış nakış, yaprak yaprak bir kaneviçe gibi ördüğü şehir... Yerin altındakilerle birlikte yaşanılan bu şehri çok seviyordu.

İstanbul'a inmişti ama, evi, gidecek bir adresi yoktu. Zaten dünyada kendisine ait bir yeri olsun diye düşündüğü de olmamıştı. Taşınacak bir başı değil miydi? Onu hangi diyar olsa götürür, giderdi.

Arkadaşlarının ısrarlı davetlerini kabul etmedi, nezaketle geri çevirdi. O, ilim yuvalarını; talebelerin tahsil yaptığı odaları, derslerin ve evratların yayıldığı mekânları tercih eder, ancak oralarda huzur bulur, oralarda soluklanırdı. İçi oralara ısınırdı. San-

ki kendisini işinin başında hissederdi. Sınırları bekliyor gibi... Kalplere de, pak topraklara da batıl şeyler ve habis ayaklar sızmasın diye... Mesuliyet duygusu öyle mekânlardan uzak kalmasına izin vermezdi. Başka yerde kalsa da uğrağı ilim tahsil edilen yuvalar olmuş, arayan oralarda bulmuş, oralarda görmüştü.

Seyda yorgun, millet yorgun, devlet yorgun, İstanbul yorgundu. Asırların yorgunluğu vardı üzerlerinde... Siyanet meleşinin sonunda kanatları kırılmış, kanatlarının altına sığınan canlar perişan edilmişti. Sinsi planlarla asırlardır içten, dıştan saldıran tek dişli canavar sonunda maksadına ermişti. Mert değildi, dürüst değildi. Niyeti halis değildi. Onun içindir ki savaşırken bile mertçe davranmıyor, necip milletin şanlı mürşitleri, akıncıları gibi ilim ve ahlak medeniyetiyle rüşünü isbat etmiyor, edemiyor; silah olarak yıkıcılığı, tahribi kullanıyordu. Sefihti, sefahatini yayıyordu. Her renge giriyor, her yolu mübah sayıyordu. Acizlerin ve arsızların yaptığını yapıyordu. En tesirli silahı kadındı, içkiydi. Utanmıyordu bundan. Maddeten güçsüzleşen devletin manen beslenemeyen evlatlarına çelme takıyor, onları kendi vicdanlarında mahkum serkeşler ve tembeller haline getiriyordu. Caddelerde süzgün bakışlı kadınlara, yerlerde sarhoş kustumklarına rastlanıyordu. Bir veba, bir taun fertleri, vicdanları sarıyor, çürütüyordu. Manzara korkunçtu. Evlatlar düşmanın oyununa gelmiş, öz babalarına, öz ağabeylerine saldırmış, sonunda da bir kadın gibi saçlarını başlarını yolarak ağlamaya, inlemeye başlamışlardı. Kargaşa, anarşi bütün afakını sarmıştı zeminin... Kimse ne yana gideceğini, ne yapacağını bilemiyor, hal çaresi bulamıyordu.

Seyda'nın gelmesi İstanbul için bir rahmet oldu. Zira İslâm dünyasının kalbi İstanbul'da atıyordu. Oradaki dalga muhit hattına yayılıyor, oradaki heyecan sineleri tutuşturuyor, oradaki atalet milleti nevmite hale getiriyordu. Seyda, Sultan Ahmet Medrese-

si'nin küçük bir odasına yerleşti. Kendi medreselerinin tercih edilmiş olmasından hem müderrisler, hem talebeler memnundu. Bir anda bütün dikkatler medrese üzerine yoğunlaşmış, istikametler oraya yönelmişti. Doğuyu köy köy, kasaba kasaba dolaşan, bulduğu her fırsatı irşad için değerlendiren, akşamlarını sorulu cevaplı sohbetlere, vaazlara ayıran, bir vaktini boş geçirmeyen Seyda, İstanbul'da da hayat tarzını değiştirmede. Bu daha evvelki gelişlerinde de böyle olmuştu, şimdi de böyleydi.

İnsanların tatlı su kaynağına gider gibi akın akın medreseye gelmeleri savaşın, esaretin ve daha da önemlisi şanlı devletin mağlubiyetinden ötürü yaşadığı acının ağırlığı ile yorgun düşmüş olan Seyda'yı bir kat daha yoruyor, fakat yolların ayırımına gelinen bu tarihi noktada "neme gerek" diyemiyordu. Vezirler, paşalar, müderrisler, şeyhler, esnaf, eşraf geliyor; gerek halleri, gerek dilleriyle çare soruyorlardı. Zira, herkes ağlıyordu Ataulah Bahaeddin gibi... "Odama girdim; kapıyı kapadım; ağlamaya başladım: O gün akşama kadar İslâm'ın garipliğine, Müslümanların çöküşüne ağladım, ağladım..." diyorlardı. Kopan vatanlar, ölen, yaralanan milyonlarca canlar varken bu hal duyan gönüller için normaldi. Sanki İslâm'ın diyarında İslâm'a gurbet düşmüş, muzdarip bir Müslüman'ın sokaklarda "Gel beraber oturup ağlaşalım." diyeceği aşına bir çehre kalmamış, mabetler değil, ibadetler bile terk edilmiş, yetim bırakılmış, ezanlar ümitsiz bir neslin arkasından ağlayan sadalar haline gelmiş, minberler cemaat yerine mermer görür olmuş, mihraplar örümcek bağlamış, ayakların unuttuğu eşikler yosun tutmuş, fetih ayetleriyle, tekbirlerle, salavatlarla çınlayan kubbelerde yıkılış feryatları yankılanmış, alem bütünüyle yokluğun kisvesine bürünmüştü. Akif gibi büyük gönüllerin sadece dizlerinin değil, idraklerinin de bağı çözülüyor, ellerini açtıklarında doğruyu bildikleri halde dualarının yörüngesi kayboluyordu. Dışarıda bir yangın vardı.

Mesuliyet duygusu taşıyan kahraman evlatlar için vazife zamanıydı. Vatan, bayrak, mukaddesat sair şeylerden daha az önemli değildi. Sürülerinin başını bekleyen çobanlar gibi akşamdan sabaha, sabahtan akşama pervaneler gibi dönmek, dolaşmak, millete darbe indirenlerin yüzüne tükürmek gerekiyordu. İşte bu ahvalde kulaklar ve dimağlar Seyda'yı dinliyordu. O yılmaz ve yıkılmaz iman mücahidini, nefesine tek pay biçmeyen, dediğini yaşayan hakiki dava adamını... Rablerinin sınırsız merhametini vicdanlarında duyanlar, kurtulanların hep secdeden kurtulduğunu biliyor, reçeteyi, hayatı secdede gibi yaşayan büyük aksiyonlardan soruyorlardı. İlmine hürmet ettikleri kadar hal diline de imreniyorlardı.

Seyda, o dönemde büyük bir kalbi inkılap yaşıyor, ilk belirtirleri Kosturma'daki Tatar Camii'nde başlayan inkılap ve iç alemindeki cerrahi müdahale hâlâ devam ediyordu. Bu, hakiki imanı her lahza bir ayrı inkişafı yaşamak, her şeyi sahibinden istemek ve nefsi adına istememeyi bulmaktı. Verilenden çok vereni görmektir. Dünyanın bir uğrak olduğunu her nefeste, her adımda duymaktı. Hep O'nunla olmaktı. Bir lahza O'ndan ayrılmamaktı. O'nun görüş ve duyusunda olduğunu bilerek, halini O'na arz etmektir. O'nu görünce gayrı unutmaktı. Hakiki imana erip mahlukatın dilenciliğinden kurtulmaktı. Bir haldi işte... Ona sancılar çektiren, insanları büyüleyen... Bir hal... Tarifi muhal...

Ona gidilirdi. Genç serdar da ona gitti. Cenab-ı Hak, otuz üç yaşında ona Devlet-i Âliye'nin Harbiye Nazırlığı'nı nasip etmişti. Genç yaşında öyle bir noktaya ulaşmak büyük bir ihsandı ve Enver Paşa bunun farkındaydı. Haddini biliyordu. Gücün dize geldiği kapı ilim, irfan ve adalet kapısıydı. Ecdadından o adabı almıştı. Orada dize gelmeyen, onları tanımayan ruh canavarlaşır, her geçen gün vahşileşirdi. Koca Kanuni, kaç defa Yahya Efendi'nin huzuruna çıkmamış mıydı? Osmanlı'nın sonunu sorduğun-

da aldığı “ne me gerek?” cevabı karşısında, “acaba bir hatamız mı oldu?” diye endişelenip, üç kıtanın hakimi, cihan padişahı, kayığa atladığı gibi soluğu dergâhta almamış mıydı? Kırk altı yıl dünyaya yalnız başına hükmeden adama bu ihsan o tevazuunun bir ikramı değil miydi? Firavun ruhlu insanlar o kadar sene bu hakimiyeti yaşasalar mı belki de “uluhiyetlerini” ilan ederlerdi. Namazlara bir mücrim edasıyla iki büklüm giden o edep ve hakikat ufku, insanın acizliğini unutmuş mu idi ki Enver Paşa unutsun? Hocası, Hattat Hafız Osman’ın hokkasını tutan Sultan İkinci Mustafa’yı nasıl unutabilirdi? Enver Paşa’nın medresenin yolunu tutması onun içindir ki çok sürmedi. Zaten, eski dostlukları, ahbaplıkları vardı. Şark cephesinde milis kuvvetlerinin oluşturulmasını istediğinde, bu gazi albay: “Milis kuvveti bizden, erzak da sizden” diyerek yaklaşık beş bin milis hazırlamıştı. Seyda daha yoldayken dönüş haberini almış, tasarlayacağı şeyleri zihninde tasarlamıştı.

Paşa, onu yine dimdik, yine ayakta buldu. Hürmetle eğildi, Seyda’nın elini öptü. Korkunun elini tutamadığı bu yanardağ yürekli insanı bir kere daha görmekten, onu bir istikamet ibresi gibi takip etme imkanını bir daha yaşamaktan fevkalade memnundu. Kucaklaştılar. Genç serdar, o sineye sarılmayı büyük bir şeref ve paye olarak görüyordu. İnançları gibi mazlumiyetleri de ortaktı. Aynı hüznü paylaşıyor, mağlubiyeti bir zehir gibi yudumluyorlardı. Seyda da çok mahzuz oldu. Hal, hatır sordu, kelimelerden çok gönülleriyle konuştular. Enver Paşa, medreseden ayrılırken Seyda’yı Harbiye Nezareti’ne davet etmeyi ihmal etmedi. Akıldan geçenleri orada söyleyecek, yapmayı planladığı şeyleri orada yapacaktı. Esaretten dönen kahraman bir hocanın mağdur olmasına gönlü razı olamazdı.

Seyda’nın döndüğünü haber alan yeğeni Abdurrahman ve talebesi Molla Süleyman soluğu hemen İstanbul’da aldılar. Seyda, onlara memleketinin, dostlarının ahvalini sordu. Onlar konu-

şuyor, Seyda köyünün yamaçlarını, coşkuyla akan Nurs çayının kenarlarını dolaşıyordu. Ceviz ağaçlarının altında geziniyor, üzerine çıkıyor, yalçın dağların ötesindeki ufku seyrediyordu. Nurs'un o ılıman, huzur kokan, saadetli iklimini bir kez daha yaşıyordu. Evinin penceresinden geceyi gündüz gibi aydınlatarak yağın kara bakıyor, kardeşleriyle evin sıcak köşesine büzüşüyordu. Gündüzün mübarek annesinin köz doldurup üzerini örttüğü ocağın başına toplanıyor, ağabeyi Molla Abdullah'la birlikte kitabını okuyordu. Ne de güzel ısınıyordu ayakları... Baharda her köşeden tertemiz, dupduru sular çağılıyor, o berraklık ovaları, toprakları, insanları yıkıyordu. Seyda'nın hayalinde Nurs'tan akan o pak suyun cetvel cetvel bütün dünyayı sarması canlanıyor, onu ümit ediyordu. Ve sonra yolu köyünün mezarlığına uğruyordu. Güneşler çoktan batmış, düşmesin diye ona uzanan şefkat eli çoktan gitmişti. Ablası Dürriye Hanım, ağabeyi Molla Abdullah ve annesi Nuriye Hanım... Annesini ve ablasını on üç, on dört yaşından sonra çok az görmüştü. Halbuki, onların o şefkatli sohbetlerine ne kadar da ihtiyacı vardı. Kim bilir şefkat kahramanı annesinin okşayan pamuk ellerini kaç defa aramıştı. Fakat, bir yola çıkmış, bir davaya vakfetmişti kendisini... Geriye dönememiş, alemde yangın varken evini, ailesini düşünmemişti. İnsanlığa duyduğu şefkat ve misyonu buna müsaade etmemişti. Annesi 1913'te vefat ettiğinde o, bir yandan Van'da Horhor Medresesi'nde talebelerini yetiştiriyor, bir yandan onlara: "Hazırlanınız, büyük bir felaket geliyor!" diyerek emarelerini hissettiği savaş için eğitim yaptırıyor, bir yandan Mısır'daki El Ezher'in müennesinin, yani, şarkta bir ilim merkezi olacak Medresetü'z-Zehra'nın temelini atıyor, diğer yandan da Şeyh Selim başkanlığında: "Bazı kumandanlar dine karşı lakayt davranıyor ve dine fenalık yapıyor!" gerekçesiyle zuhur eden isyanı, Van Valisi Tahsin Bey ve Bitlis Valisi Mustafa Abdülhalık ile: "O

fenalıklar ve dinsizlikler o gibi kumandanlara mahsustur. Ordu onunla mesul olmaz. Bu Osmanlı ordusunda belki yüz bin evliya var. Ben bu orduya kılıç çekemem ve size iştirak edemem!” diyerek bastırıyordu. Halbuki elinden gelse, son nefesinde anacığının başında olmak, onunla beraber mezara uzanmak ister, toprak onu incitmesin diye tülden perde örerdı. Duasını uzun kış gecelerinde üşümesin diye ona yorgan yapardı. Canından çok sevdiği anacığının kim bilir hayalen kaç defa yanına uzanmış, kaç geceyi onun kendisi hakkındaki şefkatini hatırladığında ağlayarak ve onun için dua dua yalvararak geçirmişti. Vakıa maddi yapısını maneviyatının emrine veren o ışık adam için zaman mekan farkı çok da önemli değildi. Maddi kayıtlar ona perçin vuramaz, duvarlar ona engel olamazdı. Abdurrahman ve Molla Süleyman anlatıyor, o perde açılmış gibi maziyi ve hali birlikte yaşıyordu. Onlar anlattı, Seyda dalıp dalıp meçhul deryalara yelken açtı.

Artık o günden sonra Seyda'nın etrafında, onun hayatının tanzimine yardımcı olan fedakar talebeleri vardı. O iki talebesinin ardından Müküslü Hamza da gelmişti. Düşüncesine, hissiyatına vakıf talebelerinin yanında olması onu rahatlatıyor, görüşmeleri ve programları Seyda'nın izni ile onlar ayarlıyordu.

Seyda, bir süre sonra iade-i ziyaretlere başladı. Dostlarıyla, ahbablarıyla görüştü, dertleşti. Enver Paşa'nın davetini de unutmamıştı. O davete icabet ederek Harbiye Nezareti'ne gitti. Paşa, bu kahraman gaziyi büyük bir askeri törenle karşıladı. Paşalar, zabitler şöhretini duydukları Seyda'yı esas duruşa geçerek selamladılar. Enver Paşa, Seyda'yı takdim etti:

– Bu hocayı görüyor musunuz? Şarktaki savaşlarda Rus kazaklarına karşı koyan hoca bu hocadır.

O muvazzaf bir subay değildi ama, muzaffer bir komutandı. Rus'u, Ermeni'yi durdurmuş, yıldırılmış, yıldırılmakla kalmamış onlara insanlık dersi vermişti. Seyda, ele geçirdikleri Ermeni

kadınlarını, çocuklarını, ihtiyarlarını öldürmemiş, onlara eziyet edilmemesini ihtar etmişti. Buna şahit olan Ermeniler masum halkı katletmekten vazgeçmişlerdi. Esirken hükmeden, esir kampını tasarrufu altına alan bu zatı iyi tanımalıydılar. Daha bir çok şey söyledi, en âli vasıflarla onu tarif ve sena etti. Heybeti, ciddiyeti, vakarı, tevazuu ile zaten Seyda'nın ne olduğu konuşuyordu. Dillerin tarifine çok da ihtiyacı yoktu.

Törende Enver Paşa tarafından Seyda'ya gazilik beraati verildi, madalya takıldı. Aslında manen kimin kime madalya takıp, paye vereceğini Enver Paşa da, oradakiler de çok iyi biliyordu ama bu Devlet-i Âliye adına yapılan bir vazifeydi. Asırlardır Kur'ân'ın sancaktarlığını yapmış o şanlı devlet adına verilen paye, herkes için bir şerefti. Onun altında Osman Gazi'den, Edebalı'den başlayan muhteşem bir mazinin imzası, ötesinde, Fatih'in, Yavuz'un, Akşemseddin'in, Zembilli'nin ve daha nice mânâ ve madde fatihinin ruhaniyeti vardı. O madalya, muhteşem bir maziye daha muhteşem bir istikbale bağlamaya ahdetmiş bir iç ve içtimaiyat mimarına veriliyordu. O daha yirmi iki yaşındayken: "Ben de dünyaya Kur'ân'ın sönmez, söndürülmez ebedi bir mucize olduğunu ilan edeceğim!" diye haykırmıştı. Bunun için yollardaydı. Bunun için yaşıyordu. İngiliz'in, Kur'ân'ı Müslümanlar'ın elinden almakla ilgili desiseleri ve planları onun imanlı sinesine çarpıyordu. Kahramanlık ahlakında şahsını, sonunu düşünmek yoktu. Gerektiğinde ders veren, gerektiğinde savaşılan bu mücahit elbetteki her türlü payeye ve ödüle layıktı. Enver Paşa, Seyda'nın maddi ihtiyacının olabileceğini düşünerek, Harbiye Nezareti'nden üç aylık ellişer altın liradan yüz elli altın liralık ikramiye tahsis ettirmişti. O parayı diğer payelerin arasına katıp takdim etti. Çocukluğundan beri kimseden bir şey kabul etmeyen Seyda'ya bir şey ka-

bul ettirmenin ne denli zor olduğunu elbette herkes gibi Enver Paşa da biliyordu. Onun için bu takdimde fevkalade nazikti.

Paşa, şeref misafirini makam odasına aldı. Karşılıklı oturdular. Paşa onunla ilgili planlar yapmıştı. Bundan ötürü Seyda'nın düşüncelerini merak ediyordu. Devlet-i Aliye'nin sarsıldığı o günlerde onun gibi bir ufka milletin de, devletin de her zaman-kinden fazla ihtiyacı vardı. Enver Paşa'ya göre milletin asil bir evladı olan o deha en iyi şekilde değerlendirilmeliydi.

– Nasılsınız hocam, dedi, neler yapıyorsunuz?

– Esarete çok zulüm çektim, onun için biraz dinlenmek istiyorum.

Seyda, mağlubiyet şartlarına ve yeni hayatına alışmaya çalışıyor, yaşamaya başladığı ruhi inkılabın tesiriyle nazarını dünyaya çevirmekte zorlanıyordu. Enver Paşa'nın onun istirahatine bir diyeceği yoktu. Fakat hem ondan istifade edilmeli, hem ona karşı vefa gösterilmeliydi. Seyda'ya ihtiyaçlarının olduğunu, ondan şimdiye kadar olduğu gibi şimdiden sonra da hizmetler beklendiğini, arzu edeceği her türlü vazifenin tahsisine hazır olduklarını anlattı. Seyda, Enver Paşa'nın maksadını daha baştan anlamıştı.

– Eğer bana dünyevi bir maişet için vazife verecekseniz istemem. İlim ve irfanla ilgili bir hizmet varsa başka.

Seyda'nın o anda herhangi bir teklifi kabul etmeyeceğini anlayan Paşa konuyu değiştirdi. Eski hatıralardan bahisler açtı. Ordunun ve devletin durumundan bahsetti. Savaşta yaklaşık bir milyon dört yüz bin şehit ve yaralı verilmiş, on milyar altın franklık maddi kayıp olmuştu. Her yandan bir ses yükseliyor, her köşe yağmalanıyordu. İngilizler Enver Paşa'yı ve arkadaşlarını emellerine alet edemedikleri, vatanperverliklerini ve manevi sadakatlerini aşamadıkları için aleyhlerinde çalışmalar yapıyor, istediklerini yaptırabilecekleri insanlar arıyorlardı.

Bir süre memleket ahvalini resmeden Paşa daha sonra Seyda'ya esaret yıllarını, Kosturma'daki hayatını sordu. Onu konuşturmak istiyor, merak ediyordu. Seyda, Paşa ile hatıralarını ve düşüncelerini paylaştı. Söz bir ara Seyda'nın Kafkas Cephesi'nde iken yazdığı İşaret-ül İcaz isimli tefsirine geldi. Enver Paşa, içeriğini sordu. Ona göre Seyda'nın anlattığı, kaleme aldığı her eser, herkese, her zaman lazımdı. Hele maneviyatın sarsıldığı, morallerin bozulduğu, baykuşların öttüğü, çareyi batıl yollarda arayanların çıktığı o günlerde... Cesetleri değişenler kendilerine bir de ruh bakıyorken...

Anlattı Seyda... O eser kurşunlar altında yazılmıştı. Ölümle burun burunaydılar. Çocukları ihtiyarlatan, normal insanlara düşünmeyi unutturan günlerdi. Ahiret yurdu dünyadan daha yakındı. Seyda söylüyor, Molla Habib yazıyordu. Beş dakikalık bir zaman Seyda için müthiş bir sermayeydi. Azmi ve gayreti inanılmazdı. "Nerede kaldık?" demeden, "Defteri çıkar!" deyip başlıyordu. Onun için dupduruydu. Onun için Kur'an'ın tam bir tefsiri olmuş, belki de Kur'an'a en çok benzeyen tefsir yazılmıştı. Geleceğin ilmi heyetine, ilimlerin buud kazandığı bir çağda tam bir Kur'an tefsirinin nasıl olması gerektiğinin modeli gösterilmiş, çekirdeği verilmişti.

Enver Paşa, bu inanılmaz cehdi hayranlıkla dinledi. Seyda, öyle bir zeminde ve zamanda da Kur'an için çırpınmış, "Böyle bir kitabın yazılabileceğine okumasam inanmazdım!" denilecek bir eser vermişti. Bu da ayrı bir dersti. Hayat yolunda maddi cihatla manevi cihadın iç içe olduğunu gösteriyor, birini yaparken diğerini ihmal etmiyordu. Düşmanla vatan için göğüs göğüse savaşıırken, fitneye karşı da ilim ve ibadetle savaşıyordu.

Seyda, eserini neşretmeyi düşünüyor, bunun için hazırlıklar yapıyordu. Enver Paşa, hem dine hem Seyda'ya hizmet için bunu bir fırsat olarak gördü:

– Hocam, benim de hizmetim olsun, bu kıymetli eserinizi müsaade ederseniz ben bastırayım.

Enver Paşa, önce insan, önce kul, sonra asker, sonra paşaydı. Yazılırken bile payesi sonradan yazılan bir medeniyetin evladıydı. Payeler kaybolacak, tahta ata binildiğinde eser olarak arkada sadece hayırlar, faziletler kalacaktı. İnsanın kutsi bir davası olmalıydı. Kahraman, kutsi davalara hizmet eden adamdı. Benliğini, kibrini, nefisini aşan adam... Milletinin değerlerini yaşayan, ahlaktan, imandan yana olan adam... O da yitiğin cephede değil, ondan çok daha evvel dimağlarda ve yüreklerde olduğunun farkındaydı. Bu necip millet Kur'ân'a sahip çıktığı günlerde hiç mağlup olmuş, hiç zelil düşmüş müydü? Ne zaman Kur'ân'dan uzak düşülmeye başlandı ise o zaman perişaniyet başlamıştı. Sadece bu dünya için paşa olsa ne olacaktı? Cehenneme gittikten sonra sultan olmanın ne kıymeti vardı? İnsan, kulluğunu, misafir olduğunu unutmazsa aziz oluyor, sahiplenir, nankörleşirse dünyasını da ahiretini de yitiriyordu. Onun için yeniden mesai imana, ahlaka, ilme teksif edilmeliydi. Bu onun en az pašalığı kadar, hatta ondan çok daha mühim bir vazifeydi. İnşallah Seyda bu teklifini kabul eder, o da âhiret yurduna böyle bir azıkla giderdi.

Seyda, Enver Paşa'nın talebini ne tam kabul etti, ne de tam reddetti. Ama onun gönlünü hoşnut etti.

– Madem hizmet etmek istiyorsun, o halde kağıdını sen al.

Enver Paşa, Seyda'yı uğurlarken fevkalâde mesrurdu. Onunla geçen saniyeleri, dakikaları nurlanıyor, onunla birlikteyken adeta sonsuzluktan soluk alıyordu. Manevi bir kapının bu kadarcık bir kabulü de kabuldü. Reddedilmemektir. Fakat Paşa kararlıydı. O ne kadar tok gözlü olursa olsun, ona karşı yapması gerekeni yapmaktan geri kalmayacaktı.

O günden sonra Abdurrahman ve Müküslü Hamza İşaret-ül İcaz'ın basımına yoğunlaştı, matbaayı, dizgiyi, kapağı Seyda ile istişare ederek kararlaştırdı. Tashihler yapıldı, hazırlıklar tamamlandı.

Seyda, okuyanları büyüleyen, Kur'an'a ait esrarı deren o muhteşem eserin hazırlanıp taze bir ekmek sıcaklığıyla eline ulaşacağı günü beklemeye başladı. Kur'an'ın sönmez ve söndürülmez bir güneş olduğunu onunla gösterecek, küfrün ve tuğyanın fırtınalarına metin bir zırh ve kal'a çekecek, imanları sarsılan, başını taştan taş vuran avarelerin imdadına koşacaktı. Ümitleri güldürecekti.

Enver Paşa, Seyda'yı uğurladıktan sonra da boş durmadı. Devrin kudretli paşası, İslâm'ın istişare meclisi hükmündeki Darü'l Hikmetü'l-İslamiye'ye Seyda'nın aza olarak tayin edilmesi için görüşmeler yaptı. Zaten Darü'l-Hikmet de yeni yeni teşekkül ediyordu. Paşa'ya göre Darü'l-Hikmet gibi bir yönüyle danışma meclisi, bir yönüyle şura, bir yönüyle şeyhülislamlık vazifesini gören heyete katılmak en evvel Seyda'nın hakkıydı. Bu vazifeye en layık insanlardan birisi olarak onu gördüğü için, Seyda'ya sormamış, rızasını almamıştı. Zaten, Darü'l-Hikmet'in azaları da Seyda'yı aralarında görmeyi arzu ediyorlardı.

Bir gün Sadrazam Talat Paşa ile görüşürlerken konu açılmış, Sadrazam'da aynı kanaatte olduğunu ondan sitayişle bahsederek ifade etmişti:

– Bediüzzaman Darü'l-Hikmeti'l-İslamiyeye namzeddir. O büyük bir vatanperver, kahraman bir fedaidir. Millet ve memleket uğrunda fisebilillah hayatını vakfetmiştir.

Onun, yaptığı şeyleri karşılık beklemeksizin yaptığının herkes farkındaydı. O, bir maneviyat fedaisi, o, kayboldukça kazanan bir mahviyet eriydi. O elbette şuraya en uygun adaydı.

Enver Paşa, gerekli görüşmeleri yaptıktan sonra Seyda ile aralarındaki dostluğa ve sevgiye güvenerek gıyabında Darü'l Hikmet'e kurucu üye olarak yazdırdı.

Seyda, incelerden inceydi. Hatıra, hatıraya, iyi niyete çok önem verirdi. Enver Paşa'nın halis niyetini, yardım etmek arzusunun biliyordu. İstememesine rağmen "hayır" diyemedi.

İstanbul'a dönüşünün üzerinden yaklaşık bir buçuk ay gibi bir süre geçmiş, bütün yorgunluğuna, manevi alemindeki çalkantılara rağmen yeni ve önemli bir vazifeye başlamıştı. Artık, "Ağlarım ağlatamam!" diyerek ağlatan, birçok mecliste: "Bediüzzaman'ın konuştuğu yerde bize ancak sükut düşerdi." sözleri ile hakkı takdirini gösteren iman kahramanı Mehmet Akif'le, Elmalılı Hamdi Yazır'la, Musa Kazım Efendi ile, İsmail Hakkı Efendi'yle, Sadullah Paşa ile Mustafa Sabri Efendi ile sık sık bir araya gelecek, İslâm'ın ve insanlığın mukadderatı hakkında yapılması gerekenleri konuşacaklardı.

Katıldığı ilk toplantılardan birisinde kanaatlerini ifade etti. O konuşurken akıllara saykıl vuruluyor, zihinlerin tozu siliniyor, zeka parılıyor, muhakeme çalışıyor, hissin ve kalbin kulağı açılıyor, ruh gıdasını bulmuş gibi besleniyordu. Hikmetler üzerlerindeki tenteneli perdeden onun ifadelerinde sıyrılıyordu. Onu dinlemek, onun tefekkür dünyasını seyretmek aklın yüzünü güldüren muhteşem bir manzara ve hazdı. Ve yetişilebilirse peşinden yürümek, gitmek, aynı deryalara açılmak...

Zamanın cemaat zamanı olduğunu anlattı. Ferdin dahi de olsa cemaatin manevi şahsiyeti karşısında çok zayıf kalacağını ifade etti. Belki dindeki zafiyetin bir sebebi de, insanların bir ferdin kanaatine karşı kendi kanaatlerini muhafaza etmeleri idi. Halbuki, şuraya dayanan bir Şeyhülislam'ın sözüne en büyük bir dâhi de teslim olacaktı. İhtiyaç her şeyin üstadı idi ve eğer Me-

şihat bu vazifeyi deruhte etmezse başka yerlerde insanlar kendi şuralarını teşekkül ettireceklerdi. Darü'l-Hikmet, küçük bir komisyon olmaktan çıkarılmalı, yalnız İstanbul'a ve Osmanlılara münhasır bırakılmamalı, bütün Müslümanlar'ı kuşatmalı, onların hem temsilcisi, hem beslenme kaynağı olmalıydı. İslâm aleminin dinen ve ahlaken itimadını kazanmış on beş yirmi ulema daha o meclise dahil edilebilirdi. Çünkü hayata mal olmayan, hayat karşısında acze düşen bir bilginin kıymeti yoktu. Her şey, her yer ve durumda doğru olmazdı. Kışın yaz elbisesi giyilemediği gibi, doğru zemine ve ahvale göre tesbit edilmeliydi. İmkan varken en güzeli yapılır, imkan yoksa güzel bulunmuşken en güzeli bulmak için tartışmaya girilmezdi. Bazen güzel çok güzelden daha güzeldi.

Bu düşünceler değişik endişelerle karşılandı. Her yerden temsilcinin gelmesi muhtelif ve muhalif seslerin zuhurunu netice verebilirdi. İslâm dünyasının değişik illetlerle malül olduğu, zafiyetler yaşadığı dönemde böyle bir hareketlenmeden Batı da endişe duyabilirdi. Cevabı hazırды.

Korkarak dine karşı lakayt kalınacak değildi. Dışarıya asıl cüreti korku verirdi. Evhama gerek yoktu. Kesin fayda, zarar endişesine feda edilemezdi.

Darü'l-Hikmet, dini gayreti deryalar kadar engin olan bu ulvi gönülle bir kat daha hareketlendi. Abdurrahman, Hamza ve Molla Süleyman, İşaretü'l-İcaz ile ilgili çalışmalarını tamamlamışlar, kitaplar matbaadan çıkmıştı. Şeyhülislam Musa Kazım Efendinin başkanlığındaki heyet, dine karşı şüphelerin uyandığı, İslâm dünyasının mağlubiyetinden istifade eden bir kısım insanların mağlubiyeti dine yamamaya çalıştığı böyle bir dönemde, Kur'ân âyetlerini delilleriyle izah eden bu muhteşem eseri Osmanlı coğrafyasındaki bütün müftülere göndermeye karar verdi.

Meşihat'ın bu icraatı takdirle karşılandı. Seyda, ruhunu bin defa feda edebileceği Kur'an'ın yüksek hakikatlerini gösteren eserinin insanlara ulaşmasından ve ona gösterilen ilgiden fevkalade memnun oldu. Sevinç ve sürur içerisindeydi. Bu ilk adımındı ışığım...

Seyda'nın Meşihat'a üyeliğinin üzerinden henüz on gün geçmişti ki, kahraman ve kadirşinas ordu Şeyhülislam'lığa yazılı bir müracaatta daha bulundu. Enver Paşa'nın ve istişare ettiği komutanların arzusu ile gerçekleşen bu müracaatta, Seyda'ya ilmiyede layık olduğu payenin verilmesi isteniyordu. Şeyhülislam Musa Kazım Efendi, vatana büyük hizmetleri geçen, cephelede göğüs göğse savaşan, askerinin şevkini artıran: "Onların kurşunları bizi öldürmeyecek!" diyen ve sipere girmeyen ilmi ile amel o zat hakkında yapılan bu talebi de fevkalade muvafık buldu. Padişaha bir tezkere takdim ederek Mahreç payesi ile taltifinin uygun olduğunu ifade etti. Sultan Vahdettin de bu talebi muvafık gördü ve Seyda'ya verilecek mahreç payesinin icrasına Meşihat'ı memur kıldı. Mahreç ünvanı, ilim erbabı arasında, Osmanlı sınırları içerisindeki ikinci baş müderris mânâsına geliyordu. Yani, Şeyhülislam'dan sonra ilmiyede o vardı.

Bu haber, Darü'l-Hikmet azalarını oldukça sevindirdi. Hak bir kez daha takdir edilmişti. Musa Kazım Efendi ve arkadaşları bu payeyi Seyda'ya takdim ederken fevkalade mesrur, Seyda mahcuptu. O hiçbir zaman kendisini önemli bir şey yapıyor gibi görmemiş, yaptığı her şeyi vazife bilmiş, insanların nazarında bir yere konulmaktan fevkalade sakınmıştı. Halbuki insanlar onu hep Hızır gibi görmüş, mazhar olduğu fevkalade ikramlardan ve ihсанlardan ötürü velayet payeleri yakıştırmıştı. Çocukluğundan beri manevi kimlik hatırlatan urbaları terk etmesinin, ayağına çizme, sırtına cepken giymesinin, beline kama takmasının se-

Seyda

bebi de zaten bu bakışları kırmaktı. O sadece kulluğun hakkını vermeye çalışan, herkes gibi hayatının hesabını Allah'a verecek olan ve ahirete azık hazırlamak için çırpınan bir insandı. Seyda utansa, sıkılsa da, kendisine duyulan sevgi ve saygı bu şekilde gösterildi. O istemedi, ona verildi.

TENEZZÜH

Nizamettin, İstanbul'un garip bir hicrana ve sessizliğe büründüğü o zaman diliminde hemen her gün, saat dörtte arkadaşları ile Sultan Mahmut Türbesi'nin önünde buluşur, geç kalanları Sultanahmet'e inerken yolda toplarlardı. Beş on arkadaş bir süre Dikilitaş ile Alman çeşmesinin etrafında volta attıktan sonra Gülhane Parkı'na giderlerdi. Bu arkadaşlık özel döneme ait, özel bir arkadaşlıktı. Onları mahrumiyetler, mağduriyetler bir araya getirmişti. Kiminin verem mikrobunun haşin pençesiyle kıvranan ciğerleri körük gibi öter, öksürükler çok defa kelimelerini düğümlerdi.

Bir akşam üzeriydi. Arkadaşlar yine Gülhane Parkı'nda memleket meselelerini konuşmaya dalmış, Servet-i Fünun'da her nasılsa bir defacık küçük bir manzumesi yayınlanan Raik: "Biz Servet-i Fünun aile-i edibesi şu kanaatteyiz ki..." girişiydi yine böbürlenmeye başlamıştı. O, arkadaşlarının çok da hoşlanmadığı nutuklarından birisini daha atarken, Nizamettin'in gözü yalnız başına dolaşan birisine ilişti. Bu zatı birkaç gün evvel Divanyolu'ndaki Firuzağa Camisi'ne bitişik poğaçacı fırınında da görmüş, dikkatini çekmişti. Kıymalı, peynirli, bol soğanlı börekleri ile meşhur Bulgar fırıncı daha evvel de gelmiş olmalıydı ki, ona "Bedizman Efendi, kıymalı mı olsun, peynirli mi?" diye sormuştu. O esnada fırında bulunan Firuzağa Camisi'nin imamı, fırıncının "Bedizman Efendi" dediği zata fevkalade hürmet etmiş, o

zat çıktıktan sonra da onu “Bedizman değil, Bediüzzaman Said Efendi” diye tanıtmış, “Çok muhterem bir insan-ı kamildir.” diye de methetmişti.

Nizamettin arkadaşlarını unutmuş, Bediüzzaman’ı takip ediyordu. O dalgın, durgun, sükûnetli bir çehre ile ağır ağır geziniyordu. Nihayet Bizans Hamamı harabesinin yanına gelince durdu, parmaklıklara dayanarak ufkundaki loş manzarayı seyre koyuldu. Kim bilir belki de o harabenin yanında dünyanın fani bir diyar olduğu düşünüyor, belki de her halinde bir hikmet sezen Nizamettin’e öyle geliyordu.

Ertesi gün Nizamettin ve arkadaşı Mehdi parka gittiklerinde Bediüzzaman yine oradaydı. Vakit daha erken, hava oldukça sıcaaktı. İki arkadaş kaplan heykelinin yanına oturmuş, az ötedeki bankta kalın kışlık bir paltonun buram buram terlettiği gözlüklü adamı birbirlerine işaret ediyorlardı. Bediüzzaman çimlere basarak kaplan heykeline yaklaştı, elini bir iki defa kaplana dokundurduktan sonra çekti. Nizamettin’e bakarak:

– Yakıyor efendim, dedi.

Sanki onlarla konuşmak istiyor, bir bahane arıyordu. Hali fevkalade fitriydi. Nizamettin hemen yerinden doğruldu, hürmetle selam verdi. Bediüzzaman selamını aldı:

– Ve aleykümüselam.

Tam o esnada Nizamettin’in arkadaş kafilesi de gelmiş, Raik, Seyda’nın “yakıyor” dediğini duymuştu. Kafilenin önünde, elinde bir kemanla yürüyordu. Söze karıştı:

– Bu güneş altında taş ısınmaz olur mu? Ama siz söyleyiniz bakalım, bu abalar içinde yanmıyor musunuz?

Seyda’nın başında kara puşi sarılmış taylasanlı zaza kavuğu vardı. O kavuk kara kaşlı, kalın bıyıklı simasının heybetini bir kat daha artırıyordu. Beline kalın bir Trablus kuşağı sarmıştı. Kuşağının üzerinden beyaz saplı hançeri uzanıyordu. Som sırma

işlemeli yeleğinin altına, sarı sırma işlemelere garkolmuş bol siyah bir şalvar giymişti.

Raik'in densizce tavırları ve sözleri Seyda'nın simasında hiçbir dalgalanmaya sebep olmadı. Sükûnetle cevap verdi:

– Bizi yakan yakmış, artık ateşten zarar görmeyiz.

Nizamettin, arkadaşının başka bir laubalilik yapmasına fırsat vermeden atıldı. “İnsan-ı kamil” in ne demek olduğunu pek izah edemezdi ama, mânânın özünü hissetmişti:

– Efendi Hazretleri, Raik Bey çok tanınmış bir şairimizdir. Efendi Hazretleri de insan-ı kamil Bediüzzaman Said Efendi.

Bu merasimli takdim, Raik'e verilen paye ve Seyda'nın vakarlı tavrı, Raik'in bir anda kendisini toparlamasına yetti.

– Çi münasebet. Merakta kabahat yoktur. Meselen ben dahi şu karşımızda oturan zatın neden palto giymekte olduğunu cidden merak etmekteyim.

Bakışlar ve meraklar bir anda Seyda'dan o adama kaydı.

– Soralım, dedi Raik.

Hep beraber adamın yanına yaklaştılar. Raik yine sözü kimseye bırakmadı.

– Affedersiniz beyim, bir şeyi merak ettik de sizi rahatsız edeceğiz.

Adam gözlüğünü çıkardı. Paltosunun yeni ile alınıdaki, boynundaki terleri sildi. Sonra gözlüğünü tekrar taktı. Kısık ve ince bir sesle:

– Buyurunuz, dedi. Demek hâlâ benim meraka değer bir tarafım kalmış.

– Sorması ayıp ama, neden bu havada kalın palto giyiyorsunuz? Rahatsız olmuyor musunuz?

Adam kendini tutamadı, güldü. Sanki içinde bulunduğu durumla alay ediyor, böylece derdini hafifletmeye çalışıyor gibiydi:

- Rahatsız olmaz olur muyum, kavruluyorum.
- Öyle ise neden sırtınızdan atmıyorsunuz bu paltoyu?
- Herhalde keyfinden değil?
- Neden öyle ise?
- Utancımdan, utanıyorum.

Raik'in "Niçin utanıyorsunuz?" sorusu ile adamın ayağa fırlaması ve arkasını dönüp paltosunun eteklerini kaldırması bir oldu. Dolu dolu, ağlamamak için kendisini zor tutan gözlerle karşısındakilere bakıyordu. Pantolonu lime lime olmuştu. Arkasında da kocaman iki adet yama vardı.

Oradaki herkes gibi adamın durumuna üzülen Bediüzzaman, adama yeni elbiseler almayı teklif ettiyse de, adam kabul etmedi. Macerasını anlatı. İsmi Şefkati olan adam, maliye nazırının kardeşiydi. Sebebinin bilmediği bir hışımla kardeşinin kendine zulmettiğini, iş bulmasını, huzura ermesini engellediğini söylüyordu. Gençler som sükût kesilmiş, bu garip adamın anlatıklarına dalmışlardı. Seyda, adama teselli ve hikmet dersi olacak bir cümle ile mukabele etti:

– Cenab-ı Vacib-ül Vücut, bu zulmü onun yanına kâr bırakır mı zannediyorsun?

Şefkati Efendi, Seyda'nın bu sözleri üzerine ağlamaya alışkın gözlerinde biriken yaşları koyverdi. Zaten nice dir kalbi ağlamaktaydı. Bir müddet hıçkırıklarının arkası kesilmedi. Biraz sakinleşmişti ki:

“Zalimlere dedirir bir gün Hazret-i Mevla,

Tallahu lekad aserekallahu aleyna” şiirini okudu.

Son cümleye Seyda'da yüksek sesle iştirak etmişti.

Esareten dönmüş olmasına rağmen bir türlü dinlenmeye fırsat bulamayan ve belki de her yangın kendisini yakmış, her yıkılan üzerine yıkılmış gibi hisseden Seyda o gün akşama kadar defalarca Şefkati Efendi'nin hatırlattığı “Allah, zulmü zalimin

yanına koymaz” beytini tekrarladı. Böyle yüksek bir teselliye ne kadar da çok ihtiyaçları vardı.

O günden sonra da İstanbul’un muhtelif semtlerini, mekanlarını gezmeye devam etti. Zihnen, ruhen yorgundu. Zaman zaman doktora gitmeye ihtiyaç hissetti, istirahat aldı. Elemini dağıtmak ister gibiydi. Bazen denizi seyrederek, ufku seyrederken rahatlar, bazen bir tekneye biner Kız Kulesi’ne gider veya karşıdan karşıya geçerdi. Ruhunu dinler, için için evradını okurdu. Tertemiz yaşar, hep güzel giyinirdi. Onun ruhundaki nezahetin dışına temiz ve kaliteli giyinmek şekilde aksettiğini bilemeyen bazı arkadaşları meraklarını gidermek için aralarında bir karar aldılar. İçlerinden birisini seçtiler:

– Seyda’nın peşinden git, bakalım nerelere gidiyor, ne yapıyor.

Seçilen arkadaşı onu üç gün göz hapsinde tuttu. Nereye giderse peşinden gidiyordu. İçinin derinliklerinde gezinen, dışarıyı çok defa fark dahi edemeyen Seyda’nın bu takipten haberi olmadı. Murakıb, en ufak bir marazına, bulanıklığına rastlayamadı. O hep şadırvan başlarında, seccadelerdeydi. Sokakta başı yerde yürüyor, bulduğu ilk bahaneyi insanlara ahireti ve hesabı hatırlatmakta değerlendiriyordu. Bir bakışlık olsun nazarı sağa sola kaymamıştı. Haramın zerresi, hiçbir bahaneyle bir lahza dahi geçit bulamamıştı. Halbuki İstanbul en şaşaalı günlerini yaşıyor, öyle şeyler medeniyetin icabı sayılıyordu.

Murakıb, haber bekleyen arkadaşlarına döndü. Durumu anlattı. Artık, haber vermeliydiler. Ziyaretine gittiler. Seyda’yı üç gün takip eden arkadaşı, adeta “alem duysun” der gibi konuştu:

– Said, sen ne yapsan haktır. Hakka gidiyorsun ve bunda da başarılı olacaksın.

O başı Allah’ın yücelteceğine, o itaat, iffet ve gayretin neticesiz kalmayacağına inanıyorlardı. Yeryüzünde bir kere daha bir

insana Şark'ın ve insanlığın elinden tutmak nasip olacaksa bu zat ancak o olabilirdi.

– Niçin böyle söylüyorsunuz?

Seyda'nın nefesine mal edeceği bir şey yoktu. Her şeyi anlayan adam, şahsına hiç öyle bakmadığı için şaşırılmıştı. Zira şahsına nazar ettiğinde karşısında aşılmaz bir acizlik, ihtiyaç ve Rabbinin ikramlarını görüyordu. Onun içindir ki ayakta iken bile ruhen hicapla iki büklümdü.

– Üç gündür seni takip ettiriyorduk. İslâm'a aykırı bir davranışın oluyor mu diye merak ettik. Gördük ki, senin dünyayla hiç ilgin yok. Bunun için inşallah gayende başarılı olursun.

Bunda şaşılacak bir şey yoktu Seyda için... İnsanlar dünyaya daldı, Allah'ı ve toprağın altını unuttu diye o da unutacak değildi ya... Şartlar, inanmış adamı değiştirmezdi, değiştirmemeliydi. Zira hangi zeminde olunursa olunsun Allah her şeyden ayandı. Ebedin müşterisi olan dünyayı kalben terk etmeli, bir adımda aşmalıydı. Takipleriyle ilgili hiçbir şey demedi. Odasına, ibadetine döndü.

Bir başka gün Seyda'nın dostlarından Seyyid Taha ile Hacı İlyas Kağıtane Şenlikleri'ne gitmek üzere bir araya geldiler. Onlar da zihinlerindeki yorgunluğu dağıtmak istiyorlardı. Hacı İlyas'ın aklına Seyda geldi:

– Molla, dedi, Seyda'yı da davet etsek, ne dersin? Asıl onun dinlenmeye, güneşe çıkmaya ihtiyacı var.

– Gelir mi ki?

– Israr ederiz.

– Olur. Seyda'nın feyzinden ve hikmetli sözlerinden de istifade etmiş oluruz.

Birlikte Meşihat'a gittiler. Seyda, onları sevinçle karşıladı. Ona, memleketinden, doğunun güzelliklerinden bir hava getirmişlerdi sanki... İki arkadaş niyetlerini açıkladı. Seyda, pence-

reden baktı. Bahar güneşi bütün cazibesıyla insanı dışarı çağırıyordu. Gitse iyi olacaktı.

Şenlik alanı süslenmiş, oyunlar, eğlenceler hazırlanmıştı. Etraf kalabalıktı. Çocuklar ellerindeki şekerleme ve balonlarla sağa sola koşuyor, kuşlar bahar şarkıları söylüyordu. Kayığa binmek geldi içlerinden ve Haliç'in berrak sularında gezintiye çıktılar. İstanbul, denizden bir başka büyüleyici, bir başka güzeldi. Göğe yükselen minareler, şehrin göbeğine taht kurup ölümü ve sonsuzluğu hatırlatan mezarlıklar daha net seçiliyordu.

Kayıkçı, kürekleri çekiyor, Seyda suyun üzerinde dans eden güneş ışıklarını, pırıltılı izi takip ediyor, Seyyid Taha ve Hacı İlyas, Seyda'yı süzüyordu. Saniyeler, dakikalar geçti. Durum değişmedi. Seyda, ruhuna doğan hakikatlerden bahsetti. Suyun kabarcıklarındaki ışıkçıkların gökteki güneşe şahitlik ettiğini anlattı. Fakat iki dostunun merakla bekledikleri şey hiç olmadı. O baş sahile hiç dönmedi. Ermeniler'in, Rumlar'ın ve Yahudiler'in kızları, kadınları sahilde diledikleri gibi oturuyorlardı. Seyda'nın arkadaşları da müttaki insanlar olmalarına rağmen, onun merak dahi etmemesini, o atmosferde de maneviyatını korumasını hayranlıkla takip ediyorlardı. Sanki ona misal alemleri açılmış, sanki manevi çehreleri görünmüştü. Dikene gül, zehire bal, yılana insan demiyordu. Aradan yaklaşık bir saat geçti. Münavebe ile yapılan bu takip, onları, her zaman hayret ve hayranlık içerisinde bırakan şahıs hakkındaki kanaatlerinde yine yanıltmadı. O, melekler kadar duru geldiği dünyadan melekler gibi dupduru gitmeye azimliydi. Kenara çıktıklarında içlerinden geçenleri itiraf ettiler:

– Senin bu haline hayret ettik, hiç bakmadın.

Cevap net, cevap doluydu. Onu, ilmin izzeti baktırmamıştı. Gömleği yine ahiret kokuyor, dünya bir türlü nazarını kendisine çevirmeye muvaffak olamıyordu. Yaşlı cariyeye, tebessüm de etse

bazılarına yaptığı gibi onu nikahına alamayacak, manen ve madeten öldürüp boğamayacaktı. Kim bilir kaç zavallıyı nikahına alan fakat muradına erdirmeden öldüren dünya...

– Lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin akıbeti elemeler, teesüfler olmasından istemiyorum.

Hakikat bu kadar net görülür, davaya ve doğruya bu kadar kilitlenilir, nezahetin tadı damakta ancak bu kadar duyulurdu. Sanki iffet-i İlahi onda azam derecede mütecelliydi. Bir model insan gibi asrına ve kendisinden sonraki günah çağına, günaha batmadan da yaşanabileceğini gösteriyordu. Onun mülkünde, Onun misafirleri haddi aşmamalı, Rablerinden gördükleri iyiliklere kötülükle mukabele etmemeli, hesap gününü unutmamalıydılar. Ve hele ecel bir aslan pençesi gibi enselerinde, kabir bir ejderha ağız gibi karşılarındayken... O öyle inanıyordu ve inandığı gibi yaşıyordu. Şenlik alanında daha fazla durmadılar. Günahın kol gezmediği lahuti mekanlara gittiler. O gün Seyda'dan ayrılırken arkadaşlarının kalbinde derin bir idrakin yakınında olmaktan duydukları haz ve Allah'ın bu ihsanına karşı şükür vardı. Onlar evine, Seyda odasına döndü.

Birkaç gün sonra Seyda'nın medresedeki odasının kapısı çalındı. Talebesi, Ahmet Muhtar Paşa'nın geldiğini söylüyordu. Memnuniyetle kabul etti. Paşa o günlerde Harbiye'deki askeri müzede çalışıyordu. Hem kurucularından, hem koruyucularındandı. Seyda'nın esaretten kurtuluşuna o da çok sevinmiş, ziyaretine gelmişti. Seyda, ayağa kalktı:

– Safa geldin, dedi, oturması için yer gösterdi.

Edeple oturdu paşa. Karşılıklı hal hatır soruldu. Seyda, Paşa'ya dua etti. Herkese olduğu gibi ona da asıl yurdun ahiret yurdu olduğunu, oraya azık hazırlamak gerektiğini anlattı. Farzlarda kusur olmamalı, günaha hayır aranmamalıydı. Seyda'nın ötelere ihtar etmediği bir görüşmesi de, sözü de olamazdı. Bunu en ya-

kınına da, bir defa gördüğüne de, fırsat varsa yapardı. Paşa, Seyda'yı dikkatle dinledikten sonra sözü müze ile ilgili çalışmalarına getirdi. Sonunda dilinin altında sakladığı şeyi, biraz da çekinerek söyledi. Ahmet Muhtar Paşa, müzede o kahraman gaziye ait de bir şey olsun istiyordu.

Seyda'nın belinde 1892'den, yani on altı yaşından itibaren taşıdığı, fil dişinden yapılmış beyaz saplı bir hançer vardı. Paşa'nın arzusu o hançerdi. Bu iyi bir yadigar olabilirdi.

Siirt'e gittiği ve kendisine Molla Fethullah Efendi'nin Bediüzzaman ismini verdiği günlerdi. Fethullah Efendi, onun harikulade hallerini her mahfilde anlatmış, onu methetmekten kendisini alamamıştı. Bunun üzerine Siirt'in alimleri bir yerde toplanmış ve kendisini oraya davet etmişlerdi. Hazırlıklı olan alimler daha evvel seçtikleri soruları tevcih etmiş, bütün suallerin cevabını, hem de hiçbir tereddüt emaresi ve duraklama görmeden almışlardı. Seyda soruları sanki bir kitaba bakıyor gibi Molla Fethullah Efendi'nin mübarek yüzüne bakarak cevaplamıştı. Bu duruma şahit olan alimler ilmimi ve faziletini takdir etmek zorunda kalmışlardı. Bu hadise kısa zamanda Siirt ve çevresinde duyulmuş, ahalinin, velayetine hükmederek itibar etmesine vesile olmuş, rekabet hisleri tahrik olan ikinci dereceden bir kısım hocalar ve talebeler kin ve gayzla bir plan yapmışlardı.

Seyda'yı Şeyh Nakkaş Camisi'ne davet edecek, ilmen mağlup edemezlerse yanlarında getirdikleri sopalarla döveceklerdi.

Seyda o basit düşünceli hocaların planlarını bir vesileyle duymuş, yanına emaneten bir hançer almıştı. Hocaların elinde kitaplarla birlikte sopaları görünce sormuştu:

– Efendiler, bir şeyden ötürü hayretteyim. Kitapların münazara için olduğunu biliyorum, ya bu sopalar niye?

Hocalar homurdanmış ama bir şey diyen olmamıştı. Niye olduğunu biraz sonra göstereceklerdi.

İlmi münazara başlamış, acze düşen hocalar işi kavgaya dökmüşlerdi. Meseleden haberdar olan halk Seyda'yı kurtarmaya koşmuş, derhal müdahale edip fevkalade muhabbet ve hürmet besledikleri Seyda'yı bir odaya almışlardı. Seyda, ilim ehlinin halkın nazarında düştüğü durumdan, işlerine halkın karışmasından rahatsız olmuştu. Kemale ermek için okuyan ve başkalarına nasihat eden insanların kendileri kâmil olmazlarsa, halkın nazarında ilim ehlinin bir kıymeti, sözlerinin bir tesiri kalmazdı. Medrese ehlini de, talebeleri de çok sevdiği için onların itibar kaybetmesine gönlü razı olmamış, odadan çıkmış:

– Ben muarızlarım olan talebe ve medrese ehli arkadaşlarım tarafından öldürülsem, telef olsam; ilim ehlinin işine halkın karışmasını istemiyorum, demişti.

Daha sonra hocalara ve talebelere sırtını dönmüştü:

– Gelin beni öldürün, lakin ilmin izzetini ve haysiyetini muhafaza edin!

Bu civanmertlik ve samimi irşat karşısında kimsenin diyebilecek ve yapacak bir şeyi yoktu. Mertti. Pervasızdı. Korkuyla tanışmamıştı. Dokunmaya cüret eden olmamıştı.

Hadiseyi haber alan Siirt Mutasarrıfı, Seyda'ya birkaç jandarma eri göndermiş, kavga çıkaran hocaların sürgün edileceğini ve o günden sonra kendisinin her türlü korumasının sağlanacağını bildirmişti. Mutasarrıflığa da davet ediyordu. Bu tebliğ ve müdahaleden rahatsız olan Seyda jandarmalarla birlikte gidemeyeceğini anlatmıştı:

– Biz talebeyiz, birbirimizle döğüşürüz, barışırız. Binaenaleyh mesleğimizin dışında bulunan birisinin bize karışması uygun olmayacağından gelemeyeceğim. Hata benimdir.

İlim yolunda yürüyen ve yürüyecek olan herkese dersini vermiş, ilme, kuvveti karıştırmamıştı. Zira bu güce, aklının almadığı her durumda müdahale hakkı vermek olurdu. Öyle bir

dünyada hak aranmaz, ilim olmazdı. En zıt fikirler, en sıkıntılı anda bile kaba kuvvete karşı birleşmeyi bilmeliydi. Bu ders, on altı yaşı çok aşkın bir dersti. Zira nicelerinin aklı da, idraki de oraya ulaşamıyordu.

İşte beyaz saplı hançeri o hadiseden sonra taşımaya başlamıştı. Seyda, isteyene “hayır” demeyi bilemediği için o vefalı arkadaşından ayrılmak zorunda kaldı. Ahmet Muhtar Paşa hançeri sevinçle Harbiye Müzesi’ne götürdü.

ÇAMLICA

Medreseye ziyaretçi akınının bir türlü arkası kesilmiyor, insanlar günebakan çiçekleri gibi o ne yana gitse o yöne dönüyordu. Kulluğu ona manevi bir cazibe kazandırıyordu. Halk, velinin nazarındaki tesiri biliyor, ona bakmaktan da, onun tarafından görülmekten de feyz alıyorlardı. Halbuki onun da bir takati, dayanma gücü vardı. Abdurrahman ve Molla Süleyman, ziyaretçi trafiğini ayarlamakta müşkülât çekiyordu ki, Enver Paşa yine imdada yetişti. Çamlıca tepesinin İstanbul'a bakan yamacında, çimenlerin, çiçeklerin ve ağaçların ortasında ahşap bir köşk vardı. Bu köşkü Veliht Yusuf İzzettin Paşa kullanmış, o vefat ettikten sonra da boş kalmıştı. Seyda, kimseden şahsı adına bir şey istememiş, isteyememişti ama, ihsan-ı İlahi birilerini vesile yaparak hep imdadına yetişmişti. Bir süre sonra Enver Paşa'nın tavassutu ile tahsis edilen ahşap köşke yerleşti. Zaten yüksek bir diyarda dünyaya gelen ruhu hep yüksek yerleri mesken tutmayı, evrad ü ezkarını oralarda okumayı, tesbihatını sessiz gecelerin karanlık bağına ekmeyi, dualarını bülbüllerin nağmelerine katmayı sevmişti.

Köşk müstesna bir ruh inceliğinin eseri idi. Nakış nakış işlenmiş oyma kapılar, sürmeli gözleri andıran pencereler, ortadaki salona açılan irili ufaklı odalar, üst kata her iki taraftan da çıkılsın diye hazırlanmış geniş merdivenler ve yuvarlak korkuluklar, balkonlar, şömineler ve daha neler neler... İç balkonlardan

veya pencerelerden bakıldığında boğaz masmavi bir inci gibi tebessüm ediyordu. Bahçede çam ve çınar ağaçları ile salkım söğütler ve büyük bir çardak vardı. Taş döşemeli patika yollar çimenler arasında gezinmek için yapılmıştı. Bahçe sınırına ve yol kenarlarına çeşit çeşit çiçekler ekilmişti. Teneffüs ve istirahat için fevkalade müsait bir mekandı. Seyda, köşkün sadece bir odasını ve salonunu kullanıyor, bahçedeki güzelliklere de emsalsiz Sanatkar'ın sanatını bir mektup nağmesi gibi okumak ve tefekkür etmek için bakıyordu. Yoksa ne başarı ve ne de basireti bunları görebilecek durumdaydı.

Vatan yanıyor, vatan evladı yanıyordu. Dünyalar, izzetler, ahiretler kaybediliyor, manevi hastalıklar yayıldıkça, Seyda'nın maddi bünyesi sarsılıyordu. Bunun herkes gibi Musa Kazım Efendiler de, Akifler de farkındaydı. Aslında onların durumu da Seyda'dan çok farklı değildi. Beyinleri ürperten korkunç hadiseler yaşanıyor. Kimi bun alıyor, bütün dünyaya küsüyor, kimi afaki zulmet ve karanlık görüyordu. Onun içindir ki, bir gün Meşihatta kendi aralarında hasbihal ederlerken, belki alacakları cevabı bilerek, belki de dertlerini onun o engin sinesiyile olsun paylaşmak isteyerek sormuşlardı:

– Neden bu kadar sarsıldınız?

– Ben kendi elemelerime tahammül ettim. Fakat İslâm'ın elemelerinden gelen ızdıraplar beni ezdi. Alem-i İslâm'a indirilen her bir darbenin en evvel kalbime indiğini hissediyorum. Onun için bu kadar sarsıldım. Fakat bir ışık görüyorum ki, o elemeleri unutturacak inşallah.

O dertli sinelerin, Seyda'nın cevabıyla gözleri buğulandı. Evet, İslâm'a inen her darbe onların kalbine iniyordu, inmeliydi.

Sanki Seyda'nın kalbinde bilinmez bir alıcı varmış gibi İslâm dünyasının neresinde, nasıl bir fırtına olursa, evvela o hisse-

diyor, o üzüyor, o hastalanıyor, o kalbinde sıkıntılar yaşıyordu. Sonradan yaşanan hadiseler onun önceden hissettiklerinin tercümesi oluyordu. Ufkun o denli kararmasına rağmen, o bir aydınlık, bir nur hissediyor, geleceğe dair içinde çok büyük bir ümit tohumu yeşeriyor, fakat sebebini net olarak bilemiyor, göremiyordu. Bu sadece bir yüreğin imanından kaynaklanan ümit değildi. Bu sanki gecenin sabahı, kışın baharı kadar kati hissettiği, fakat henüz bir emareye isnat ettiremediği bir hakikatti. O nuru arıyor, fakat ne yandan ve nasıl doğacağını tam olarak çözemiyordu. Sanki yüreği şafak türküleri duyuyordu gaipten...

Artık vaktinin çoğunu ahşap köşkte geçirir olmuştu. Vefadar talebesi ve yeğeni Abdurrahman hep yanındaydı. İstirahate ihtiyaç duyduğu zamanlarda rapor alıyor, koca bir nehir gibi akan boğazı seyrediyordu. Yemyeşil çimenlerde ve renk renk açan çiçeklerde dirilişi yaşıyordu. Her bir bitki, her ölümü bir dirilişin takip ettiğini ders veren hatip gibiydi. Bitkisel hayat seviyesindeki bir canlı ölünce böyle dirilirse, insan kim bilir nasıl dirilirdi. Çekirdeğe koca koca çamların, çınarların tarihçe-i hayatını saklayan kudret ne sonsuz bir kudretti. Taşı, toprağı delip geçen nazenin bir filizin adını anarak yol istediği Zat ne müthiş bir hikmet ve cemel sahibiydi. Sesleri ve görüntüleri nakleden hava zerrelere adeta: “Biz yapmıyoruz, O yapıyor, O yapıyor, O, O, O...” diye haykırıyorlardı. Her güzellik Güzeller Güzeli'nin habercisiydi. Baharı bir kitap gibi okuyor, o kitabı her mütalaa edişinde bir ömürlük ilim öğreniyordu. Zihni ve kalbi, afakta ve enfüste hep aynı şeye bakıyordu. Bir Güzel'e kaptırmıştı gönülünü ki, bir lahza kendini O'nu düşünmekten ve O'nu anmaktan alamıyordu. Onca sıkıntının ardından Rabbi böyle bir huzur ve rahat vermişti. Hele geceleri... Gökleri seyrederek sabahlara kadar köşkün kocaman salonunda Esmâ-ü Hüsnâ'yı veya Kur'ân'ı okuyor, namazlarını bütün benliğinde duyarak kılıyor,

kılmaya çalışıyordu. Kur'ân'ın her bir harfini, her bir kelimesini ve âyetini, adeta sütü bütün hücrelerinde duyan bir beden gibi emiyor, ağır ağır ve tane tane okuyordu. Kulluğun huzurunu yaşıyordu.

Yeğeni Abdurrahman'ı masraflarla ilgili vekil tayin etmişti. Aldığı parayı ona veriyor, o tasarruf ediyordu. Zaten şahsi harcaması çok azdı. Az yiyor, tat alma kuvvetini şımartmıyor, çok defa “sanki yedim” diyordu. Ona ne takdir edilmiş olursa olsun, o, dinine, milletine ve devletine hizmet etmek karşılığında ücret almayı içine sindiremiyor, devlet hazinesinden aldığı paradan ancak zaruri ihtiyaçlarına yeten miktarın kendisi için caiz olduğunu düşünüyordu. O denli kıt kanaat yaşaması dikkatleri de çekiyordu. Meşihattaki arkadaşları bir fırsatını bulunca bunu da sordular:

– Maişetçe neden bu kadar fena yaşıyorsun?

Ona rahatlıkla yetebilecek bir maaşının olduğunu biliyorlardı.

– Ben büyük çoğunluğa tabi olmak istiyorum. Büyük çoğunluk ancak bu kadar tedarik edebilir. İsrâfçı azınlığa tabi olmak istemem.

Hele o günlerde... Hele yiğitleri ölmüş veya sakat kalmış, milyarlarca franklık altınını cephelede harcamış bir milletin evladyken... Şehitler mezarda kan terliyor, anneler evlerde ağlıyorken... Bunu yapamazdı. Melali anlamamazlık edemezdi. Zira aynı derdi kendisi de yaşamıştı. Az mı aç kalmış, az mı üşümüştü. Zaten yemeğe çok da alışık olmayan midesi boşuna mı biraz daha küçülmüştü. Hayır, milleti o haldeyken olabildiğince az harcayıp fazlasını iade etmek düşerdi ona... Nasıl iade edeceğini düşünmüyordu. Zira o bir yolunu bulurdu. Öz evlada bu yakışırdı.

Zaruri ihtiyacına yetecek kadarını alıyor, gerisini saklama-

sı için yeğenine veriyordu. Abdurrahman, Seyda için gençliğin, ümidin timsaliydi. Müttaki ve müdakkikti. Onu çok seviyor, Abdurrahman sevildiğini biliyordu.

Seyda, Meşihat'a gittiği günlerde ahşap köşkten erken saatlerinde çıkıyor, Üsküdar'a kadar yürüyor, oradan vapurla karşıya geçiyor, sahilden Sultan Ahmed'e kadar yürüyor, akşam sahile yine yürüyerek dönüyor, Üsküdar'a geçince Çamlıca'ya kadar tekrar yürüyordu. Yürürken düşünüyor, yol aldıkça rahatlıyordu. Dinamik bünyesi zaman zaman yorgun düşse de dayanıyordu.

Aynı güzergah Abdurrahman'ın da güzergahıydı. Bir ikindi üzeriydi. Genç adam, vapurdan indi. Hava sıcak, sahil güzeldi. Bu havada sahil yolundan denizi seyrederek gitmek çok hoş olacaktı. Hemen yaklaşan faytona işaret etti. Yaşlı faytoncu, çekti ipleri. Kızıl renkli, al yeveli at, gencin önünde durdu. Genç, bir hamlede rengarenk desenlerle süslenmiş deri koltuklu faytona bindi. Selam verdi. Yaşlı faytoncu, ağarmış kalın bıyıklarının altından tebessüm ederek selamı aldı.

- Buyurun, hoş geldiniz beyim.
- Hoş bulduk.
- Nereye?
- Çamlıca'ya. Sahilden gidelim.
- Nasıl isterseniz.

Faytoncu atı dehledi. Taş kaldırımlarda tekerlerin ve atın nal sesleri yankılandı. Ağaçlı ve sukûnetli yola o sesler ayrı bir hava katıyor, adeta bir musiki nağmesi gibi içe huzur veriyordu. Genç, İstanbul'u ve ruhunu dinleyerek yol aldı.

Ertesi gün, sabah erkenden yola çıkan genç yine bir fayton çağırırdı. Çamlıca'dan Üsküdar'a faytonla inmek harika bir zevkti. Zaten, o kadar yolu başka nasıl gidebilirdi ki? Bu gidiş gelişler çok defa tekrarlandı. Artık ahşap köşkün kapısında atların nal sesleri sık sık duyuluyordu.

Aradan aylar geçmişti. Seyda, içine doğan hislerin sevkiyle Abdurrahman'a paraları sordu. Ya bir şey görmüş veya biriken meblaı merak etmişti.

Abdurrahman, bir gün paraların sorulacağına pek ihtimal vermemişti. Zira amcası hem paraya hiç kıymet vermiyordu, hem de yeğenine karşı fevkalade şefkatliydi. Paraları harcamıştı. Seyda üzüldü:

– Bu para bize helal değildi. Milletin malı idi. Ne için sarf ettin?

Abdurrahman, neden milletin malı olduğunu pek anlayamamıştı ama, parayı nereye harcadığını anlattı. Durumu öğrenen Seyda sevgili yeğenini üzmedi. Teselli etmek ister gibi latif bir dille kararını söyledi:

– Mademki öyledir, ben de seni harçlık vekilliğinden azl ile kendimi nasbettim.

O günden sonra, Abdurrahman'a ayda yirmi banknot verdi. Kendisine on beş banknot aldı. Maaşı yaklaşık yetmiş üç banknot idi. Kalanını sakladı. Fakat umumi harcamaların tamamını kendisi için ayırdığı on beş banknottan yaptı. Artık Abdurrahman'ın şahsi parası faytona yetmiyor, ahşap köşkün yollarında nal sesleri duyulmuyordu.

Bir süre sonra, biriken paralarla yazdığı eserleri yayımladı. İlk olarak imanın erkanını izah ve isbat eden Nokta Risalesi basıldı. Abdurrahman kitapların satılacağını zannediyordu. Fakat hiç de Abdurrahman'ın düşündüğü gibi olmadı. Dayanamayıp sordu. Aldığı cevap farklı değildi:

– Maaştan bana ölmeyecek kadarı caizdir. Fazlası millet malıdır. Bu şekilde millete iade ediyorum.

Anlaşılmaz bir ufuk, yaşanmaz bir hayattı. Abdurrahman erişemediği şahikaya bir kez daha hayran kaldı.

Darü'l Hikmet'e tayin edilişinin üzerinden yedi ay yirmi bir

gün geçmişti ki, Meşihat'a bir dilekçe ile müracaat etti. Bedeninde zafiyet, zihninde ve ruhunda yorgunluk hissediyordu. Doktora gitti. Teşhis, “vehm-i asab” idi. Doktor, temiz hava ve istirahat tavsiye ediyordu. Bu ondaki sinir zafiyetine iyi gelecekti.

Meşihat, onun altı aylık istirahat talebini makul karşıladı. Zaten, doktorun verdiği raporu da dilekçeye ilave etmişti. O günden sonra İstanbul'u daha fazla gezme imkanı buldu.

Havalar iyice ısınmıştı. Mevsim yeni dirilişlerle geliyor, insanı en ölgün, en solgun anında bile hayata ve coşkuya davet ediyordu. Kış gitmişti işte... Dışarıda dayanılmaz bir cazibe vardı. Seyda, bu daveti kaçıramazdı. Hele o İstanbul büyüünde... Ahşap köşkten yanına Molla Süleyman'ı da alarak çıktı. Şehzadebaşı'na gittiler. Seyda'nın aklında sinemaya gitmek vardı.

– Süleyman, haydi sinemaya gidelim.

– Olur.

Süleyman'ın dudaklarından bu “olur” kelimesi biraz şaşkınlıkla çıkmıştı. Sinemaya niçin gideceklerdi ki? Seyda, aklından geçenleri okumuş gibi cevap verdi:

– Ben sinemaya başkalarının gittiği gibi gitmem. Ben ibret için, ders çıkarmak için sinemaya giderim.

Bir şey demedi Süleyman. O kadarına karışmaz, anlamazdı. Çöl diyorsa çöl, göl diyorsa göldü. Zaten, sinemada edebe aykırı şeyler yoktu. Görüntülerin hareketleri, altındaki yazılarla ifade ediliyordu. Filmler yabancıydı.

Sinemaya gittiklerinde filmin başlama saatinin henüz gelmediğini gördüler. Bu süreyi bir medreseyi ziyaret ederek değerlendirmek istediler. Yakında Damat İbrahim Paşa Medresesi vardı.

Medresenin zeki talebelerinden Tevfik, medresenin avlусundan içeriye giren külahlı, çizmeli zatı ve yanındaki genci görünce onlara doğru ilerledi. Şarklıların kıyafetini andıran urba-

sını garipsemişti. Genç, o zatın yanında fevkalade hürmet ve dikkatle hareket ediyordu.

– Buyrun, kimi arıyorsunuz?

Seyda, kendisini ve talebesini tanıttı.

Tevfik, o ismi çok duymuş, çok merak etmişti. Davranışları, heybeti gerçekten de insanı büyülüyor, insan ister istemez iklimine giriyordu. Ateşin bakışlarına dayanmak mümkün değildi. İlk şaşkınlığını üzerinden atan Tevfik, hemen misafirleri kendi odasına davet etti. Arkadaşlarına da haber gönderdi. Kısa bir süre sonra bütün arkadaşları Tevfik'in odasına doluştu.

Seyda, gençlerden istedikleri şeyi esirgemedi, onlarla sohbet başlandı. Tevfik, hemen çay hazırlamış, çayların eşliğinde sohbet koyulaşmıştı. Bardaklar dolup boşalırken hatıralar yad ediliyor, o muhteşem hayat gençlere örnek oluyordu. Çalışmalı, okumalı, ezberlemeliydiler. Özü bulmalıydılar. Seyda, onlara misal olsun diye kendisinin Firuzabadi'nin Kamus-u Okyanus'unu, Bab-ı Sin'e kadar ezberlediğini söyledi. Dileyen dilediğine erebilirdi. Harb öncesi yıllarından, irşad ve tebliğ için köy köy, hane hane dolaşmasından bahsetti. Cephede İşaret-ül İcaz isimli bir tefsir yazmıştı. Kardeşi Abdulmecid ve birkaç talebesi o tefsiri Diyarbakır'da temize çekmişlerdi. Hatta temize çekerken bir harp âyetine geldiklerinde mürekkep hokkası devrilmiş, dökülen mürekkep başı kesik daire şeklinde bir yılan biçimini almış, tam o esnada kendisi Bitlis'te etrafi kuşatılarak esir düşmüştü. Tarih 2 Mart 1916'yı gösteriyordu. Sanki dökülen mürekkeple esareti haber verilmişti.

Gençler merakla dinliyor, o anlatıyordu. Seyda bir aralık aklında yeni medrese planlarının olduğunu bahsetti.

– Rutubetli kubbelerin altında tahsil olmaz. Bu, vücudu ifna eder. Ben Meşihat'ten de izin alarak bir medrese kuracağım. Yaz aylarında pınar başlarında çalışacağız. Yaylalarda, ağaç altların-

da, kırlarda ders okuyacağız. Kışın da şehre inip hayatımızı kazanacağız. Müteakip yaz tekrar yaylaya çıkacağız.

Böyle bir medrese düşüncesi bütün gençlerin hoşuna gitmiş, “Kışın da hayatımızı kazanacağız.” sözü özellikle dikkatlerini çekmişti. O, minnet almıyor, ilminden ötürü başkalarından maişet beklemeyi kabullenemiyordu. Tevfik, sohbetin sonuna doğru merakını gidermek için sordu:

– Medresemize teşrifinizi neye borçluyuz?

Seyda, sinemaya gitmek için geldiklerini, filmin başlamasına henüz vakit olduğu için boş vakti değerlendirmek istediklerini söyledi.

Süleyman’ın aklına gelen, Tevfik’in aklına da gelmişti.

– Sinemaya gitmeyi doğru buluyor musunuz?

Seyda, meselenin ibret yönünü anlatmaktansa kendi ahvalinden bahsetmeyi tercih etti. Seyredilen şey meşru olduktan sonra ne mahzuru olabilirdi ki?

– Bu günlerde biraz rahatsızım. Hekim-i hazıkım sinemanın seyri sırasında insanın kendini unutmaması ile bir nevi tedavi etkisi yaptığını söyledi. Onun tavsiyesi üzerine gidiyorum.

Öyle ya... Unutulacak o kadar şey vardı ki... Muhteşem bir çınar yıkılmış, sanki altında kalmışlardı. Dayanamıyor, kabullenemiyordu.

Gençlerle vedalaşıp, medreseden ayrıldılar. Seyda, birinci mevkie iki bilet aldı. Bir süre filmi seyretmişlerdi ki Süleyman’a döndü:

– Süleyman, ne anladın bu filmde?

Süleyman bir şey anlamamıştı. Doğruyu söyledi:

– Hiç.

– İşte dünya da böyledir. Kendisi sabit olmadığı gibi, içindekiler de öyledir. Fanidir, durmuyor, gidiyor. Onun için dünyaya

güvenme, bu film kadar kısadır. Sinema perdeleri gibi akıp gidiyor. Göz açıp kapayınca kadar geçip gidiyor.

Onun gibi bir ilim ufkunun bilgiden ve keşiflerden rahatsız olması beklenemezdi zaten... Önemli olan ilmi hayırda kullanmak, ulaşılan her ilmi seviyeden hakikatin keşfine yeni menfezler bulmaktı.

Ahşap köşke dönerlerken Süleyman, Seyda'nın söylediklerini düşünüyor, ona hak veriyordu. İşte bir gün daha sinema şeritleri gibi akıp gitmişti.

İslâm Alemleri darbe üstüne darbe almış, her darbe Seyda'yı dünyanın fani ve fena yüzünden bir kat daha soğutmuştu. Nefsin hoşuna giden çalkantılı ve şaşaalı hadiseler ruhunu sıkıyor, duymak, meşgul olmak istemiyordu. O, gökten çok yere bakmak, çok defa sebepten çok neticeyi konuşmaktı. Görünen her şeyin arkasında görünmeyen bir el vardı. İçinin fethine çıkmadan, dünyaya nizam dağıtmaya çalışmak abesti. Rüzgar gibi esip gürlemek değil, ışık gibi sineleri sınımsızca sarmak gerekiyordu. İç dünyasında mütalaalar yapıyor, dış aleminde kaybettiği şeyi içinin derinliklerinde arıyordu. Tefekkür, tazarru ve dualarla cezbe gelen ahşap köşkte sanki medrese ve tekke buluşmuştu.

İnsanların kıymet verdikleri şeylere baktığında ruhuna bir ağırlık çöküyor, bütün bütün içine kapanıyordu. Bu nasıl olurdu? Zihinler nasıl bu kadar karışır, diller nasıl bu kadar gevezelişirdi? Değer verilecek, imrenilecek şey miydi bunlar? Hep dünya konuşuluyor, dünya alınıyor, dünya satılıyordu. Kalpler ve zihinler dünyanın etrafında dönüyor, rağbeti dünyevi meseleler görüyordu. En malayani, en faydasız şeyleri insanlar, hem de kendilerine hiç sorulmuyorken, bir yetkileri ve hakları yokken saatlerce konuşuyor; insanları ve onların yaptığı dünyevi faaliyetleri konuşmak bir şey zannediliyordu. Riya, hırs, rekabet, gösteriş, sefahat gibi köşe bucak kaçılan ve kaçılması gereken

şeyler vicdanları ahtapotun kolları gibi sarmıştı. Herkes dersini başkasına veriyor, nasihatini nefesine değil nesline yapıyor, bu sebeple de kimsenin nasihatinin kimseye bir tesiri ve müşterisi olmuyordu. Anlatanların hali dillerinden başka şeyler söylüyor, insanlar hal dilini kalden daha çok dinliyordu.

Her adımda dünyadan, her adımda insan nevinin sahte hallerinden soğuyordu. İnsanların hayata bakışını ve kendi halini değerlendiriyor, kendisini şu soruları sormaktan alamıyordu:

– Acaba ben bütün bütün aldanmış mıyım? Görüyorum ki, hakikat noktasında acınacak halimize pek çok insanlar gıpta ile bakıyorlar. Bütün bu insanlar divane mi olmuşlar? Yoksa şimdi ben divane mi oluyorum ki, bu dünyaperest insanları divane görüyorum.

O şakaklarındaki aklarda, sinsî hastalıklarda ölümün keşif kollarını görüp: “Eyvah aldandık, şu fani hayatı baki zannettik, o zan ile bütün bütün kaybettik!” diye inlerken, insanlar hiç el sallayıp gidenlere, titreyen ellere, konuşan mezarlara bakmıyor muydu? İnsan bunları her gün yaşarken nasıl görmezdi? Kabirlerin başına gidenler, orada bile burayı konuşmayı nasıl beceriyordu? Nasıl düşen her yaprağı bünyelerinden kopan bir kol gibi hissetmeyebiliyorlardı? Dünyanın fani yüzüne bakınca yer nasıl ayaklarının altından kaymazdı insanın, nasıl elmas zannedilenler bir anda değersiz cam parçalarına dönmezdi? Hangisi akıllılık, hangisi sarhoşluktu bu hallerin? Halbuki o, çığlıklı bir çocuk gibi bu manzaralar karşısında feryat figan bağırان kalbini bir lahza susturamıyor, ölümü, öteyi hiç unutamıyordu.

“Madem cismen faniyim, bu fanilerden bana ne hayır gelebilir? Madem ben acizim, bu acizlerden ne bekleyebilirim? Benim derdime çare bulacak bir Baki-i Sermedi, bir Kadir-i Ezeli lazım!” diyor, derdine merhemi hiçbir felsefe ve bilim kitabında bulamıyordu. Onlar sadece olmuştan bahsediyor, yapanı ve onun

maksadını görmüyor, insan ruhunun karşısına kesret ve dehşet manzaraları çıkarıyor, bunlar Seyda'nın ruhunu teskin etmiyor, aklını durultmuyordu. Eşya onların dilinde hakikatini söylemiyordu hiç bir şeyin... Koca kâinat onların nazarıyla lal ve eb-kemdi.

O engin deryanın suyunda cehennemler kaynıyor, avcı gaip-lerden zihnine ve kalbine ateşten oklar yağdırıyordu. Rahatsızdı. Arşa gebe olan bir zerre kadar sancılıydı. Ruhunda gökler genişliğinde sayfalar açılıyor, sayfalar kapanıyor, inkılaplar, de-ğişimler yaşanıyor. Bazen deryaları yutuyor, bazen bir damlayı alamıyordu. Bazen küçülüp kayboluyor, bazen asumana sığmı-yordu. Artık, gölge varlıkta barınamıyordu.

Bu rahatsızlığının sebebi neydi? Halbuki esaretten dönmüş, dayanılmaz meşakkatleri ardında bırakmıştı. Darü'l Hikmet'te aza idi, istediği gibi ilmi faaliyetlerde bulunabiliyordu. Halife-den, Şeyhülislam'dan, başkumandandan medrese talebelerine kadar herkes, gittiği her yerde hürmet ve ilgi gösteriyordu.

Belki de onu rahatsız eden, bütün bu dünyaya çağırın şey-ler, dünyanın bu denli cazip hale getirilmesiydi. Bunlar insanın dünya ile bağını güçlendiriyor, gözündeki perdeyi kalınlaştı-rıyordu. Sanki dünya daimi, sanki insan ölümsüzdü ve burada ebedi kalacaktı.

Yaşadığı büyük inkılabı bazen dostları ile paylaşıyor, bazen kaleme alıyordu. Anlatılanlar kelimelerin taşıyabildiği idi ve o büyük ruhun kendi ufkunda hissettiklerinin umuma kıyaslanmış ifadeleriydi. Muhakkak ki onun anlayışları da, duyularları da, ız-dırapları da anlattıklarından çok öte ve kendi seviyesine göre idi. Yoksa ne onun günahı halkın bildiği türden bir günah, ne de o deryanın yaşadığı çalkantı bir avuçluk suyu olan insanların yaşa-dığı mevcelenmeyle aynı mevcelenmeydi. Birinde milyonlarca dalgayı milyonlarca dalga kovalıyor, diğerinde bir damla fırtı-

nalar koparıyordu. Birinde tuz dağları kayboluyor, diğerini bir tutam tuz zehir yapıyordu.

Ruh dünyasında yaşadığı mevcelemelerin tesiriyle zaman zaman Eyüb Sultan'a gidiyor, namazını orada kılıyor, Eyüb kabristanına çıkıp mezarlıkları geziyordu. Ölüler kim bilir neler diyor, ne dersler veriyorlardı. Cılız vücudun sığıdığı, içlerin dar bulduğu o mekana bir gün herkes uğruyor, bir gün herkes oradan geçiyordu. Ölüler konuşuyordu mezarlarından... Hayalen yanlarına uzananlara gerçeği söyleyen ölüler... O gün Eyüb'ün lahuti iklimini dinleyen Seyda, bir başka gün bir başka yerde sonsuzluğu fikrediyor, zikrediyordu. Öteye mihlanmış nazarıyla muhtelif yerlerde gezinirken onu görenlerse büyüleniyordu.

Bir gün Yüzbaşı Refet Barutçu Bey ve arkadaşı Yüzbaşı Ziya Bey gezinirlerken sahaflara uğramışlardı. Refet Bey'in gözüne pembe kaplı küçük bir kitap ilişti. Nedense çekti o kitap onu... Kitabı eline aldı, karıştırdı, inceledi... Kitabı Seyda'nın yeğeni Abdurrahman kaleme almıştı. Seyda'nın hayatını anlatan bir kitaptı bu. Ücretini ödedi, kitabı aldı.

O akşam, Refet Barutçu'nun bütün işi o kitabı okumak oldu. Nedenini bilemediği ölçüde kitap onu kendisine çekiyor, ruhunda o kitaba ve kitapta anlatılan zata karşı garip bir ilgi hissediyordu. Sanki daha okumadan hayatı anlatılan zatı sevmiş, kitabı bitirdiğinde büyük bir şahsiyet ve kurtarıcı bir ruhla karşı karşıya olduğunu düşünmüştü. Hayatının safahatı ismarlama bir insan izlenimi veriyor, sözleri kalbe perdesiz hitap ediyor, akli ikna ederek teslim alıyordu. O günden sonra Seyda, Refet Bey'in aklında ve lisanında defalarca kendisine yer buldu. Zira tahtını yeni bir gönle daha kurmuştu.

Bir ramazan günüydü. Seyda, Beyazıd Camii'ne namaza gitmiş, namazdan sonra hafız efendilerin okuduğu Kur'an'ı dinlemişti. Huşu içerisinde Kur'an'ı öyle bir dinleyişi vardı ki, sanki

alemlerin Rabbi o anda onunla konuşuyordu. Veya yüce beyan o anda bütün insanlığa Kâinatın Efendisi'nin (sallallahu aleyhi ve sellem) temiz dudaklarından dökülüyordu. Kendinden geçmiş, içine kapanmış, küçüldükçe küçülmüştü. Her bir kelimeye, her bir harfe gönlünden gele gele “Sadakte!” demişti. Evet, söz oydu ve ona denirdi. Kâinat, bir mesciddi ve o mescidde Kur’ân kâinatı okuyordu. Yıldızlar, deryalar, bitkiler, kuşlar birer âyet oluyor, Saniî’ni tanıtıyor, haykırıyordu. İmam efendinin dudaklarından dökülen: “Her nefis ölümü tadıcıdır!” ayetini duyunca, bir kez daha sarsıldı. Ah duysaydı ölümsüzlük vehmeden nefisler, ah anlasaydı insanlar...

O gün, Refet Bey’le Ziya Bey de aynı camiye gitmiş, namazlarını kılmış, hafızların dilinden semadan dökülüyor gibi dökülen yüce beyana kulak vermişlerdi. Bir aralık Ziya Bey, Refet Bey’e dokundu:

– İşte...

Ne olduğunu anlayamadı Refet Bey.

– İşte, diye bir kez daha fısıldadı arkadaşı. Aynı anda caminin içerisinde başını önüne eğmiş, gözleri kapalı, kendisinden geçmiş gibi oturan birisini işaret etmişti. Gösterilen yerdeki zat, sanki içinin derinliklerinden sonsuzluğa pencereler açılmış gibi başka bir alemi yaşıyordu. Bu her halinden belliydi.

– Kim?

– İşte, Bediüzzaman.

Seyda, diz üstü oturmuş, ellerini namaz kılıyor gibi bağlamıştı. O nasıl bir oturuş, o nasıl bir dinleyişti. Refet Bey, Kur’ân’ın hakikatini kavramış bir insanın halinden alacağı dersi almıştı. Demek yüce Kitap öyle dinlenmeli, onunla öyle bütünleşilmeliydi. Artık bir yandan hafızları dinliyor, bir yandan da büyülenmiş gibi Seyda’ya bakıyor, ondan gözlerini alamıyordu. Çok etkilen-

mişti. İçinden, “Sanki saadet asrından gelmiş ve sanki saadet asrında okunan Kur’ân’ı dinler gibi dinliyor.” diye geçti.

Hafızların manevi ziyafeti bitti. Seyda, başını kaldırdı. Ya-vaşça yerinden doğruldu. Sanki asırları aşmış kendi asrına, beşerin dünyasına yeniden dönmüştü. Camiden çıktı. Çizmelerini giydi. Kapının perdesi kapanırken Refet Bey’in gözlerinden kayboldu. Refet Bey, aynı yöne bakakalmıştı. Seyda’nın Kur’ân dinleyen halini o günden sonra hep hayal etti. O manzara belki de ömrünün sonuna kadar gözünün önünden hiç kaybolmayacak, hatırladıkça içini ürperten o tesiri hep hissedecekti.

Seyda, ramazanda sık sık camileri gezdi, milletinin maddi manevi elemeleriyle bunalan ruhuna nefes aldırdı. Kâinatı arkada bırakıp Rabbine yönelmek insana huzur veriyor, adeta günün meşakkatinden teneffüs imkanı sağlıyordu. Sınıftan teneffüs için bahçeye çıkan talebenin ihtiyacı gibi, insan ruhunun da dünyadan teneffüse ihtiyacı vardı. Günün meşakkati, dağdağası, kararsızlığı, boğuculuğu içinde kim, hangi ruh vardı ki soluklanmak için bu ihtiyacı hissetmesin. Ruhun teneffüsü ibadet ve ibadet mekanlarıydı. İbadetsiz ruh onun için bitkin, onun için tahammülsüz ve arsızdı. Kur’ân okuyan hafızlara Seyda sık sık iltifat ederdi. Yine bir gün Beyazıt Camisi’nde, Kur’ân’ı ruhunda duyarak okuyan Ali Rıza Sağlam Efendi’nin yanına yaklaştı. İçinin coşkusunu paylaştı:

– Var ol hafızım! Çok yaşayın muhterem hafızlar! Siz bugün irşat vazifesini hocalardan, vaizlerden daha geniş ve sağlam olarak görmektesiniz. Allah sizi çoğaltsın! Yolunuz, sesiniz, kalbiniz açık olsun! Okuyun, ağlatın, Müslümanların kalplerini parlatın!

O, hakkı takdir eden bir insandı ve hiç takdir cimriliği yapmamıştı. Gönlünde duyduğunu söylemiş, hafız efendiyi o kadar cık olsun teşvik etmek istemişti. Gerçekten de bu iltifat, Ali Rıza

Seyda

Efendi için büyük bir moral ve sevinç kaynağı oldu. Göklerin sesine gölge düşürmemek, onu haykırmak bir insanın erebileceği en yüce payeydi. Bunun Seyda gibi kutlu bir ağızdan tasdiki ise tarifsiz bir mazhariyet... Ali Rıza Efendi, o gün hanesine bu büyük saadetle, Seyda ahşap köşke manevi ve fikri mütalaalarla döndü.

MİLLİ MÜCADELE

Günler, haftalar geçmiş, zaman sararmaya başlamıştı. Hazan ağlıyordu grubunda baharın... Çiçekler dökülmüş, yapraklar solmuş, çimenler kurumuş, dallarda o eski neşe kalmamıştı. İkinci vaktinin diz ağrıları tutmuştu. O canlı, o coşkulu yazdan eser yoktu. Gidenler gitmiş, dönenler dönmüştü. Seyda, ahşap köşkün penceresinden sadece mevsimin değil, milletin ve şanlı bir mazinin yaprak dökümünü görmüştü. Taze baharları çağıran yaprak dökümünü...

Eylülün kızıla çalan renginde akşam olmuştu. Mübarek haberlerin teşrifatçısı, mübarek bir gündü, perşembeydi. Takvim 1919'u gösteriyordu. Seyda esaretten döneli yaklaşık bir yıl iki ay geçmişti. Galip devletler Mondros Ateşkes Anlaşması'nı istismar ediyor, İstanbul'da ve Anadolu'da adamları, sahillerimizde donanmaları dolaşıyordu. Seyda hadiselerin verdiği üzüntü ile muzdaripti. Her hadise ümidine bir darbe indirip, önüne kalın, kesif, kara bir duvar daha ölse de, o bir nur, bir aydınlık, bir kurtuluş haberi bekliyordu. İmanından gelen ümitle bir teselli arıyordu. Semadan Mevla'nın yadı silinmeyecek, hilal göklerden inmeyecekti. Milletin afakı bunaldığı gibi onun da ruhu bunalmıştı. Nasıl bunalmayacaktı ki? Vatan istila ediliyor, sokaklarda soluk benizli, ürkek bakışlı, çaresiz, sefil insanlar dolaşüyor, her çelme çaresiz yığınları bir başka batağa itiyordu. Perişan kitlelerin hali, duyan yüreğini burkuyordu. Nur istiyordu.

Manevi alemde bir işaret, bir beşaret umdu. Müjdeli bir haber bekledi. Dualar etti, virdler okudu, inşirah diledi Rabbinden... Olmadı, olmadı. Perdeler açılmadı. Manevi bir uyku hali gibi gelen, uyanırken girilen yakaza aleminde bir şey bulamadı. Denmedi denilmesini umduğu şeyler... Halbuki ne kadar da muhtaç, ne kadar da açtı. Anne sütüne muhtaç bir çocuk kadar... Doyamadı, beslenemedi.

Gecenin ilerleyen saatlerinde bir ağırlık çöktü. Demek takdirat başka idi. Kulun değil, Sultan'ın dediği oluyordu. Manevi aleme uykusunda uyanmış, rüya görmeye başlamıştı. Düşlerinde bile başka şeyler değil, milletinin ızdırapları, manevi hayatın meseleleri vardı. Ufkunda hiç başka şeyler tüllenmiyor, o temiz ekrana başka şeyler düşmeye fırsat bulamıyordu. Her lahza aynı şeylerle dolu yaşıyordu.

Sadık bir rüyada, misal alemindeydi. Yanına birisi geldi. Bir mesajı vardı:

– İslâm'ın kaderi ve istikbali için teşekkül eden bir muhteşem meclis seni bekliyor.

Aradığı kapı şimdi açılmıştı.

Gitti. Işıkları yeri göğü almış sonsuzluk kervanının devleri toplantı halindeydi. Sanki nurdan heykeller konuşuyordu. İçlerinde asırların mücedditleri vardı, aktaplar vardı, dünyaya hususi vazifelerle gönderilmiş ve tasarrufları devam eden selefin büyükleri vardı. Emsalini dünyada görmediği bir meclisti bu... O hicap abidelerinden utandı. Edeple kapının önünde durdu, içeriye girmeye cesaret edemedi. Kendisinden önceki devirleri aydınlatan o kutup yıldızlarının karşısında, edep ufkunun gönlü bir tül gibi nasıl dalgalanmayacak, nasıl utanmayacaktı...

– Hz. Muhammed'in merkebinin ayak bastığı toprağa benim ancak ayaklarım basabilir, onun için bir binite binemem, diyen haya abidesi İmam-ı Malik'ten...

Ders verirken iki de bir ayağa kalktığı için:

– Ya imam, ne için öyle sürekli oturup kalkıyorsunuz, diye soranlara:

– Kapının önünde Al-i Beyt'ten, Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) torunlarından birisi oynuyor. Bazen kapının önünden geçiyor ve onu görüyorum. Onun için ayağa kalkıyorum, diyen melek terbiyeli İmam-ı Şafi'den...

Nasıl hicap etmesin... Yaşamış, hakkını vermişlerdi. Bir nurlu yol bırakmışlardı arkalarında. Aldanmaz, aldatmaz, şaşılmaz, patıkaya düşülmez, şehrah gibi, otoban gibi, şeritleri, çizgileri belli bir yol... Hz. Muhammed'in davasına gölge düşürmemişlerdi. O'na yakışır bir model, bir ümmet olmuşlardı. Hayırlı torunlardı. Ondan önce gelmiş, davaya ondan önce imza atmışlardı. Makamı, vazifesi ne olursa olsun, sonsuzluk kervanının bu müstesna büyüklerine karşı saygıda, hürmette kusur edemezdi. O altın halkalara... Zaten, kendisi gibi, içlerinden bir çoğu Hazret-i Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) kuşak farklı torunuydu.

Ellerini önünde bağladı. Sükûnetle o ali meclisten gelecek şeyi bekledi. İçlerinden birisi konuştu:

– Ey felaket ve helaket asrının adamı! Senin de reyin var, fikrini beyan et!

Evet, onun bahtına, asr-ı saadetten beri emsali yaşanmamış bir felaket ve helaket çağı düşmüştü. Dünya küçülmüştü. Artık dünya ya topyekün hidayeti, ya topyekün dalaleti yaşayacaktı. Bir yerde olan şey her yeri etkiliyor, bir yerde söylenen söz her kulakta duyuluyordu. Bozgun bir vicdanda değil, umum vicdanlardaydı. Yıkılan bir hane değil insanlık kalesiydi. Şanlı çınarın, Osmanlı'nın mağlubiyetiyle İslâm'ın etrafındaki surlar yıkılmış, Müslümanlar mağlup olmuştu. Güç başkalarındaydı. Hak kendilerinde gibi caka satıyorlardı. Artık, onu tutup kaldıracak bir

pazu kalmadığı için hak ve hakikat kendisini doğrudan doğruya müdafaa edecekti, etmeliydi. Zaferini ikna ederek akıllarda ve kalplerde kazanmalıydı. Fakat, karşıda birler, on binler değil, milyonlar, milyarlar vardı. Bu kadar büyük tahrip için ne kadar süre gerekirdi? Bir zatın ömrü milyarlar ve koca bir dünyaya karşı yeter miydi? Zatın kıymeti ne olursa olsun ahval-i alem buna müsaade eder miydi? Meclisten yöneltilen bu soru, aslında durumun da tarifiydi.

Çağını okumuş, ihtiyacını görmüştü. Zaten donanımı da buna uygundu. İhtiyaç bir değil bindi ve hayatın her sahasındaydı. Asrına ve kendisinden sonraki asırlara yol gösterecek zat, komple bir insan olmalı, her ihtiyaca cevap verebilmeliydi. Zaten, işin sahibi, işin zorluğuna ve büyüklüğüne göre memurunu gönderirdi. Zatın durumu vazifenin büyüklüğünden belli olurdu. Seyda tereddütsüz, emniyet içerisinde konuştu:

– Sorun cevap vereyim.

O, dersini hem bunalan ruhuna, hem insanlığa verecek, o muhteşem meclis de buna şahit olacaktı. İlk soru geldi.

– Bu mağlubiyetin neticesi ne olacak, galibiyette ne olurdu?

Seyda, cevabını verdi. Cevapta hem idrak, hem hikmet parlıyordu. İfadeler fevkalade veciz ve belîğdi. Meclisten cevabın izahını istediler. Sanki biraz daha aynı meselenin deşilmesini, açılmasını istemişlerdi. Çünkü ifadelerinden hale ve istikbale misk kokuları ve nur aydınlığı yayılıyordu. İzahın arkasından sorular birbiri ardınca devam etti.

“Neden şeriat bu medeniyeti reddediyordu, Kur’ân’ın medeniyet anlayışı nasıldı, kader Müslümanlar’ın hangi fiillerinden ötürü haklarındaki bu musibete hükmetmişti, amirin hatada durumu ne idi?”

Onlar soruyor, Seyda cevaplıyordu. Heyecanlı, coşkuluydu.

Sırlıklam terlemişti. Sanki bir yandan izah yaparken, bir yandan da aynı ifadelerle Ezel-i Rahmet'e arz-ı hal ediyor, nefsinin ve neslinin beraatini istiyordu.

Musibet, bütünüyle şer demek değildi. Bazen şerden hayır, hayırdan şer çıkıyordu. Asırlardır İslâm'a sancaktarlık ve bayraktarlık yapmış, Allah'ın yüce olan adını başların üzerinde tutmuş, farz olan cihadı teminat altına almış, kendini İslâm alemine feda ve vakfetmiş olan bir devletin yaşadığı felaket, İslâm aleminin gelecekteki muhteşem saadetiyle telafi edilecekti. Sınırlı, küçük, kararsız bir anı, geniş istikbal ile değişen kazanırdı.

O pis medeniyetten Müslümanlar hep zarar görmüştü. Zira sefihti, zalimdi, inatçıydı, vahşiydi, bencildi. Hak nazarında kıymetsizdi. Kovulmuştu. Zararı faydasından çoktu. Galip gelirse idi, belki de Osmanlı'nın torunları o sefih cereyana kapılacak, Asya'da onun himayesine çalışacaktı. Müslümanlar'ın ve insanlığın insan tabiatına ve hakikate ters bir yola girmesinde rol oynayacaktı. Mimsiz medeniyetin zulümleri, onların hayata getirdiği şeylere karşı gönüllerde bir nefret uyarmıştı.

Dayanağı; hak yerine kuvvet, hedefi; fazilet yerine menfaat, kitleler arasındaki bağı; insan ve iman kardeşliği yerine ırkçılık, hayat anlayışı; yardımlaşma yerine kavga, hizmeti ve maksadı; hak ve ulvi hisler yerine heves olan bir anlayışın adı medeniyet de olsa, o hakikatte canavarlıktı, alçaklıktı.

Musibetin sebebi İslâm'ı yaşamaktaki ihmaldi. Ezel-i Hikmet, namaz meşakkat olarak görülüp tembellek edildiği için beş sene yirmi dört saat talim yaptırmış, bir aylık oruç tutulmadığı için beş sene aç bırakmış, zaten en alt sınırı ifade eden ve eli en sıkılara ölçü olan kırkta birlik zekatta bile cimrilik yapıldığı için, ahirete sadaka olması ümit edilen maddi kayıplar yaşatmıştı. O sıkıntılar günahlara kefaretti. Sadece haccın ihmali, musibeti değil gazabı çekmiş, günahlara kefaret değil, günahlara kaynak

olmuştı. Zira, İslâm dünyasının istişare meclisi hükmünde olan hac ihmal edilince, milyonlarca Müslüman, fitnelere kapılarak İslâm'ın aleyhinde kullanılmıştı.

Hindistan, düşman zannettiği babasının öldürülmesine yardım ettiği için babasının başında ağlıyor; Kafkasların Tatar'ı, öldürülmesine yardım ettiği şahsın öz annesi olduğunu iş işten geçtikten sonra anlayıp inliyor; Arap, kahraman kardeşini yanlışlıkla vuruyor ve şaşkınlığından ağlamayı bile beceremiyor; Afrika, tanıyamadığından öldürdüğü kardeşi için şimdi vaveyla koparıyordu.

İslâm dünyası, din düşmanlarının desiselerine kapılmış, bahadır evladı olan Türk milletine sahip çıkıp sadakat göstermemiş, bilmeden yıkılmasına yardımcı olmuş, şimdi saçını başını yoluyordu.

Fakat, bu musibet, günahkar insanları gazi ve şehit mertebesine çıkarmıştı.

Şimdi artık Türkler incinirken, alem-i İslâm ağlıyordu. Bu durum Müslümanlar'ın birliğine ve kardeşliğin güçlenmesine vesile olacaktı.

Meclisten, Seyda'nın izahlarına tasdik sesleri yükselmiş,

– Evet, ümitvar olunuz, şu istikbal inkılabı içinde en yüksek ve gür sada, İslâm'ın sadası olacaktır, denmişti.

Bu büyük bir kabul, bu büyük bir müjdeydi. Hakikatler izah edildikten, iman ve ilim yoluna yeniden döndükten sonra endişeye gerek yoktu. Asrın hekiminin tesbitleri ve reçeteleri doğruydü. O pazu bu yükü kaldıracaktı. Öyle ise İslâm'ın istikbali aydıdı. Hak, sonunda hak ettiği yeri ve değeri alacaktı.

Meclisin takdir ifadeleri arasında uyandı. Kendisini yatağın üzerinde, elpençe, oturmuş bir halde buldu. Terlemişti. Muhteşem bir hadise yaşamış, asırların rehberlerine Müslümanlar'ın içinde bulunduğu durumu ve onların gelecekteki muhtemel hal-

lerini anlatmıştı. Artık uyuyamazdı. O müjdeli ve sadık rüyadan sonra içi bir parça olsun rahatladı.

Yataktan kalktı. Abdestini aldı. Suyun serinliği gönlündeki ateşleri aldı. Yüceler Yücesi'nin huzuruna durdu. Ahşap köşkün küçük odasına nurlar yağıyor, tozlu zaman perdesi aralanıyordu. Virdlerini okudu. Sabah namazından sonra kapısı çalındı.

Kaderin cilvesi, manevi ve nurani bir meclisle görüştüğü gecenin sabahında, fikirleri ve maksatları muhtelif insanların görüştüğü başka bir meclise davet edilmiş, talebesi haber getirmişti. Bu elbette tesadüf değildi. Akıllar karışık, bakışlar bulanıktı. Ne zihinler duruluyor, ne düşünceler netleşiyordu. Herkes konuşuyor, herkes şikayet ve tenkit ediyor, böylece bir yer ve kıymet arıyordu. Çözüm neredeydi, reçete neydi? Niyetler halis miydi? Laflar icraata dönebilir miydi, dönecek miydi? Böyle bir durumda manen desteklenen kerim bir ele herkesin ne kadar da ihtiyacı vardı. Sözü söyleyen, mührü vuran birisine...

Seyda, bekleyen bakışlar arasından salona süzüldü. O gün zaten cuma namazını Ayasofya Camii'nde kılmayı düşünüyordu. Sadece Sultan Ahmet'teki bu toplantıya yetişebilmek için biraz erken çıkmak zorunda kalmıştı. Her zamanki gibi hürmetle karşılandı, yer gösterildi. Soluklandı Seyda... Meclisin maksadını anlamaya çalıştı, konuşulanları dinledi. Toplantıya katılanlar onun susmasını değil konuşmasını bekliyor, akıllarının onun sözleriyle durulacağını, yapmaları gerekenleri onun ifadelerinde bulacaklarını biliyorlardı. Durum vahimdi. İngiliz donanmaları İstanbul sahillerindeydi.

Böyle bir duruma düşüşün sebebi, aslında insanların uğraşlarından belliydi. Kimse hatayı kendisinde aramıyor, husumetleri ve şahsi kavgaları bir tarafa bırakma günü olduğunu düşünmüyordu. Hâlâ suçluyu aramakla meşguldüler. Gün birlik günüydü. Niyetler hak ve halis olmalıydı. Cemiyetin önündeki insanların

yüreklerindeki çatlak, Anadolu’da büyük uçurumlara dönüşür, uzlaşmaz ayrılıklar olarak görülürdü. Dışa karşı yapılacak şeylerden daha önemlisi içindeki bu zehirli ve zararlı düşünceleri imha ve ıslah etmekte.

Seyda, bir şey demiyor, talebin onlardan gelmesini bekliyordu. Nihayet birisi adeta “İçinde bulunduğumuz şu şartlarda bu mu yapılmalı?” dercesine sordu:

– Neden geldin geleli siyasete karışmıyorsun?

Hastalığı maddi bünyede görüyor, çareyi sadece maddi alemde arıyorlardı. İçteki yozlaşma ve çürüme kimsenin umurunda değildi. Dünün zaferlerinin önce gönüllerde kazanıldığı unutulmuştu. Batıdan ithal edilen çürük ve kokuşmuş direklerin Alem-i İslâm’ı ve istikbali omzunda taşıyabileceği zannediliyordu.

– Siyasetten ve şeytandan Allah’a sığınırım, dedi.

Bu ne demektir? Anlayamamışlardı. Seyda, soran bakışlara cevap vermek için devam etti.

– İstanbul siyaseti İspanyol hastalığı gibi bir hastalıktır. Fikri hezeyanlaştırır. Biz kendiliğinden hareket edenler değiliz. Başkalarının tesiriyle hareket ediyoruz. Avrupa üflüyor, biz oynuyoruz.

Seyda, kitap çapında cümlelerle meseleyi izah ediyor, başkalarının rengine boyanmanın fayda vermeyeceğini anlatıyordu. Evet, menfi akımlara kapılanların niyetleri halis de olsa emekleri boşuna ve neticesi zararlı idi.

Kimileri izahı anlamamıştı. Seyda bir şey yapmamaktan değil, başkalarından öğrenilen usullerle bir şey yapılamayacağından, “İspanyol siyaseti” diye anlattığı batıl metotların Müslümanlar’a, Müslümanlar’ın değerlerine uymayacağından bahsediyor, fakat bazıları anlamıyordu. Onlar sanki “atıl kalınsın” dediğini sanmışlardı. Bir gayret gösterisi ile söze girdiler:

– Dinsizliği görmüyor musun, meydan alıyor. Din namına meydana çıkmak lazım.

– Evet lazımdır. Fakat kati bir şart ile ki, harekete getiren İslamiyet aşkı ve dini gayret olmalı. Eğer hareket veya tercih ettiren siyaset veya taraftarlıksa, tehlikelidir. Birincisi hata da etse affedilebilir, ikincisi isabet de etse mesuldür.

Evet, din adına yola çıkanların hali Peygamberane, hedefleri İlahi rıza olmalıydı. Dünyevi beklentilerle, hırsıyla, rekabet duygularıyla yola çıkanlar ve bunu din adına yaptıklarını söyleyenler, niyetleri batıl olduğu için doğruyu yaparken bile mesul olabilirlerdi. Millet adına, din adına yola çıkmak sözü, dilde değil yürekte olmalı, hal, dili yalanlamamalıydı.

Bu nasıl anlaşılabilirdi ki? Öne çıkan, “Gelin!” diyenlerin kalbi mi yarılacak, içine mi bakılacaktı. Sordular:

– Nasıl anlarız?

Cevabı olamazdı bu sorunun. Herhalde: “O ötede belli olur veya haline bakın.” diyecekti. Hal dilini kim o kadar anlayabilir, kim kimin anladığı şeye itibar ederdi ki? Fakat yapılan izah, verilen cevap idraklerinin yüzünü güldürdü.

– Kim günahkar bir siyasi arkadaşını, dindar bir siyasi muhalifine tercih ederse onu harekete getiren siyasi, dünyevi maksatlardır. Hem umuma ait olan dini, kendine ait bir şey gibi gösterip ekseriyeti dinden soğutarak nazardan düşürenin itekleyicisi tarafgirliktir.

Elbette öyleydi. Rekabet meydanında hakkı anlatan, nasihatindeki tesiri kırarak dine zarar verir, o kıymetli şeylerin gönüllerdeki değerini düşürürdü. Rakibane hislerin konuştuğu yerde, hakkın kaybolmaması mümkün müydü? Ardından anlattığı misal meseleyi yüzde yüz izah ediyordu.

İki adam dövüşürken, yere düşeceğini anlayan zayıf adam, kendisi ile birlikte elindeki Kur’ân da yere düşmesin diye güçlü bir ele veriyorsa onun muhabbeti nefsine değil Kur’ân’a idi. Eğer

yere düşeceğini anladığında güçlüye karşı siper olarak Kur'ân'ı kullanıyorsa onun sevgisi nefesine idi.

Evet, siyasi arenada kendisine yer arayanlar, beceriksizliklerini, zaaflarını dindarlık iddialarının arkasına saklamaya çalışmamalıydılar. Kötü terzi diktığı elbiseyi “ben dindarım” diye satamazdı, orada sanatına bakılırdı. İşini iyi yapmalıydı. Dini kendileri ile bağlamamalı, varsa rüşlerini isbat etmeliydiler. Din kullanılmamalı, dünya için satılmamalı, hasis hislere alet edilmemeliydi.

Bütün bu anlatılanlardan sonra bazıları sözü asıl maksatlarına getirdiler. Mağlubiyete sebep olarak gördükleri vardı. Kızdıkları, öfke ile andıkları rakipleri vardı. Hariçten o kadar saldırı varken, vatan işgal ediliyorken içteki çekişmeleri unutamayanlar vardı. Adeta mağlubiyetten için için hoşnut oluyor, sanki lezzet alıyorlardı. Yenileni sadece kendi rakipleri sanıyorlardı. Söz onlardaydı:

– İttihatçılar'a şiddetle karşı idin. Neden şimdi susuyorsun?

Seyda, İttihatçılar'ın hatalarının, dine karşı laubaliliklerinin farkındaydı. Fakat memleket uğrunda azimle ve sebatla çalışanlarının da, vatanperverliklerinin de farkındaydı. Onlar, düşmana ülkeyi peşkeş çekmedikleri için düşman onlarla uğraşıyor, gizli maşalar bu sebeple aleyhlerinde yaygaralar koparıyordu. Ki içlerinde dini hassasiyet veya en azından dine karşı ciddi hürmet taşıyanlar da vardı.

Cevabı yine tereddütsüz, sesi alabildiğine gürdü. Akıllar başa gelsin ister gibiydi:

– Düşmanların onlara şiddetle hücumundan. Düşmanın saldırdıkları nokta onların iyilikleri, dayanıklılıkları, İslamiyet düşmanlarının elinde zehirleme vasıtası olmaktan kaçınmalarıdır.

Bence yol ikidir: Mizanın iki kefesi gibi; birinin hafifliği, ötekini ağırlığı hesabına geçer. Ben tokatımı, Antranik ile bera-

ber Enver'e, Venizelos ile beraber Sadi Halim'e vurmam. Nazarımda, vuran da sefildir.

Bu müthiş bir ölçüydü. Topyekün reddetmeye veya topyekün kabul etmeye karşı bir ilaçtı. İşte ayrılıklar, farklı düşünceler olabilirdi. Ama millet için, din için birlik noktalarını bulmak tercih edilmeli, rakibane hisler birbirlerini düşman görmelerine sebep olmamalıydı.

Ermeni Taşnak çete reisi Antranik ile Harbiye Nazırı Enver Paşa, Anadolu'nun yarısını istila etmeyi planlayan Yunan Başbakanı Venizelos'la Başkumandan Said Halim Paşa nasıl bir tutulabilirdi? Rekabet, taraftarlık derken insanlar iç dünyalarında ne kadar tefessüh etmiş, bu ithal siyaset insanları nasıl bir uçurumun kenarına getirmişti?

Seyda anlatırken onlar verecekleri cevabı düşünmüş gibi soruyu yetiştirdiler:

– Fırkacılık meşrutiyetin gereğidir.

Cevap, yine enfesti. Böyle fırkacılık olmazdı. Zira hırslı fırkacılar, iyiyi değil, başkalarının zaafında yükselmeyi arıyordu. Particiliği müşterek doğruları bulmak yerine, hep ters istikamete gitmek diye görüyorlardı. Belki de öyleydi. İnatlarından meleği şeytan, şeytanı melek diye alkışlıyorlardı.

Son soruları yine rekabet hislerinin eseriydi:

– Mağlubiyet malumdu. Biz bilirdik, bilerek bizi belaya attılar.

Bu düşünce kulaklara hep fısıldanmış, akıllar hep karıştırılmış, ikilik çıkarılmış, muhaliflere dillerini geveze edebilecekleri bir bahane verilmişti. Halbuki ateş çemberinin içine alınan Osmanlı savaşa ister istemez girmişti. İngiliz'in, Rus'un, Fransız'ın istekleri, oyunları, kışkırtmaları bitmiyor, her türlü arzuları zelilane yerine getirilsin istiyorlardı. Düşman her türlü muhalif sese destek veriyor, birbirine rakip olacak her türlü girişimi destek-

liyordu. Birlik, dirlik bozulsun, vahdet sarsılsın yeterdi. İşgal o zaman daha kolay olacaktı. Seyda bu dağılımıslığa ve tefrikaya fırsat veremezdi. İngiliz'in, Fransız'ın fısıldadığı bozguncu fikirlere sözlerini balyoz gibi indiriyor, bu fikirleri un ufak ediyordu. Öyle düşünülmesi onu celallendirmişti. Onun için soruya cevabı sert oldu:

– Acaba siyaset dahisi Hindenburg gibi bir insanın nazarında harbin neticesi meçhul kalırsa, sizin gibi acemilere nasıl malum ve açık olabilir. Acaba fikir dediğiniz şey, (Allah korusun) arzu olmasın. Bazen zalimane şahsi intikam, arzuya fikir görüntüsü verir.

Yahu pis bir çamura düşmüşsünüz! Misk-i anber diye yüzünüze, gözünüze bulaştırmaya ne mânâ var?

Seyda samimiydi. Milletın ve vatanın yaşadığı yangını yüreğinde hissediyordu. Bunlar olmasın diye harp meydanlarına atılmış, bir masumun zülfü dağılmasın, mabetlere namahrem eli değmesin diye defaatle ölümü göze almıştı. Atını kurşunlara doğru sürerken yüreğinde volkan patlıyor, sipere girmeyi bile içine sindiremiyordu. Yanmayan yakamazdı. Bu sözler onlara, “Kendinize gelin, kısır çekişmeleri bırakın. Vahşi kabileler bile dıştan saldırıldığında aralarındaki kavgaları unuttur. Gün bugündür, bir olun, dininiz ve vatanınız için savaşın!” demekti. Önemli olan da buydu zaten... Kahraman milletin necip evlatlarının yürekleri ve zihinleri bulandırılmasın, ölüme gülererek yürümeleri işten bile değildi. Onlar hayatı uğruna feda edebilecekleri değerler için yaşıyorlardı.

Nurani meclise gece söylediği sözler de, siyasilerin ruhlarındaki karanlıklardan ötürü sordukları sorulara verdiği cevaplar da, aklından çok yüreğinden çıkmış, parçalanan vatanla birlikte şerha şerha yarılan nur dolu kalbinden dökülmüştü. Bununla birlikte selim bir akıl, sağlam bir kafa o sözleri mihenge vurduğunda sadece takdir ve hayranlığını ifade edecek, şaşmaz bir

ibre gibi istikameti gösteren bir insanla karşı karşıya olduğunu görecekti.

Bu Seyda'nın, düşman kuvvetlerinin hain planlarına indirildiği darbelerin birincisiydi. Düşman istila edebilir, topuyla tüfeğiyle gelebilirdi. Önemli olan karşılarına “cihan yıkılsa sarsılmayacak, imanı, sevinci, acısı, vicdanı, gayesi bir olan” kahramanları çıkarabilmek, onlara, herkesin, her şeyden ümidini kestiği noktada taarruza geçecek ruhu üfleyebilmektir. Seyda'da bu aşk, bu iman vardı. Bunu daha 1907'lerde İstanbul'a geldiği andan itibaren onu takibe alan karanlık güçler ve uluslararası komiteler de biliyordu, o gün onu dinleyen İstanbul eşrafı da biliyordu.

Toplantıdan müsaade isteyip ayrıldığı anda arkada kalanların, arkada kalamayacak kadar ufku açılmıştı. Zaman sen ben kavgasının, geçmişin hesabını yapmanın zamanı değildi. Anadolu İstanbul'a bakacak, ona göre şekil alacaktı. Burada parlayan kıvılcım bütün Anadolu'yu saracaktı. Kimsenin böyle bir günde o kıvılcıma zarar verecek bir yola girmeye hakkı yoktu. Seyda, binlerce Anadolu yiğidinin yüreğinde dalgalanacak kutsi ateşin ilkinin İstanbul deryasına o gün attı.

Seyda'nın o günkü irşat ve ikazları milletin silkinip kendine gelmesi için çok önemli bir adım oldu. Artık ihtilaflar aranmıyor, birlik noktaları ve yapılması gerekenler konuşuluyordu. Düşmanın en tehlikeli fitnesi tesirini kaybetti, kardeşin kardeşe çektiği kılıç düşmana yöneldi.

Halkın itibar ettiği isimler sık sık bir araya geliyor, Akif'in ifadesiyle elemleri bir yüreğin kârı olmadığı için paylaşıyorlardı. Ağlanacaksa birlikte ağlıyorlardı. Zaten, iman şairinin kalbi işgal kuvvetlerinin askerlerini görmeye dayanamıyor, bunun için arka sokaklardan yürüyor, vapurların alt kamaralarında oturuyordu.

Seyda'nın, Akif'in, Naim'in, Ferit'in, İzmirli'nin uğrak yer-

lerinden biri de Eşref Edip Bey'in Sebilürreşat Dergisi'nin yazıhanesiydi. Orada hislerini, düşüncelerini paylaşır, yarenlik ederlerdi.

Bazen hep birlikte Çamlıca'ya, Seyda'yı ziyarete giderlerdi. O konuşunca diğerleri susuyordu. Naim bu durumu: "Bediüzzaman söze başladı mı biz hayran hayran onu dinleriz." diye anlatırdı. Vakıa her biri tarihe altın harflerle yazılacak çapta sözler söyleyen ve o çapta hayat yaşayan insanlardı. Rüşlerini isbat etmiş, şahıslarının kavgasını yapmayacak kadar kendilerini aşmışlardı. Mütevazıydılar. O izzetli insanlar hakkı tutup kaldırmanın yolunu arıyorlardı. Davalarına hayatlarını, şahıslarını, zevklerini vakfetmişlerdi. Şahısları adına erimiş, yok olmuş, mefkûreleri adına yücelmiş, dirilmişlerdi.

Seyda'nın etrafındaki talebe halkası da her geçen gün artıyordu. Zira onu tanıdıktan sonra ayrı kalmak çok zordu. Hâlâ Horhor Medresesi'nin unutulmaz hatıralarıyla yaşayan eski talebeleri fırsatını buldukları anda soluğu İstanbul'da, Seyda'nın yanında alıyordu. Ve sonra herkes onun vereceği vazifeyi bekliyor, o hepsine şahsına uygun vazifeler veriyordu. Çoğunlukla herkes kendi vazifesini biliyor, ona yoğunlaşıyordu. Seyyid Şefik, Mihri Halev, Müküslü Hamza, Molla Süleyman ve Abdurrahman bu talebelerin ilk halkasıydı. Her zaman Seyda'nın etrafında pervane, emrine amadeydiler. Birbirine tam itimat eden ve tam bir teslimiyetle çalışan birkaç adam, yüzlerin, binlerin yaptığını yapabiliyordu. O sadık, talebeleri de ona sadıktı.

Seyda, Darü'l Hikmet'teki vazifeleri ile birlikte şahsi gayreti ile de hareket ediyor, başkalarının teşvikini ve görevlendirmesini beklemeden lüzumlu gördüğü şeyleri yapıyordu. İngiliz'in, Yahudi'nin beslemesi şom ağızlar iman esaslarına saldırıyor, Seyda hemen kalpleri ve zihinleri takviye etmek için iman esaslarını izah eden bir eser yayınlıyor, birlik ruhu sarsılıp ümitler kırılmak

istendiğinde cepheyi çelik bir duvar haline dönüştürmek için başka bir eserini kaleme alıyordu. Seyda bütün bu kitapları yine biriktirdiği paralarla bastırıyor, ücretsiz dağıtıyordu. Kahraman ve fedakar talebeleri eserlerin basılması ve yayılmasında cansiperane çalışıyordu. 1918'de Enver Paşa'nın da katkıları ile bastırılan İşaret-ül İcaz'ı, 1919'da Abdurrahman'ın yazdığı Tarihçe-i Hayat, onu yine 1919'da yayınlanan Nokta, Hakikat Çekirdekleri ve Sünihat takip etmişti.

İstilacı gaddar güşman, araya tefrika atmadan bir şey yapamayacağını biliyor, Seyda ümmete doğruyu gösteren bir mürşit olarak her çıkışlarına bir hamle ile cevap veriyordu. Mesaisini yine birliği temin edip kardeşlik ruhunu canlandıracak, kısır çekişmeleri ortadan kaldıracak hizmetlere teksif etmişti. Bu o gün yapılması gereken en önemli şeydi.

1920'nin başlarında, mütarekenin karanlığını fırsat bilenler tarafından Paris'te Kürtlerle Ermeniler'in ittifak ettiği haberi yayınlanmıştı. Daha Ermeniler'in katlettiği şehitlerin kanı kurumandan bunu imanlı bir Kürt yapmazdı, yapamazdı. Hem kime karşı yapacaklardı?

Muhammed Sıddık, 22 Şubat 1920 tarihli İkdam gazetesini eline aldığı sabah, o yazıyı gördü. Bir anda kan beynine sıçradı, ruhu sıkıldı. Bu nasıl bir haber, ne çirkin cüretti. Kim kendisinde Kürtler'in iman kardeşlerine ihanet edebileceğini ifade etmek cüretini bulabilirdi. Hemen Seyda'ya koştu.

Seyda, Muhammed Sıddık'ın gelişinden telaşını anladı. Meseleden haberi vardı. Muhammed Sıddık bir parça rahatladı. Nasıl olsa bir yol gösterecek, yapılması gerekeni söyleyecekti. Öyle de oldu.

Önce, şarkın itibarlı isimlerini bir araya topladılar. Her biri, ulaşabileceği her yere ulaşacak, bu hain tuzağın tahribine set çekmek için Şark-i Anadolu'dan gelen bütün Müslümanlarla gö-

rüşecek, aynı gazetede hemen bir protesto yazısı yayımlanacak, Kürtler adına böyle bir şeyi yaptıklarını iddia edenlerin hakikatte Kürt olamayacakları ilan edilecekti.

Yazı yazıldı, altına hepsini temsilen Seyda, Ahmet Arif ve Muhammed Sıddık imza attı. Yazının başında gazetenin haberine atıfta bulunulduktan sonra şöyle deniyordu:

– Dört buçuk asırdan beri İslâm birliğinin fedakar ve cesur hizmetçisi ve taraftarı olarak yaşamış ve dini esaslara sadakati hayat gayesi bilmiş olan Kürtler, henüz beş yüz bine yakın şehidin kanı kurumadan, şişlere geçirilen yetimlerin, gözleri oyulan ihtiyarların hatıralarını üzüntü ile anarken; İslamiyetin zararına olarak, tarihi ve hayati düşmanlarıyla birlik anlaşması yaparak, dini sadakatlerinin tersine ayrılık arayan bir yolu takip edemezler. Buna dayanarak, Kürt milli vicdanının bu tarz hassasiyetlerine ters hareket edenleri de tanımazlar. Ve biricik emelleri de dini ve milli birliği muhafaza olduğundan, durumun izahına delalet buyurulmasını muhterem gazetenizden istirham ederiz.

Yazı gazetede yayımlandı. Bu şekilde bir fitnenin daha önü alındı. Zaten Seyda, Türk milletini İslâm'ın sancaktar ve bayraktar abisi olarak görüyordu. Bunu her fırsatta ifade etmiş, Türk milletinin Kur'ân'ın methine mazhar olduğunu söylemişti. İslâm'ın birliğini ve dirliğini sağlamak vazifesi ve şerefi onundu. Ona karşı olunamaz, zayıflığından istifade edip arkasından vurulamazdı. O kimi soyların abisi, kimilerinin annesi, kimilerinin babası, kimilerinin kardeşi gibiydi. İnsafı ve insanlığı olan kendi ailesinin büyüğüne, en yakınına bunu yapamazdı. Türkler, bütün kardeşleri hakkında bir siyanet meleği olmuş, şefkatle davranmış, onları kendisine tercih etmişti. İslâm ailesinin lideri olmak ancak o ağabeyin yapabileceği bir şeydi. Bunun tarih de, fitrat da şahidiydi.

O gün, doğuda isyan çıkarma düşüncesi kursaklarında kalsa

da, din ve vatan düşmanları bunu ellerinde bir bozgun aracı olarak saklamaya devam ettiler.

Son zamanlarda sahillere gelip giden yük gemilerinin ve sokaklarda salma gezen ecnebi kadınların sayıları oldukça artmıştı. Fıçılar dolusu içki hilafetin şanlı merkezine taşınıyor, kadınlar kalbi ve fikri sıhhati bozmak için bütün şirretliklerini kullanıyordu. Bu ancak fesat odaklarına yakışan bir silahtı. Acizliklerinin ve sefihliklerinin şahidiydi. Günahın vicdanında mahkum ettiği zavallılar iradelerini yitirdikçe onların istismarı daha kolay olacaktı. Melekleri imrendiren nezahete asırlardır bulaştırdıkları kirle yüzlerini sıvamak istiyorlardı. Ne yazık ki tahrip kolaydı ve bu tahriple yıkılanlar oluyordu.

Ribat yapar gibi maddi manevi sınırları bekleyenler, hemen harekete geçtiler. Nesli onların kirli ellerine ve emellerine bırakamaz, en zayıf anında öz evladın kendi milletini ve devletini arkadan vurmasına izin veremezlerdi.

Seyda, 1920'nin 5 Mart'ında, Cuma namazını Cağaloğlu'ndaki Nallı Baba Camisi'nde kıldı. Namazdan sonra caminin yakınındaki Matbuat Cemiyeti'ne geçti. Orada vatan ve din aşığı insanlardan bazıları bir araya gelecek, bu maksatlı tahribe karşı nasıl mücadele edileceği görüşülecekti.

Toplantıya Seyda'dan başka, Şeyhülislam Haydarizade İbrahim, Dr. Tevfik Rüştü Aras, Tarık Us, Hamdullah Suphi, Dr. Emin Paşa, Velid Ebuzyiya, Eşref Edip, Müderris Mustafa Şekip, Dr. Süheyl Ünver, Mahzar Osman, Fahrettin Kerim, Dr. Şükrü Hazım katılmış, her biri kendince önemli gördüğü noktalara temas etmişti.

Meşihat'taki izin süresi biten ve toplantıya Darü'l Hikmet adına katılan Seyda söz aldığı anda arkadaşlarının hislerine tercüman oldu. İçki, kumar, gibi sari illetlerin düşmanlar tarafından Müslüman halka bulaştırılmak istendiğini, düşmanın bunları bi-

rer tahrip silahı olarak kullandığını, bu kötü hasletlerin yayılmasının tesadüflerin değil, ciddi çalışmaların ve gizli komitelerin eseri olduğunu, dinin de reddettiği bu çirkin şeylerle her vesileyle mücadele edilmesi gerektiğini, bilhassa matbuata bu mevzuda ciddi görevler düştüğünü anlattı. Matbuat yanlısın değil doğrunun, çirkinin değil güzelin sesi olmalıydı.

Katipliğe seçilen Dr. Şükrü Hazım konuşulanları ve kararları kaleme aldı. Orada, içki, uyuşturucu, sigara ve sefahet ile ülkeyi işgal etmek isteyenlere karşı tertemiz bir cephe daha oluştu. Ve o cemiyete Hilal-ı Ahdar dendi.

Anadolu işgal altındaydı. Yeşilay'ın kurulmasından on bir gün sonra 16 Mart 1920'de İngilizler İstanbul'u işgal ettiler. Necip millet vatanının istilası karşısında sessiz kalamazdı. Anadolu'ya gönderilen paşalar, dinini, vatanını, ırzını çiğnetmemek üzere harekete geçen dağınık kuvvetleri organize etmiş, milli müdafaa hareketini başlatmışlardı. Devlet ve millet nefes alıp verebilen her fertten yardım bekliyordu. İstanbul'dan Anadolu'ya gönderilen askerler, ilim, fikir ve devlet adamları tarihe ders verecek fırtınayı koparmak için harekete geçmişlerdi. Müslüman Türk'e zincir vurmak isteyenlere haddi bildirilecekti.

Artık istense de, istenmese de tarihe altın harflerle imzasını atan muhteşem bir devlet son soluklarını alıyordu. Her yeninin eskidiği, her faninin ayrılık vaveylaları kopardığı gibi... Güvenilen, sevilip bağlanılan kim kalmıştı ki bitevi... Şanlı çınar devriliyor, Osmanlı guruba giden bir güneş gibi el sallıyordu. Evet, devletler ölüyor, devirler ölüyor, insanlar ölüyordu. Aldanmakta fayda yoktu, gün akşam oluyordu.

Memleketin üzerine çöken hava onu bütünüyle tesiri altına almıştı. Kimilerinin imparatorluk dedikleri "Devlet-i Aliye" bile yıkılırken, insan yıkılışını nasıl hatırlamaz, nasıl hala gafletle yaşar, uyanmazdı? Nazarını nefesine baktırmayıp, afaka dağıtan

siyasi havanın tesirinde kalmamalıydı, kalamazdı. Peygamberimizin savaş esnasında bile namaz kıldırmasının, farzı yerine getirmenin yanında bir de bu hikmeti vardı demek... Zahirdeki şiddetli çalkantılar insana kendisini unutturmamalı, bilakis aczini hatırlatmalıydı. Madem ölüm vardı, ona hazırlık yapmak en dehşetli anda bile ihmal edilemez, belki daha hassas hale gelinirdi.

Seyda, kırk dördüne henüz girmişken kendisini seksen yaşındakilerden farklı görmüyordu. Ömür ağacının meyvesi ölüm değil miydi? Aynı noktaya ulaştıktan sonra birkaç adımın farkı var mıydı? Hayal değildi, uzak değildi. Hakikatin yakınlığı kadar yakındı bu... Ölüm aniden geliyor, defter beklenmedik bir anda kapanıveriyordu. Bu defterin ikincisi, ölümün çaresi yoktu. Dergah-ı İlahide halini şefaatchi yapıyor, “Garibem, bikesem, zaifem, natuvanem, el eman kuyem, af vü cuyem, medethahem, zidergah et İlahi” diyor, hıçkırıklar ve kelimeler dudaklarında düğümleniyor, iki büklüm oluyor, aczine merhamet dilenirken ağlıyor, ağlıyordu. Öyle ya, garipti, zaten dünya bir gurbet diyarıydı, ayrılıktı ana vatandan... Hem Seyda memleketinden, akrabalarından da ayırıydı. Yurdunu düşman istila etmişken bu garipliği bin kat fazla duyuyordu. Kimsesizdi, “Bu gün ben kimsesiz kaldım, Ey kimsesizler kimsesi” diyordu her hali... Zayıftı, insan zayıftı zaten... Düşen yapraktan, uçan serçeden, öten bülbülden, ezilen çimenden daha zayıf... Geçmişin ah u vahını, geleceğin endişesini, ipi elinde olmayan ve sürprizlerle gelen hadiselerin ağırlığını, akrabalarının, ahbablarının, nevinin ve bütün mahlukatın kederlerini cılız omzu nasıl taşır, akli ve kalbi onca yükü nasıl alırdı? İhtiyacı ebede kadar dağılmışken sermayesiz ve güçsüzdü. Medet istiyordu. O’na medet edebilmek, ancak her şeye gücü yetenin şanıydı. Günahını itiraf ediyor, yardımını O’ndan diliyordu.

O ruh hali içerisinde iken bir gün Eyyüb’e gitti. İnsana her

an ölümü hatırlatan, misafirlerinin, “Dün biz de sizin gibi oynar gezerdik, unutmayın yarın siz de bizim gibi toprak olacaksınız!” diye adeta bas bas bağırdığı Eyüp Sultan kabristanının dereye bakan yüksek bir yerine oturdu. İstanbul’un ufkuna mezarlıkların arkasından baktı. Sanki sessiz sessiz konuşan binlerce mezar, “yolcular, uzanın yere upuzun” diye sesleniyordu. Uzandı hayalen yanlarına... Müşahede etti hallerini... Mezar taşlarına değen rüzgarın uğultusu duyuluyor, rüzgarlar bile korkuyla ürperiyordu. Ruhu çekilir gibi oldu. Sanki ölüyor, onun ölümü ile ona ait koca bir alem yıkılıyordu. Her insanın hayatı şahsi aleminin direği değil miydi? Fakat bu halet-i ruhiye olanca ağırlığıyla onu, o günlerde neden sarmıştı ki? Tesirinden kurtulamıyordu.

– Acaba, bu kabristanın mezar taşlarındaki yazılar mıdır ki, bana böyle hayal veriyor, dedi kendi kendisine.

Artık mezarlıkların üzerinden İstanbul’a değil, sadece kabristana bakıyordu. Birden kalbine:

– Bu senin etrafındaki kabristanın, yüz İstanbul, içinde vardır. Çünkü yüz defa İstanbul buraya boşalmış. Bütün İstanbul’un halkını buraya boşaltan bir Hakim-i Kadir’in hükmünden kurtulup müstesna kalamazsın, sen de gideceksin, diye bir ihtar geldi.

Kabristanı bir süre daha gezip, bir süre daha dinledikten sonra Eyüp Sultan Camisi’nin mahfelindeki küçük odaya çekildi. Aynı düşünceler, aynı ruh hali orada da onu sardı. O anda odada misafirdi ve o odadan çıkacaktı. İstanbul’da da, hatta dünyada da misafirdi. Misafir yolunu düşünmeliydi. Nasıl odadan çıkacaksa bir gün İstanbul’dan, bir başka gün dünyadan çıkacaktı.

Seyda’nın kalbine gelen bu şeyler insan tabiatının bir mürşidin gönlünde dile gelmesiydi. Aklına gelen düşüncelerden ötürü kalbinde ciddi bir hüznün duydu. Bu nasıl bir dünya, bu nasıl bir iş, bu nasıl bir bağlılıktı? Ölüm ne garip bir hadiseydi. Zira

ölünce sadece birkaç dostuna değil binlerce dostuna, bütün bir insanlığa ve hayata “hoşçakalın” diyecekti. Var olmak ne güzel, ne büyük bir nimetti. Varlığın bütün bu nimetlerinden ölümle ayrılacaktı. Bir değil, iç içe binlerce ayrılığı yaşayacaktı. İçi içine sığmıyordu. Tekrar kabristanın o yüksek tepesine döndü.

İbret için gittiği sinema sahneleri geldi gözünün önüne... Setlerde çekilen görüntüler artık canlı değildi. An, insan, mekan ölmüştü sanki. İnsanın önünden hareket eden cenazeler geçiyordu. Hayaline dedi ki:

– Madem bu kabristanda olanlardan bir kısmı sinemada gezer gibi görülüyor; ileride katiyen bu kabristana girecekleri, girmiş gibi gör; onlar da cenazelerdir, geziyorlar.

Ölen aktörler sinemada canlı gibi görünüyordu. Halbuki ka-birdeydiler. Bugün yaşayanlar, bakışlarını biraz öteye çevirseler kendilerini de o diyarda görebilirlerdi. Bunu görmek zor değildi. Dostlar ölüyor, dünya ölüyor, her şey ve herkes sağa sola sapa-madan idama gider gibi ölüme yürüyordu. Ruhunda duyduğu ağırlık bir kat daha artmıştı ki, birden Kur’ân’ın mucizevi ayetleri aklına geldi. Çocukluğundan beri her sıkıntısında imdadına yetişen Gavs-ı Azam Şeyh-i Geylani Hazretleri yine temessül etti.

Âyetlerin diliyle kâinatı okudu. Evet, bitkisel hayat seviyesindeki canlılar çekirdek halinde ölüp toprağa düşünce, onları bir filiz, bir başak halinde diriltten Sonsuz Kudret, hayatın en üst mertebesindeki insanları ölünce kim bilir nasıl diriltecekti. Her ölümü bir dirilişe vesile kılan Sonsuz Şefkat, bir çiftçinin toprağa tohumları serpmesi gibi, başka bir hayatta sümbül vermesi için en sevgili sanatını bir rahmet kapısı olan toprağın altına geçici olarak atıyordu. Tohumları, tohumlarda bitkilerin hususiyetlerini muhafaza eden Rahmet, hayatına ait her ayrıntıyı kaydettiği insanı diriltmemek üzere toprağın altında bırakmazdı.

Hem, kendisi İstanbul’a esareten, sürgünden gelmişti. Ora-

da bir iki dostu kalmış olsa bile dostlarının çoğu burada olduğu için gelmeye can atmıştı. Kosturma'dan İstanbul'a dönmek ayrılık değil kavuşmaktı ve öyle de olmuştu. Geldiğine çok da memnundu. O düşman memleketinin soğuk kış gecelerinden kurtulmuştu.

Bunun gibi, çocukluğundan o güne kadar sevdiği pek çok dostu, belki yüzde doksan dokuzu kabristana göçmüşlerdi. Burada kalan birkaç dostu da oraya gidecekti. Onun içindir ki, dünyadan ahirete gitmek ayrılmak değil, dostlara kavuşmaktı. Son değil, başlangıçtı.

Kur'ân'ın bu ihtarından sonra kabristan ona İstanbul kadar sevimli geldi. Yalnızlık, sohbet ve ünsiyetten daha hoş göründü. Çamlıca'ya dönerken içinde imandan neşet eden huzur, zihninde farklı planlar vardı.

SOFİ MİRZA EFENDİ

İstanbul'a bahar geldiği gibi Seyda'nın köyüne de bahar gelmişti. Yağmurlar yağıyor, Nurs'un yamaçları yıkanıyordu. Sanki gökler ağlıyordu. Sanki onların da bir yitikleri, uğurladıkları vardı. Sular çözülmüş, kar sularına bahar süngerlerinden sıkılan sular karışmıştı. Mevsim diriliş mevsimiydi. Ölürsen baharda ölmeliydi insan... Diriliyor gibi ölmeliydi. Ceviz ağaçları da, köyün yamaçları da yeşil elbisesini giyinmeye başlamıştı. Taze dallar sürgün veriyorken, yaşlı bir çınarın da beli bükülüyor, solukları tükeniyordu. Ölüm, herkese geliyordu.

Peygamber torunuydu ayrılan... Dedeleri belki bir zulme uğramamak, belki de bir zulme bulaşmamak için gelmiş, dağların, tepelerin arkasındaki bu köye yerleşmişlerdi. Artık, o günden sonra o köy küçük bir Medine olmuştu. Al-i Beyt'ten olduklarını hiç dillendirmemiş, bununla hiç paye aramaya çalışmamışlardı. Tevazu anlayışlarında da, kulluk şuurlarında ayrı bir derinlik vardı. O kadar az bahsedilmişti ki, artık neredeyse unutulmuştu. Saadet asrında kopan bir fırtına ile oraya savrulmuşlardı. Zahiri çetin, batını rahmet olmuştu. Sanki kışta kopan fırtınaların güzel çiçekleri dünyanın dört bir yanına dağıtması ve her yanı cennet bahçelerinden bir bahçe haline getirmesi gibi, model insanlar o fırtınalı içtimai hadiselerin çetin eliyle dünyaya dağıtılmıştı. O tohumlar çiçek açmış, meyve vermiş, melek misal insanlar yetişmişti. İşte, onlardan birisi daha guruba giden güneş gibi el

sallıyor, bu fani diyardan ayrılıyor, dedesine, dostlarına gidiyordu. Onun dedesi, İnsanlığın Efendisiydi (sallallahu aleyhi ve sellem). O'na gitmek kayıp değil, ayrılık değil, kavuşmaktı, kazançtı.

Seyda, hayatını kılı kırk yarar gibi titiz yaşayan babası ile hep iftihar etmiş, hassasiyetinden hep dersler almıştı. Namazı, ibadeti onda görmüş, kul olmayı onun hal dersinden anlamıştı. Köyün bir oda küçüklüğündeki camisine onun elinden tutarak yürümüştü. Kulluğun saadetini ilk o mütevekkil adamın halinde yudumlamış, üç dört yaşından itibaren onun engin ufkundan hayata bakmıştı. Babası, komşularının tarlasından, bahçesinden hayvanları bir tutam ot koparmasın diye ağızlarını bağlar, kendi tarlasına kadar öyle götürüp getirirdi. Küçük bir köyde, dağların arkasında olmak değil, ışığa gem vurup binmek, zamanı mekanı aşmak, maddi mahiyeti bir pranga gibi taşımamak önemliydi. İşte, o adam öyle bir adamdı, bir insanlık ufkuymdu. Adı, sofiye çıkmıştı.

Metindi, gözü pekti Sofi Mirza'nın... Sık sık, oğlu ile ilgili haberler duyar, günler aylar sonra köye ulaşan, ulaşana kadar şekil ve mânâ değiştiren haberlere gülerdi. Hatta bazen, doğru bildiği yoldan dönmeyen, doğruyu en zalim insanlara bile haykırmaktan çekinmeyen oğlu hakkında, "Oğlun ölmüş!" diye haberler gelir, annesi ağlar, o güler, "Demek oğlum yeni bir kahramanlık yapmış!" derdi. Kendisine ayan olanı başkasından niye dinleyecekti.

Bir gün, ciğerparesini çok özlemiş, bir işleğe binerek Nurs'tan Van'a gitmişti. Oğlunun Vali Tahir Paşa'nın konağında kaldığını biliyordu. Merkebinin valinin konağına sürdü. Kapıda görevliler karşıladı. Yol yorgunu, basit kıyafetli köylüye, kimi aradığını sordular. Söyledi. Fakat "babasıyım" demiyordu. Görevliler Seyda'ya haber verdi. Seyda, kapının önünde babasını görünce hemen koştu, ellerine sarılıp öptü. Kucaklaştılar. Doyasıya baktı

oğluna... Yiğit bir delikanlıydı. Seyda, babasını konağa alırken Mirza Efendi oğlunun kulağına fısıldadı:

– Burada benim, senin baban olduğumu kimseye söyleme.

Kendisini gariban bir köylü olarak görüyor, babalık şefkatiyle oğlunu sakıncı, onun incinmemesini kendi onurundan eftal tutuyordu. Seyda, babasının nurani yüzüne bakıp tebessüm etti. Öyle bir babaya sahip olmak şerefini niçin saklayacaktı.

Birlikte valinin ve diğer ileri gelenlerin bulunduğu salona geçtiler. Seyda, büyük bir coşkuyla babasını içerdekilere tanıttı:

– Bu zat, benim babam Sofi Mirza’dır.

Sofi Mirza Efendi, girişte eşiğe yakın bir yere oturmak istedi. Seyda, babasını baş köşeye, Vali Tahir Paşa’nın yanındaki sedire oturttu.

Mirza Efendi, Gavs-ı Hizan gibi hakikat erlerinin, “on gavs olmaya tercih edeceği” makamdaydı. Bir gün Gayda köyüne, Gavs-ı Hizan diye maruf Seyyid Sıbgatullah Hazretleri’ni ziyarete gitmişti. Dergahı o köydeydi. Daha Seyda dünyaya gelmemişti.

Seyyid Sıbgatullah, Sofi Mirza’nın geldiğini haber aldığı anda hemen ayağa kalkmış, onu karşılamış, kucaklamış, dergaha geririp baş köşeye, kendi oturduğu yere oturtmuştu. Bu kadarı yetmezmiş gibi koca şeyh susmuş, Mirza Efendi’yi dinlemiş, ne dedi ise “beli, beli” diyerek tasdik etmişti. Şeyhin talebeleri bu duruma fevkalade şaşırılmışlardı. Kimdi bu adam ve şeyhleri ne için onun her sözünü tasdik ediyor, “her sözüne evet” diyordu.

Mirza Efendi gittikten sonra Molla Halid-i Eruki, Gavs’a yaklaşmış:

– Kurban, bu fakir adamda ne var ki, bu kadar iltifatlarda bulundunuz? Bize göre siz bu Sofi Mirza’ya fazla iltifat ettiniz, yahut bize öyle geldi, demişti.

Molla Halid, “fakir” dediği adamdaki zenginliği, serveti gö-

rememişti. İşte Gavs-ı Hizan, o meşhur cevabını o soru üzerine vermişti:

– Efendiler, bu Sofi Mirza ilerde öyle bir zata baba olacak, sulbünden öyle bir çocuk dünyaya gelecektir ki, yüz kutbiyet onun derecesine yetişemez. O zata baba olmayı ben on gavslığa tercih ederim!

Oğlunu İslâm'ın ve insanlığın istikbali olarak görmüş, ona vesile olan babanın hakkını takdir etmişti. Çekirdekte meyveyi, meyvede çekirdeği yakalamıştı.

Seyda, Eyüp kabristanında dünyanın fani ve fena bir diyar olduğunu iliklerine kadar duyarken, işte o Sofi Mirza Efendi guruba giden bir güneş gibi el sallıyordu. Zaman mekan dürülmüş, mesafeler aradan kaldırılmış, aşılmış, Seyda'ya babasının vefatı bildirilmiş, bu onun bütün bütün dünyadan soğumasına yetmişti. Demek ki, Seyda'nın içinde kopan fırtınaların bir sebebi de buydu. Yine önceden yaşamış, sonradan haber almıştı. Artık aneden öksüz, babadan yetimdi. Dünyasında yeri doldurulmaz bir boşluk daha açılmıştı. Yüreğinde fırtınalar kopuyor, ancak Kur'ân'ın ayetleriyle teselli buluyordu. Eğer, o ayetler imdadına yetişmese, belki kıyamete kadar ağlayabilirdi. O kadar mahzundu.

YENİ SAİD

Artık ahşap köşkte kalamazdı. Onun o günlerde ülfete değil, uzlete ihtiyacı vardı. Hem bu sebepten ve hem de yıllardır onu takibe alan güçlerin tarassudundan kurtulmak için sessiz sedasız köşkü terk etti. İstanbul'un manevi kuvvetinin sarsılmaması için kendisine düşen vazifeyi de böylece daha rahat yapabiliyordu.

Sarıyer'in Fıstıklı Bağlar mevkiinde iki katlı küçük bir ev kiraladı. Ev Seyda'nın uzun süredir arzuladığı münzevi hayat için gayet uygundu. Daha Kosturma'da iken hayatını bir mağara ya çekilip ibadet-ü taatla geçirmeye karar vermiş, buna bir türlü muvaffak olamamıştı. Küçük ev, sessizliği ve etrafındaki mezarlıkları ile ölümü hatırlatıyordu. Yalnızlığa alışmalıydı. Sonunda yalnız ölecek, kabre yalnız girecekti.

Artık sancılı cevherin sadefi o küçük evdi. Ruhundaki çalkantı hâlâ durulmamış, belki şiddetlenmişti. Bu neyin haberi, neyin hazırlığıydı? Nereden nasıl bir menfez arıyordu? Bulunmaz ve bilinmez hangi tılsımı bulacak, hangi sırrı bilecek ve sadece kendisinin değil insanlığın yaşadığı krizi dindirecekti? Ruhunu binbir türlü alıcıyla donanmış gibi insanlar adedince yaşanan çöküntüyü ve sarsıntıyı duyuyor ve o üstüste yığılan onca yükü bir paratoner gibi savurup dağıtacak bir kuvvet arıyordu.

Çocukluğundan beri hep harikulade haller yaşamış, bazen işaretler, beşaretler almış, mütevazı tabiatıyla çok defa "Bana bu lütuf ile ihsan nedendir?" diye şaşırmış, fakat ufkunda hep tam

olarak tarifini yapamadığı bir ışık, bir nur görmüştü. Bu nur nasıl bir sahada tecelli edecekti, bilememişti. Acaba istihdam edileceği yol, içtimai sahada mı, siyasi sahada mı, ilmi sahada mı, manevi sahada mı idi? Ne idi o adı konulmamış muştı? Kendisini toz kanatlı bir kelebek kadar aciz ve zayıf hissediyordu. Sanki gece vakti gaiplerden gelen bir sese uyanmış, sanki avcılarının yakıcı oklarına maruz kalmıştı. Başına yastığında yer, ayağını bastığında yer yoktu. Bir haldi o, o ufukta yaşanan... Bilinmiyor, çözülemiyordu. Kâinat yeni bir doğuşa, yeni bir oluşa gebeydi. Tarihin sayfalarına altın harflerle adı yazılan hiçbir zatın zuhuru, hali, hayatı tesadüf eseri değildi. Bu çağ başkaydı. Bir çağ yangını vardı ki, dünyayı kuşatmış, milyarları tesirine almıştı. Bilgi ve servet dalalet ehlinin silahı haline gelmiş, akıllar ifsat edilmişti. İlimler inkişaf etmiş, hayat bütün yönleriyle yaşanır olmuştu. Bir sahada ayağa kalkmak çok da önemli değildi. Gelen, ya komple bir donanımla gelecek, bütün ihtiyaçlara cevap verecekti, ya hiç kimseye söyleyecek bir sözü ve tesiri olmayacaktı. Vazifeli şahıs güya şartların hal diliyle ismarladığı bir adam olmalıydı.

İçinde yiv yiv derinleşiyor, bekliyordu. Dışarda aramaya ne hacet, alemler insanda saklıydı. O ölümden korkan bir insan değildi. Buna hayat tarihi çok açık delillerle ve defalarca şahitti. Fakat nedense “Ölüm haktır.” sözü beyninde hep dönüyor, kalbinde hep ağırlığını hissettiriyordu. Sanki ona dünyayı maksat haline getiren, ölümü unutan insanlığın ruh hali yaşatılıyor, küçüklerin ayağıyla yürüyeceği bir yola dersini versin diye itiliyor. Çıkışı bir misal, bir model olsun diye... Çekirdek bir hayat yaşar gibiydi.

Günlerce, gecelerce içindeki yangınların sönmesi için dua etti. Bir gün, üst katta, deniz tarafında olan küçük odaya geçti. Maviliklere değil, satırlara daldı. Kitaplar vesilesiyle selefın büyükleriyle konuşuyor, medet istiyordu. Muhtelif yollar, deği-

şik sözler vardı. Tereddütte kaldı. Nihayet, çocukluğunda cevizi kaybolduğunda bile imdadına çağırıldığı, “Cevizimi bul, sana bir fatiha.” dediği, defalarca bu şekilde cevizinin ortaya doğru yuvarlandığına şahit olduğu, siyanet kanatlarını bir melek gibi hep başının üzerinde hissettiği Abdülkadir-i Geylani Hazretleri’nin Fütuh-ul Gayb isimli kitabına eli uzandı. Kendisi Mecmuat-ül Ahzap’ta geçen kasidesinde: “Doğu’da, batı da nerede olursan ol, o fitne asrında yardımındayım.” demiyor muydu? Dün, Horhor Kalesi’nden düşerken yardımına koştuğu gibi, batıda yaşadığı bugünlerde de elbette yardımına koşardı. Fütuh-ul Gayb’dan tefeül yapacak, söylenen sözün kendisine hususi denk düşürüldüğü düşüncesi ile ondan bir sahife açacaktı. Çünkü Geylani Hazretleri, Allah’ın bildirmesiyle kendisinden yaklaşık sekiz yüz sene sonrasını gören, ona göre konuşan ve tasarrufu devam eden bir zattı.

Kitabı açtı. Şeyh, acayip bir şey diyor, ağır konuşuyordu. Herkes onu tabip biliyorken, şeyh ona başka bir şey söylüyordu.

– Sen kendin hastasın, kendine bir tabip ara!

İnsanların manevi hastalıklarına derman olmak üzere kurulan Darü-l Hikmet’in en önemli azasının, şahsının ve çağının ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için işe yeniden ve kendinden başlaması gerekmişti. Seyda, Şeyh’e:

– Sen tabibim ol, dedi.

Yazılanları şahsına yapılan bir ikaz ve irşat gibi görerek, kendisini ona muhatap tuttu. Okudu. İfadeler çok şiddetliydi. Ruhunun sarsıldığını hissediyor, hiç tanışmadığı ve tesir hakkı vermediği gururu çok sert darbeler alıyordu. Ancak kitabın yarısına kadar dayanabildi. Adeta can yakan cerrahi bir ameliyat geçirmiş, yorgun ve bitkin düşmüştü. Bitiremeyecek, daha fazlasına tahammül edemeyecekti. Kitabı dolaba kaldırdı.

İnsan bu değil miydi? Bazen bir çocuğun vereceği teselliye

bile muhtaç, bazen değil bir alimin, en ami bir adamın yapacağı ikaza aç... İnsan bu değil miydi?

Bir süre Füyuh-ul Gayb'a hiç yaklaşmadı. O açmıyor, kitap konuşmuyordu. Aradan zaman geçiyor, şeyhin söyledikleri te-sirli bir ilaç gibi bütün benliğine dağılıyor, onu kendisine getiri-yordu. Adeta ameliyatın acısı gitmiş, sıhhati kalmıştı. Başından aşkın bir merhametle karşı karşıyaydı. Dolaba sevinçle uzandı elleri... Şeyh söze kaldığı yerden devam etti. O kadar süre sus-turulmaya gönül koymamıştı. Artık ifadeler Seyda'yı sarsmıyor, feyzini ve istifadesini sağlıyordu. Şeyhin duaları ve virdleri de dersleri kadar önemliydi. Aklı aydınlanmış, nefsi devasını bul-muş, kalbi sonsuza açılıp ferahlamıştı.

Fütuh-ul Gayb'ı bitirince, ışığa gem vurup binen bir başka ufkun kapısını çaldı. Hususi fazilette ufku tutan bir büyüğün yanından ayrılıp, umumi kemalatta kutbu tutan bir başka büyüğün yanına gitti. Onları, onların dilinden hakikatleri dinliyordu. Şa-hıslarını hak yolunda eritip birer delil haline gelmiş kahramanla-rı... Elinde "İkinci Binin Müceddidi" diye bilinen İmam-ı Rab-bani Hazretleri'nin Mektubat'ı vardı. İmam-ı Rabbani, 1564'te, aşure gününde doğmuş, sünnete riayetden ayrılmamak isterce-sine 63 yaşında vefat etmişti. Yaklaşık yirmi kuşak evvelinden dedesi Hz. Ömer gibi o da Hazret-i Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) aşığiydi. Kim bilir Hazret ona ne diyecek, asırların ar-dından görünen arkadaşına neler tavsiye edecekti. Yollarını adım adım biliyordu. Arkalarında patika değil şehrah, puslu değil nurlu bir iz bırakmışlardı. Seyda, halisane niyetlerle yine tefeül yaptı. Kâinatta zerrelere kürelere tesadüfe yer olmadığı gibi, bu acaip denk düşme de tesadüf olamazdı. Sayfayı sanki o değil, gaipten uzanan ışıktan bir el açmıştı ve koca imam ona seslenir gibi "Mirza Bediüzzaman'a" diye yazmıştı.

– Fesubhanallah! Bu bana hitap ediyor.

Seyda, hicri üçüncü asırda yaşamış Bediüzzaman-ı Hamedani'den başka, Bediüzzaman lakaplı bir meşhur bilmiyordu. Demek ki, İmam'ın zamanında da aynı lakapla anılan birisi vardı ve İmam ona iki mektup yazmıştı. Seyda, mektupları kendisine yazılmış gibi dertlerine derman buldu. Belki, perdeler açılmış, Hazret bir mektupla iki adrese hitap etmişti. İmam, Sofi Mirza Efendi'nin oğlu Bediüzzaman'a:

– Tevhid-i kible et, diyor ve bu nasihatini de bir temsille izah ediyordu:

– Bir mahalde ikamet eden, her mahalde bulunur. Mahaller arasında gezen hiçbir mahalde olmaz.

Her yeri gezip, her kapıyı çalan kendisini tefrikaya atmış olurdu. Bir üstat tutmalı ve sadece onun izinden gitmeli, başkası ile meşgul olmamalıydı. Kendisine yapılan bu ikaz ve nasihatini anlamış, fakat nasıl tatbik edeceği, kimin peşinden gideceği konusunda bir türlü karar verememişti. Bir tek yola yönelmek komple tabiatına çok da uygun gelmiyordu. Acaba kasıt neydi?

– Bunun arkasından mı, yoksa ötekinin mi, yoksa daha ötekinin mi arkasından gideyim?

Her mürşitin kendisine has meziyeti, güzelliği, cazibesi vardı. Birisini diğerine tercih edemiyor, birisini diğerinden daha az kıymetli göremiyordu. Belki de geçmiş asırlardaki nurlu yolların bütünüünü cami ve tasarrufta hepsinden yetkili olan bir hareketin başına nasip edilecek adama, birisinin arkasında olmak değil, hepsinin başında olmak düşmüştü. Zira, sonda gelen, en büyük oluyordu.

Nihayet rahmet imdadına yetiştii, Seyda kararını verdi:

– Bu çeşitli yolların başı, bu cetvellerin kaynağı, şu yıldızların güneşi Kur'ân-ı Hakim'dir. Hakiki tevhid-i kible bunda olur. Öyle ise, en ala mürşit de, en mukaddes üstad da odur.

İmam-ı Rabbani'nin maksadını anlamış, kararını vermişti.

Bu onun yaratılış donanımına ve asrın ihtiyacına en uygun olanıydı. Zira, ilimlerin bu denli inkişaf ettiği, hayatın bu kadar iç içe girdiği bir çağda hakiki bir mürşit her ihtiyaca cevap verebilir bir donanıma sahip olmalıydı. O, ne manevi ilimleri ve ne de maddi ilimleri ihmal edebilirdi. Onun deryasına bardağımı daldıran her fitrat, tabiatına uygun Kur’ani reçeteyi bulmalıydı. Eğer imkan varsa ve lütfedilmişse öyle olmak Hz Muhammed’e (sallallahu aleyhi ve sellem) hakiki bir talebe olmak demektir.

Yıllar önce: “Kur’ân’ın sönmez ve söndürülmez bir güneş olduğunu isbat edeceğim!” diye yola çıkanın önüne kader yepyeni bir yol açmıştı. Asrın idrakine dersini Kur’ân verecekti. Belki de o, Kur’ân’ın vereceği dersin dile geldiği ağız olacaktı, kim bilir?

Daha Cihan Harbi patlak vermeden çok önce sadık bir rüya görmüştü. Doğu’da Ararat Dağı diye bilinen meşhur Ağrı Dağı’nın altındaydı. Birden o koca dağ infilak etti. Ağzından ateş deryaları çıkıyor, dağ gibi parçalarını dünyanın dört bir tarafına dağıtıyordu. O dehşetli manzarayı hayretle seyrederken birden yanında annesi belirdi. Teselli etti:

– Ana korkma! Cenab-ı Hakk’ın emridir, O Rahim’dir ve Hakim’dir.

Daha dört yaşındayken de annesini yine o teselli etmiş, dağda fırtınalı bir yağmura yakalandıklarında: “Ana korkma, yanında Said var!” demişti. Kim bilir, bir gün belki mahkeme-i kübrada da öyle olacak, darda kalmışlara: “Yanınızda Said var!” diyecek, İnsanlığın Efendisinin (sallallahu aleyhi ve sellem) sancağı altına çekecek, saadetlerine vesile olacaktı, kim bilir... Abdülkadir-i Geylani, yıllar önce yazdığı kasidede: “Adm gibi mesut olacaksın!” demişti ya...

Rüyasında annesini teselli ederken yanında beliren önemli bir zat, emir verir gibi konuşmuştu:

– İ‘caz-ı Kur’ân’ı beyan et.

Uyandıĝında tarif edilemez bir ruh hali içerisindeydi. Rüya insanın içini rpercecek kadar farklıydı. Söyleneni hissetmiş, anlamıştı.

İnsanlık alemi büyük çalkantılar ve yıkımlar yaşayacaktı. Ayaklar baş, başlar ayak olacak, doĝru yanlışla yer deĝiřtirecek, irkinle gznel aynı vitrinde satılacaktı. Kur'ân'ın etrafındaki surlar yıkılacak, yüzlerce yıldır ona ve ona ait değerlere el ve dil uzanmasına meydan vermeyen evlat yenilecekti. Zalim, sefih, batıl, fakat galip olanlar haklılık ve üstünlük iddiasına girecek, dine akıllarınca tepeden bakacak, önünde kalkan olacak bir g kalmadıĝı için Kur'ân, kendi davasını kendisi müdafaa edecek, onun yüksek hakikatleri ve ifadeleri elik zırhı olacaktır.

ocukluĝundan beri aldıĝı pek çok manevi ihbarat gibi, bu mesajla da Kur'ân'ın kâinatın tılsımını ozen, her müşkülü hal-
leden mesajlarını insanlara ders vereceĝini anlamıştı. Fakat nasıl ve ne ile? Onu daha tam olarak bilemese de, vazifeli olduĝunu hissediyordu. İşte son olarak, Fıstıklı Bağlar'dan açılan manevi pencerelerle ona bir kez daha Kur'ân'ı rehber tutması söylenmişti. Uĝruna ruhunu feda edebileceĝi Kur'ân'ı elbette rehber tutacak, onun yeniden gönüllerde taht kurması için azami ihlasla, sonunu düşünmeden, kahramanlık ahlakıyla çalışacaktı. Kurtuluş haberi yine perdenin ardından gelmiş, dĝm zlmş, ruhu rahatlamıştı. O günden sonra eski hali eski zamanda kaldı. Artık yeni bir Said vardı.

Seyda, bütün bu çalkantıları yaşarken savaş devam ediyor, o, savaştaki vazifesini de ihmal etmiyordu. Zira ne gün ve ne de ömür sermayesi böyle bir ihmali kabul ederdi. Anadolu'da fiili, İstanbül'da manevi kurtuluş hareketleri vardı. İngilizler, bozgunu İstanbül'dan başlatmak istiyor, İstanbül'daki zlmenin Anadolu'yu ozeceĝini düşünüyorlardı. Manen sarsılanı madden yıkmak zor deĝildi.

Dessas İngiliz, manevi mukavemeti kırmak için türlü türlü hilelere başvuruyordu. Askerini kurtarıcı diye tanıtacak kadar yüz­süzdü. Bir yandan da kayıtsız şartsız teslimiyet bekliyor, “yalnız kalmış bir devletin birkaç devletle birlikte iken yapamadığını şimdi hiç yapamayacağını” söylüyordu. Milleti, onun yüreğindeki imanı hesaba katmıyor, kimle muhatap olduğunu unutuyordu.

Seyda, medrese medrese dolaşiyor, gazetelere yazılar yazıyor, soruları cevaplıyor; manevi kuvveti takviye ediyordu. Bir gün onu Medreset-ül Kuzat'ta, bir başka gün Sokullu Medresesi'nde görmek mümkündü.

Bir sabah vaktiydi. Yağmur yağmış, İstanbul göklerden gelen rahmetle yıkanmıştı. Seyda, içinin derinliklerine yelken açmış ilerliyor, talebesi hemen yanında onu takip ediyordu. Meşihat'a gidiyorlardı. Bir aralık karşıdan gelen tanıdık bir yüz gördü. O hüzünlü günlerde, böyle samimi ve nezih bir sima görmek Seyda'nın içinini rahatlatmıştı. Hatıralar canlandı gözünde... Zaman sel dolaplarını ne kadar da süratle çeviriyor, insan bir dağdan yuvarlanırlar gibi ömrünü nasıl da tüketiyordu. Yaklaşık on yıl önceydi. Sultan Reşat'la birlikte Rumeli'ne seyahate çıkmışlardı...

Sultan'la, ikinci meşrutiyetin ilanından sonra tanışmıştı. Meşrutiyet'in Şeyhülislam ve ulema tarafından imzalanması için bir merasim yapılmış, o merasime Seyda da davetli olarak katılmıştı. O gün, arkadaşlarının ısrarıyla üzerine bir cüppe giymişti. “İlmi seviyenize uygun bir kıyafet olsun!” demişlerdi. Halbuki o çok defa, ayağında çizmesi, belinde kuşağı ve hançeri, başında taylasanı sarığı ile dolaşıyor, hakkındaki bakışı bir parça da olsa kırmak istiyordu.

İmza merasimine geçilmeden evvel, padişahın saçığı öpülecekti. Bu, Devlet-i Âliye-i Osmaniye'ye bağlılığın bir kez daha ilanı idi. Tahtın sağ tarafından sırma bir saçak sarkıtılmıştı. Önce

Şeyhülislam Mehmed Ziyaeddin Efendi saçağı öptü ve geri geri çekilerek Sultan'ın yanında durdu. Daha sonra sırası ile bütün alimler ve yüksek rütbeli memurlar ve kumandanlar saçağı öptüler. Bazıları Sultan'ın cübbesinin eteğini öpmeyi tercih ediyordu. Bu, bir şahsın saçağını veya cübbesinin eteğini öpmek değil, Osman Gazi'den Akşemseddin'e, muhteşem bir maziden uzanan eli öpmektir. Bir manevi şahsiyete hürmetti.

Seyda, sıra kendisine geldiğinde hürmet ve vakarla yürüdü. Elleri göğsündeydi. Tam padişahın önüne geldiğinde:

– Esselamü aleyküm, dedi.

Sultan, şaşırılmıştı. Yanındaki paşaya döndü:

– Kim bu hoca?

– Efendim, bu zat, hiçbir şartta baş eğmeyen bir zattır. Lakabı Bediüzzaman, ismi Said'dir.

Seyda'nın saçağı öpmemesi, reddinden değil, belki kendi manevi durumunun gereğindendi. Bütün Osmanlı Padişahları gibi dindar ve müttaki olan Sultan Reşat bunu anlamıştı. Zira o zatın her halinden hikmek ve nezaket dökülüyordu. Sultan alimlere olan hürmetinin ve ilme olan aşkının gereğini yaptı:

– Ben şimdiye kadar ilmin izzetini muhafaza eden pek az insan gördüm. Hakiki alim, işte böyle izzet-i ilmiyeyi muhafaza edenlerdir, dedi.

O hareketi başkası yapsa belki mesele olacak, belki tatsızlık çıkacaktı. Fakat o ufka bu izzet çok yakışıyor, hiç iğreti durmuyordu. Onu gören ister sultan, ister köle olsun, bir anda içi ısınıyor, onu bir vakar, kemal ve güzellik abidesi olarak tanıyordu.

Sultan Reşat, merasim boyunca hep o Bediüzzaman denilen alimi takip etti. Sanki saadet asrından kopup gelmiş, İstanbul sahiline vurmuştu. Derin murakabesi, padişahın yanında iken bile hakiki Sultan'ın huzurunda olduğunu bir lahza unutmayan hali padişahı da bitirmişti.

İmza merasiminde sıra Seyda'ya geldiğinde, Seyda kalabalığa döndü:

– Meşrutiyet-i şeriye olarak imza ediyorum,dedi.

Bu sözü, herkesin duyabileceği bir şekilde üç kere tekrarladı. Daha sonra Said yazarak imzaladı. “Allah’ın emirlerine itaat edildiği sürece kabulümdür.” demek istiyordu.

O gün Sultan Reşat’ın dikkatini bir hayli üzerine çeken Seyda, Sultan tarafından 1911 haziranında yapılan Rumeli seyahatine Şark’ı temsilen davet edildi.

Seyahat süresince gerek Sultan’la, gerekse alimlerle tatlı sohbetleri oldu. Bir gün oturmuş, alimlerle aralarında konuşuyorlardı. Şeyhülislam Mehmed Ziyaeddin Efendi, bazı fenni buluşlara taraftar olmadığını ifade ediyor, onları bidat olarak görüyordu. Seyda, Şeyhülislam’a sordu:

– Peki, elektrik bidat da, gaz lambası asıl ve esas mıdır?

– Siz sadede haricine çıktınız.

Seyda, Şeyhülislam’ın bu sözü üzerine hemen yerinden kalktı ve gidip elektriğin düğmesini kapatarak lambayı söndürdü.

Etraf bir anda zifiri karanlık olmuştu. Karanlıkta Seyda’nın sesi duyuldu.

– Şimdi sadede geldik, bahse devam edebiliriz.

Seyda’nın bu latifesi odadakileri güldürdü.

Rumeli’yi Serezliler idare ediyordu. Serez hem idari hem ilmi bir merkezdi. Serez’e geldiklerinde Seyda, Müftü İsameddin Efendi’de misafir kalmıştı. İşte, sabahın o erken saatinde Seyda’nın Sultan Ahmet sokaklarında gördüğü adam, o müftüydü. Seyda hemen yanına yaklaştı. Tebessüm ederek sordu:

– Beni tanıdınız mı?

– Elbette tanıdım. Tanımaz olur muyum? Bediüzzaman Said Efendi... Peki siz beni tanıdınız mı?

Seyda, serhat boylarından Anadolu içlerine çekilmiş o akıncı torununa bir kez daha tebessüm etti:

– Nasıl tanımam... Sizin evinizde misafir olup da, yediğimiz yemeklerin bakiyesi halen dişlerimizin kovuğundayken, nasıl unutturum?

Vefa ve yapılan iyiliği unutmama işte buydu ve ancak bu kadar güzel ifade edilirdi. Demek, acı kahvenin kırk yıl hatırı kırkların arasında korunuyordu. Kucaklaştılar. İki dost o üzüntülü günlerde aynı istikamete doğru yürürken çoktan geçmişin yamaçlarında dolaşmaya başlamışlardı. Seyda, İsamettin Efendi'yi ağırladı, izzet ve ikramla uğurladı.

Kurtuluş Savaşı olanca şiddetiyle her cephede devam ederken, işgalciler İstanbul'da elbise değiştirir gibi taktik değiştiriyor, her gün bir başka kisveye bürünüyorlardı. İstanbul'u çözmek, Anadolu'nun çözülmesi için şarttı. Maskenin arkasındaki çirkin suratları sırtımasa, kötülükleri gizlenebilecek kadar olsa etraflarında belki çirkinini güzel diye alkışlayan birkaç saf bulabilirlerdi. Nitekim her şeye rağmen bulmuşlardı da... “İngiliz Muhipleri Cemiyeti”ni kurdurmuş, ikinci başkanlığa Said Molla adında birisini getirmişlerdi. Mason ve inançsız bir adam olan Said Molla'nın ismi, Molla Said'i de çağırıyordu. Bu isim benzerliğinden ve o ismin halk üzerindeki itibarından da istifade edilebilir, olmazsa en azından Seyda'nın halk üzerindeki itibarı kırılmış olurdu.

Yıllar öncesinden attıkları tohumların meyvelerini topluyor, muhtelif propagandalarla en olumsuz şeyleri lehlerine çeviriyor, çevirmeye çalışıyorlardı. Karakteri ve maneviyatı zayıf insanlar da onların tesirinde kalıyor, tahrip şiddetli oluyordu. İnsanların kafalarının karışmaması da çok zordu. Dürriyade, Şeyhulislamlık adına bir fetva vermiş, düşmanlara karşı savaşanları asi olarak göstermişti. Muhtelif camilere, zaaflarından istifade edilen

hocalar çıkartılmıştı. Adamlar, İslâm düşmanlarının muzafferiyetine dua ediyordu. İngiliz ve Yunan askerlerini kurtarıcı olarak anacak kadar sapkın ve şaşkındılar. Seyda, bu tarz hadiselere şiddetle mukabele ediyordu. Kafası karışık insanlar Meşihata geldi, meseleyi yine ona sordular:

– Anadolu aleyhine çıkan fetvaya ne dersin?

Aslında herkes o fetvanın bir baskının eseri olduğunu biliyordu. O gün, şeyhülislama itaat, dilinin kerhen söylediğine değil, kalbinin istediğine itaatle mümkün olacaktı. Seyda, fetvayı dini esaslar açısından değerlendiren, umumi değil, hususi ve hatalı bir fetva olduğunu anlatan bir cevap verdi. “Fetvay-ı mahz değil, kazayı tazammun eden bir fetvadır” dedi. Yanlıştı, yanlıştan dönülmeli, hak sahibine iade edilmeliydi. O anlatıyor, anlattıklarını onunla birlikte bulunan talebeleri, özellikle yeğeni Abdurrahman kaleme alıyordu. Son sözleri meselenin net ifadesiydi:

– Zaten şimdi hakikatler değişmiş. Ters şeyler isim değiştirerek yer değiştirmişler. Zulme adalet, mukaddesat için yapılan cihada isyan, esarete hürriyet deniliyor.

Zaten, Dürrizade'nin fetvasına karşı, yetmiş altı müftü, otuz altı ilim adamı fetva vermiş, on bir mebus da fetvaya imza atmıştı. Seyda'nın da o fetvayı desteklemesi halk için çok önemliydi.

Daha sonra Seyda'ya, özellikle bazı işgalcilerden niçin daha fazla nefret ettiğini ve onların siyasi manevralarının neden bu kadar tesirli olduğunu sordular:

– Sebep bir değil, bindir. Beni en çok rahatsız eden, manen ahlakımıza vurduğu darbedir. Edirne Kapı Camii'nde, bir İslâm hocasının diliyle Venizelos gibi zalim bir şeytana dua ettirildi. Hilafetin merkezinde Müslümanların diliyle şeytanın yolunda olan İngiliz ve Yunan askerleri kurtarıcı, hataları, temizleyici ve karşılarındaki mücahit topluluğu canı ve zalim olarak söylendi, dedikten sonra sorunun ikinci kısmını cevapladı.

– Onların siyasetinin en belirgin vasfı, fitnekarlık, ihtilafıtan istifade, menfaat yolunda her alçaklığı irtikap, yalancılık, tahripkarlık, hariçte menfiliktir.

Bir adam kocaman bir binayı bir günde harap eder. Bir taburu ihtilale verir.

Seyda, cevap verdikçe muhatapları rahatladı. Onun anlattıkları dilden dile, kulaktan kulağa yayıldı.

Düşman, merkezi tutmuşken, tahrip bu kadar şiddetliyen, plan, milleti içten çökertmekken, o, özellikle İstanbul'da kaçıyordu. O gün, bu yönüyle en şiddetli cephe orası idi ve o, hayatı boyunca cephede mücadele etmeyi mevzie girmeye tercih etmişti.

Düşman bir taraftan manevi mukavemeti kırmaya çalışırken, bir yandan da maddi yığınak yapıyordu. Kuvvet muvazenesi yoktu. Şartlar lehlerine görünüyor, akılları gözlerine indiği için perdenin ötesini hesaba katmıyorlardı. Yakacak, yıkacak, bitireceklerdi.

Yunan Başvekili Venizelos'un keyfi yerindeydi. Sevgili dostu İngiliz Başvekili Loyd George ile anlaşmış, avuçlarını ovuşturmaya başlamıştı. Dostu ona elli bin askeri donatacak silah vermeyi taahhüt etmişti. Bu teçhizat gücüne güç katacak, Anadolu'nun bir ucundan girip diğerinden çıkacaktı. Kovacaktı Türkler'i... Nereye? Nereden geldilerse oraya... Belki de yerin dibine... Böylece yüce kralları Aleksandros'un düşlerini süsleyen arzusu yerine gelmiş olacaktı.

Seyda, Fıstıklıbağlar'dan da ayrılmış, tekrar Ayasofya medresesine dönmüştü. İşgal güçlerinin desiselerini kırmak için gün boyu görüşmeler yapıp, yazılar yazarken, gecelerini de duada geçiriyordu. Dua bir şeyi sahibinden istemektir ve bu şarttı. Zira sebeplere ne kadar riayet edilirse edilsin, kapı ne kadar çalınırsa çalınırsın, açılması için emir gerekliydi. Venizelos, taaruz etmek

için fırsat kolluyor, Seyda düşmana fırsat vermemesi için Rabbinin dua dua yalvarıyordu.

Bir cuma gecesinde, yine seccadesinin üzerindeydi. Uzun uzun namaz kıldı. Rükunun, secdenin hakkını verdi. Neredeyse ayakta durduğu kadar rükuda, rükuda durduğu kadar secdede durdu. O gece özel bir maruzatı olacak, Rabbinden hususi bir şey talep edecekti. Güç O'nun, kuvvet O'nun, asker O'nundu. Mehmetçiğin ve masum Anadolu insanının o gün her şeyden çok buna, yani duaya ihtiyacı vardı.

Namazdan sonra açtı ellerini... Müddesir suresinde geçen "Rabbinin askerini ancak kendisi bilir!" ayetini okuduktan sonra: "Ya Rabbi senin askerinin çoktur. Bu melunlara fırsat verme!" dedi. Bu duayı o kadar tekrarlardı ki, adeta yüreği şerha şerha yarıldı. Elleri duadan inmiyor, şairin: "Galip et, çünkü bu son ordusudur İslâm'ın" dediği ordunun muzafferiyeti için yalvarıyordu. Gecenin karanlığına nur hüzmeleri gözyaşları damlıyor, ezeli kaderin kurtuluşu ferman vermesini diliyordu.

O saatlerde Seyda medresede, duada, Yunan Kralı Aleksandros sarayında, uykudaydı. Rahattı, endişesi yoktu. Başkalarına ölüm kusmayı düşünürken, ölmek hiç aklına gelmiyordu.

Aleksandros, maymunları sever, sarayında maymun beslerdi. Gecenin ilerleyen saatlerinde maymunlarda bir gariplik başladı. Kafeslerinde sağa sola sıcıyor, huzursuz, garip sesler çıkarıyorlardı. Bir aralık nasıl oldu ise oldu, maymunların kafesinin kapısı açıldı. İrice bir maymun kafesten dışarıya çıktı. Yolu biliyor gibi ilerledi. Ne nöbetçiler fark etti, ne hizmetçiler gördü. İşte Aleksandros'un odasındaydı. Adam, loş odada başındaki karnayı fark ettiğinde gözleri fal taşı gibi açıldı. Gördüğü şeyin ne olduğunu uykunun mahmurluğu ile ilk anda anlayamadı. Korku yüreğini parçalamış, ödü kopmuştu. Bu da neyin nesiydi böyle? Bu garip yaratık da neydi? Maymun, boğazına geçirdi dişleri-

ni... Aleksandros, hırıltı ile kıvrandı. Nefes almakta zorlanıyordu. Soluk borusu parçalandı. Gürültüye nöbetçiler yetiştiğinde çoktan iş işten geçmiş, kral ölmüştü. Maymun sanki kaderin kendisine biçtiği görevi yapmıştı. Odanın içerisinde sağa sola sıçrayıp kaçmak için menfez ararken askerler tarafından öldürüldü.

O gecenin sabahında Molla Süleyman, Divanyolu'na çıktı. Seyda'nın çorbasını ve gazetesini alacaktı. Gazetede haberi gördüğünde şaşırdı. Gazetede garip, inanılmaz bir haber vardı. Bir maymunun, bir insanı ısırarak öldürmesi olağan, rastlanılan bir hadise değildi. Hele hele bir kralı öldürmesi hiç de olağan değildi. Çorbayı da aldıktan sonra hemen Seyda'nın yanına döndü.

Gazetede, Yunan kralı Aleksandros'u, sarayında bir maymunun ısırıldığı, kralın öldüğü, ısırılan maymunun öldürüldüğü yazıyordu.

Seyda, gazeteyi görünce çok sevindi. Rabbine hamdetti. Evet, Kur'an doğru söylüyordu, Rabbinin askerleri mahlukatın sayısı adedince çok ve çeşitliydi. Her şey O'nun emrini dinleyen bir nefer gibiydi. Firavun'un sarayını karıncalara yıktıran, Nemrud'u bir sineğe mağlup ettiren kuvvet, asrın kibirli zalimlerini de maskaraya çevirmiş, bir maymunla mahvetmişti. Güldü:

– Süleyman, bir kalem getir de bu hayvanın arkasından bir mersiye yazalım.

Kalemi aldığı anda elindeki gazetenin boşluklarına kalbine o anda doğan şeyleri yazdı. “Rabbinin askerlerini ancak kendisi bilir!” ayetini serlevha yaptı. Başlığını “Mücahid bir hayvana mersiye” koydu.

“Rabbin askerlerinden birisi de o mesut maymundu. O kadar hayırlı bir hayvandı ki, müminleri memnun, kafirleri mahzun, Yunan'ı mecnun etmişti. Öyle bir tokat vurmuştu ki, siyasetin çarkını bozmuştu. Loyd Georg'u kudurtmuş, Venizelos'u

adeta kahrından gebertmişti. Siyasetin mizanında çok ağır bir yere oturmuş, küfrün ordularını, zulmün askerlerini bir hamlede havaya fırlatmış, tarumar etmişti. Başlarındaki gurur maskesini düşürmüş, maskara ederek bütün alemleri onlara güldürmüştü. Bu kahramanlığıyla cennete girecekleri müjdelenen nadir hayvanlar kervanına katılmıştı, zira o da bir şehitti.”

Maymunun kralı ısırarak öldürmesi düşmanların müşterek planlarını bozdu. Yunanlılar geçici bir süre de olsa kendi iç meselelerinin derdine düştü. Aleksandros'un yerine geçen Konstantin, onun kadar çılgın ve saldırgan bir kişiliğe sahip olmadığı için tek diş kalmış canavarların ihtiyacına tam cevap veremedi. Loyd George olanlara inanmıyor, çıldırıyor, “Doğu ve batı tarihi bir maymunun bir adamı ısırması yüzünden değişti.” diyor. Bunu acı fakat basit bir tesadüf olarak yorumlayacak kadar ufuksuz, Yerlerin ve Göklerin Sahibinin muradından habersizdi. Onlar yere bağlı kalmış, Seyda göklerin kapısını çalmıştı. Onlar, kör, sağır maddeye inanmış, Seyda her şeyin ipinin Rahmet-i Sonsuz'un elinde olduğunu bir lahza hatırından çıkarmamıştı. Bu yine imanın küfre galebesiydi.

Düşmanla adeta satranç oynanıyor, karşılıklı sürekli hamleler yapılıyordu. Kibirli işgal güçleri, milletin manevi direncini kırmak için yeni yeni taktikler geliştiriyorlardı.

Bu defa kendi dinlerinin efdaliyetini göstermek gibi bir gayrete düştüler. İslâm'ı bilmiyor, başka ülkelerde yaptıklarını yapabileceklerini zannediyorlardı. Bilmiyorlardı ki, karşılarında menfaatlerini putlaştırmış bir kavim veya sefaheti ilah edinmiş sefiller bulduklarında geçerli olan silahları bu defa ellerinde patlayacaktı. Bilmiyorlardı ki mesleği ve vazifesi ikna olan bir zatla muhataplardı.

Galiplerdi ve değerleri yargılamak onlara düşerdi. Kibirleri başlarını döndürmüş, kendilerinde bu hakkı görmüşlerdi. İşgal-

lerine ve zulümlerine hak kisvesi arıyor, halkın manevi kuvvetini bir kez daha sarsmak istiyorlardı. Onlara göre direnişi kırmak için her yol meşruydu.

Anglikan Başpapazı İstanbul'a geldi. Sorular soruyor, Şeyhülislamıktan bunların cevabını istiyordu. Uzun uzun cevap verebilirlerdi. Altı yüz kelime diyorlardı... Dilerlerse altı bin kelime... Cevapların istismarlarına uygun olmasını bekliyor, diledikleri yeri cımbızlayarak halkın kafasını karıştırmaya muvafak olmayı umuyorlardı. Dinlerine karşı lakayt hale getirdikleri kitlelerin zihinlerinin allak bullak edilmesinde birkaç adı Müslüman, kökü ve aslı Hıristiyan gizli yandaşlarını da kullanacak, belki de en çirkin saldırılarını onlara yaptıracaklardı. Sanki hep galip olmuşlar gibi, "Müslümanlık iyi ise Müslümanlar niye mağlup?" diyecek, on asrı bir asırlık saltanatlarının arkasında saklamaya çalışacak, geriliği Müslümanlığa yamayacaklardı. Kendisine güvenmeyen, değerlerinden, dedesinden nefret eden nesezsizler oluşacak, bunlar istenildiği gibi kullanılacaktı.

Baş Papaz, altı tane soru hazırlayıp gönderdi. Zaten o sorular yıllardır kendi beslemeleri aracılığı ile dillendiriliyordu. Evet, surlar yıkılmıştı, ilişen ilişiyordu. Kur'an, kendisini kendisi müdafaa edecek, yüksek hakikatler bâtıla karşı elmas bir kılıç vazifesini görecekti.

Meşihat-ı İslamiye'de mesele görüşüldü. Böyle bir durumda acaba millet ve din adına doğru olan neydi? Nasıl davranılmalıydı? Sorulara cevap verilmeli miydi? Bu cevabı kim vermeliydi?

Heyet, bir süre görüştü. Sorulara Şeyhülislamı adına bir kişinin cevap vermesi kararlaştırıldı. Bu kişi herkesin tahmin ettiği isimdi. Durum Seyda'ya anlatıldı:

– Bir cevap ver! Onlar altı suallerine altı yüz kelime ile cevap istiyorlar.

Seyda, müthiş sinirlendi, bu tepeden bakan tavırdan dini ve

milleti adına fevkalade rahatsız oldu. Bütün celadetiyle cevap verdi:

– Altı yüz kelime ile değil, altı kelime ile de değil, hatta bir kelime ile dahi değil, belki bir tükürük ile cevap veriyorum. Çünkü o devlet, işte görüyorsunuz; ayağını boğazımıza bastığı dakikada, onun papazı mağrurane üstümüze sual sormasına karşı tükürmek lazım geliyor. Tükürün o ehl-i zulmün o merhametsiz yüzüne!

Cevap, içi kan ağlayan, izzet-i imanları ile bu alayı ve hafife almayı kabullenemeyen o yüce heyetin yüreğine su serpti. Önce düştükleri çamura insanımızı düşürmüş, sonra da “Niçin düştüğünü araştır?” der gibi akıl vermeye, alay etmeye cüret etmişlerdi.

Fakat, onlar için olmasa bile, insanların maneviyatlarının sarsıldığı böyle bir zamanda dinin hakikatini bir kez daha ilan ve isbat etmek için cevap vermek gerekiyordu. Seyda, papazın suallerinin ne olduğunu sordu. İman ve izzetten gelen cevaptan sonra, aklen de cevap vermeyi kabul etmesi heyeti bir kat daha rahatlattı. Arsızlıklarına sükût ve tükürükle, inkarlarına tokmak gibi sarsıcı ve ikna edici cevaplarla mukabele edilecekti.

Soruları dinledikten sonra:

– Ona değil, hakikat namına cevap şudur, dedi.

Papazı muhatap kabul etmiyor, doğruların izharı manasına, hakperest insanları muhatap alarak cevap veriyordu. Sorular doğrudan doğruya imana ve dinin hakikatine aitti. Güya soruları netti ve en temel meselelerle ilgiliydi. Bunları izah edemeyenlerin diğer meseleleri kim bilir nasıl olurdu?

– Din-i Muhammed nedir?

İman etmek için, ikna olmak için sormamışlardı. Seyda, bir kelimeyle cevap verdi.

– Kur’an’dır.

Kibirlerinden ötürü bütün üstün vasıfların kendilerinde olduğunu sanıyorlardı. Sanki dinlerini çok dinlemiş, elde ettikleri şeyi dinlerine çok riayet ettileri için elde etmişlerdi.

– Fikir ve hayata ne verdi?

Cevap yine birer kelimecik ama müthişti. İslâm dininin hayata verdiği bu şeyler her türlü saadetin kaynağıydı.

– Tevhid ve istikamet.

Müslümanlar sıkıntı içerisindeydi. Sebeplerini en iyi kendileri bilmelerine rağmen bunu sormak, hem onlar, hem hissiyatları galeyandaki genç nesiller için sarsıcı olacaktı.

– İnsanlığın çektiği sıkıntılara getirdiği çare nedir?

Asırlarca batıyı imrendiren bir seviyede melekler gibi yaşamış insanların sıkıntıları, dinlerinin onların ihtiyaçlarına cevap verememesinden değil, onların o dinin esaslarına riayeti ihmalindendi. Dinlerine sarıldıklarında hep yükselmiş, dinden ellerini gevşetince düşmüşlerdi. Batı’da derebeylerinin ve kilisenin saltanatına işçiler baş kaldırıyorken, Seyda’nın verdiği cevap sıkıntılarının hem sebebini, hem çaresini anlatıyordu.

– Faizin haram, zekatın farz olması.

Toplum hayatının saadetinin reçetesi, dinin emirlerinin gereği olan dayanışma ve alicenaplıktı.

– İnsanlığın yaşadığı bu içtimai sarsıntılara ne der?

Son soruya doğrudan doğruya Kur’ân’ın ayetleri ile cevap verdi:

– İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır.

Bu Necm suresinde geçen bir ayetti. Arkasından Tevbe suresinde geçen şu mealdeki âyeti okudu.

– Ey iman edenler! Doğrusu hahamların ve rahiplerin çoğu halkın mallarını haksız yollardan yerler ve insanları Allah’ın yolundan uzaklaştırırlar. Altını, gümüşü yığıp Allah yolunda harcamayanlar var ya, işte onları acı bir azabın beklediğini müjdele.

Sanki: “İnsanlığın düştüğü sıkıntının sebebi, sizin insanları sömürmeniz, serveti bir ele toplamanız ve onu hayırda kullanmamanızdır!” diyor, eskiden insanların azgınlığına semadan taş yağdıran hikmetin, şimdi de beşerin eliyle bomba yağdırdığını ifade etmek istiyordu.

Seyda'nın cevapları yine talebeleri tarafından kaydedilmiş, işgalcilerin suratlarında bir tokat gibi patlayacak bu cevaplar heyetteki herkesi sevindirmiş, imanlarına bir saykıl daha vurmuştu.

Yıllar önce Akif de benzeri hislerle coşmuş, önce halkın gayretsizliğine, hissizliğine sitemini haykırmış, daha sonra da Ehl-i Salibe yönünü çevirmiş:

*“Tükürün milleti alçakça vuran darbelere!
Tükürün onlara alkış dağıtan kabbelere!
Tükürün Ehl-i Salib'in o hayasız yüzüne!
Tükürün onların asla güvenilmez sözüne!
Medeniyet denilen maskara mahluku görün:
Tükürün maskeli vicdanına asrın, tükürün!”* demişti.

O gün, gaibe söylenen bu söz, bu gün doğrudan işgal kuvvetlerine ve hem fevkalade bir pervasızlıkla söyleniyordu. Seyda anlatıyor, talebeleri boş durmuyor, o kıymetli cevherlerin kitap halinde neşredilmesi için sürekli çalışıyor, hazırlıklar yapıyorlardı.

Talebeler kısa sürede hazırlıklarını tamamladı. Seyda'nın Anglikan Kilisesi'ne verdiği cevapların da içerisinde bulunduğu Lemaat isimli eser 1921'de yayımlandı. Lemaat, şiir urbası giymiş, fakat şekil hatırına mânânın feda edilmediği ifadeleri içeriyordu. Aynı tarihte ilk olarak 1899'da yazılan ve bir mantık kitabı olan Kızıl İcaz isimli eser ile Peygamber Efendimizin tanıttığı ve Peygamberliğinin isbat edildiği Şuaat neşredildi.

Seyda, bu çalışmalarını yaparken sürekli Ankara Hükümeti ve Kuva-yı Milliye ile de irtibat halindeydi. Ankara’da kurulan haber alma teşkilatı Seyda’ya ulaşıyor, Seyda, hem önemli bilgileri hem de İstanbul’dan Anadolu’ya geçecekleri onlar aracılığı ile gönderiyordu. Sık sık da Ankara’ya gelmesi için davet alıyordu. O işgal altındaki İstanbul’da bulunmasının daha önemli olduğunu düşünüyor, tehlikesine rağmen kalmayı tercih ediyor, davetlerine “İlerde inşallah” diyerek cevap veriyordu.

Anadolu hareketinin İstanbul’dan ve özellikle Seyda gibi bir ağız tarafından desteklenmesi çok önemliydi. O destek meşruiyetin ve haklılığın ilanıydı. Seyda, her fırsatta haykırıyor, gazetelere bu mevzuyu işleyen yazılar yazıyordu. İngiliz’in yalana ve hileye dayanan siyaseti o yazılar karşısında eriyor, sönüyordu. Bir gün, Kuva-yı Milliye aleyhindeki haberler ve “Kırım’a yardım” yalanına karşılık şu yazıyı kaleme aldı:

– Ararat Dağı kadar bize zulüm ve tahkir eden ecnebi bir devleti, ne safsatalı bahanelerle (bilmem hangi tarihte Kırım’da bize yardım etmiş) gibi yavelerle bize dost olabilecek surette gösteriyorlar. Hem Süphan Dağı kadar İslamiyet’in izzet ve şerefine çalışan grup-u mücahidini acip bahanelerle en fena derekesine indirip millete düşman gibi gösteriyorlar.

Kuvva-i Milliye, Seyda’nın dilinde İslâm’ın izzeti için çalışan ve çarpışan bir mücahit topluluğuydu. Elhak, Anadolu’nun en ücra köşesine kadar silaha sarılan kimin aklına sorulsa, kalbine bakılsa aynı şey görülecek, aynı ses duyulacaktı. Bir kez daha kopan fırtına, Allah’ın müeyyed namının bir kez daha yükselmesi içindi. Onun için ölüyor, onun için ölüme gülüyorlardı.

Anadolu’dan zafer haberleri gelmeye başlamıştı. Halk seviniyor, Seyda hemen o sevince tercüman olacak bir yazı kaleme alıyordu. “Cihat mertebe-i şhadetin merdivenidir!” başlıklı yazısında, Eskişehir’de, İnönü Cephesi’nde kazanılan iki zaferi

tebrik ediyor, düşmanın taarruzunun bu cephede kırıldığını, bu zaferin İslâm'ın zaferlerinin başlangıcı olacağını müjdeliyordu.

O günlerde daha çok neşriyat hizmetlerini takip eden Abdurrahman, ramazan hilali ile bir yıldızın, bayraktaki gibi yan yana geldiğini fark etmişti. Gökyüzünde görünen bu manzara ona hilal ve yıldız ile ilgili müjdeli bir haber gibi geldi. Zira, amcasının yazdığı ve o dönemde neşrettikleri Lemaat isimli eserinin son cümlesi de “hilal ve yıldız” olarak bitiyordu. Seyda, Lemaat'ı yazmaya ramazanın ilk hilali ile başlamış, bayram hilali ile bitirmişti. O mübarek ayın bazı günlerinde çalışmamış, toplam çalışma süresi yirmi gün sürmüştü. “Ramazan ayının iki hilali arasında doğan bu eser, bir edep yıldızıdır” cümlesi de ebced hesabı ile 1921'e denk düşüyordu. Lemaat'ın son cümlesi şöyleydi:

“Bir zemine bir semaya bakar, orada çiçekler ve meyveler, burada hilal ve yıldız...” Sanki, hilal ve yıldız göklerin çiçeği ve meyvesiydi. Kıymetliydi, azizdi.

Abdurrahman dikkatini çeken bu denk düşüşü amcasına açtı:

– Kitabındaki tesadüfe, gök sahifesi de benzetme yapıyor.

Seyda, “tesadüf” kelimesinden fevkalade rahatsız olur, onu ehl-i imanın bilmeden ve düşünmeden kullandığı tehlikeli bir kelime olarak görürdü. Evet, kâinattaki her şeyi, her an Allah var ediyor, onları bir an olsun bırakmıyordu. Kudret eli her an, her şeyin üzerindeydi. Vücutları o tecelli ile mümkündü. Zerreleri de, güneşleri de, insanı da, insanın fillerini de yaratan Allah'tı, denk düşüren O'ydu. Yeğenin bu kasıtsız sözüne karşılık, izah ve ikaz maksadıyla şunları söyledi:

– Ben zaten tesadüf denilen şeyi kabul etmem. Her şeyde bir hikmet var. Hem tesadüf, tekerrür etse, tesadüf olamaz, bir kastı ihsas eder. Kâinat birbiriyle münasebettardır. O dakik mü-

nasebetin mânâları var. Vazıhan bilmediğimiz için tesadüfle tabir ediyoruz.

Hilalin, haçla mücadele ettiği o karanlık günlerde yıldızla buluşmasını tesadüf olarak değil, bir hikmet elinin denk düşürmesi ve müjdesi olarak görüyor, öyle yorumluyordu. Demek ki, hilalli ve yıldızlı olan bayrak tekrar yükselecek, eski heybet ve haşmetini kazanacaktı. Evet, mavi göklerin beyaz ve kıvıll süsü beğendiği her yerde şerefle dalgalanacaktı. Kanlar akacak, canlar verilecek, ama o, semadan indirilmeyecekti. Seyda, bu coşku-yu duyuyor, tam bir iman ve güvenle yaşıyordu. Sonsuz Kudret, kuluna kalemle yazdırdığı yazıyı göklere cisimle yazmıştı. Müjde verilmişti artık. Zafer inananların, zafer Anadolu'nun, zafer şanlı bayrağın zaferiydi ve zafer yakındı.

İşgal güçleri tebliğler yayınlamaya devam ediyor, tesirlerinde kalan insanları kendi adlarına konuşuyorlardı. Yatırımlarını insan tabiatındaki muzır madenlere yapıyorlardı. Kiminin intikam hissini, kiminin makam hırsını, kiminin aç gözlülüğünü, kiminin dinsizliğini, kiminin de kaba sofluğunu ve taassubunu kullanıyor, emellerine alet ediyorlardı.

Onlar tahrip ediyor, Seyda ve onun gibi alimler ıslah ve tamire çalışıyordu. Seyda bir adım atınca onlar telaşa düşüyor, onlar bir adım atınca Seyda hemen karşılığını veriyordu. Surda daha fazla gedik açmalarına izin yoktu.

İşgal güçleri şeytanı güldüren yavelerle güya akıllılık yapıyorlardı:

– Siz kendiniz de dersiniz ki: Musibete müstehak oldunuz. Kader zalim değil, adalet eder. Öyleyse size karşı muamelemize razı olun.

Seyda, bu cerbezeli, sivri zekalı, hakikate tersten bakan ve baktıran söze hemen cevap veriyor, akılların bulanmasını önlemeye çalışıyordu.

– İlahi kader isyanımız için musibet verir. Ona rıza göstermek, o gûnahtan tevbe etmekle olur. Sen ey mel'un! Gûnahımız için değil, İslamiyet'imiz için zulmettin ve ediyorsun.

Seyda, kaderin adalet ettiği noktada beşerin zulmedebileceğini anlatıyor, işgal güçlerinin zulmüne razı olmanın İslâm'dan pişmanlık mânâsına geleceğini söylüyordu.

Düşmanın bu şeytani adımı, melekmisal ağızla geri püskürtülüyor, arkasından etrafa başka bir fitne yayılıyor, başka bir velvele başlıyordu.

Hıristiyan Almanlarla birlikte savaşa girilmesinden kendi hisselerine bir pay, işgallerine mazeret arıyorlardı.

– Başkaları ile dost olduğunuz gibi bana da dost ve taraftar olunuz. Neden çekiniyorsunuz.

Seyda, yine bir cümlede akılları ikna ediyor, cevabını fitnenin suratına patlatıyordu:

– Yardım için uzanan bir eli kabul etmek başkadır, düşmanın elini öpmek başkadır. Senin elini öpmek değil, temas etmek bile İslamiyet'e düşmanlıktır.

Bir manevi tahrip bombası daha ellerinde patlıyor, manevi bozgun için attıkları her adımda ayakları biraz daha dolaşıyordu. İstanbul ve İstanbul'un efkarı yine bulanmıyor, Anadolu'nun teslimine kapılar yine kapanıyordu.

Düşman durmuyor, şeytanın ağızıyla konuşmasına devam ediyordu:

– Önceki idarecilerinizin de fenalıkları oldu. Onları kabul ettiğiniz gibi beni de kabul edin.

Sanki, dünyanın idaresine memur edilmişlerdi ve en tabii haklarını istiyorlardı. Bu tarz propagandalarla aldattıkları milletler olmuştu. Anadolu insanını onlarla karıştırarak yine büyük bir hataya düşüyorlardı. Cevap, her zamankinden sert ve her müşkülü izah edecek kadar netti:

– Ey sinsi şeytan! Onların fenalıklarının asıl sebebi de sensin. Alemi onlara darlaştırdın, hayat damarlarını kestin, gayri meşru çocuğunu aralarına kattın. Dinsizliğe sevk ederek dini rüşvet verdin. Onlara karşılık seni kabul etmek, pis su ile kirlenmiş elbiseyi domuzun idrarıyla yıkamak demektir. Sen bize sadece geçici, hayvani, insanı alçaltan bir hayat bırakıyor; insanca, İslamca hayatı öldürüyorsun. Biz ise hem insancasına, hem Müslümancasına yaşamak istiyoruz. Senin yağmına yaşayacağız.

Seyda, bu düşüncelerini daha evvel de ifade etmiş: “Biz bu pis medeniyetten sadece zarar gördük!” demişti. Hayata getirdikleri, insana teklif ettikleri şeyler insanı alçaltıyor, vahşileştiriyor, değil Müslümanlığından, insanlığından utandırıyor. İnsan o kadar alçalamaz, bu bir medeniyet olarak pazarlanamazdı. Müslümanların içerisine attıkları adetleri, gayr-i meşru, köksüz ve değersizdi.

Düşmanlar, içte ihtilaf çıkarmak arzuları hala devam ediyor, utanmadan, hayırdan yanaymışçasına Anadolu’daki Kuvva-i Milliye hareketini kötülüyorlardı:

– Onların maksatları din ve İslamiyet değildir.

Bu akılları bulandıracak korkunç bir cerbezeydi. Halk, dini yaşamada laubali davransa da İslamiyete taraftar olmayan her hareketten rahatsız olur, onlara destek olmak istemezdi. Seyda, güzel bir misalle meseleyi izah etti:

– Ben bir define veya su bulmak için kuyu kazıyorum. Biri geldi, kendini veya başka bir şeyi saklamak için bana yardım ederek kazdı. Suyun çıkmasına veya define bulunmasına niyeti tesir etmez.

Bunun gibi onlar bizi Kabe’ye götürüyorlar. Kur’ân’ı yüksek tutmak istiyorlar. Niyetleri ne olursa olsun bu meselenin hakikatini değiştirmez.

Evet, insanın kendi maksadı net olmalıydı. Kabe’ye götüren

şoförün maksadı menfaat de olsa, insanları ilgilendiren oraya götürmesiydi. Kalbe değil, ele bakılırdı.

Seyda her türlü propagandanın önüne setler çekse, hakikati anlatsa da, arsız düşmanlar yine konuşuyor, yeni şeyler söylemekten dur olmuyorlardı. Bu defa başka bir yalana kurtuluş simidi diye sarıldılar:

– Halife bizi destekliyor.

Seyda, hususi bir arzunun başka, halifeliğin manevi şahsiyetinin isteğinin bambaşka olduğunu anlattı. Halife'nin sözünün tesirli olması için İslam'ın faydasına olan bir akıldan, yani şuradan çıkması gerektiğini söyledi. “Onun akli sizin vesveseleriniz değil, şura; kuvveti, sizin süngüleriniz değil, millettir.” dedi. Hiçbir halife ve hatta hiçbir insan, kendi iradesiyle İslâm alemini saltanatına feda etmezdi. Demek, istemediği şey söylettiriliyordu. Hükmü verdi:

– O halde ona itaat, adem-i itaattir.

İstemediğini söyleyene itaat, gönlünün istediğini yapmakla olurdu.

İngilizler'in son tebliğleri küçümseme ve tehdit doluydu.

– Bana karşı mukavemetiniz beyhudedir. Müttefikinizle beraberken yapamadığınız şeyi şimdi nasıl yapacaksınız?

Yıllardır yaşanan savaşların, sıkıntıların takatlerini tükettiği halkı ümitsizliğe düşürmek istiyorlardı. Seyda, fitnenin perde altında kaldıkça tesir ettiğini, kuvvetlerinin aslında kof olduğunu, Cebrail'in şeytanla barışmayacağını, İslamiyet muhabbetinin düşmana husumeti gerektirdiğini anlattı:

– Mademki öldürüyorsun, ölmek iki suretledir, dedi.

Birincisinde, zillet gösterilirse cesetle beraber ruh da ölecek, izzetle mukabele edilirse ceset ölse de ruh ve kalp sağ kalacaktı.

En acınacak durum ise, bazı ahmakların milletin menfaatini

düşmanın menfaatinde görmesiydi. Halbuki, düşmanın husumeti sadece harpten kaynaklanmıyordu. Milletin varlığının ve değerlerinin düşmanıydılar. Bir kişi için bir şehri mahvedebilecek kadar da zalim ve acımasızdılar.

İmanın gereğini, milletin tabiatını bilmiyorlardı. Fıtrî meyil durdurulamazdı. Bu milleti kuvvet ve hile yıldırılmazdı. Tavuğu, camusun önüne çıkararak şefkat, keçiye kurdu boynuzlatan mecburiyet, suya demiri parçalatan hakikat, düşmanın zulmünü parçalamaya yetecekti. İslamiyet'ten gelen harikulade izzet, kahramanlık ve kardeşlik mucizevari hallerin doğmasına vesile olabilirdi.

Seyda, bir yanardağ gibi coşuyor, Abdurrahman anlatılanları bir kelimesini bile kaçırmamaya çalışarak kaydediyordu. Cevaplar tamamlanınca yüreği amcasının yüreği gibi şecaat hisleriyle dolu olan Abdurrahman ve arkadaşları soluğu Sebil-ür Reşad'da, Eşref Edip Bey'in yanında aldılar. Bu cevaplardan küçük fakat son derece tesirli bir kitapçık oluşabilirdi. Abdurrahman'ın getirdiği notları okuyan Eşref Bey, fevkalade heyecanlandı. Bunlar hemen basılmalı, ne pahasına olursa olsun bütün İstanbul'a dağıtılmalıydı. Hemen yeni bir hummalı faaliyete girişildi. Alınlar terledi, gözler uykusuz kaldı, bedenler yoruldu.

Seyda, eserine Hutuvat-ı Site ismini verdi. Düşmanın attığı altı adım bu eserle püskürtülüyordu. Kitaba, hangi matbaada, nerede, ne zaman basıldığı yazılmadı. Zira işgal güçlerinin bu eserden fevkalade rahatsız olacakları belliydi. Kimse canından ve malından emin değildi. Her an her şeyi yapmaları, bir hiç uğruna bir çok insanı öldürmeleri mümkündü. Yüreklerde endişe vardı. Adres, matbaa belli olmamasına rağmen Seyda, kitabın üzerinde adının yazılmasını istiyordu. Bu, yine düşman kurşunlarının önüne atlamak, üzerlerine pervasızca yürümekti. Cephede yağmur gibi yağın kurşunlara karşı yürürken yaptığını bu defa İngiliz devriyelerinin kol gezdiği İstanbul'da yapıyordu. O gün, "Hayatı

da, ölümü de veren Allah'tır. O dilemedikçe bir şey olmaz. Korkmayın! Endişe etmeyin!” diyerek gürleyip, hak yolunda ölümü istihkar ederek ders verdiği gibi, şimdi de din ve vatan uğrunda ölümü küçümseyerek dersini veriyordu. Tesir eden, insanların kahramanlık duygularını uyaran da buydu. Başkaları kendisini gizlese de, o bunu yapamazdı. O gün, “Ben varım!” diye sağına soluna bakmadan öne atılmanın günüydü.

Nokta'yı, Şuaat'ı, Sunuhat'ı yayınlarken de öylesine pervasız ve korkusuzdu. Bir gün, Dar'ül-Hikmet'ten arkadaşı olan Seyyid Sadettin Paşa uyarıyordu:

– Kati bir vasıta ile haber aldım, kökü ecnebide ve kendisi burada bulunan bir zındıka komitesi, senin bir eserini okumuş: “Bu eser sahibi dünyada kalırsa, biz mesleğimizi, dinsizliği bu millete kabul ettiremeyeceğiz. Bunun vücudunu kaldırmalıyız!” diye senin idamına hükmetmişler, kendini muhafaza et.

Seyda, o gün de tam bir teslimiyetle arkadaşını teskin etmişti:

– Tevekkeltü alellah, ecel birdir, tegayyür etmez.

Sadettin Paşa, ona hak verdi. Bu teslimiyetin husisi bir muhafaza ile mükafatlandırılacağından emindi.

Seyda gibi korkuyla tanışmamak herkese nasip olmasa da, insan iradesi ile korkunun hayatı yaşanmaz hale dönüştürmesini önleyebilirdi. Zira korku damarı hayatın muhafazası için verilmişti, azaba döndürülmesi için değil...

Seyda'nın arkadaşları ile korku damarı ile ilgili maceraları çoktu. Bir akşam üzeri arkadaşı ile Eyyüb Sultan'a gideceklerdi. Araba bulamamış, sahile gelmişlerdi. Fakat heyhat ki arkadaş kayığa binmeye korkuyordu:

– Belki batarız.

Seyda sordu:

– Bu haliçte tahminen kaç kayık var?

Tahmin etmeye çalıştı arkadaşı:

- Belki bin tane vardır.
- Senede kaç kayık batar?
- Bir iki tane, bazı senelerde hiç batmaz.

Seyda, içine düştüğü korku durumunun ne kadar hakikatsiz olduğunu, nasıl bir ihtimalden korktuğunu göstermek istiyordu.

Devam etti:

- Sene kaç gündür?
- Üç yüz altmış beş gündür.
- Senin vehmine ilişen ve korkuna dokunan batmak ihtimali, üç yüz altmış beş bin ihtimalden bir ihtimaldir.

Seyda, ihtimalin küçüklüğünü arkadaşının gözleri önüne sermişti. Bu kadarcık bir ihtimal her şeyde vardı. Her halde o makam ve itibar sahibi koca adam böyle bir ihtimalden korkuyor olamazdı. Belki de kuruntusundan kaynaklanan korkusunun iç yüzünü hiç düşünmemişti. Seyda, arkadaşını kastetmeden mücerret mantığın hükmünü verdi:

– Böyle bir ihtimalden korkan; insan değil, hayvan da olmaz!

Arkadaşı, bu makul izaha hak verdi, hislerini kontrol altına almaya çalıştı.

- Acaba kaç sene yaşamayı tahmin ediyorsun?
- Ben ihtiyarım; belki on sene daha yaşama ihtimalim vardır.

– Ecel gizli olduğundan, her gün ölme ihtimali var. Öyle ise üç bin altı yüz elli günün her gününde vefatın muhtemel. İşte, kayık gibi üç yüz altmış beş binde bir ihtimal ile değil, belki üç bin altı yüz ellide bir ihtimal ile bugün ölümün muhtemeldir. Titre, ağla ve vasiyet et!

Arkadaşı aklen pes etmişti. Ürkek adımlarla kayığa bindi. Seyda kayıkta arkadaşını yine teskin etti:

– Cenab-ı Hak, korku damarını hayatı muhafaza etmemiz için vermiş, hayatımızı tahrip edelim, ağır, yaşanmaz, sıkıntılı ve ızdıraplı yapalım diye değil. Korku, iki, üç, dört, hatta beş altı ihtimalde bir olsa, tedbir için korku meşru olabilir. Fakat, yirmi, otuz, kırkta bir ihtimal varken korkmak kuruntudur, hayatı azaba çevirir!

Arkadaşı dersini tam almıştı. Şükür ki Seyda gibi cesur ve mantıklı bir arkadaşı vardı.

İnsanlar, asıl korkmaları gerekeni unutuyorlardı. Mahluktan değil, mahlukatın ipini elinde tutandan, dünyada zarar görmekten çok ahireti heba etmekten korkulmalıydı. Seyda'nın Rabbine yakınlığı öylesine tamdı ki, ipi şefkat sahibinin elinde olan şeylerden korkmayı anlayamıyordu. O'na tevekkül etmişti bir kere... Ne olursa hoş olacaktı.

Seyda'nın bu haline Eşref Edip Bey de hayrandı:

– Üstat kefenini boynuna takmış, diyor, takdir hislerini böylece ifade ediyordu.

Hutuvat-ı Sitte basıldıktan sonra, korkusuzluğu ve pervasızlığı Seyda'dan miras alan talebeleri İstanbul'u köşe bucak dolaşmaya başladılar. Kitabın gereken her yere ulaşması için azami gayret gösteriyorlardı. Kitaplar Vezneciler'deki bir çayhaneye saklandı. Dağıtmak isteyen oradan alıyordu.

Talebelerden Tevfik, eserin dağıtılmasında kendine göre bir yol bulmuştu. Tevfik, aynı zamanda Seyda'nın arkadaşı olan Seyyid Taha'nın da yeğenydi. Seyda, Tevfik'e "uzun birader" derdi. Aralarında bir latife geçmiş ve o günden sonra Seyda'nın dilinde o hep "uzun birader" olmuştu.

Eyyüp'telerdi. Seyda, temizlikte çok hassastı. Üzeri açık olan bir şeyi almazdı. Güvendiği ve her zaman alışveriş yaptığı yoğurtçuya gittiler. Seyda, selam verdi.

– Merhaba yoğurtçu efendi.

Yoğurtçu, tevazu ve hikmet abidesi müşterisini görünce sevinçle tebessüm etti. Selamına mukabelede bulundu. Yoğurdun en hasını, hassas müşterisine takdim etti.

Yoğurt Tevfik'in elinde, yürüyorlardı. Peşlerinden köpekler geldi. Seyda döndü:

– Pist birader, pist birader.

Bu hitap, Tevfik'in çok hoşuna gitti. Latife yapmadan edemedi:

– Üstadım, o birader, ben birader, böyle olur mu?

Seyda, zarif latifelerden hoşlanır, gönlündeki gam dağılsın isterdi.

– Sen uzun biradersin.

Tevfik, işte o günden sonra hep “uzun birader”di.

Amerikalıların Rabilhavus diye bir neşriyat yurdu vardı. Rabilhavus'ta İncil basılır, buradan dağıtılırdı. Tevfik, orada çalışan bir Ermeni ile tanışıyordu. Rabilhavus'un önünden her geçişinde Ermeni ile selamlaşır, karşılıklı hal hatır sorarlardı. Ermeni, Tevfik'e yakınlık gösteriyordu. Gözüne kestirmiş gibiydi. Bir gün Tevfik'e, İncil'den hazırlanmış küçük kitapçıklardan getirmişti:

– Dağıtabilir misin?

Cevap vermemişti Tevfik. Elini uzatmış, başını sallamış, dudaklarından “hı hı” der gibi bir şey dökülmüştü.

Kitapları almış, götürüp bir kuytuda yapraklarını dağıtmış, yakmıştı. Hutuvat-ı Sitte'nin neşrinden sonra da Ermeni'den kitap alma işi devam etti. Kitapları oradan alıyor, Abdurrahman ile birlikte Hutuvat-ı Sitte'yi o kitapların arasına katıyor, güvendikleri ellere ulaştırıyorlardı. Zaten korkmadıkları İngiliz askerlerini bu sayede herhangi bir rahatsızlığa maruz kalmadan atlıyorlardı.

Eser, düşmanın kucağına bir bomba gibi düştü. İman dolu bir serhaddi aşamamışlardı. Bu milleti ve bu milletin asil alimle-

rini başka yerlerde olduğu gibi hilelerine alet edemeyeceklerdi. Olmuyor, olmuyordu. Seyda'nın eseri İngiliz başkumandanını öfkeden çıldırttı. Bu adam yaşamamalıydı. O varken, arzu ettiklerini yapamayacak, halkın istikametini değiştiremeyeceklerdi. Emir verdi:

– Onun vücudunu ortadan kaldırın!

Hakkında bir kez daha ölüm emri verildi. Köşe bucağın aranacak, yollar, geçitler tutulacak, yakalanacak ve isyancı olarak öldürülecekti. İngiliz Muhibbi Said Molla, ölüm fermanının tahakkuku için elinden geleni yapıyordu. Seyda'nın eşkalini vermiş, gidip geldiği yerleri araştırıp ihbar etmişti.

Seyda, Fıstıklı Bağlar'daki evi terk ettikten sonra hemen her gün farklı bir yerde kalmıştı. Yine fevkalade mütevekkil ve zalime karşı pervasızdı. Fakat sebeplere riayet etmeyi de ihmal etmezdi. Kılık değiştirdi. Bu kulun kendine düşeni yapmasıydı.

Bir gün Eyüp Sultan'daki Sokullu Medresesi'nde, bir başka gün Seyyid Taha'nın evinde, diğer bir gün İdris-i Bitlisi'nin köşkünün yanındaki odadaydı.

Sanki köşe bucağın aranan, sanki hakkında ölüm emri verilen o değildi. O kadar içi huzurlu, o kadar kalbi rahattı. Medreseleri geziyor, ilmi müzakerelere katılıyor, soruları cevaplıyordu. Dünyanın en mühim meselesine ahirete ait en ufak bir mesele kadar kıymet vermiyor, veremiyordu. Peygamber talebesi olduğu için, peygamberane bir psikoloji içerisindeydi. Alıp sattığı şey hep ilimdi, hikmetti.

İngiliz askerleri onu ararken o Ayasofya'ya gitti. Hocalardan ve talebelerden oluşan kalabalık bir grup Seyda'ya mezhepler meselesini sordu. Bu zahiren zor, hakikatte lezzetli ve önemli bir meseleydi. Böyle bir bahsi anlatmanın tadı ölüm endişesinin zihnine bulaşmasına izin vermiyordu.

– Hanefiler imama uyduklarında fatiha okumuyor, fakat Şa-

filer imama uydukları halde okuyor. Bunlardan hangisi doğru ve haktır? Bu meselenin mahiyeti nedir? diyorlardı.

Seyda, meselelerin özünü bulur ve buldururdu. Adeta mevzunun kalbine nüfuz eder, sırrı söyler, meseleyi katiyetle isbat ederdi.

– Şer’i hükümlerin ayrıntıları insanın durumuna bakar.

Bir cümlede mesele izah edilmiş, anlayan anlamıştı. Her ilimde öyle değil miydi? İlaç, ilacın hususiyetleri değişmezdi. Hasta değişince doktor farklı reçete yazardı. Bu fark, kökün, aslın değişmesi veya farkı değil, muhatabın değişmesi ve farkı idi. Bir hastaya bir ilaç şifa olurken, midesi müsait olmayan için zehir olabilirdi. Su ameliyat olana zehir, çölde kalana ilaçtı.

Şafilere, kaderin sevki ile genelde köyde yaşadıklarını, köyde yaşayan halkın tabiat olarak kendi ihtiyacını kendisinin söylemeyi tercih ettiğini, şehirde yaşayanların bir temsilci seçip ihtiyaçlarını onun aracılığıyla ifade ettiklerini, hikmetlerinden bir hikmet olarak Şafilere isteklerini, “İhtiyaçları Gören”e kendilerinin söylediğini, Hanefiler’in imam konuşurken sustuklarını anlattı. Bu iki doğrudan birisinin meselenin hekimleri tarafından tercih edilmesiydi. Her ikisi de sünnete uygundu.

Kur’ân’a itimat sarsılmasın, imanlar kâmil olsun, şüpheler giderilsin, aşılmayacak düşman yoktu. O’na tam bir teslimiyetle müracaat edilsin yeterdi. Teslim saadeti netice verecekti.

Suyun, kime yasak, kime sevap olduğunu hekim söylüyor, muhatap değiştiği için hüküm değişiyordu. Cevap, böylesine zor bir meseleyi o kadar açık ve net izah etmişti ki, dinleyenlerin mutluluktan gönülleri de, yüzleri de gülüyordu.

Ayasofya’dan çıktı. Yanında talebesi Molla Süleyman da vardı. Aman Allah’ım! Ayasofya meydanını işgal kuvvetlerinin askerleri tutmuştu. Gelip geçenleri kontrol ediyor, kim olduklarına bakıyorlardı. Süleyman çok korktu. Seyda ona fısıldadı:

– Süleyman, sen arkamdan gel, peşimi bırakma.

Süleyman, Seyda'nın yüzüne, haline baktı. En ufak bir korku ve endişe emaresi bulamadı. Nasıl bu kadar rahat olabiliyor, nasıl her şeyin ipini bu kadar Rabbinin elinde görebiliyordu. Bu ne itimat, bu ne korkusuzluk, bu ne tevekküldü. Seyda, askerlerin yanından korkusuzca yürüyüp geçerken Yasin Suresi'nin dokuzuncu ayetini okudu:

– Hem önlerinden, hem arkalarından bir sed yaparak, öylesine çepeçevre sardık ki artık hiç göremezler onlar...

Süleyman olanları anlayamadı. Adamlar görememiş miydi? Her halde öyle olmalıydı. Yoksa niçin herkesi durdururken onları durdurmasın, sorgu suale çekmesinlerdi. Hem, Seyda'yı arıyorlarken...

O günlerde yine kimsenin bilmediği bir evde kalıyorlardı. Eve gittiklerinde Seyda hiçbir şey yokmuş gibi divana oturdu. Gayet sakindi:

– Süleyman ne anladın bu işten?

Ne anlayabilirdi ki Süleyman? Şaka mı yapıyordu, izah mı yapacaktı? Şaşkındı sadece.

– Bilmiyorum efendim.

“Size zahir olan bize gaib” der gibiydi. Seyda da perdenin ötesini açmadı. Kur'ân'ın ayetleri perde olmuş, kendisinin hep “Hıfz-ı Kur'ân'i bana kâfi geldi!” dediği gibi, Kur'ân'ın muhafazası onlara yetmişti.

– İşgal kuvvetleri beni vurmak için emir almışlar. Ben seni kurtarmak için öyle yaptım. Sana acıdım. Çünkü silahın yoktu. Yoksa ben onlardan on tanesini sıraya dizmiş, hedefe almıştım. Ben ölene kadar onlardan en az on tanesini öldürürdüm.

Bu kadarı ancak onun aklına gelirdi. Öyle bir durumda kendi ölümünü veya yakalanmasını değil, yanındaki talebesini ve onların kaçını öldürebileceğini düşünüyordu.

Seyda bir hafta arandı, bulunamadı. Kahraman talebeleri ve halk onu korumak için ellerinden geleni yapıyor, çok dikkatli ve titiz davranıyorlardı. Bir hafta sonra İngilizler bulmaya muvafak olamadıkları Seyda hakkındaki idam kararını kaldırdılar. İngiliz Başkumandanı'na yaptığı hata anlatılmış, halkın Seyda'ya olan bağlılığı ifade edilmişti:

– Eğer, Bediüzzaman İngilizler tarafından öldürülürse Anadolu halkı, özellikle şark vilayetleri onun intikamını almak için büyük çapta harekete geçer. Gerekirse hepsi mahvoluncaya kadar sizinle savaşır.

Başkumandan bu uyarıyı dikkate almıştı. Böyle bir şey onların Şark vilayetleri ile ilgili gizli emellerine darbe vurur, planlarını daha icraat safhasına koymadan akim bırakırdı.

Hakkındaki ölüm emri kaldırılan Seyda'nın kahramanlıkları yine bir destan gibi dilden dile dolaşüyor, Meşihat üyeleri onu Darü'l Hikmet'in başında görmek istiyordu. Seyda, çok sevdiği ve kıymet verdiği arkadaşlarının bu teklifini kabul etmedi, nezaketle geri çevirdi. Zaten, iç aleminde Kosturma'dan itibaren uyanan, Fıstıklı Bağlar'da teskin olup şekillenen hal, onun nazarını buradan çok öteye, içtimai çalkantılardan çok kalbi ve akli mücahedeye çeviriyordu. İnsanlarla ünsiyetten çok, misalilerle ünsiyet hoşuna gidiyordu. O, aradığını içinin derinliklerinde, vicdanından ve imanından açılan pencerelerde arıyordu. Arkadaşlarının teklifini reddettikten sonra Yuşa Tepesi'ne çekildi. Yine yalnız kalmak, yine en yakınıyla buluşmak istiyordu. Hiç ayrılmış mıydı? Olsun, o böylesini tercih ediyor, böylesini seviyordu.

Yuşa Tepesi, açık bir ufuktu. Zümrüt yeşili İstanbul'un Anadolu yakasında, yemyeşil bir ormanın içerisindeydi. Kocaman çam ağaçları, meşeler, gürgenler, çınarlar, kestaneler taşın toprağın üzerine tezgahını kurmuştu. İnce ve narin kökleri derinlere uzanırken, gövdesi ve dalları semaya doğru, çekirdeğine kayde-

dilen hayat programını takip ederek yol alıyordu. Bir olmaz, olur oluyordu onların bedeninde... Elin ezdiği filiz, eli ezen taşı delip geçiyordu. Kendi kuvveti ile başaramayacakları şeyi başarıyorlardı işte. Bunu göz görüyor, buna akıl şahit oluyordu. Bir şey vardı bunun ötesinde, bir sır, bir tılsım... Bu olamazdı. Bu mucizeye hiçbir maddi sebebin eli uzanamazdı. Taşın yol isteyen köklere sinesini yarmasının bir sebebi olmalıydı. “Buyur!” demeliydi o sebeple, “öyle ise geç” demeliydi. Köke de, taşta da tesir eden bir şey... Aklen mümkün olmayan, varlık bahçesinde oluyordu. Nasıl olabilirdi? Bir şeye aslında gücü yetmeyeninin neticede gücü nasıl yeterdi? Bu günlük hayatta da oluyor muydu, bir yerde, her hangi bir şekilde?.. Oluyorsa eğer, bu sır orada gizli olabilirdi? Evet evet, oluyordu. Bir şey, diğerine, onun hatırını kıramayacağı, güç yetiremeyeceği birisinin adı ve izni ile giderse, oluyordu. Bir asker, bir polis “devlet namına” deyince oluyordu. Bin kişi bir kişinin sözünü dinliyor, güya bine bir istediğini yaptırıyordu. Demek, o narin kökler de: “Allah’ın adıyla!” diye her an zikrettikleri için, taşı delip geçiyor, onlara: “Allah’ın adı ile ise buyurunuz!” deniyordu. Bunlar okunuyordu, adetsiz kökte, adetsiz dalda...

Ya hava zerreleri... Sesleri, renkleri, görüntüleri, ışıkları taşıyan hava zerreleri... Nakilde çalışan bu küçük memurlar... Onlar da sanki: “Biz yapmıyoruz, O yapıyor, her dili ve her ilmi biz bilmiyoruz O biliyor!” diye haykırıyor, her an “O” diyerek sahiplerini gösteriyorlardı.

Gözlere gökleri sığdıran, insanı bir bakışla semaya çıkararak kudret ne sonsuz, ne yüce ve ne kadar merhametliydi.

Seyda, Yuşa Tepesi’nin sessizliğinde göklerin, ormanın, uzaktan koca bir nehir gibi görünen denizin sesini dinliyordu. Muhakkak ki, onun gönlüne doğan ilhamlar bu kadar ve böyle değildi. Kendince, kendine göre... Zira onun, okuduğunun kırk katı da manevi meşhudatı vardı.

Yuşa Tepesi'ni Seyda kasıtlı seçmişti. Geceleri, kocaman kabrin yanındaki küçük bir hücrede kalıyor, sabahlara kadar evrad-ü ezkar ve ibadet-ü taat ile meşgul oluyordu. Ruhunu, kalbini yalnız gireceği kabre alıştırtırken, ayrılmaz dostla ve dostlarla söyleşiyor, onlarla yakınlığını artırıyordu.

Genel kanaat, o tepedeki kabrin Yuşa (aleyhisselâm)'a ait bir makam veya eskiden yaşamış önemli bir veliye ait olduğu, kabrinin Filistin'in Nablus şehri yakınında bulunduğu şeklindeydi. Belki de, ilmi kendisinden fazla olan birisini arayan Musa (aleyhisselâm) ile Hızır'ın (aleyhisselâm) bulunduğu "iki denizin birleştiği yer", Karadeniz'le, Marmara'nın kesiştiği, İstanbul boğazındaki o nokta idi. Yuşa Tepesi'nde, yine iki ilim denizi, "Eski Said" ile "Yeni Said" buluşuyor, Seyda'nın bir süredir iç aleminde yaşadığı yolculuk tamamlanıyordu. Bu belki doğu ile batının, fen ile maneviyatın buluşacağına veya hayatlarının bir dönemini cahilce geçiren insanların onun asrında, onun vesilesiyle hidayete ereceğinin de işaretiydi. Belki bir çok insanın "eski" ve "yeni" hayatı olacaktı. Yıl 1922 idi. Seyda, kırk beş yaşındaydı. Arkasında, ayrıldığı kırk beş koca yıl, o yıllarda kabre uğurlanan dostlar vardı. Hissiyatı ağlıyor, imdadına imanı yetiştiriyordu. Allah yar, dünya gelip geçilen diyardı.

Hep Rabbini düşünüyor, hep İlahi İsimlerin yamaçlarında dolaşıyordu. Rabbiyle o kadar meşgul, Onunla o kadar dolu idi ki, her şeyde hep O'nu görür olmuştu. Cenab-ı Hakk'ın İlahi isimleri mahlukatı adeta atkı ipleri gibi örmüş, her sanatta bir Esmâ öne çıkmış, diğerleri ona tâbi olmuştu. Abdülkadir-i Geylani Hazretleri'nin "münacat-ı esmaiye"si ezberindeydi. O derin tefekkür ve ruhani seyir içerisinde iken o münacata bir nazire yazdı.

Uykudayken de, uyanırken de menfezler açılıyor, merhaleler aşılıyor, iç içe alemleri bir anda yaşıyordu. O ıssız ormanda, gecelerin koyu karanlığında yalnız değildi. Onu o güne kadar

yalnız bırakmayan misaliler ayrılmaz arkadaşları olmuştu. Normal insan böyle bir uzleti yaşamaz, yaşamak istemezdi. Manevileri maddiler kadar kolay göremeyen birisi...

Cevşen-ül Kebir'i elinden bırakmıyordu. Öyle bir tefekkür, öyle bir dua olamazdı. Bu duayı okuyan, muhakkak ki yerlerin ve göklerin Rabbini en iyi tanıyan ve tarif eden Zat'tı (sallallahu aleyhi ve sellem). Her cümle ile bir ayrı kapının tokmağı çalınıyor, her ifade ile beşerin bir ayrı ihtiyacına çare dileniliyordu. Verenin şanının ne kadar ve nasıl yüce olduğu biliniyor, ona göre isteniyordu.

Cevşeni, Uhud'un sarp ve çetin gününde Cebrail (aleyhisselâm), Efendiler Efendisine (sallallahu aleyhi ve sellem) getirmiş: "Ya Muhammed, zırhının üzerine bunu giy!" diyerek okumasını telkin etmişti. O tesirli dua mecmuası, Al-i Beyt imamları aracılığı ile o güne kadar ulaşmıştı. Şiirden leziz, idrakten azizdi. Neler yoktu ki içinde... İnsanın yüreğinde bam teline dokunan, ruhunu sarsan... Neler yoktu ki?

İnsanlığın Efendisi: "Seni hakkıyla bilemedik, Sana hakkıyla kulluk edemedik, Sana hakkıyla şükredemedik, Ey Hakimler Hakimi, Ey Kerimler Kerimi, Ey Merhametlilerin en Merhametlisi, Ey gaybı bilen, Ey günahları affeden, Ey ayıpları saklayan, Ey kalpleri evirip çeviren, Ey kalplerin tabibi, Ey şafiler şafisi..." demiş, yıllarca, gecelerde ve gündüzlerde yakın dostu Cebrail'in (aleyhisselâm) göklerden getirdiği bu duaları okumuştur. Seyda o duaları kalbinin bütün isteklerine yeterli bulmuş, adeta sonsuzluk ırmağından kana kana içmişti. "Ferd'ün, Hay'yün, Kayyum'ün, Hakem'ün, Adl'ün; Kudüs" daima tekrarladığı viridiydi.

Bazen bütün ruhu canıyla ağlıyor, insanın belini büken ağırlıkları, acıları, ayrılıkları hissediyor, onca zayıflığa meccanen yapılan lütufları görüyor, iki büklüm oluyor, vefalı dostun vefasına hayran kalıyordu. Öyle bir ruh hali içerisindeydi:

“İstemem zail olanı istemem. Faniyim fani olanı istemem. Acizim, aciz olanı istemem. Ruhumu Rahman’a teslim eyledim, gayr istemem.

İsterim, fakat bir yâr-ı baki isterim. Zerreyim, fakat bir şems-i sermed isterim. Hiç ender hiçim, fakat bu mevcudatı birden isterim.” demişti.

Bu sözler, dupduru bir gönlün, hakikate uyanmış bir kalbin sözleri, Yuşa Tepesi’nin meyvesiydi. Onda hiçbir tekellüf ve zorlama yoktu. Evet, ona her şeyi verebilecek olan, ancak her şeyin anahtarı yanında, her şeyin dizgini elinde olandı. Konuşmuyor, düşünmüyor, keşfediyor, duyuyordu. Kur’ân’ın esrarını ve kâinatı okuyordu. Erdiği haller ve hususi donanımlarıyla o, efradı milyarları bulan ve ne yazık ki manen yıkılan insanlık kalesini tamire namzet ve vazifedardı. İstikameti bunun için netleştiriliyor, heybesi bunun için dolduruluyor, ufku ve önü bunun için açılıyordu.

Seyda böylesine ruhani hazlar yaşarken dünyanın çalkantıları devam ediyor, başı dara düşenler onu arıyordu. Bütün İstanbul’da, hususiyile ilim çevrelerinde onun yokluğu hissediliyordu. O aşağı inmeli, geri gelmeliydi. Bir heyet Yuşa Tepesi’ne çıktı. Hem ilim meclislerinde, hem vatan müdafaasında birlikte çalıştığı arkadaşlarını gören Seyda, onları muhabbet ve iltifatlarla karşıladı. Onların maksatları sadece ziyaret değildi.

– Aramıza dön, diyorlardı.

Tarih boyu, peygamberler dahil birçok büyük benzeri inzivaları yaşamış, elini insanlığa uzatmadan evvel vazifesine hazırlanmıştı. Bu da belki öyle bir yalnızlıktı. Düşünmemişti hiç bunları, sevkle hareket etmişti. Zaten, sadece kendi aklıyla ve kendisi için adım attığı vâki olmamıştı. İstişare ediyor, sorması gereken mercilere soruyor, ona göre gideceği yere gidiyor, geleceği yere geliyordu.

O, işgal güçlerinin en dessasının oyunlarını bozmuş, üzerine düşeni fazlasıyla yapmıştı. Savaşın en tehlikeli hattında doğmuştu. Şimdi artık memleketin her köşesinde zafer bayramları yaşanıyor, ay yıldızlı bayrak onun müjdelediği gibi burçlarda şerefle dalgalanıyordu.

– Yarına kadar beni bırakınız, istihare edeyim.

O gece istişaresini de, istiharesini de yaptı. Ertesi sabah, kalbine şiire benzeyen iki levha doğdu. O mübarek hatıranın hatırı için ilişmedi, geldiği gibi muhafaza etti. O levhalarda çok şey anlatılıyor, aynı zamanda arkadaşlarına da cevap veriliyordu: “Beni dünyaya çağırma / Ona geldim, fena gördüm!” deniyordu. Hayır, olur çıkmamıştı. Artık, nazarını dünyevi hadiselere çevirmeyecekti. Fütuhât gönüllerde olacaktı.

Seyda, bir süre daha Yuşa Tepesi’nde kaldıktan sonra şehre indi. Ankara Hükümeti’nin davetleri devam ediyor, Yunan’ın ve İngiliz’in ipini dizginleyen bu kahraman hocanın artık gelmesi isteniyordu.

En son davet dostu Tahsin Bey aracılığı ile olmuştu. Tahsin Bey, Van mebusuydu. Bu Seyda’nın Ankara’ya yaklaşık on sekizinci davet edilişiydi. Davetlerin ikisi bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından, diğerleri de onun isteğiyle Seyda’nın yakın dostları aracılığıyla gerçekleşmişti.

Seyda, Milli Müdafaa imamı, müftü Osman Nuri Efendi’yi istişare yapmak üzere Ayasofya Çayhanesi’ne çağırdı. Son çağırını görüşecekti.

Osman Nuri Efendi, kararlaştırdıkları saatten evvel çayhaneye gidip Seyda’yı beklemeye başladı. Biraz sonra Seyda’nın iri, sakin ve mütevazı adımlarla oturduğu yere doğru yaklaştığını gördü. Seyda’yı ayakta karşıladı. Oturdular. Seyda, Nuri Efendi’ye iltifatlar etti, hatırını sordu ve sonra görüşmeyi arzuladığı şeyi anlatmaya başladı:

– Beni kerrat ile Ankara’dan davet etiler. Ben de büyük tehlikenin İstanbul’da olduğunu, burada düşmanlarla mücadele edeceğimi beyan ederek gitmedim. Bu günlerde bir davet daha geldi. Sen burada kalmamı mı, yoksa Ankara’ya gitmemi mi faydalı görürsün, hangisi münasıptır?

Seyda, Nuri Efendi’de bir şey görmüş ve kanaatini sormuştu. İstişare yapıyor, Ankara’yı da, kendisini de bilenlere danışıyordu. Nuri Efendi, bu iltifattan fevkalade mesrurdu. Edeple konuştu:

– Efendim, münasibi zatınıza daha iyi malumdur. Benim kanaatim, sizin Ankara’da Meclis-i Mebusan içine girmeniz büyük bir hizmete medar olacaktır.

Seyda, Ayasofya’yı seyrederek çayını yudumladı. Millet in ve vatanın istikbaline hayır duaları ederek ayrıldılar. Nuri Efendi’ye, bu itibar bayram hediyesi gibi olmuştu.

Seyda, bir süre sonra milli hükümete olan desteğini göstermek için yakın talebelerinden Tevfik Demiroğlu, Molla Süleyman ve Binbaşı Refik Bey’i Ankara’ya gönderdi.

Artık İstanbul’daki vazifesi bitmiş, manevi izin çıkmıştı. Yanına yeğeni Abdurrahman’ı da alarak Ankara’ya gitmek üzere trene bindi. Millet in en kara günlerinin bitmesini arzuluyor, irşat ve tebliğ vazifesini yerine getirmek istiyordu. Millete rehberlik eden, cephelerde savaşı ve gazilik payesine eren mebusların ikaz ve irşada ihtiyacı vardı. Hem yeni hükümeti kutlayacak, hem de temellerin sağlam atılması için üzerine düşeni yapacaktı. Ankara’ya indiğinde tarih 19 Kasım 1922’yi gösteriyordu. Birkaç gün Ankara’da gezdi. Ankara kalesine çıktı. Ahvali gördü.

Meclise girdiğinde büyük coşku ve alkışlarla karşılandı. Antalya milletvekili Rasih Efendi’nin içi içine sığıyordu. O aziz kahraman ve dev alim aralarındaydı. Gözleri dolu doluydu. Söz aldı:

– Bediüzzaman Hazretleri'nin kürsüye teşriflerini ve dua etmelerini kendilerinden rica ederiz.

Seyda, Milli Hükümeti tebrik ettikten sonra duasına başladı. İslâm ordusunun muvaffakiyeti için dualar okudu.

Fiili olarak vazife yapamaz hale gelen Darü-l Hikmet, Seyda Ankara'ya gelmeden önce kapanmıştı. Halis niyetlerle kurulmuş, çatısının altında son devrin büyüklerini toplamış o mübarek mekana ait Seyda'nın bir çok hatırası vardı. En ufak bir hatıraya inanılmaz ölçülerde değer veren Seyda için Meşihat Dairesi çok önemliydi.

İşte istikbali meçhul bir sürgünde, İstanbul'da birkaç gün konakladığında bunun için Meşihat-ı İslamiye'yi sormuş, bunun için orasının genç kızların günah meydanı haline getirilmesi karşısında gözyaşlarını tutamamış, dualarına duaları katmıştı. Dün hayrın ve helalin merkezi olan yerler bugün haramlarla çiğneniyordu. Ne korkunç değişiklikler olmuş, düşman ne oyunlarla, neler yapmıştı?

Ertesi gün gazetelerde bir haber yayımlandı. Meşihat Dairesin'de o gece yangın çıkmış, kızlar tahliye edilmişti. Kimileri üzüntülerini ifade ederken, yüreği yananlar ve Seyda “Elhamdü-lillah” diyordu.

Kendileri öz yurtlarından kovulmadan evvel, öz değerleri yurtlarından kovulan “menfiler” bir gemiyle Akdeniz'e doğru ilerledi.

Gece karanlık, yer pek, gök yüksekti.